

دینازا ژیانہ
ل بہر سیبہرا قورٹانہ

رېبازا ژيانې ل بهر سيبهرا قورئانې

به رگې ئېكې
ته فسيرا جزيين ئېكې و دووې

ته حسين ئيبراهيم دووسكى

چاپا ئېكې ۱۴۳۰ ك ۲۰۰۹ ز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿الرَّكَتَبُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى
النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١﴾﴾

پیشگوئن

حمد وسوپاسی ههمی بۆ وی خودایی بن یی کیتابا خو یا پیروز بۆ مرۆقان هنارتی دهلیل ورتیشاندەر، دا بهرئ وان پئ ژ کهند وکۆرتن تاریستانا جاهلییهتی بدهته رۆناهییا ئیمانی وراستهپرتیا ئیسلامی، ودا ئەو بۆ وان د ژینا وان دا ببتسه رتبههر. وصهلات وسهلام ل وی پیغه مبهرئ گران بها بن یی ئەف قورئانه بۆ هاتییه خواری، ووی ئەو ب تمامی گههاندیه ئوممهتا خو، وبۆ وان ناشکهرا کری وبهرئ وان دایی، و ل بنه مال وههقال ودویکهفتیین وی، یین خودئ ئەو بۆ ههقالینی وپشتهقانییا پیغه مبهرئ خو هلبژارتین، ئەوین دین ب دورستی بۆ مه فهگوهاستی، وجیهاد د رتکا خودئ دا کری، وئالایی دهولهتا قورئانی بلند راکری، و ل ههر کسهکی ل سه رتبازا وان بچت، و ب قهنجی دویکهفتنا وان بکهت، هندی دنیا ههبت.

خواندهقانیین هتزا: قورئان ئەو کیتابا عسمانییه یا خه لکی عهردی پی هاتیینه ئاخافتن، ئەو کیتابا (دهعوئ)یه یا بۆ ئیسلامی گازی دکهت، لهو ههر کسهکی بقیت ب دورستی د ئیسلامی بگهت پیتقیه بهری ههر تشتهکی ل قورئانی بزقرت. چونکی ل بهر سیبهرا قورئانی دیتنا ئیسلامی یا پیکهاتی و(شامل) بۆ ژیانئ بهرچاڤ دبت، لهو (رتبازا ژیانئ) وهک ئیسلام بۆ مرۆقی دهسنیشان دکهت (ل بهر سیبهرا قورئانی) بۆ مه ب دورستی و تمامی ناشکهرا دبت.

وههر کسهکی قورئانی ب هویری بخوینت، و ب کویری ههرا خو تیدا بکهت، دئ زانت کو ئەوه ژیدهری راست ورهسن یی رتبازا و(مهنهجین) ههقجوداییین ژینی ژئ دئینه وهرگرتن، وههمی پیکفه وی بهرنامهیی پیک دئینن یی ئیسلامی ل بهر مرۆقی -ل ههمی دهم وههمی

جهان- دانای، وژنی خواستی وفهرمان لى كرى كو نهو ژينا خو ل سهر ب رېښه ببهت، وهندى دويراتى د نابقهرا مروقى وځى قورئانې دا ههبت، دويراتيا تيگههشتن ومفا ژى وهرگرتن وكارپيكرنى، نهو دئ يى دوير بت ژ وى رېككى يا بهرى وى ددهته خودئ ووى دگههينته رازيبوونا وى.. وهندى نهو ژ خودئ ورازيبوونا وى يى دوير بت نهو ههست ب تاما خو شيا ژيانا خو ناكهت، كانى چاوا نهو ب نهگهرا ههبوونا خو د ځى دنيايى دا ودويماهيا خو پشتى دهركهفتنا وى ژ ځى دنيايى يى زانا نابت، مهعنا: چهند دويراتيا وى ژ قورئانې يا دريترتر بت، ديتنا وى بو ژيانى دئ يا كورتر بت، چونكى نهو دئ لايى (ماددى) ب تنى بينت، ولايى (رووحى) دئ ب پشت گوھ ځه لى ددت، ونهځه نهو گرفتاريا مهزنه يا مروقى نهځرو كهفتيى، ل ژير سيبهرا شارستانيا (ماددى) يا ههځچاخ مروقى خو ژ (خودئ) دويركر ب هيجهتا هندى كو نهو ژ (تشتين رووحى)يه، ئينا نهو ب دورستى د خو نهگههشت، وى خو وهكى وى كهسى لى كر يى خودئ دو پى دايى، دا دورست پى ب رېښه بچت، بهلى نهو رادبت پيهكى خو بهطال دكهت و ب (ئيشقلكى) ددهته رى!!

ځيچا ههتا نهو ب دورستى د خو بگههين، و ب دورستى كاروانى ژينا خو د ځى دنيايى دا بدهينه رى، دځيت ل سهرى نهو دلئ خو بو ځى قورئانې ځهكهين.. وى باش بخوينين، وباش خو تى بگههينين، وباش كارى پى بكهين، وى بو ژيانا خو بكهينه (بهرنامهيهكى واقعى) نه كو هندهك ئاوازين خو ش ولدځهكه، يان هندهك (تهراتيلين) هسك وزوها بهس عيبادهتى پى بكهين، يان بو تبهرك بكهينه نقشتى و ب شاخين چيلان ځهكهين!

قورئان نهو كيتابا (دهعهوى)يه يا هاتى دا بو مروقان ببهت رينيشاندهر وهيدايهت، ودا بو وى ببهت نهو چهك يى وى ژ ههمى رهنگين جاهلييهت وسهرداچوونى دپاريزت، و ب ځى مهعنايى نهو -بو مروقى- دبهت قهنجى ونعمهتهكا مهزن خودئ د گهل كرى، بهلى كى بهايى ځى نعمهتى ب دورستى دزانت؟

- نهو يى ب قورئانې و بو قورئانې دځيت، و ل بهر سيبهرا وى كاروانى ژينا خو ددهته رى.

مرۆف ده می (رئبازا ژیانئ ل بهر سیهرا قورئانی) دبۆرینت، ئەو ب سەر بلندی و سەرفەرازبەکا مەزن دحەسییت، چونکی ئەو هەست ب وی بهایی مەزن دکەت یئ وی ل نک خودئ هەمی، و ما ژ هندی مەزنتەر هەیه خودئ ب هەمی مەزنییا خو قە بیته کەرەمی و د ناڤهرا هەمی چیکریان دا ل فی مرۆفی بزڤرت و د گەل وی باخفت، و مەنەهەجەکی کامل و پیکهاتی بو ژینا وی بدانت، و ژئ بخوازت ئەو ل سەر ب رتفه بچت؟

وکانی چەند مرۆف ده می (رئبازا ژیانئ ل بهر سیهرا قورئانی) دبۆرینت ب چاڤهکی بلند بهری خو ددهته مەزنییا ئیسلامئ، هند نزم بهری خو ددهته وان رئ و ریبازین (جاهلی) ئەوین مرۆشان ب دەستین خو داناین و کیرنه پینگوهورک بو وی ریبیا راست یا خودئ ژ عەسمانی ئینایه خواری، بیرا وی ل مەته لا وان نەزانین ئسرائیلی دئیتەفه ئەوین خودئ گەزۆ و گۆشتی طهیران ژ عەسمانی ب سەر وان دا ئینایه خواری، ئەو رابوون داخوازا سیر و پیشاز و بهقلی ونیسکان ژ پیغه مبهری خو کری!

مرۆف ده می د گەل قورئانی دژیت هەست ب خوشی و دلرحەتیهکا مەزن دکەت، چونکی ئەو پی دحەسییت کو وی ئەو (کلیل) یا هەمی یا هەر ئالۆزیهکی ل بهر وی شهکەت، ئەو (کتیب) یا هەمی یا بهرسفهکا عەقلی و واقعی ل سەر هەر پسارەکی ددهت یا عەقلئ مرۆفی هەر ژ کەشن وەرە وەستاندی و حیبهتی هیتلای، و ما خوشیهک ژ وی مەزنتەر هەیه ده می تو پی دحەسییتی کو ته ئەو کلیلا هەمی یا چو دەرگەهین گرتی ل بهر ته نههیلت؟

د گەل قورئانی مرۆفی خودان باوهر هەست ب مەزنتەین نعمەتی دکەت یا خەلکی دی ژئ هاتیبه بی بارکن، ئەو ژئ نعمەتا باوهری ئینانا ب هزرەکا هەفسەنگ و (موتەوازنه) دەر بارەمی هەمی لایین ژینئ، ئەو هەفسەنگیا مرۆف ب هزرا خو و دویر ژ هیدایهتا خودئ نەشیای ل چو دەمین ژینا خو ل سەر فی عەردی بگههتی، هەفسەنگی د ناڤهرا (لەشی ورحئ) دا، د ناڤهرا (تشتین بهرچاڤ و نه بهرچاڤ) دا، هەفسەنگی د لایین وروحو و ئابوری و ئەخلاقی و نهفسی دا، و د هەر لایهکی دی دا ژ لایین ژینئ، هنگی ئەو دزانت کانئ چەند هزرا مرۆفی یا کەچ بوویه ده می ئەو لی گەریای فی هەفسەنگیی ژ ژینا خو بینتەدەر، و خو حیبهتی وری بهرزە بهیلت..

مرؤټ دهمی د گهل قورنائی دژیت ټو ب سهر ههمی وان (تفافاصیلان) هل دبت بیټن د وی (پټبازا ژینتی) دا ههین یا قورنائی بو مرؤقی دانای، چ ژ لایټی (دینی) ټه بت، یان ژ لایټی (دنیاپی) ټه بت، وهنگی ټو دی شیت (مهوقعی) خو پی دورست دهسینشان کهت، ودی زانت کانټی ټو چند پی نټیزیکه یان پی دوبره ژ وی (جهی) پی خودی دټیت وی لی بیټن.

وپشتی ټی چندی من دټیت -وهک بهحسکرن ژ قهنجی ونعمه تا خودی- بو خواندهقانان بیټرم کو ټیک ژ وان گهلهک قهنجیټن مهزن پیټن خودی د گهل من کرین ټو بو ههر ژ دهمی زاروکینیی وی پشکهکا مهزن ژ ټیانا ټی قورنائی ب رزقی من کربو، دهمی من بو جارا ټیکټی دهست دایه (جزیکا) خو و ل نک (سهیدایا خو یا ټیکټی) -کو دهیکا من بو خودی رهمی پی ببهت وخیرا وی مهزن بکهت- دهست ب خواندنا قورنائی کری، راسته ژ بهر زمانی من پی جودا ژ زمانی قورنائی، من چو ژ مهعنا یا وی نهذزانی، بهلی ههر ژ سهری خو شیهکا تاییهت من ژ خواندنا وی ددیت، وټهټ ټیانا هه یا ل سهری بچوبک رؤژ بو رؤژی د گهل من مهزن بو، ب تاییهتی پشتی ب تهوفیقا خودی بهری من کهفتیه خواندنا (شهرعی) د ههر سی قویناغین خواندنټی دا، وزمانی قورنائی ل بهر من هاتیه شریکرن هه تا ټز ب تمامی ټیروویمی، هنگی ټیانا من بو قورنائی تامهکا دی یا تاییهت وهرگرت.. وتشتی ټهټ ټیانه مهزنتر لی کری ټو نټیزیکی بو یا ب حوکمی کارکرنا من د هندهک دهزگهټین راگه هاندنی دا -پشتی سهرهلدانا سالا ۱۹۹۱- کو ټز پتر ب قورنائی ټه گریدایم، ژ بهر کو هژمارهکا بهرنامه پیټن دینی پیټن جودا جودا د چند ټیزگه وټهله فزیوونان دا من بهرهټ وپیشکیش کرن، و د ټان بهرنامه یان دا گهلهک جاران هندهک خهله کین درټژ و تاییهت بو تهفسیرا چند سووره ته کین قورنائی هاتنه تهرخانکرن، وپشتی دهمهکی من دیت -ب رهنکهکی نه پی مهقصود- کومهکا بهرپه رین تهفسیری ل بهر دهستی من بهرهټ بوون، تشتی ل بهر من شریکری کو ټز ټان بهرپه ران بگه هینمه ټیک، و ل سهر تمام بکهم هه تا تهفسیرهکا تمام ودرټژ ژی دورست بیټ، بهلی ل دویمهیا سالتین نوټان دا ټهټ هزره هاته پاش ټیخستن پشتی ټز ب وهرگیټرانا تهفسیرا ب ساناهی (التفسیر المیسر) رابوویم، ټو ژ کهرهما خودی هه تا نوکه دو جاران هاتیه چاپکرن، وبوویه جهی مفاوه رگرتنهکا باش.. و ل ټان دویمهیا یان جارهکا دی هزرا نفیسین وبه لاکرنا تهفسیرهکا

دریژ، یا ئاڤاکری ل سهر ریټبازهکا روهن وئاشکهرا و دورست -ب ئانههیا خودی- کو ریټبازا سهلهفین قئی ئوممهتیه ژ صهحابی ودویکهفتیتین وان، یین کول سهر سفرا سوننهتی یا دهولهمنده هاتینه پهروههکر، وپشتی چند بهرههقیهکین ریټک وپیټک ئهٴ تهفسیرا نوکسه ل بهر دهست هاته دانان، وپشتی هاتن وچوونا هزرئی د ناقبهرا هژمارهکا ناقان دا، من خواست ناقئی تهفسیرا خوٴ بکهمه: (ریټبازا ژیانئی ل بهر سیبهره قورئانی)، چونکی مه د قئی تهفسیرا خوٴ دا (تهئکید) و (تهرکیز) ل سهر هندئی کرهه کو ئهٴ قورئانه ئهوا ئیسلاام پیٴ دئیتته نیاسین، خودی بوٴ مروٴقان هنارتیه دا ئهوا بوٴ ژیانان وان بته (مهسهج) وریټباز، دا ئهوا -ئهگهر دخودان باوهر بن- لیٴ بزقرن وژینا خوٴ ههمیٴ ل دویف ب ریټقه بیهن، ل قئی زهمانی ییٴ مه تیدا گوهر ل گهلهک دهنکین (شاذ) دبت، دخوازن مه وه تیٴ بگههینن کو قورئان ب تنیٴ (کیتابهکا رووحی)یه یا هاتی دا پهیوهندیٴ د ناقبهرا مروٴقی و خودی دا دورست بکهت، و ژ ویٴریٴ وئفه ویٴ چو پهیوهندیٴ ب لایین جودا جودا یین ژیانئی قه نینه!

ئهٴفه وهیٴژای گوٴتنیهه کو بوٴ بهرههٴکرنا قئی تهفسیریٴ مه پالدایه سهر هژمارهکا مهزن یا ژبدهران، چ د مهجالیٴ هه دیسین پیٴغه مبهری دا بت -سلاف لیٴ بن-، چ د مهجالیٴ کتیتین تهفسیریٴ دا بت، و ژ تهفسیران ژئی ئهٴم ل تهفسیرین زانایین بهریٴ و یین ههٴچاخ ژئی زقرینه، بوٴ هندئی دا تهفسیرا مه پهسهنی وههٴچاخییٴ د گهل ئیک د ناٴ خوٴ دا کوٴم بکهت، و چونکی پشکهکا مهزن ژ قئی تهفسیریٴ د دهزگههین راگههاندنیٴ دا هاتبوو پیشکیٴشکر (ئیزگه و تهلهفزیوونیٴ) ووهک سفککر ل سهر گوهداری یان بینهری، دبت گهلهک جارن مه ئیشارهت ب بهرفرههی نه دابته ژبدهری، بهلیٴ تشتیٴ مه دقیت ل قیٴریٴ بیرا خواندهٴقانی لیٴ بینینه قه ئهوه کو چو ژ قئی تهفسیریٴ نه ژ نک مهیه! بهلکی ئهوا ههمیٴ بهرههمیٴ خوٴوهستاندن وهزرا زانایین بهریٴ مهیه، وکاریٴ مه ل قیٴریٴ ب تنیٴ ئهوه مه هندهک گوٴتن و بوٴچوونین وان هلبژارتینه وٴهوزارتینه، وکورت کرینه، وکرینه کوردی، دا خواندهٴقانیٴ کورد ییٴ کو زمانیٴ عهههه بیٴ نه زانت بشیٴت ب ساناهی مفایی ژئی وهریگرت، وپتر د قورئانیٴ بگههت، بهلیٴ د گهل هندئی ژئی من دقیت ل قیٴریٴ ئیشارهتیٴ بدهمه هندهک ژ وان ژبدهریٴ مه مفایهکیٴ مهزن ژئی وهرگرتیٴ د بهرههٴکرنا قئی تهفسیریٴ دا، ژ وان ب تنیٴ بوٴ نمونه:

۱- نقیسیٴنین (شیخ الإسلام ابن تیمیه)ی د دهبارهی تهفسیریٴ دا.

۲- هەر وهسا نفیسیینین ههردو شاگردیین وی: (الإمام ابن القیم) وکتیبا وی (التفسیر القیم) ئەوا هاتیه کۆمکرن ژ لایئ (محمد أویس الندوی) فه، و (الحافظ ابن کثیر) وتفسیرا وی یا بهرکهفتی وناقدار (تفسیر القرآن العظیم).

و ژ تفسیرین ههچاخ یین مه مفایهکی مهزن ژئ دیتی:

۱- تفسیرا سهیدا (محمد متولي الشعراوي).

۲- تفسیرا سهیدا (سید قطب)ی (في ظلال القرآن).

۲- تفسیرا سهیدا (عبد الحمید محمود طهمازی) (من موضوعات سور القرآن الکریم).

۳- هەر وهسا تفسیرا (التفسیر المیسر) ئەوا ژ لایئ هژمارهکا زانایان فه هاتیه دانان، ب چاقدیریا د. عبد الله التركي، ئەو تفسیرا بهری نوکه ژ لایئ مه فه هاتیه وەرگیران بۆ زمانئ کوردی.

هیقیا مه ژ خودایئ مهزن ئەوه ئەو فی کارئ مه بۆ خوۆ حسیب بکهت، ووی بکهته د تهرازیا خیرین مه ویا دهیباب وسهیدایین مه دا، ئەوین ئیانا قورئانی نیشا مه دای، وکارکرنا پیخه مهت ئیسلامئ ل بهر مه شرین کری..

یا رهبی! مه باوهری ب کیتابا ته ئینایه، ومه شاهدهیسی دایه کوئهو (رېبازا ژبانئ)یه، پۆناهی دین ودنیایینیه، رېبهرا راسته پریا تهیه ل دنیا، وسه رکیتشا خودان باوهرانه بۆ بهحشتئ ل ئاخه تی.. یا رهبی! تو وئ بۆ مه بکه مه هدهرچی ل وئ پۆژئ یا بیی دهستوریا ته مه هدهرا چو مه هدهرچیان مفای نه ده ته خودانئ، وخودئ رهحمئ ب ههر کهسه کی بهت یئ دهمی چاف ب فی تفسیرئ دکهفت ومفایئ ژئ وهر دگرت، خودانئ وئ ژ دو عایین خوۆ بی بار نه کهت.

ته حسین ئیبراهیم دۆسکی

دهۆک ۱۱ رهمه زانا سالا ۱۴۲۹ ک

۱۱ ئهیلولا ۲۰۰۸ ز

تفسيراً جزياً لِكُلِّ
رُئُوسِهَا (١) رُئُوسِهَا الْفَاتِحَةِ
حَتَّى رُئُوسِهَا (١٤١) رُئُوسِهَا الْبَقْرَةِ

تهفسيرا سوورهتا الفاتحة

(الفاتحة) يهعنى: دهسپيک، وئەف ناڤه ل سەر ڤى سوورهتى يى هاتيه دانان، چونكى ئەو ئيکهمين سوورهته ڤورئان پى دەست پى دکهت، وئەو مهزنترين سوورهته ودئيته هژمارتن بناخه وماک بو ههمى سوورهتتين ڤورئانى، لهو دبئزنى: (أم الكتاب) ژى، وژبلى ڤان ههردهو ناڤان ڤى سوورهتى هژمارهکا دى يا ناڤان ههنه، وهکى: (الصلاة، والحمد، والسبع المثاني، والشافيه، والكافيه، والرقية..).

ل دۆر جه- ودهمى هاتنهخوارا ڤى سوورهتى زانايتن تهفسيرى هژمارهکا بوچوونين ژبک جودا ههنه، بهلى بارا پتر ژ وان ل وى باوهرينه کو ئەو ل مهکههئى -بهرى مشهختبوونى- هاتبوو خوارى، چونكى ژ تشتين ئاشکهرايه کو چو نڤيژ بيى خواندنا (فاتحى) د ئيسلامى دا نههاتينهکرن، ونڤيژ بهرى مشهختبوونى هاتبوو فهرزکرن. وچونكى چو نڤيژ بيى خواندنا ڤى سوورهتى ددورست نابن، وهکى د ههديسهکى دا هاتى، پيغهمبهر -سلاف لى بن- دبئزت: ﴿لَا صَلَاةَ لَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ﴾^(۱) يهعنى: چو نڤيژ بو وى کهسى نابن يى فاتحى تيدا نهخوينت. يا فهره ل سەر مروڤى موسلمان ئەو روژى کيم کيم ههڤده جاران ڤى سوورهتى د نڤيژين خو بين فهرز دا بخوينت، وئەڤه ئيک ژ نيشانين گرنگيا ڤى سوورهتينه.

و د دهر حهقا قهدر وبهائى ڤى سوورهتى دا هژمارهکا ههديسين دورست هاتينه، ژ وان بو نمونه: ئەبوو سهعيدى کورى موعهللاى -خودى ژى رازى بت- دبئزت: پيغهمبهرى -سلاف لى بن- گوته من: ﴿لَأَعْلَمَنَّكَ سُورَةَ هِيَ أَكْبَرُ السُّورِ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ﴾

(۱) بوخارى وموسلم ههردهو ڤى ههديسى ژ (عوبادهين کورى صامتى) فهدگوهتيزن.

بهري تو ژ مزگهفتي دهرکهفي، نهز دئ سوورهتهکي نيشا ته دهم نهو مهزنترين سوورهتین قورئانييه، پاشي وي دهستی من گرت، ودهمی قیای دهرکهفت، من گوتی: ما ته نهگوته من دئ سوورهتهکي بو ته بیژم نهو مهزنترين سوورهته د قورئانی دا؟ ئینا وی گوت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيَتْهُ﴾^(۱) یهعنی: (الحمد لله رب العالمین) نهوه نهو سوورهت، ونهوه (السبع المثاني) و (القرآن العظيم) یا کو بو من هاتیه دان.

ویغهمبهه -سلاف لی بن- د فئی گوتنا خو دا ئیشارهتی ددهته وی نایهتی یا خودایی مهزن تیدا دبیرت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ﴾^(۲) یهعنی: ب راستی مه حفت نایهتین کو د ههمی نفیژان دا دئینه دوبارهکرن، وقورئانا مهزن دا ته. ونهوه ب فئی گوتنا خو فئی نایهتی بو مه تفسیر دکهت وئاشکهرا دکهت کو (حفت نایهتین دئینه دوبارهکرن، وقورئانا مهزن) سوورهتا فاتحییه.

و ژ عهبدللاهی کورئ عهباسی دئینه فهگوهاستن، دبیرت: جارهکی جبریل ل نک پیغهمبهه -سلاف لی بن- یی روینشتی بوو، وی گوه ل دهنکهکی بوو ل هنداف سهری هات، ئینا وی سهری خو بلندکر وگوت: نهفه دهرکههک بوو ژ عهسمانی فهبوو، نهفرو ژ نوی نهو فهبوو، وچو جاران بهری نوکه فهنهبوویه، وملیاکهتهک ژئ هاته خواری، ئینا جبریلی گوت: نهفه ملیاکهتهکه هاته عهردی چو جاران بهری نوکه نهو نههاتیه خواری، سلاف کر وگوت: مزگینی ل ته بت، دو روئاهی بو ته هاتنهدان بو چو پیغهمبهه بهری ته نههاتینهدان: فاتحا کیتابی، ودویماهیپن سوورهتا بهقهره، حهرفهکی ژ وان تو ناخوبنی نهگهر نهو بو ته نهئیتنهدان^(۳).

و د هندهک هه دیسین دورست دا هاتیه کو خواندنا فئی سوورهتی ب نساخی فه دپته نهگهرا ساخله میا وی، نهبوو سه عیدئ خودی -خودئ ژئ رازی بت- دبیرت: جارهکی نه م ل سهه وهغهرهکی بووین، کچهکا جاریه ب نک مهفه هات وگوت: ماری یی ب مهزنی فی تاخی قهدای، وچو زهلامین مه دئاماده نینن، کهسهک د ناٹ ههوه دا ههیه بیت چارهیهکی

(۱) بوخاری فئی هه دیسی فه دگوهیت.

(۲) سوورهتا (الحجر) نایهتا (۸۷).

(۳) موسلم ژئ فه دگوهیت.

لئ بکەت؟ ئینا زەلامەک ژ مە رابوو چوو نەک و پیتقە خواند، ئەو ساخلام بوو، قیجا وی سیم- سهرتین پەزی دانە مە، وشیر ژی دا مە، مە قەخوار، مە گۆتی: ئەری ما تو پیتقە خواندنی دزانی؟ وی گۆت: نە.. هەما من بەس سوورەتا فاتحی پیتقە خواند، ئەبوو سەعید دبیژت: مە گۆت: ئەم دەست ناکەینە تشتەکی حەتا دئینە نەک پیتقە مەبری -سلاف لئ بن- و پسارای وی دکەین، گاڤا ئەم هاتینە مەدینە و مە سوحبەتا هەقالی خۆ بو پیتقە مەبری -سلاف لئ بن- کری وی گۆت: ﴿وما كان يُدْرِيه أنها رُقِيَةٌ؟ افسُمُوا، واضْرُبُوا لي بِسْمِهِمْ﴾^(١) یه‌عنی: ما وی چ دزانی ئەو یا پیتقە خواندنییه؟ وی پەزی ل خۆ لیتکفە کەن، و پشکە کئی بدەنە من ژی.

وخیر و بهایی سوورەتا فاتحی و خواندنا وی ژ حەدیسە ئەبوو هوریرەدی ژی بو مە ناشکەرا دبت ئەوا تیدا هاتی، دبیژت: من گوھ ل پیتقە مەبری -سلاف لئ بن- بوو، گۆت: ﴿قال الله تعالى: فَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نَضْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، قال الله تعالى: حَمِدَنِي عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: الرَّحْمَنُ الرَّحِيمِ، قال الله تعالى: أَنْتَنِي عَلَيَّ عَبْدِي، وَإِذَا قَالَ: مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ، قال مجدني عَبْدِي، فَإِذَا قَالَ: إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ، قال: هذا بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، فَإِذَا قَالَ: اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ، قال: هذا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ﴾^(٢) یه‌عنی: خودی دبیژت: من نقتیر^(٣) د ناڤه‌را خۆ و عەبدی خۆ دا ل سەر دو پشکان یا لیتکفە کری، و یا عەبدی من دخوازت بو وی هەیه، قیجا ئەگەر عەبدی گۆت: (الحمد لله رب العالمين) خودی دبیژت: عەبدی من حەمدا من کر، و ئەگەر گۆت: (الرحمن الرحيم) خودی دبیژت: عەبدی من مەدحین من کرن، و ئەگەر گۆت: (مالک يوم الدين) دبیژت: عەبدی من ئەز مەزن کرم، و ئەگەر گۆت: (إياک نعبد وإياک نستعین) دبیژت: ئەڤه د ناڤه‌را من و عەبدی من دایه، و یا عەبدی من دخوازت بو وی هەیه، و ئەگەر گۆت: (اهدنا الصراط المستقیم، صراط الذين أنعمت عليهم، غير المغضوب عليهم، ولا الضالين) دبیژت: ئەڤه بو عەبدی من، و یا عەبدی من دخوازت بو وی هەیه.

(١) بوخاری فی حەدیسە قەدگوهیژت.

(٢) موسلم فی حەدیسە قەدگوهیژت.

(٣) مەخسەد ب نقتیژ ل قیژ- وەکی زانایین حەدیسە دبیژن- سوورەتا فاتحییه، چونکی نقتیژ بیی وی چی نابت، یان چونکی ئەو گرنگترین پشکە د نقتیژ دا.

وېشتی ښی چهندي دښتې نهم بزاین کو سورته (الفاتحة) وهکی کورترکونه کييه بو وان ههمی بابه تین قورئان پی هاتی، و ب ښی چهندي فاتحه دېته بناخه و ماک بو قورئانی، وههر ژ بهر ښی چهندي دبیژنی: (أم الكتاب)، ونه گهر مرؤف باش هزرا خو د ښی سورته تی دا بکته دی بینت نهو فان ههمی بابه تان د ناف خو دا دحه وینت:

۱- نهو خودی ب گرنگترین ناقین وی، یین کو ههمی ناف و سالوخته تین وی یین دی بو دزقرن، ب مه دده ته نیاسین، نهو ژی نهغه نه: (الله، الرب، الرحمن، الرحیم، الملک)، ونه ب ښی چهندي نیشاره تی دده ته (نولووهییه ت و ربووبییه ت و ره حما خودی) کو خودانی ههمی چیکریان نهو، یی کو په رستن ب ههمی رهنگین وی شه دښت بو وی ب تنی بیته کرن، و ره حما وی ههمی تشت فه گرتینه، لهو یی هیژای مه دح و سه نا و حه مد و سوپاسیان ههر نهو.

۲- سورته هه بو نا رؤژا قیامه تی بنه جه دکته، و کول وی رؤژی جزای ههر که سه کی ل دویش کریارین وی دی بو نیته دان، و خودانی وی رؤژی یی حوکم د دهستی دا و حوکمه کی ب عداله ت دکته ههر خودییه، چونکی نهو (مالک یوم الدین).

۳- سورته مه سه لا پیشکیش کرنا عیاده تی بو خودی ب تنی بنه جه دکته، ونهغه نهو بناخه یی سه ره کیه یی گازی ههمی پیغه مبه ران ل سه هاتیه ئاڅا کرن، کو مرؤف بزانت خودی نیکه د (ذاتی) وی دا، پاشی ته وحیدا وی د عیاده تی ژی دا بکته، ووی ژ ههمی رهنگین شرکی پاک بکته.

۴- ههر وه سا سورته مه سه لا خواستنا هاریکاری ژ خودی ب تنی ژی بو مه بنه جه دکته، کو مرؤفی ژ دل باوهری هه بت کو ب تنی خودییه دښت د هه وارا مرؤفی بیته، و هاریکاری وی بکته، و باشی بگه هینتی و خرابی ژی دویر بکته، چونکی (قه دهر) ههمی د دهستی وی دایه، ونهغه ژی پشکه که ژ باوهریا ته وحیدی یا گه له ک کهس و ملله ت تیدا د سه ردا چوین.

۵- و سورته فاتحی بیرا مه ل بابه تی دویکه فتنا ریتکا راست دینته شه، ونهو نیک ژ سالوخته تین ښی ریکتی ژی بو مه ده سنی شان دکته، کو نهو ریکه یا نهو مرؤف

ل سهر چووین یین خودی قهنجی د گهل کری ژ پیغه مبهه وچاک و خودیناسان، کو ریکا ئیسلامیه، نه کو ههر ریکه کا خه لک ژ نک خو هزر بکه ن ئه و ریکا راسته، ولی بچن.

۶- و ژ پیتقیین چوونا ل سهر ریکا راست ئه وه مروث خو ژ ههمی ریکین خوار بده ته پاش، باوهریی پی نه ئینت، و ل دو یف نه چت، چ ئه و ریک ئه و بت یا خودان بزانت یا خواره و د گهل هندئ ژئ لی بچت، وه کی ریکا وان یین غه زب لی هاتیه کرن، یان ژئ ئه و بت یا خودان هزر بکه ت ئه و ریکه کا راسته و ئه و ب خو یا خواره، وه کی ریکا وان یین ریه ره زه بووی. ژ بهر قئ چهندئ سوورته ئی ژ مه خواست ئه م داخوای ژ خودی بکه یین کو ئه و بهرئ مه بده ته ریکا راست و مه ژ ریکا وان یین غه زب لی هاتیه کرن و ریه ره زه بووی بده ته پاش.

ئه شه ب کورتی ئه و با به تن یین د سوورته فاتحی دا هاتین، و ب راستی سوورته ب قئ چهندئ وه کی ده رگه هه کی مه زن لی دئیت بهرئ مروقی دده ته با به تین قورئانی، یان ئه و وه کی (عنوان) و نا ف و نیشانه کی بهرچا ف لی دئیت بو ئیسلامی کو د راستیا خو دا خو ب ده ست فه بهردانه بو خودی و حو کمئ وی.

و پستی قئ پیشه کیی نوکه - ب ئانه یا خودی- دئ ده ست ب ته فسیرا سوورته فاتحی ب بهر فره ی که یین.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٣﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٤﴾ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٦﴾

و بهرئ ئه م ده ست ب ته فسیرا سوورته فاتحی بکه یین مه دقئیت بیترین: ئیک ژ توره و ئا دابین خواندنا قورئانی ئه وه ده می مروقی بقئیت ده ست ب خواندنئ بکه ت ل سه ری بیئت: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) و ئه ف تشته قورئانی ب خو بو مه دانایه و (ته شریع) کر به

وهكى د نايه ته كې دا خودايې مهزن د بيژت: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾^(۱)، ومهنا ئې په يقې نه وه خوانده قانې قورئانې د بيژت: نه ز هاروين خو دگه هينمه خودې، وخو ب وي ب تنې د بپاريزم ژ خرابيا وي شهيطاني يې دهركري ژ خيري هميې، وكو نهو نه خوشيه كې بگه هينته من يان من د سر دا بيهت. وچونكي قورئانا پيروز نهو كيتابه يا هاتي دا بو مروقان بيهت هيدايت ورتنيشاندر، ودا نهو بو وان دهردين د سنگان دا هين بيهت دهرمان، وچونكي شهيتانه دبهت نه گهرا هه بونا هه مي خرابي وسهر داچونان، ونه هيلانا هه مي خير وقه نجيان، خودايې مهزن فه رمان ل خوانده قانين قورئانې كر كو نهو خو ب خودې بپاريزن ژ قې شهيتاني يې كو له عنهت لي هاتينه كرن و ژ رهحما خودې هاتيه بې باركرن، و ژ وي وه سواس ودودليې يا نهو ودهسته كا وي بو خودان باوهران چي دكهت.

وپه يقا (شهيطان) ب رامانا كه سي دويركري دئيت، وبو وي (شهيطاني) ژ ناگري هاتيه چيكرن يې كو بو ناده مي نه چويه سوجدې دئيته گوتن (شهيطان)؛ چونكي نهوي خو ژ نه مري خودې دويركر، وخو دفن بلندكر، ئينا خودې ژي نهو ژ رهحما خو دويركر، وغه زه ب لي كر. وچونكي گوتنا: (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم) نه نايه ته كه ژ قورئانې - وهكي زانا هه مي دبيژن- نهو د چو (موصحه فان) دا نه هاتيه نفيسين، ونه گوتنا وي ژي ل ده سپيكا خواندنې چو كيما سي نايخته خواندنې.

سوره‌تا (الفاتحة) ژ هفت نايه تان پيك دئيت، و نايه تا ئيكي ب ناقې خودې دهست پي دكهت، وبارا پتر ژ زانايان ل وي باوهرينه كو ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ نايه ته كه ژ سوره‌تا فاتحي، لهو هه كه سه كي وي نه خوينت فاتحا وي يا تمام نابت، به لي نهو بو سوره تين دي يين قورئانې ب تنې ده سپيكه كه ونه نايه ته كه.

خودايې مهزن سوره‌تا فاتحي ب قې نايه تي دهست پي دكهت: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ومهنا وي نه قه يه: نه ز خواندنا خو ب ناقې خودې دهست پي دكهم، بو پيروزي وبو هندي دا نهو هاريكاريان من ل سه ر قې كاري بكهت. ووهكي نه دبينين د قې نايه تي دا

(۱) سوره‌تا (النحل) نايه تا (۹۸).

سی نافی ژ باشناقین خودی هاتینه: (الله، الرحمن، الرحيم)، و د دهر حهقا نافی ئیکتی دا کو (ئهلاهه) زانایان دو بۆچوون ههنه:

هندهک دبیتن: ئهه نافیکی (عهلهمه) بۆ خودی، و ژ چو ژیدهران نههاتیه وهرگرتن، لهه چۆ نابت ئهه بۆ کهسهکی دی ژبلی خودی بیتته گۆتن، وهندهکین دی دبیتن: ئهه ژ پهیفا (اله - نهلههه) یئ هاتیه وهرگرتن، کو رامانا پهرسنتی ددهت، و ل دویف فی بۆچوونی نافی (ئهلاهه) بۆ وی خودایی دبیتته گۆتن یئ ئهه ب تنی هیتزای پهرسنتی بت، وههه چاوا بت باشناقین خودی ههمی د رامانین خو دا بۆ فی نافی دزقرن، وئهف نافییه بناخه وئهصل بۆ ههه نافیکی دی یئ ههبت.

ونافی (الرحمن) ههه وهسا (الرحيم) ژ رهحمی یئ هاتینه وهرگرتن، یهعنی: ههردو رامانا دلۆقانیی ددهن، ودهربارهی تشتی قان ههردو نافیان ژیک جودا دکهت هژمارهکا گۆتن وبۆچوونان ههنه:

هندهک دبیتن: (رهحمان) ئههه یئ سالۆختهی وی دلۆقانی بت، و(رهحيم) ئههه یئ کارئ وی دلۆقانی بت، وهندهکین دی دبیتن: (رهحمان) ئههه یئ دلۆقانییا وی ههمی مرۆف فهگرتین، و(رهحيم) ئههه یئ دلۆقانیی ب خودان باوهران ب تنی دبهت، و ل دویف فی بۆچوونی نافی (رهحمان) د مهعنایا خو دا ژ نافی (رهحيم) بهرفرههتره، چونکی یئ ئیکتی ئههه یئ رهحمی ب ههمی کهسان دبهت، خو کافران ژئ دهمی د دنیا یئ دا رزقی ددهتی، ویئ دووی ئههه یئ ل ئاخهتی رهحمی ب خودان باوهران ب تنی دبهت.

ونافی (رهحمان) ژئ وهکی (ئهلاهه) بۆ خودی ب تنی دبیتته گۆتن، وکهس پشکداریا وی تیدا ناکهت.

ویا باش بۆ مرۆفی ئههه مرۆف ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ی بۆ ههه کارهکی خو بکهته دهسپیک، چونکی ههه کارهکی ب نافی خودی دهست پی نهکهت چو خیر وبهههکهت تیدا نابت.

پشتی فی دهسپیک ئیهتا دووی دبیت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ وئهفه مهدهکه خودی بۆ خو کری، دهمی گۆتی: ههمد وسویاسی بۆ خودی بن، خودانی ههمی

چيکريان، ههر وهسا نهو فرمانهکه نهو ل بهنيان ژي دکهت کو نهو مهدهچين وي پي بکهن؛ چونکي نهو ب تني يي هيتراي في مهدهچيه، نهو چيکري همي داين، ونهوه ب کاري وان رادبت، و ب قهنجيا خو همي بهنيين خو ب خودان دکهت.

(الحمد لله) يهعني: سوپاسي همي بو خودي بت، ونهقه نيک ژ وان زکرانه يين خودي مهدهچين خو پي کرين، لهو خيرهکا مهزن د گوتنا وي دا ههيه، پيغهمبهه -سلاش لي بن- دبيت: ﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمَّلاً الْمِيزَانَ﴾^(۱) يهعني: گوتنا (الحمد لله) تهرازيا مروفي يا خيران تزي دکهت، لهو يا فهره نهو همي گاغان ل سهر نهزماني خودان باوهري بت.

و(حمد) د رامانا خو دا نيزيکي (شوکر)يه، بهلي تشتي وان هردووان ژيک جودا دکهت نهوه: شوکر بهرانبهري قهنجيييه، يهعني: نهو بو وي دئيته پيشکيشکرني يي قهنجيهکي ل مروفي بکهت، بهلي (حمد) بهرانبهري قهنجييي نينه، لهو نهو بو وي دئيته پيشکيشکرني يي قهنجي کريت يان نهکريت، و ب في مهعنايي حمد ژ شوکري بهرفرههتره، وههر شوکرکا ههبت همده، بهلي شهرت نينه ههر همدهکا ههبت شوکر بت، وچونکي بهس خودييه سوپاسيا وي د همي حالتان دا دئيتهکرني، نايهتي (حمد) همي بو وي دهسنيشان کر وگوت: (الحمد لله).

ويشتي دهسنيشانکرنا همدي بو خودي نايهتي نافهک ژ ناچين وي نينا، تشتي هندي دگههينت کو خودي ژ بهر في ناقي هيتراي همدي همييه بوويه، نايهتي گوت: (رب العالمين) يهعني: خوداني همي چيکريان، و خودان نهوه يي ب کاري پهروهردهکرني و خودانکرني ورينهبرني رادبت، و خوداني تشتي مالکي وييه، نهگهر تشتهک ملکي کهسهکي بت، دي بو وي نيته گوتن: خوداني وي.. و خوداني درست يي همي تشتان ههر خودييه، چونکي همي تشت ملکي وينه، و(عالمين) بو ههر تشتهکي هه ژبلي خودي دئيته گوتن، وچونکي ههبوونا ههر تشتهکي ومانا وي ژي ب خودييه، نايهتي نهو همي بو خودي پالدان وگوت: (رب العالمين)، يهعني: ژ بهر کو خودي خوداني همي چيکريانه، ونهوه وان ب خودان دکهت وکاري وان ب رينه دبهت، دقيت نهو همدا وي ب تني بکهن.

(۱) موسلم في هديسي ژ نهوو مالکي ن شعري قهدهگوهيت.

وېشتی نایه تی ناشکهره کری کو خودی خودانی هه می چیکریانه، وئوه وان ب ریشه دبهت، ودهسه لاتا وی ل سهر وان یا بی توخوبه، یا د جهی خو دا بوو نایهت بیرا مه ل سالوخته کی وی بینته فه کو په یوه ندیه کا موکم ب خودان کرن وریشه برنی فه هیه، نایه تا سبب گوت: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ هه وه کی نایه تی ب فی چهندی دقیت بیژته مه: خودی د خودانیا خو دا بوو عالمی رحم و دلوقانیی د گهل وان ب کار دئینت، لهو کانی چاوا همدا وی د خودانیا وی دا دئیته کرن، و هسا همدا وی د رحمانیه تا وی ژی دا دئیته کرن، وئه گهر (خودانی - ربوبیهت) ترسی ل نک مرؤقی پهیدا بکته چونکی خودان وی ته صهرووفی د ملکی خو دا دکته یا وی دقیت، بیی بهری خو بدته حالی وی یی نهو خودانیی لی دکته، (رحمان ورهیم) دلی مرؤقی ته نا دکهن، کو خودی د خودانیا خو دا بوو چیکریان حالی وان و مه صلحه تا وان ب بهرچا و هردگرت.

و د نایه تا چاری دا سورته تی نا هه کی دی ژ باشناقین خودی نینا: ﴿مَلِكٍ يَوْمِ الدِّينِ﴾ یه عنی: نهو خودانی رؤژا جزادانی، کو رؤژا قیامه تیه یا خودان رح هه می تیدا رادبن، ودان وستاندن د گهل دئیته کرن، و هه ر ئیک ل دویف کاری خو جزایی و هردگرت، و ل شوینا په یفا (مالک) د هنده ک ربوایه تان دا (مه لک) هاتیه، وئوه هه ردو د مه عنایین خو دا دنیزیکی ئیکن، چونکی (مالک و ملک) هه ردو نهون بین مافی ته صهرووفی د تشتی دا هه ی، یه عنی: خودانیی لی دکهن، به لی جودایی د ناقبه را وان دا نهوه: مالکی مافی ته صهرووفی د عه بنی تشتی دا هه یه وه کی وی بقیت، بدهت بستینت، بکرت بفرؤشت، بهیلت نه هیلت.. هتد، و مه لکی مافی دانا فرمان وئهر ونه هیان د دهر حه قا وی دا یی ل بن نه مرئ وی هه یه، و خودی مالکه چونکی وی چیکری هه می بین داین، وئوه کاروباری ژینا وان ب ریشه دبهت، و مه لکه ژی چونکی حه قی حوکمداریا ل سهر وان یا وی ب تنیه، وئاشکهرایه کو حوکمداری ئیک ژ پیئتقیین خودانی و خوداینینه.

و فی نایه تی خودانیا خودی بوو (یوم الدین) پالدا، و (یوم الدین) نهو رؤژه یا هه ر که سه ک تیدا (ب تنی و عه بد) ل خودایی خو دزقرت، وئه گهر د دنیا یی دا هنده ک نه زان هه بن هه ر بکهن نهو ژی خودانن و هنده ک ملک یی وانه، ل ناخره تی هه ف په رده یی نه زانیی ژ بهر چاقین وان دئیته لادان، وئوه راستیی ب چا دبینن، و دزانن کو ژ خودی پیته تر چو خودان

نينن، خوئنهف (مهلكاتيا مهجازي) نهوا د دنيايي دا هه وي ژي ل ئاخره تي نامينت، پينغه مېهر -سلاف لي بن- د گوته كا خو دا د بيژت: ﴿يَقْبُضُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْأَرْضَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ مُلْكُ الْأَرْضِ﴾^(۱) روژا قيامه تي خودي عهردى دگرت، وعهسماني ب دهستي راستي دپيچت، ودبيژت: نهزم مهلك، كاني مهلكين عهردى؟! وئف نايه ته باوهري ئينانا ب روژا قيامه تي، ودان وستاندن ودانا جزاي ل وي روژي بنهجه -دكته، وخواندنا موسلمانى بو قي نايه تي هه روژ د هه مي ركاعه تين نفيژي دا بيژينانه كه بو وي ل روژا دويماهيي، هه وهسا پالدانه كه بو وي ل سهه كرنا كاري چاك، وخودوير كرنا ژ گونه هه وخرابيان.

وېستي سوورته تي مه دح وسه ناي خودي كرى، گوتن فه گوهاسته سهه نه زمانى خودان باوهري وگوته: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾^(۲) يه عنى: نهى خودا، نه م ته ب تنى دپه رسيين، وئم داخوازا هاريكاري ژ ته ب تنى دكهيين، وپه رستن (عبيادهت) ژ لايي پامانا خو فه په يفه كا به فره هه هه مي په نگين گوه داري وخوشكاندن دكته نه د بن دا، زنده باري قيان وحه ژي كرنى، لهو دئيه گوتن: عبيادهت ل سهه دو ستويان دئيه پراگرتن: قيانا تمام، د گهل گوه داري وخوشكاندنا تمام، وئيه تي په يفا (اياك) ئينا به ري په يفا (نعبد)، هه چه نده ئف كار به روفاژي سروشتي رسته يا عه ربه يه، بو هندى دا نهو پامانا تايه ت كرنى بدهت، مه عنا: ده مي نه م دبيژين: (اياك نعبد) نه م بين دبيژين: يا ره بي نه م په رستا ته ب تنى دكهيين، وئف پامانا هه نه ده اته وه رگرتن نه گه ر نهو پيش وپاشكرن نه كه فتبايي.. وپيشكيش كرنا په رستن بو خودي ب تنى كاكلكا ئيخلاصيه، وئو كه سي ئيخلاصي د په رستن دا بكه ت نهو ژ ريمه تبي دئيه پاراستن، وپه ر دهره جا (موخلصان) فه بلند دبت.

وخواستنا مروفي بو هاريكاري (ئستعاني) ژ خودي ب تنى، ئعترافه كه ژ لايي وي فه كو نهو يي بي هيز وشيانه، ووي چو (هول وقوهت) نينه، لهو د هه مي حالين خو دا نهو موحتاجي بهر دهستي خوديه، و ژ بن مننه تا وي دهرنا كه فت، ومروف ب قي چه ندى

(۱) موسلم قي حديسي ژ نه بو هوره يره ي فه دگو هيزت.

(ئیعلانا) بیتزاریا خو بهرانبهر خودایی خو رادگههینت، وکانی چاوا (ایاک نعبدا) بهری وی ددهته ئیخلاصی ووی ژ ریمهتیی ددهته پاش -وهکی مه گوتی-، ولسا (ایاک نستعین) وی ژ دهردی خوهمزنکرنی ددهته پاش و(تهواضعی) ل نک وی پهیدا دکهت، دمینته ل ویری دهردی سیی، دهردی نهزانی و بهرزه بوونی، وئهف چهنده د نایهتا (۶) و(۷) تیدا دئیتته چاره کرن:

﴿ اٰهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ﴿۱۰۰﴾ صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّيْنَ ﴿۱۰۱﴾ ﴾ د قان ههر دو نایهتان دا خودایی مهزن نیشا مه ددهت کو ئهم قی دو عایی بو خو ژ وی بکهین، وهر جارها که ئهم د نفیژی دا بهرانبهر وی راوهستاین بیژینی: یا رهیی، تو بهری مه بده رپکا راست، رپکا وان یین ته قهنجی د گهل کری. و تو مه نه که ژ وان یین غهزه ل هاتییه کرن، و یین ژ رپکی بهرزه بوون.

وهر کهسه کی خودی هیدایهتی ب رزقی وی بکهت، و بهری وی بدهته رپکا چاکان، ئهو ژ دهردی نهزانیی پرگار بوو، ئهو نهزانیی بهری خودانی خو ددهته سهرداچوونی، و سهرداچوون ئهنجامی (حهتمی) یی چوونال ئیک ژ قان ههر دو رپکانه:

- رپکا وان یین غهزه ل هاتییه کرن، ژ بهر کو وان حقی نیاسی، و رپکا دورست زانی، بهلی د گهل هندئ ژی گوه نه دایی ولی نهچوون، و قهستا رپکین خوار و قیچ کر، ژ بهر کو نییهت و مهخسه دین وان دخراب بوون.. و جوهی نمونه یی قان غهزه ل لیکریانه.

- رپکا وان یین حقی نه نیاسی و رپکا راست ل بهر بهرزه بووی، لهو ژ حقیی دویر کهفتین، چونکی زانییه کا دورست وان نه بوویه، و نمونه یی قان پهنگه مرؤقان فهله نه.

و ژ قی نایهتی بو مه ئاشکهرا دبت کو چوونال راسته رپیا خودی دو شهرت پی دقین:

ئیک: دقیت مرؤف ب رپکا هیدایهتی یی زانا بت، ئهو رپکا ئهو مرؤف لی چوون یین خودی نعمت د گهل کری ژ پیغه مبهر و راستگو و شههید و چاکان.. ئه گهر نه، ئهو دئ ژ رپکی لادهت و بهرزه بت، و هنگی فایدی وی ناکهت ئهو بیژت: نییهتا من یا صافی بوو، یان مهخسه دا من یا خیری بوو.

دو: دقېت د گهل وئ زانينا دورست، كارئ دورست ژى ههبت، حهقيئ بزانت وكارى پئ بكهت، نهكو حهقيئ بزانت بهلى ژ بهر دويچوونا مهصلحته تا خو پشت بدهتى وكارى پئ نهكهت، هنگى غهزه ب دئ لئ بارت، و ژ هيدايه تئ دئ دويركهقت.

ورپكا راست (الصراط المستقيم) ئهوا فهرمان ل مه هاتيه كرن كو ئهم ژ خودئ بخوازين ئهو بهرئ مه بدهتئ رپكا ئيسلاميه، ئهو رپكا ئاشكهرا يا مروقى دغه هينته رازيبوونا خودئ وبه حهشتا وى، ئهوا پيغه مبهرئ وى پئ دويماهيئ موحه ممد - سلاف لئ بن- پئ هاتى وبهرئ مه دايئ؛ چونكى ب تنئ دويكه فتيئ قئ رپكينه ژ لئ بارينا غهزه پئ، و ژ بهرزه بوون ودهر كهفتنا ژ رپكى هاتينه پاراستن، چونكى وان حهقى نياسى وكار پئ كر.

ويا باش بو خوانده قانى ئهوه پشتى خواندنا فاتحئ ئهو بيژت: (آمين)، ورامانا وئ ئهغه يه: ئهئى خودا تو د بهرسقا مه وهره، ودوعايا مه قه بويل بكه، و د حهديسه كئ دا هاتيه پيغه مبهر سلاف لئ بن ديژت: ﴿ إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّهُ مِنْ وَاوَقَّ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ عُرِّ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ ﴾^(۱) نه گهر ئيمامى گوت: (آمين) هوين ژى بيژن: (آمين)، چونكى هه چيئ گوتنا وى كهفته د گهل يا مليا كه تان گونه هين وى بين بوين دئ بو ئينه ژيبرن.

وئ هف پيشه ب گوتنا هه مى زانايان نه ئايه ته كه ژ سووره تا فاتحئ، ژ بهر قئ چهندي ئهو هه مى ل سهر وئ يه كئ كؤم بوينه كو وئ د قورتانئ دا نه نقيسن.

(۱) بوخارى وموسلم قئ حهديسى ژ ئه بوو هورده ردى قه دگوهيژن.

تهفسیرا سورتهتا (البقرة)

سورتهتا (البقرة) د زنجیرا سورتهتین قورئانا پیروژ دا دبتته سورتهتا دووئ، وئهو ژ سورتهتین (مهدهنی) دئیتته هژمارتن، چونکی ئهو ل باژیرئ مهدينئ -پشتی مشهختبوونی- هاتبوو خواری، بهلکی ئهو ئیکه مین سورتهته ل مهدينئ هاتیه خواری وهکی زانایتن تهفسیرئ دبیت، و ژ لایئ دریرئ وهژمارا نایهتان شه سورتهتا (البقرة) دریرترین سورتهته د قورئانی دا و ژ (۲۸۶) نایهتان پیک دئیت، لهو هژمارهکا مهزن یا ئەحکام وبابهتین جودا جودا د فئ سورتهتی دا هاتینه، هتا دبیتن: پینج سهه حوکمین شهرعی تیدا هاتینه، د گهل پازده مهتهلان، و ب سئ سهه وشیتست رهنگان بهحسئ رهحمئ وهیشئ وعهزابئ تیدا دئیتته کرن، ودویماهی نایهت ژ قورئانی بو پیغه مبهری -سلاف لی بن- هاتیه خواری کو ئەف نایهتهیه: ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ دکهفته د فئ سورتهتی دا.

وهه چهنده گلهک بابتهتین ژیک جودا د فئ سورتهتی دا هاتینه ژئ، بهلی ئهگه مرؤف ب رهنگهکی گشتی بهری خو بدهته سورتهتی دئ بینت پیشچاقرنا وئ بو فان بابتهتان ب شیوهیهکی ریک و پیک و ل دویف (ئسلوویهکی) دهسینشانکره، ب رهنگهکی وهسا کو کهسینیهکا تایهت ددهته سورتهتی.. و هتا ئەف کهسینیا تایهت باش بو مه ناشکهرا بت، دقیت بهری خو بدهینه (دهم وجهئ) هاتنه خوارا فئ سورتهتی، خو ئهگه ب کورتی ژئ بت، دا مهسهله پتر ل بهر مه یا روهن بت.

پشتی سیزده سالان ژ دهسپیکرنا گازیا ئیسلامئ ل باژیرئ مهکههی، ودوژمناتیهکا دژوار ژ لایئ قورهیشیان شه بو پیغه مبهری -سلاف لی بن- ودویکهفتیتین وی ژ خودان باوهران، خودئ ریکهک بو خودان باوهران شهکر، وهندهک پشتهفان بو وان ژ خهلکی (یهثربی)

پهیدا کرن، ودهستوبیریا وان دا کوئو ژ جهی خو مشهخت ببن، وچن ل قی باژپړی نوی ناکنجی ببن، و ل ویری بوئیکه مین جار دهوله تا ئیسلامی بدانن، و ب قی چهندي سوروبه ری موسلمانان ب ئیک جاری هاته گوهارتن، ل مه که هی دو لایین هه فرکی هه بوون: لایین خودان باوه ران، کو لایه کی کیم ویی دهسه لات بوو، ولایین کافران، کو هژمارا وان بوشر بوو ودهسه لات د دهستان دا بوو، وهه فرکی د ناچه را فان هه ردو دهسته کان دا پتر جارن روه کی (هزری) ب خو قه دگرت، وهنده ک جارن لایین کافران، کو لایین دهسه لات دار بوو، ئەف هه فرکیه بهر ب توندیی قه دبر، هه تا مهسه له دگه هشته گرتن وکوشتن وده ریخستن، وپشتی موسلمانان قهستا مه دینی (ناقی نوی یی یه ثری) کری، وبارا پتر ژ خه لکی مه دینی هاتینه د دینی نوی دا، ودهسه لات که فتیه د دهستی موسلمانان دا، وپیغه مبه ر -سلاف لی بن- بوویه که سی ئیک کی د قی دهسه لات ی دا، مهیدان وتبیعه تی هه فرکی هه گوهارتن، وهنده ک لایین نوی -د مهیدانا هه فرکی دا- پهیدا بوون، ژبلی هه ردو لایین که فن (لایین خودان باوه ران ولایین کافران) دو لایین دی یین نوی پهیدا بوون: لایین منافقان، وئقه ئو کهس بوون ژ خه لکی مه دینی یین ب هاتنا ئیسلامی نه خوش بووی، به لی چونکی ئو نه شبان ئاشکه را دوژمناتیا ئیسلامی بکن؛ پشتی موسلمان بووینه خودان حوکم ودهسه لات، ئو رابوون ب قه شارتی ونه پینی قه نه یاره تیا موسلمانان کر، ولایین دی ئو سرائیلی بوون یین کول دۆر وره خین مه دینی هه یین، کو هژماره کا ئوبخا خین جو هیان بوون ل هنده ک تاخین قه در دژیان، ووان گه له ک جارن دگۆته عه ره بپن مه دینی: نیزی که پیغه مبه ر هک بیت، ئم دی باوه ری پی ئینین، وئم وئو پیگقه دی شه ری هه وه که یین.. ووان ئەف گۆته دگۆته وان؛ چونکی عه ره بپن مه دینی په رستنا سه نه مان دکر، وباوه ری ب چو کیتایین عه سماني نه دئینا.

یا بهر هزر ئو بوو ده می پیغه مبه ر -سلاف لی بن- گه هشتیه مه دینی، سرائیلیان به ری هه می که سان باوه ری پی ئینا، چونکی وان سالو خه تین وی ب په نگه کی ئاشکه را د کتیبین خو دا ددیتن، وئوی ژی وه کی وان باوه ری ب خودی وپیغه مبه ران دئینا، وپه رستنا سه نه مان ب کوفر و سه ردا چوون دزانی، به لی تشتی غه رب ئو بوو سرائیلیان باوه ری ب وی نه ئینا، ویی لا ژی رانه وه ستیان، به لکی ب قه شارتی وهنده ک جارن ب نیف ئاشکه رای یی قه مه یلداریا کافران کر، و دگۆته وان: دینی هه وه ژ یی موحه مبه دی چیتره! و ب قی چهندي دو

لايین ههڤرکيی جارەکا دی پهیدا بوون: لایئ کافران، بهلئ قئ جارئ ئسرائیلی ومنافقین مهدينئ ژئ د گهل دا بوون، ولایئ خودان باوهران، کو قئ جارئ ئەو ژئ بووبونه خودان دەسهلات.

مهیدانا ههڤرکيی -ل دەمئ هاتنه خوارا سوورهتا بهقهره- یا ب قئ رهنگی بوو، وچونکی قورئان ئەو کیتاب بوو یا ئوممهتا ئیسلامئ یا نوی پهیدا بووی پیتگاڤ پیتگاڤ پهروهده دکر، وړئ ل بهر وان شهوژارت وڅوښ دکر، یا د جهئ خو دا بوو ئەو ئایهتین پشتی مشهختبوونئ نوی هاتینه خوارئ، کو ئایهتین سوورهتا بهقهره بوون، قئ سهروههريئ نوی یئ د مهیدانا ههڤرکيی دا رویدای شوڤه بکهن، ورتیشانین ئاشکهرا بو کوما موسلمانان وجفاکا وان یا نوی بدان..

ل سهه قئ بناخهیی ئەم دشیین بیژین: ئەو شیوهیئ سوورهتا (البقرة) ژ لایئ ناھهروک وبابهتان قه پئ هاتی، ئەم دشیین د قان خالیئ ژیری دا کورت بکهین:

۱- دەسپنکا سوورهتی: وئهقه ژ ئایهتا (۱-۳۹)ئ شه دگرت، و د قئ دەسپنکی دا بهحسئ سئ لایین ههڤرکيی دئیتهکرن: لایئ خودان باوهران، ویئ کافران، ویئ منافقان، وهندهک سالوڤهتین وان بو مه دئینه بهرچاڤکرن.. ووهک ئیشارهت بو ئەهلئ ههڤرکيی و دیرۆکا دەسپنکنا وئ، ل عهسمانی ئیکه مین جار، پاشی ل عهردی لایهک ژ سههاتیا ئادهمی ل عهسمانی پاشی ل عهردی بوو مه دئیته روهنکرن.

۲- پشکا ئیکئ: وئهقه ژ ئایهتا (۴۰-۱۲۳)یئ شه دگرت، و د قان ئایهتان دا گهلهک بهرپهريئ رهش ژ دیرۆکا ئسرائیلیان بو مه دئینه بهرچاڤکرن، ئەزمان درێژیا وان د دهه حهقا خودئ دا، و دوژمناتیا وان بو پیغه مبهران، وفیلبازی و دره وینیا وان، و پیتلیدانا وان بو وان سۆز و پهیمانین ئەو د گهل خودئ و د گهل بهنیان ژئ گرتددهن.. و کرنا بهحسئ ئسرائیلیان ب قئ رهنگی بهرفرهه، پشتی هاتنا موسلمانان ئیکسهه بو مهدينئ ژ بهر هندئ بووبه دا موسلمان ب قئ لایئ نوی یئ ههڤرکيی شارهزا بین، و بزنان کو ئسرائیلی ب گشتی، و جوهی ژ وان ب تابهتی، پیستربن چه پهريئ نه یارهتیا ئیسلامئ ل درێژیا دیرۆکا دئ ئیت، دئ دورست کهن، قورئان تبعهتی وان و دیرۆکا

وان ژى ب مه ددهته نياسين؛ دا ئەم وان باش بنياسين وپى نهئيينه خاپاندىن، وهزر نهكهين رۆژهكى ئەو دى بۆ مه بنه دۆست وههقال.

۳- و د نابقهرا پشكا ئيكي و دووي دا سووردهت ژ ئايهتا (۱۲۴-۱۴۱) ئى بهحسى بابى پيغه مبهران ئيبراهيمى -سلاف لى بن- دكهت، ئيبراهيم ئەوي ئسرائيلى د نهسهبا خو دا دگههني، ووان ژ درهه دگوت كو ئەو د بير و باوهريتن خو ژى دا دگههني، سووردهت ئيبراهيمى و بناخهيين دينى وى بۆ مه بهرچاڤ دكهت، وئاشكهرا دكهت كو ئەو -وهكى قى ئوممهتا نوى پهيدا بووى- خو ب هه مى فه تهسليمى خودايى خو كروو، ورويى خو ژ شركى وهرگيرابوو، وموحه ممهه وئوممهتا وى ئەون يين ئيبراهيمى و پيغه مبهريتن پشتى وى ژى مرگيني ب هاتنا وان داي، وئهو ههژيترن بۆ وى كاروانى بينه پالدىن يى پيغه مبهريتن خودان قهدر سهركيشيى لى دكهن.

۴- پشكا دووي: وئهفه ژ ئايهتا (۱۴۲) ئى حهتا دويمهيا سووردهتى قه دگرت، و د قى پشكى دا ئاخفتن بۆ ئوممهتا ئيسلامى دئيتته ئاراستهكرن، وژينا وان يا نوى ب هندهك شريعهت ورتكخستين نوى بۆ وان دئينه دانان؛ دا ئەو ژينا خو ل سهر ب ريقه بهن، وهندهك ژ فان شريعهتان وهك بهرسف ل سهر پسارين وان هاتبونه خوارى، وهندهك بىي پساركرن هاتنه دانان، هندهك ب ريكخستنا ژينا وان يا جفاكى وناقخويى فه دگريداى بوون، وهندهك ب پهيوهنديين وان يين دهرقهيى فه دگريداى بوون، هندهكان پهيوهنديى ب عقيده و عيبادهتى فه هه بوو، وهندهكان پهيوهنديى ب شهري وئاشتى و خيزان وئابوريى فه هه بوو، ووان شريعهتان هه ميان موسلمان ل هندى ئاگه هداركرن كو دقيت ئەو ژينا خو هه ميبى ل بهر سيبهرا قورئانى ببورين.

ئهفه ئەو نهخشهيه يى بابهتتين سووردهتا (البقرۃ) ل سهر ب ريقه دچن، وپشتى قى روهنكرنا كورت نوكه -ب ئانههيا خودى- ئەم دى دهست ب تهفسيرا ئايهتتين قى سووردهتى كهين.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْم ﴿١﴾ ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿٢﴾ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ
وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿٣﴾ وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِمَا اُنزِلَ اِلَيْكَ وَمَا اُنزِلَ
مِّن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُوْنَ ﴿٤﴾ اُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ هُم
الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٥﴾

پشتی سورته ب ناڅی خودی دهست پی دکهت، د نایه تا ئیکې دا سځ حهرفین
کهرکری ژ نهلېبیا زهمانی عهه بهی دئینت ودبیرت: ﴿الْم﴾ و د دهر حهقا تهفسیرا شان
ههر سځ حهرفان دا (هلف، لام، میم)، وئهو حهرفین کهرکریین دی ژی یین ل سهرفین
سورته تان هاتین، زانایین تهفسیری دو گوتنن سهره کی هه نه: هندهک ژ وان - وهکی ئیمامی
شهعبی وسوفیانی شهوری- دبیرت: ئەڅ حهرفه نهپنیه که خودی کره د قورئانی دا، وئهو ژ وان
نایه تین (موتشه بهه) یین مهعنا یا وان ل بهر مه هاتیه قهشارتن، دقیت ئەم باوهری پی
بینین وگلهک ل دویف مهعنا یا وان نهچین، وجمه ووری زانایان ل وی باوهرتنه کو پیتشیه
زانا دویچوونا شان حهرفان بکهن، و ل وان مهعنا یا بگه پیتن یین کو تیدا ههین، وئهو
د ناقبهرا خو دا ب خیلان چوینه کانی مهخسه د ب شان حهرفان چیه؟ هندهک دبیرت: ئەو
ناقین خودینه سویند یا پی هاتیه خوارن، وهندهک دبیرت: ههر حهرفهک کورتکرنا په یقه کییه،
وئه گهر ئەو په یف پیکفه بینه گوتن، دی بنه رسته یه کا خودان مهعنا، وهندهک دبیرت: ده می
قورئان دهاته خواری کافران گوهداریا وی نه دکر، وهندهک جاران دهست دقوتان وفیتک
قه ددان؛ دا دهنگ نهچته وان، ئینا سورته تان ب شان حهرفین کهرکری دهست پی کر، کو
تشته کی غه رب بو ل بهر وان؛ دا ئەو بی دهنگ بن وگوهی خو بدنه، ههتا چو هیجهت بو
وان نه مینت.. و بهلکی گوتنا ژ هه میان نیزیکتر بو حه قبی - و خودی چیر دزانت - ئەوه مرؤف
بیرت: خودی دزانت کانی وی چ مراد ب شان حهرفان ههیه، ودبت ئەو ئیشاره تهک بت بو
عجازا وی قورئانی یا قه بخوازییا بوتپه رتسان پی هاتیه کرن، وئهو نهشیاین به رسقه کی
ل سهر بدن، ههر وهکی قورئانی ب شان حهرفان دقیت بیرته عه ره بان: ئەڅ قورئانه یا کو

(تهحه دديا) ههوه پي دئيتته کرن ژ وان حهرفان پيک دئيت يي زمانې ههوه ژي پيک دئيت،
 وئه گهر هوبن راست دبيتن کو ئەف قورئانه ژ چيکرنا (موحه مهدي) يه وئهو نه ژ نک خودييه،
 کانې هوبن ژي قورئانه کا وهکی وي چيکهن، مانې بو دهف وئه زمان وره هوانبيژي هوبن خو
 ناده نه ب کهسي!

وهکی بو نمونه -ومه ته لا بلندتر يا خودييه-: ژيانا هر گيانداره کي ههبت د ئەصل دا
 ل سهر (پروتييني) رادوه ستت، وپروتيين ب خو ژ چهند (عونصريين) سهره کي پيک دئيت،
 وهکی: کاربونې، ئوکسجينې، نايتروجينې، وهايډروجينې.. وئەف هه مې عونصره د جيهانا
 مه دا دبه لاقن، وزانا دشين وان د (تاقیگه هين) خو دا به رههف بکهن وبکه نه د ناڅيک دا،
 بهلې پشتي ئەو قې چهندا هه دکهن، ئەري ئەو دئ شين (جوزه يئه کا پروتييني) يا ب تنې ژي
 چيکهن؟ ئەو دبيتن: نه.. ئەف کاره د شيان دا نينه!

ئەف قورئانه ژ (ئەليف، لام، ميم) وحهرفين وهکی وان يين ئەم پي دئاخشين يا هاتيه
 ليکدان، وئهو حهرف هه مې ل بهر دهستي مه يين هين، خودي ده مې وان ليک ددهت، ئەو
 دبه قورئانه کا موعجيزه، بهلې ئەم ده مې وان ليک ددهين ئەو دبه ناخفتنه کا وهکی هر
 ناخفتنه کي!

وموعجيزه وپه رده دريا قورئانې د قې چهندي دايه.. ﴿ذٰلِكَ الَّذِي يُرْسِلُ رِيْحًا مِّنْهُ هُدًى
 لِّلْمُتَّقِينَ﴾ ئەف قورئانا هه، ئەوا ژ شان حهرفان ويين وهکی وان پيکهاتي، کيتابه کا
 تمامه، تشتهک ژ گومانې د دهر حهقا راستي ودرستيا وي دا نينه، ئەگهر چ مروقيين نه زان
 خو د راستيا وي دا دئبخنه گومانې ژي، بهلې ئەو -ب شاهديا خودي- کيتابه کا بي گومانه،
 ژ نک خودي هاتيه، قيجا هوبن -گهلي مروقان- تيدا نه کهقنه گومانې، وباوهر يي پي بينن،
 وئهو يا هاتي دا ب کاره کي مه زن رابيت ئەو ژي (هيدايه تا ته قوادارانه).

وهيدايهت نيشادانا ريکينييه، وته قوادار ئەوه يي زيده خو دپاريزت، خو دپاريزت کو
 تشته کي وي پي نه خوش بت، يان زبان تيدا ههبت بگههتي، ئيمامي عومهر جاره کي پسيارا
 ته قوايي ژ (ئوبه يي کورې که عبي) کر، وي گوټ: ئەري جاره کي ته قهستا ريکه کا ب ستری
 کريه؟ عومهری گوټي: بهلې، وي گوټ: ته چ کر؟ گوټ: من دهه مهنين خو هلدان وباش
 کاري خو کر، (ئوبه يي) گوټي: ئەها ئەوه ته قوا.

یہ معنی: تہ قوا تہوہ مرؤف - ہندی بشیت - خو ژ وان کاران بدہتہ پاش یین بی تہ مرہیا خودی تیدا ہہبت، وغورور بؤ وی ب وان کاران ژی چی نہبت یین رازیبونا خودی تیدا ہہبت.

ئیمامی قورطبی د تہفسیرا خو دا دبیت: خودای مہزن د قی ئایہتی دا ہیدایہتا خو بؤ تہقواداران ب تاییہتی دەسنیشان دکہت، ہەر چہندہ ہیدایہتا وی بؤ ہہمی چیکریانہ؛ دا تہو ببتہ قہدرگرتنہک بؤ تہقواداران، چونکی تہوان باوہری یی ئینایہ.

و ب ہلکہفتنا ئینانا ناقتی تہقواداران، سورہت بہحسی ہندہک سالوختین وان دکہت، وتہقوادار (خودان باوہر) -وہکی ل دەسپیکتی ژی مہ گوتی- لایہکی وی ہہفرکیی بوون یا ل دەمی ہاتنہ خوارا سورہتی ل مہدین رويدای، لہو ئایہتی بہحسی وان کر و تہو سالوختین وان دەسنیشان کرن یین وان ژ لایین دی یین ہہفرکیی جودا دکہن، وئیکہ مین سالوختی وان تہقیہ: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ﴾ و تہقہ ب دو رہنگان دئیتہ مہعنا کرن:

- تہوین باوہریی دئین دەمی ژ بہر چاقان دچن ودمینہ ب تنی، و ب قی مہعنا یی (غیب) دکہفتہ بہرانہر (حضوری) یہ معنی: نامادہبونتی، ئایہت دبیت: تہقوادار تہون یین باوہریی ب قی قورئانی و تشتی تیدا ہاتی دئین دەمی تہو دمینہ ب تنی ونہ ل بہرچاقین خہلکی ژی بن، نہ وہکی منافقان تہوین دەمی ل بہرچاقین خہلکی بن خو ب باوہریی دئینہ دہر، و دەمی دمینہ ب تنی کوفری دکہن.

- تہوین باوہریی ب وی تشتی دئین یی ب چاٹ نہئیتہ دیتن، و مرؤف ب ہہست و عہقلی خو ژی نہگہتی، و ب قی مہعنا یی (غیب) دکہفتہ بہرانہر (شہودی) یہ معنی: تشتی نہ بہرچاٹ، وتہقوادار ب قی چہندی ژ کافران دئینہ جودا کرن، تہوین باوہریی ب وی تشتی ب تنی دئین یی تہو ب چاٹ دبین.

ل نک تہقواداران (نہدیتنا تشتہکی ب چاٹ) نابتہ ئاستہنگ د ریکا باوہری ئینانا وان ب وی تشتی؛ چونکی وان رحہکا بہردای ژ گرتکان ہہیہ، تہو خو وہکی وی حیوانہتی لی ناکہن یی بہس باوہریی ب ہہبونا وی تشتی دئینت یی تہو ب چاٹ دبینت، تہو خو د خہلہکا (مادیہتا بہرتہنگ) دا گری نادہن، و وہکی کہسین (ماددی) بہرگہریانہ ناکہن

کاروانی مروّقیینی پاشپاشکی بهر ب جیہانا (حیوانان) قه بیهن، وشارستانیہکا ولسا
 ناکهکن هند باوهری بینت هندی چاف قهتره دکهت! تهقوادار د ژيانا خو دا ب جوانترین
 پرنګ ههقسهنگی دئیخنه د نابقهرا (رحی و ماددهی) دا، لهوا نهو شارستانیا ب دهستین
 وان دئیته ناکارن شارستانیہکا نمونہیی یا بی نمونہییہ، نه وهکی وی شارستانیا نهقرؤ
 ژ لایئ وان کهسان قه هاتیہ ناکارن یین باوهری ب (غہیی) نائین، وان ههر چهنده
 ژ لایئ ماددی قه پیشکهفتنهکا مهزن یا ب دهست خو قه ئینای ژی، بهلی ژ لایئ رحی قه
 مهزترین پاشکهفتن د دیروکا مروّقیینی دا توّمار کرہ، دهمی وان هزرکری باوهری ئینانا
 ب لایئ روحی دبتہ ناستهنگ د نابقهرا مروّقی وزانینی دا.

سالوخه تی دووی ژ سالوخه تی تهقواداران نهقیہ: ﴿ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ ﴾ یهعی: نهو
 ب پرنګهکی دورست ب کرنا نقیژی رادبن، ل وی دهمی و ب وی پرنګی یی شریعت پی
 هاتی، وراپونا تهقواداران ب کرنا نقیژی هندی دگهہینت کو باوهری ئینانا وان ب غہیی
 پویہکی عہمہلی د ژینا وان دا وهردگرت، وپرنګهدانہکا واقعی ل سهر پرفتارا وان دکهت؛
 چونکی نقیژی نهو پویوہندیا رووحیہ یا عہدی ب خودایی وی قه گری ددہت، ونهو دلہقیہیی یا
 پوژی کیم کیم پینج جارن بو وی دئیتهدان کو نهو رجا خو تیدا ب پوژنایا خودی تیر
 بکھت. نقیژی بو خودانی -تهگر ب دورستی د مهعنایا وی بگهت- نهو هشیارکرنا بهردوامہ
 یا وی ژ داقین غهفلہ تی دپاریزت، وناہیلت نهو دهمہکی دیرژ ژ خودی دوبرکھت، لهو یا
 غهرب نیہه نقیژی نهہیا خودانی خو ژ (کارین کریت و خراب) بکھت.

سالوخه تی سیی: ﴿ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴾ یهعی: نهو ہندہکی ژ وی رزقی مه
 دایہ وان ب خیر ددہنه کهسین پیستی، وبہری ئایہت بیژت: (نهو خیران ددہن) دبیژت:
 (ژ وی رزقی مه دایہ وان)؛ دا ب قی چہندی نهو بزائن کو نهو رزقی د دهستی وان دا هہی
 (یی کو نهو خیران ژ ددہن) مالی خودیہ نہ یی وانہ، خودی ب ئیمانہت یی کرہ
 د دهستین وان دا، ودهمی نهو ہندہکی ژ ددہنه کهسین پیستی نهو چو مننہ تی ل وان ناکهن،
 وکاری وان هہما نهو نهو وی ئیمانہ تی خودی دانایہ نک وان نهو دگهہینہ جہی وی یی
 دورست، و ژ لایہکی دی قه نهف سالوخه ته ہندی دگهہینت کو مروّقین تهقوادار مالی
 ناپہریسن، ونهو وی دکہنه د دهستین خو دا نہ د دلین خو دا!

ودانا (نهفهقی) یان دانا خیران ئەوا ئەف ئایهته بهحس ژئی دکهت ژ وئی زکاتئی دگرت یا خودئی ل سهر مرۆقتی دهوله‌مه‌ند واجبکری، ههر وه‌سا ژ وان خیرین نه‌واجب ژئی دگرت یین مرۆف دده‌ته کهسین موحتاج، و ژ وی مالی ژئی دگرت یی مرۆف ل سهر خو و مال وعه‌یالی خو خهرج دکهت؛ چونکی ئایهت د راما نا خو دا یا گشتیه.

سالۆخته‌تی چاری: ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ یه‌عنی: ئەو ته‌قودارین به‌حس ژئی دئیتته‌کرن ئەون یین ئیک ژ سالۆخته‌تین وان ئەفه‌یه ئەو باوه‌ریی ب وئی دئینن یا کو بو ته -ئهی موحه‌مه‌د- هاتییبه خوارئ، کو قورئانه وئو سوننه‌ته ژئی یا قورئانی روه‌ن وئاشکه‌را دکهت، و باوه‌ریی ب وئی ژئی دئینن یا به‌ری ته بو پیغه‌مبه‌ران هاتییبه خوارئ، وه‌کی: ته‌وراتئ و زه‌بووری وئنجیلی و یین دی.

باوه‌ری ئینانا ته‌قوداران ب قورئانی ووی پیغه‌مبه‌ری ئەو بو هاتی، و ب وان کیتاب و پیغه‌مبه‌ری به‌ری ژئی، سالۆخته‌ته‌کی ژ هه‌ژی وانه یین بو (ئسختلافی) وجیگر با ل عه‌ردی هاتینه هلبژارتن؛ چونکی ئەو وان دکه‌ته هنده‌ک مرۆقتین سنگ فره‌ه، و دیتن کویر، و دویر ژ هه‌می ره‌نگین (ته‌عه‌صصوبی) ئەوا به‌ری خودانی خو دده‌ته (ئضطهادا دینی)، و ئەف باوه‌ریا به‌رفره‌ه یا ب هه‌می پیغه‌مبه‌ری بۆرین، د گه‌ل لادانا دویکه‌فتیین وان ژ ریکا دورست یا پیغه‌مبه‌ر پی هاتین، تاییه‌تمه‌ندیه‌کی دده‌ته موسلمانئ، ئیکه‌مین جار ئەو هه‌ست ب سهر‌فهرایئ دکهت ده‌می دزانت کو ره‌هین دارا باوه‌ریا وی کویر د ناخا دیروکتی دا دچنه خوار، پشتی هنگی -ژ به‌ر سنگ فره‌هیا وی- ئەو ب کیر هندی دئیت وی خه‌لکی ژ دینین دی ژئی د ناخ خو دا بحه‌وینت؛ چونکی ئەو قه‌ستا قی دینی بکه‌ت ژ دویکه‌فتیین پیغه‌مبه‌ری بۆرین، هند هه‌ست ب گوهرینه‌کا (جه‌ذری) د باوه‌ریی دا ناکه‌ت هندی هه‌ست ب زیده‌کرنا چه‌نده‌کی ل سهر (ره‌صیدی) باوه‌ریا خو دکهت، ئەو زیده‌هیا وی دکهت مرۆقه‌کی دلفره‌ه و (موته‌سامح).

سالۆخته‌تی پینجی: ﴿وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ یه‌عنی: ئەو باوه‌ریه‌کا باوه‌ری ب ئاخه‌ته‌تی دئینن، ب وئی رۆژی یا ژینا پشتی مرنئ تیدا ده‌ست پی دکهت، و ب وئی حسیب و جزادانی یا تیدا هه‌ی. و (یه‌قین) پیکا ژ هه‌می بلندر یا باوه‌رییه، یا کو چو گومان نه‌که‌فتی، و هه‌ر چه‌نده باوه‌ری ئینانا ب ئاخه‌ته‌تی پشکه‌که ژ باوه‌ری ئینانا ب غه‌یبی

ئەوا د سالوڅه تى ئېكى دا به حس ژى هاتيه كرن، به لى ل قيرى د سالوڅه ته كى تاييه ت
وسه رېخو دا به حسى ژى هاتيه كرن؛ چونكى باوه رى ئينانا ب قى رۆژى مه زنترين پالده ره بو
كرنا چاكيان، وخوډوير كرنا ژ هراميان، وحسيب كرنا د گهل نه فسى. و ژ بهر كارتېكرنا مه زن
يا باوه رى ئينانا ب ناخره تى ل سهر رفته رى مروقى يى رۆژانه، يا د جهى خوډابوو باوه رى
ته قواداران ب قى رۆژى بگه هته دهره جا (يه قينى)، ئەو دهره جا ب چو رهنگين گومان
ودودلىي نه ئيته هژاندىن.

ويستى سووره تى ئەف سالوڅه تين ته قواداران بو مه بهرچاكرين گوت: ﴿أُولَٰئِكَ عَلَىٰ
هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ يه عنى: ئەو ته قوادارين هه، يين به حسى
هنده ك سالوڅه تين وان هاتيه كرن، ئەون ل سهر هيدايه ته كى ژ خودايى خو، و ئەون يين ئيفله ح
ديتى. و (هيدايه ت) رۆناهيكه خودى دكه ته د دلنى عه بدى دا ئەو رېكا راست پى دبينت،
ويى ب سهر حه قيبى هل دبت، ودبته خودان هه سته كى نازك، ل سهر عه درى د گهل
مروڅان ب رېقه دچت، و ب چه نگين نوورانى ل عه سماني د گهل ملياكه تان دفرت!

و (ئيفله ح) د زمانى عه ره بان ب دو رامانان دئيت: يا ئيكى: كو مروڅ بگه هته وي
مراد وداخوژى يا وي بهر لى، وهيشيا خو ب جه بينت، يه عنى: ته قوادار ئەون يين ب مراد
دكه فن و دگه هنه هيڅيان ل دنيايى و ناخره تى. ويا دووى: مانا ل عه ردى، يه عنى: ته قوادارن
يىن خودى مان و عاقيبه تى دده تى، و جىگرى ل سهر عه ردى دئېخته د ده ستين وان دا،
و ناسكه رايه ئەوى مان بو بيته دان دى گه هته مراد وهيشيان ژى.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ وَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦٧﴾ خَتَمَ اللَّهُ
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾

د شان هه ردو نايه تان دا سووره ت به حسى لايه كى دى يى هه څر كيبى دكه ت، كو كافرن،
ئەوين ب ناسكه رايى دوژمناتيا خودان باوه ران دكه ن، و چونكى ئەف لايى هه څر كيبى ل بهر
موسلمانان يى نوى نه بوو، وهه ر ژ ده سپىكا گازيا قى دىنى وان جهه كى بهرچاڅ د مه يدانا
هه څر كيبى دا تى كرىو، سووره تى ده ليڅه و (مه ساحه يه كا) بهر فره نه دا وان، و ب تنى د دو
نايه تان دا مه سه لا وان ب دويماهى ئينا، و گوت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ وَأَنْذَرْتَهُمْ

أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦١﴾ یه‌عنی: هندی ئەون یێن کوفر بۆ خۆ هلبژارتی ل بهر وان وه‌کی ئی‌که، چ تو وان ژ عه‌زابی بترسینی یان نه‌ترسینی، ئەو باوه‌ریی نائین.. باوه‌ریی نائین چونکی وان ژ دفن بلندی و سه‌رداچوون به‌ندک د ناڤه‌را خۆ و خودی دا یی بری، ب ده‌ستین خۆ وان ئەو حه‌قی ئاشکه‌را یا خودی کره‌ه د دل و فطره‌تا وان دا فه‌شارتیه، وروبی خۆ ژ ریکا باوه‌ریی یا راست وه‌رگیریه. و په‌یقا (کفر) د زمانی عه‌ره‌بان دا ب رامانا فه‌شارتنی دئیت، دبیتن: فلان که‌سی کوفر کر.. یه‌عنی: ب کاری فه‌شارتنی رابوو، وده‌می (کوفر) د قورئانی دا دئیت، مه‌خسه‌د پی فه‌شارتنی وئ حه‌قی یه‌ یا قورئان پی هاتی، وچونکی کافران ریکا سه‌رداچوونی هلبژارت و حه‌قی فه‌شارت، خودی دل و گوه‌ین وان نخافتن، وچاڤین وان په‌رده‌پوش کرن: ﴿حَتَّمَا اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشْوَةٌ﴾ یه‌عنی: خودی خه‌تم یا ل سه‌ر دلین وان و ل سه‌ر گوه‌ین وان دای، و ل سه‌ر چاڤین وان ره‌ش په‌رده هه‌نه؛ ژ بهر سه‌ره‌قی و کافریا وان کری پستی حه‌قی بۆ وان ئاشکه‌رابووی، قیجا خودی به‌ری وان نه‌دا ریکا راست، ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ و عه‌زابه‌کا مه‌زن د ناگری جه‌هه‌می دا بۆ وان هه‌یه.

دیمه‌نه‌کی هه‌شکه ل ده‌سپیکتی، و بی کرته ل دویمه‌یه‌ی، مرۆقه‌کی خودی دل وئحساس و گوه‌ وچاڤ دابنی، ئەو پابست دلی بپه‌چنت وئحساسی بمرینت، گوه‌ان بنخیتت وچاڤان برژینت، وه‌کی ده‌په‌کی ره‌ق خۆ بکه‌ته پارچه‌یه‌کا هه‌شک.. خودی ریکا راست ل به‌راهیا وی فه‌که‌ت، ئەو ری ل بهر خۆ به‌رزه بکه‌ت، و قه‌ستا که‌ند و کوران بکه‌ت، ئەوی هۆسا بت بی گومان دویمه‌یه‌کا کریت دی ل هیه‌یا وی بت، عه‌زابه‌کا مه‌زن و دژوار د ناگری جه‌هه‌می دا.

وهۆسا ب کورتی ده‌سپیکا سووره‌تا (به‌قه‌ره) ده‌فته‌را کافران دپیتت، و ب تنی د دو ئایه‌تین کورت دا به‌حسی وان ب دویمه‌یه‌ی دئینت، و ب راستی ل بهر خودان باوه‌ران چه‌په‌ری کافران یی به‌رزه و فه‌شارتی نه‌بوو، ئەو سیزده سال بوو هه‌فگی د ناڤه‌را وان و وان دا یا به‌رده‌وام بوو، به‌لی تشتی ل بهر وان یی نوی، پستی ئەو مشه‌ختیوینه مه‌دینی، په‌نگه‌کی دی یی مرۆقان بوو، خودان تبیعه‌ته‌کی خوار و قیچ بوون، دیمه‌نی وان نه ئەو رۆناهیا زه‌لال تیدا هه‌بوو یا د دیمه‌نی ته‌قواداران دا هه‌ی، ونه ئەو په‌شاتیا تاری ژی تیدا هه‌بوو یا د دیمه‌نی کافران دا هه‌ی، ل مه‌دینی ژ نوی ئەف په‌نگی مرۆقان په‌یدا بوو، وه‌هه‌ر جاره‌کا

ئیسلام ب هیز كهفت و خهلكی هزرهك بو كر ئەف رهنگی مرۆفان دهردهكفن، لایى سىى یى ههفركىى (منافق) بوون، ئەوین ب سهرفه خو ددانه د گهل خودان باوهران، و ژ بن شه خو ددانه د گهل كافران، د چهپهري موسلمانان دا دژبان، و ب ئەزمانى وان دئاخفتن، ودهسكىسى وپشتهفانیا چهپهري كوفري دكر، وئف رهنگی مرۆفان خهطهرا وان گهلهك ژ یا كافران پتر بوو، لهو سووردهتى د دو ئایهتان ب تنى دا بهحسى كافران كر، بهلى بهحسى فان د ههشت ئایهتان دا و د پینج ئایهتین دى دا مهتهل ل سهرفه حالى وان بو مه ئینان، یهعنى: سیزده ئایهتین تمام بو وان هاتنه تهرخانكرن، وئف گرنگیدانا ب وان وحالى وان یا ژ قهستا نهبوویه.. دا بهري خو بدهینی كانی سووردهت چ بهحسى وان دكهت:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ؕ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وِبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿١﴾ يُخٰدِعُوْنَ اللّٰهَ وَاَلَّذِيْنَ ؕ اٰمَنُوْا وَمَا يُخٰدِعُوْنَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٢﴾ فِى قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌۢ بِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ﴿٣﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوْا فِى الْاَرْضِ قَالُوْا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُوْنَ ﴿٤﴾ اِلَّا اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُوْنَ وَلٰكِن لَّا يَشْعُرُوْنَ ﴿٥﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ ؕ اٰمِنُوْا كَمَا ؕ اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوْا اَنْتُمْ اَنْتُمْ كَمَا ؕ اٰمَنَ السُّفَهَاءُ اِلَّا اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلٰكِن لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿٦﴾ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ ؕ اٰمَنُوْا قَالُوْا ؕ اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَوْا اِلَىٰ شَيْطٰنِهِمْ قَالُوْا اِنَّا مَعَكُمْ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٧﴾ اللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طَعْنِيْنِهِمْ يَعْْمَهُوْنَ ﴿٨﴾

سهردهريا موسلمانى د گهل وى كافري نهيارهتيا خو ئاشكهرا دكهت يا ب زهحمهت نابت؛ چونكى نهو ل سهرفه بناخهيهكى ههلوپستى وى يى بهرچاى دئيتته ئافاكرن، چ نهو كافر كهسهكى شهركهت، چ دهستى ئاشتبيى دريژ بكهت، بهلى سهردهريا د گهل مرۆفى منافق و دوروى يا ب زهحمهته، ب سهرفه نهو يى د گهل ته قيجا نهگهرفه تو سهردهريى وهك دورمىن د گهل بكهى نهو دى ئيت وروندكىن ژ دره و بارينت وته ب هندى گونههبار كهت كو تو زوردارى ل ههفالىن خو يين دلسوز دكهى! و نهگهرفه تو سهردهريى وهك ههفال د گهل بكهى و باوهرىا خو پى بينى، نهو دى بهري ته دهته خهفكان! ويا ژ قى ژى نهخوشتر نهوه ژ بهر رهفتارى منافقان يى خوار و وهربادارى، تو گهلهك زهحمهتى دى بينى ههتا بشيى كهسپى وان

دہنیشان بکھی.. ژ بہر قئی چہندئ سوورہت وان ب پرنگہکی بہرفرہہ ب مہ ددہتہ نیاسین، وسالوخہتین وان نیشا مہ ددہت؛ دا ئەم ژ خرابیا وان بیئینہ پاراستن.

ئیکہمین سالوخہتی منافقان یئ سوورہت مہ لی ہشیار دکہت ئەقہیہ: گوتتا ئەو ب دەقی دبیتژن وئاشکھرا دکہن، بہروفاژی وئ باوہرییہ یا د دلین وان دا ہہی، ئایہت دبیتژت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ ؕوَأَمَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ ۸۱ د ناٹ مروٹان دا دہستہکەک ہہیہ د ناقہہرا خودان باوہر وکافران دا ددودلن، ئەو ب دورستی نہ ژ فانہ ونہ ژ فانہ، ئەگہر ب گوتتا دەقی بت ئەو دخودان باوہرن، چونکی ئەو ب ئەزمانین خو دبیتژن: مہ باوہری ب خودئ ورؤژا دویماہیئ ئینایہ. وئہو ب خو ئەو ددرہوینن، وان باوہری نہئینایہ، وھیشتا دلین وان ژ کوفر دتژینہ.

وہسپیار ل قیئ ئەقہیہ: ئەری بوجی ئەو قئی چہندئ دکہن؟ بوجی ئەو ب سہر قہ خو ددہنہ د گہل خودان باوہران، ہەر چہندہ دلین وان ژ نہقیانا باوہریئ وخودان باوہران دتژینہ؟

ئایہت بہرسقی ددہت: ﴿يُخٰدِعُوْنَ اِلٰهَ وَالَّذِيْنَ ؕوَأَمٰنُوْا﴾ یہعنی: ژ نہزانینا خو ئەو ہزر دکہن کو ئەو ب قئی گوتتا خو یا ژ درہو یئ خودئ وخودان باوہران دخاپینن، منافق ودوروی د ناٹ جفاکا موسلمانان دا خودان ہندہک نارمانجین قہشارتینہ، ئەو دخوازن فان نارمانجان ب جہ- بینن، بہلی ژ ترس ونہویرہکیا خو دا ئەو بستہ ناکہن فان نارمانجین خو ب پرنگہکی ئاشکھرا د ناٹ خہلکی دا بہلاف بکہن، لەو دئ پەنایئ بہنہ بہر ہندہک شیوہ وریکین خوار وقیچ، وریکا ژ ہمیئ ب ساناہیتر یا ئەو ہزر دکہن دئ پیئ ئینہ قہشارتن، وچو زبان ناگہتی، ئەوہ ئەو ب ناقئ ئیسلامئ باخشن، خو وەسا نیشا خہلکی بدہن کو ئەو ژئ دخودان باوہرن، وخہمخورین قئ دینینہ، وراستیا خو ئەو د دلین خو دا و د ناقہہرا خو وینن وەکی خو دا قہدشیرن، وھزر دکہن ہندی ہند ئەو دشارہزانہ ئەو دشین ب قئ کاری نہینیا خو بپہچن، وخودئ وخودان باوہران ژئ بخاپینن، وراستیا خو ل بہر وان بہرزہ کەن، خودئ بہرسقا وان ددہت ودبیتژت: ﴿وَمَا يٰخٰدِعُوْنَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ﴾ ۸۲ یہعنی: ہہما ئەو ب قئ کاری خو ب تنئ خو دخاپینن؛ چونکی خاپاندنا وان دویماہیئ ہەر ب خرابی ل وان دزقرت، خودئ نہینین وان ئاشکھرا دکہت، وراستیا وان ل بہر چاقان دھلیقرت.

بهلی ژ بهر زیده نه زانینا وان نهو ب وئ چهندي ناههسیین، دهمی نهو لی دگه پیتن وی بخاپینن یی نهئیتته خاپاندن، وئوئ ب فی رهنگی بت کهسی ژ وی نه زانتر نابت.

مهعنا: سالوخته تی ئیکتی یی منافقان نهقهیه نهو ددره وینن، ولی دگه پیتن درهوا خو ب ناقی باوه ری و دینی ل سهر موسلمانان ده ریاس بکهن و (بعه برینن)! وئه گهرا سهره کی د پشت فی سالوخته تی وان را چیه؟

قورئان دبیترت: ﴿ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴾ مهعنا: سهره کانیا ئیشا وان نهو دلین وان دئیشه وینه، لهو کارئ وان نه کارئ مروقی ساخلمه، وان دلین خو بو ئیشا گومانئ شه کرینه، لهو خودئ ئیش ل وان زیده کرینه، و ژ بهر وئ درهوا وان یا مهزن دهمی وان ب سهر شه خو ب باوه ریئ نیشا خه لکی دای، خودئ عه زابه کا ب ئیش بو وان ناماده کرینه، فیتجا بلا نهو هزر نه کهن نهف درهوه دئ بو وان مینت، نه د دنیا یی دا ونه ل تاخره تی.. ل دنیا یی نهو دئ ئینه ناشکه راکرن، و ل تاخره تی عه زابه کا ب ئیش و دژوار دئ بو وان هه بت.

سالوخته تی وان یی دووئ: نهو ددفن بلند ونه فس مهزنن، خرابیی دکهن بهلی ژ دفن بلن دیا خو نه قیت تعترافی ب خرابیا خو بکهن، ئایهت دبیترت: ﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴾ نه گهر شیرهت ل وان بیته کرن کو نهو ب کافرئ و کرنا گونه هان خرابکاری د عهردی دا نه کهن، نهو دئ بیتن: هه ما نه مین خودانین چاکیی. ﴿ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴾ هه ما یا نهو دکهن و دبیتن خرابکاری ب خوئه، و یین خرابکار هه ما نهون، بهلی ژ نه زانین و سهر رقیا خو نهو پی ناههسیین کو نهو دخرابکارن، یان نهو پی ناههسیین کو خودئ دئ وان ناشکهرا کهت.

زانای مهزن (شیخ الإسلام ابن تیمیه) د تهفسیرا فی ئایه تی دا دبیترت: ((نهف ئایه ته ب دو رهنگان یا هاتیه تهفسیر کرن: یان مهعنا ئایه تی نهقهیه منافق حاشاتی ل کار و کربارتن خو دکهن، و دهمی نهو دبیتن: (هه ما نه مین خودانین چاکیی) مهخسه دا وان نهو نهو دبیتن: هه ما نهو وئ دکهن یا پیغه مبهری گوتی. یان ژئ مهخسه دا وان نهو نهو دبیتن: چاکئ نهو یا نهو دکهن. وئهف ههردو تهفسیره ژ (ئبن عه بباسی) یین هاتینه شه گوهاستن،

وئەف هەردو تەفسیرە ددورستن؛ چونکی منافق ئان هەردو گۆتنان دبیژن، ئەگەر ئیککی وان نەنیاست وراستیا وان نەزانت د گەل وان ناخفت، ئەو دئ بیژنی: ئەم وی تشتی دکەن یی پیغەمبەری گۆتی، بەلئ ئەگەر وان ئیا خو یان ئیککی وان باش نەنیاست قانع بکەن، ئەو دئ بیژن: ئەف کاری ئەم دکەین یی چاکە، وئنیەتا مه یا باشە.. ژ تبیعەتی منافقانه ئەو ب سەر قە تشتەکی دکەن ودلیین وان تشتەکی دی تیدا هەیه، د گەل هندی ژئ ئەو هزر دکەن ئەشە چاکیه، (موجاهد) دبیژت: مەخسەدا وان ئەوه هەقالینیا وان بو کافران فایدی وان یی تیدا هەئی.

سالۆخەتی سیی: ژ بهر خو مەزنکرن ودفن بلندیا منافقان ئەو خەلکی دی یی ژبلی خو نەزان وعەقل سئک دبینن، یهەنی: ئەو ب چاقەکی کیم بەئ خو ددەنه خەلکی، ئایەت دبیژت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ وَامْنُوا كَمَا وَامَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا وَامَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر کەسەکی گۆتە ئان دوروویان: هوبن ژئ وهکی موهاجری وئەنصاریان باوەری ب پیغەمبەری ودینی وی بینن، ئەو ژ نەزانیین وهەقراکی دئ بیژن: ئەو ئەم وهکی نەزان وکیم عەقلان باوەری بینن، دا ئەم ژئ وهکی وان دکیم فام وعەقل سئک بین؟!

وئاشکەرایه کو وان ئەف گۆتنه ب دزی قە دگۆت، ل نک هەندەک کەسین ئەو چو هزری بو نەکەن.. ئەگەر نه، وان ب ئاشکەراییی خو وهک خودان باوەر ددا نیاسینی، بەلئ خودی پیغەمبەری خو -سلاف لی بن- ب قئ گۆتتا وان ئاگەهدار کر، ونهینیا وان ئاشکەراکر.

ل نک وان خەلکی مەدینی هەمی ب موهاجر وئەنصاری قە دنەزان وعەقل سئکن؛ چونکی ئەو چو ژ مەصلحەتا خو نزانن، نابیژن: دا ئەم ژئ بن قە بن قە بو خو هەندەک پەییوەندیان د گەل کافران دورست بکەین، بەلکی ل رۆژەکی.. ل تەنگاکیهکی فایدەیی بو خو ژئ ببینن! هەمی عەقلی وان ئەقەیه یی وهکی وان نەبت ئەو چو ژ مەصلحەتا خو نزانن، بەلئ ئایەت وان ژ قئ غەفلەتی هشیار دکەت، وگۆتتا وان ل وان قەدگێرت وئاشکەرا دکەت کو یین کیم عەقل هەر ئەون، بەلئ ئەو نزانن کانی ئەو چەند دبهزره بوون وزیانی دانە.

وسالۆخەتی منافقان یی چاری -وهکی ئایەت ئیشارەتی ددەتی- ئەوه ئەو دترسینۆک وفیلبازن، د هۆنەری خوگوارتنی دا دشارەزانە، هەر زوی ب گەلەک پەنگان خو دگوهۆرن،

و ب گهلهک نه زمانان دناخشن، وهکی نافیینه تو بکویه کیش نامانی پهنگی وی ددهن، خودی بهحسی وان دکهت ودبیرت: ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوا ءَامِنُوا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شِيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا حَنُّنُ مُسْتَهْزِءُونَ﴾ ﴿٢٥﴾ یه عنی: نه گهر نهو دورووی هاتنه راستا خودان باوهران دئ بیژن: مه ژى - وهکی ههوه - باوهرى ب ئیسلامی ههیه، ونهم دموسلمان وخودان باوهرین، وگافا نهو مانه ب تنی د گهل (شهیطانین) خو، و ل دیوانخانه یین وان ناماده بوون، نهو دئ بیژنه وان: پشت راست بن نهو بین د گهل ههوه، ومه باوهرى ب موحه ممه دی ودینی وی نه ئینایه، ونهو گوتنا مه گوتیه وان ههما هندهک یاری وترانه بوون مه بو خو ب وان دکرن، نهو ل کیشه وباوهرى ل کیشه!

ومهخسه د ب په یفا (شهیطانین) وان ل قیرى، سه روک ومه زنین کافرانه، چونکی نهو وهکی شهیطانی ب کارى ربه رزه بوونى ل بهر خه لکی رادبن، ونهحه قیى ل بهر وان دکه نه حهقی، و ژ په یفا (خلوا) نهوا رامانا (مانا ب تنی ونه بهرچاڅ) ددهت دئیته زانین کو نهو د گهل سه روکین خو یین کافر هندهک مروقیین ترسینوک بوون، نه دویریان وهکی زه لمان ل بهر رو ناهیى کارى خو بکن، و(تهصریحاتین) خو بدنه، ل بن په رده یی تاریى دگه هشتنه ئیک، وپیلانین خو دژى موسلمانان دنه خشاندن، یا ژ وان فه کارى وان دئ ل بهر خودی بهرزه بت، وبهرکا وان یا دریای ژ سهر وان رانابت! بهلى یا نهو دخوازن ب سهر دفنا وان فه ناچت، ﴿اللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ ﴿٢٦﴾ بلا نهو هزر نه کن نهو ب قى چه ندی خودان باوهران د سهردا دهن، خودییه وان دسهردا دبهت ده می وان فه ده یلت؛ دا نهو پتر رى بهرزه ودودل بن، یا ژ وان فه ده می به ندک ل دویف وان دئیته بهردان، وبهره مه کی بیخیر ب قان کو مبونین وان یین نه یینی فه دئیت، هنده نهو ب سه رکه فتن.. نه!! داڅ ل بهر وان یا فه دیه، وچه رینا وان بو ده مه کی ل دور طه لهی وان ژ مه صیری کریت ناپاریزت، نیزیکیان دویر نهو ده دئ ئیت یی داڅ تیدا دئیته شدانن، ونیچیر دئیته گرتن، وهنگی نه ریکا ره قى ب ده ست وان دکهقت، ونه په شیمانی چو مفایى دگه هینته وان.

وپیستی سوره تا (البقرة) هندهک سالوخه تین منافقان بو مه بهرچاڅ کرین، هندهک مه ته ل ل سهر حالى وان بو مه فه گیران، وهکی نهو د قى پارچه یی دا ژ سوره تی دبیین:

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿٦٠﴾
 مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمٍ
 لَّا يَبْصُرُونَ ﴿٦١﴾ صُمُّ بَكْمٌ عُمَىٰ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾ أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمٌ وَّرَعْدٌ
 وَيَرْقُبُ يَجْعَلُونَ أَصْبِعَهُمْ فِىٰ وَاذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٦٣﴾ بَكَادُ
 الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءُوا لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ
 بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنِ اتَّخَذَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦٤﴾

وبهري نايهت هندهك مهتهلان ل سهر حالتي فان منافقان بو مه بينت راستيهكا حالتي
 وان بو مه بهرچاڅا كره، د ناڅا فان منافقان دا هندهك هه بوون ل سهرى باوهرينى جهن خو
 د دليين وان دا كرهو، پاشى نهو ب دزى څه و د دل دا ل باوهرين ليقه بوون، و جاره كا دى
 كوفر بو خو هلبڅارت، نايهت به حسى فان رهننگى منافقان دكته و د بيترت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ
 اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ﴾ نهو وين هه.. بين نهغه سالوخه تى وان، نهون بين هيدايهت دا به
 ب سهر داچوون، باوهرى كو هيدايهته د دهستين وان دا بوو، نهگهر وان قيا با نهو دشيان وي
 بياريزن وبو خو بهيلن، بهلى وان وه نهكر، وان نهو فروت، دا ب كوفرى كو ضه لاله ته، ﴿فَمَا
 رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ ﴿٦٠﴾ قيجا وان د قى بازرگانيا خو دا چو فايده نهكر،
 ونهو نه نهو بوون بين سهر راست بووين و ب هيدايهت كهفتين.

دبت بازرگانهك چو ل سهر خو نه هيلت، هه مى ريكيين فايده كرنى ب كار بينت، بهلى
 د گهل هندى ژى نهو فايده نهكته، يان دبت نهوى جاره كى ناگهه ژ خو نه مينت، قيجا
 د تجاره ته كا خو دا خوسارهت ببت، هنگى دبت لومه لى نه نيته كرن، بهلى نهغه منافقه ب قى
 رهنكى نه بوون، وان ريكيين دورست بين فايده كرنى ب كار نه بينان، ووان ناگهه ژ خو هه بوو
 ژى ده مى نهغه كاره كرى، لهو لومه ل وان د نيته كرن.

ويستى نايه تى حالتي وان ب قى رهنكى بو مه ديار كرى، دو مه ته ل ل سهر قى حالتي
 وان بين خراب بو مه بينان؛ دا پتر بى فامى ونه زانينا وان بو مه ناشكه را بيت، مه ته لا
 نيكي نهغه به: ﴿أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمٌ وَّرَعْدٌ وَيَرْقُبُ يَجْعَلُونَ أَصْبِعَهُمْ فِىٰ وَاذَانِهِمْ

مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ ﴿١٠٠﴾ يه عنى: حالې شان منافقان ئهوتن هيدايت ب دهست كهفتى، پاشى وان ئه دايه ب سهرداچوونى، بيرا مرؤقى ل حالې وى كهسى دئينته فه يى ئاگرهك بو خو هلكرى؛ دا روناھيى وتينى بدهتى، قيجا دهسى ئه ئاگر هلبوويى ورؤناھى ژ خو داي، وړى ل بهر وى گمش وئاشكهرا بووى، ووى ههست ب خوشى وتين وتناھيى كر، ئهف ئاگره فهمرى ورؤناھى تيدا نهما، وجارهكا دى ئه ل حالې خو يى ئيكى زفرى فه، ولى بوو تارى.. وپى نهقيت بيژين: ئه تاريا پشتى روناھيى دئيت د چاڅين خودانى دا گهلهك نهخوشترو دژوارتره ژ وى يا كول دهسپيكي دئيت.

ئهف منافقه ئهوتن ل مهدينى دژيان، بهرى هاتنا پيغه مبهرى -سلاف لى بن-، وهكى ههسى خهلكى وى دهسى، د تاريا كوفرى وسهرداچوونى دا دژيان، پاشى ههزكرنا خودى ل سهر هندى پيكهات ئه قورئانهكا گمش بو وان بهنيرت، پيكي ل بهر وان روھن بكهت، وبهري وان بدهته سهرفرازيا دين ودنيايى، ودهسى ئهف پيغه مبهره هاتى وئهف قورئانه د گهل دا، حهقى گههشته وان، وئو ب سهر هلبوون، ووان ئه نياسى، وهندهك ژ وان باوهري ژى پى ئينا، بهلى پشتى وان زانى ئيسلام نه (ئارمانجهكا نيزيك، ووهغهرهكا كورته)، ونه (سيئانهكا بهروخت، ومصلحهتهكا بهردهسته)، ههر زوى ئه ل تاريا بهري زفرينهفه، ورؤناھى ژ دهست دا.. باوهري دا ب كوفرى، لهو مانه د حيبه تيهكا مهزن دا.

وگرفتاريا وان يا سهرهكى ئهوه وان ئه ندامين ههستپيكرنى د لهشين خو دا ژ كار ئيخستينه، لهو ئيدى ئهو چو مفايى ژى ودرناگرن: ﴿صُمُّ بَكْمُ عُمَىٰ فَهَمَّ لَا يَرْجِعُونَ﴾ وان گوھ يين هين، بهلى ب كارى گوهدانى رانابن، دكهرن، ودهف ژى يين هين، بهلى ب كارى گوتنى رانابن، دلان، وچاڅ يين هين، بهلى ب كارى ديتنى رانابن، دكورهنه، قيجا ئهو ژ گوهداريا حهقيى دكهرن، و ژ گوئنا وى دلان^(۱)، و ژ ديتنا روناھيا باوهريى دكورهنه، وئو وى هوسا بت نهشيت ل وى باوهريى بزقرت يا وى ل پاش خو هيلاي، بهلكى ئهوه ههر ئحساسى ژى ب هندى ناكهت كو وى تشتهكى ژ دهست داي، يان يى ل پاش خو هيلاي!

(۱) د زمانى عهدهبان دا (أبكم) و(أخرس) ههردو بو مرؤقى لال دئينه گوئن، بهلى جودايى د ناقبهرا وان دا ئهفهيه: (أبكم) ئه لاله يى د چو تشتان نهگهت، و(أخرس) ئهوه يى د تشتان دگهت.

مه ته لا دووی ل سهر حالی وان نه فهیه، خودایی مه زن دبیرت: ﴿أَوْ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصْبَعَهُمْ فِئَ وَادِّانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ ﴿٥١﴾ یه عنی: ژبلی مه ته لا بوژی، کو مه ته لا هلکرن و شه مرینا ناگری بوو، مه ته له کا دی ژی هه یه حالی منافقان بیرا مروقی لی دینته فه، نهو ژی مه ته لا حالی وی کومیه یا ل شه فه کا تاری، ل چوله کی دده ته ری، ژ بهر تاری نه زانن دی ب کیژ لایی دا چن، قیجا بهری وان بمینته ل عسمانی و نهو دلی خو ب هندی خوش بکن کو بهلکی نهف عهورتن ل عسمانی ههین بژاله بین، وچاقی هه یقی دهرکه فت و هند رونا هیی بده ته وان نهو ریکا خو بینن، بهلی ل شوینا نهو چی بت یا وان دقت نهو هند بینن عهور پتر خو لیک بدن، وزنده تر رهش وتاری بین، ولپک بخورن، وبارانه کا بوش ژی ببارت، بارانه کا و هسا یا تاریتن ل سهر نیک د گهل دا هه بن، د گهل توپ و برویسیتن سوژهک، یتن کو ژ بهر دهنگ و پهنگی وان یی ب ترس نیکا هند ژ وان چی بت نهو ژ ترسین مرنی دا تبلین خو بکنه دگویتن خو را؛ دا نهف دهنگی ب هیز په رده یتن گویتن وان نه په قینت.

وبه ری نایهت مه ته لی تمام بکهت، ودیما هی قی کوما مروقان بو مه ناشکرا بکهت، ته عقیبه کا کورت دده ته مه سه لی و دبیرت: ﴿وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ ﴿٥٢﴾ یه عنی: خودی دورا ل کافران گرتی، نهو ژ عه زابا وی رزگار نابن.. دی کیشه رهفن؟ یا ژ وان شه نه گهر وان گویتن خو شدانن، یان چاقین خو گرتن نهو دی ژ توپا خودی رزگار بن؟! نه.. ﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءُوا لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذْ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ﴾ یه عنی: نیزیکه نهو برویسی -ژ بهر دژواریا رونا هییا خو- چاقین وان بیهت.. مه عننا: ترسا وان نه بهس نهو نهو ژ بهر دهنگی کهر بین، بهلکی ترسا کوراتیی ژی ژ بهر رونا هییا دژوار وان هه یه، بهلی د گهل هندی ژی، وچونکی حالی نهو تیدا حاله کی نه خوش و بهر ته نگه بهری وان یی لی هه ر جاره کا ژ بهر برویسی پیچه کی ریک ل بهر وان رو هن بوو نهو دی دهنه ری و پیچه کی ل بهر رونا هییا وی چن، و نه گهر نهو رونا هی چوو و نه هسا جاره کا دی ری ل بهر وان دی تاری بت، قیجا نهو ل جهین خو دی رهق راوه ستن. و نه گهر خودی ل دویف وان بهر نه دابا دا وان ژ گو وچاقان کهت، و نهو هه ر گاف ل سهر وی چه ندی یی خودان شیانه، هندی خودییه ل سهر هه ر تشته کی یی خودان شیانه.

ئەقە مەتەلا منافقانە.. کۆما وان یا کو هەردەم بەر ل مەصلحەتا خۆ ب تنی، وەکی قی کۆما مرۆقین حیبەتیە ئەوا ل چۆلی تاری ب سەر دا هاتی، پاشی بارانەکا بۆش ژی پێدا کری، وەهور لی خورین، وتۆپ وبرویسیان ئیکجار سەرین ریک ل بەرزەکرین، منافقان هەردەم مەصلحەتا خۆ یا ل بەر بەلی.. بەس هەندەک جارەن عەورین رەش ل عەسمانی ژینا وان کۆم دبن، وریکی ل بەر وان بەرزە دکن، نزانن کانی مەصلحەتا وان د کیژ لایی دایە، ئەگەر خۆ بدەنە د گەل موسلمانان نەکو بۆ وان خراب بت، ئەگەر خۆ بدەنە د گەل کافران نەکو شۆلا وان تیک بچت، چ بکەن؟ ئەو ب خۆ ژی نزانن! هەندەک جارەن تە هەند دیت رۆنایا برویسەکا ب ترس پیچەکی نیشانین ریک ل بەر وان ناشکەرا کرن، ریک مەصلحەتی، هیشتا وان ب دورستی قەست نەکری.. تە هەند ریک جارەکا دی ل بەر وان تاری بوو وئەو مانە د حیبەتیە خۆ دا، چ بکەن؟ ب کیژ لایی دا بچن؟ ئەو ژی نزانن!

ژ عەبدللاهی کوری مەسعودی -خودی ژی رازی بت- دئیتە قەگواستن، دبیژت: ئەگەر حالی منافقان خۆش بوو، و بەرەکەت کەفتە تەرش و دەرامەتی وان، و نەمەت ل وان زیدە بوون، ئەو دی بیژن: دینی موحەممەدی دینەکی پیرۆزە، و ئەگەر گرفتاری و موصیبەت ب سەر وان دا هاتن کەریین وان دی قەبن، لەوا ئەو دی ل سەر نیفاقا خۆ مجد بن.

بەلی.. ئەقە حالی منافقانە ل هەمی جە- و هەمی دەمان، ئەگەر ب ناقتی ئیسلامی دنیا کەفتە دەستی وان، چو تشت ژ ئیسلامی پیرۆزتر و چیتەر نینە، و ئەگەر ژ بەر حوکمەکی شەری مەصلحەتەکا وان تیک چوو، وان ئیسلامی چو د گەل ئیک نینە!! و د گەل هەندی ژی ئەگەر بێتە دۆرا دەف و ئەزمانان ئەو دینداریا خۆ نادەنە ب یا کەسی، ﴿لَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئیمامی قورطوبی دبیژت: مەعنا قی ئایەتی ئەو ئەگەر خودی بقیەت راستیا منافقان دی بۆ موسلمانان ناشکەرا کەت، و عەزەت و سەرفەرازی ئیسلامی دی ژ وان ستینت، و دی وان دەستین موسلمانان دا رەزێل کەت کو ئەو وان بکوژن و ژ ناخ خۆ دەریخن.

خودی ل سەر هەر تشتەکی یی ب شیانە، و چو تشت ل بەر وی ناسی نابت، وئەو دشیەت فان منافقان ب شەخص بۆ موسلمانان ناشکەرا بکەت، کانی چاوا وی ئەو ب سالۆخت بۆ وان ناشکەرا کرن.

پشتی خودایی مهزن ئەف هەر سی لایین ههفرکیی: خودان باوهر وکافر و منافق، بۆ مه بهرچاڤ کرین، وهندهک ژ سالوختهتین وان ب مه داینه زانین، گۆتن د چهند ئایهتهکان دا ناراسته‌ی مروڤان هه‌میان کر کو ئەو باوهریی بینن، و ل وی حه‌قیی بزڤرن یا د قی قورئانی دا هاتی، هەر چهنده مه‌خسه‌د پتر ب قی گۆتنی کافرن؛ چونکی ئەون دژاتیا باوهریی دکهن، خودایی مهزن گۆت:

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٦٦﴾
 الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ
 الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦٧﴾ وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا
 نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِمَّنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ ﴿١٦٨﴾ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
 أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿١٦٩﴾ وَبَشِّرِ الَّذِينَ ءَامَنُوا الصَّالِحِينَ وَعَمِلُوا أَنْ لَهُمْ جَنَّتٍ تَجْرِي
 مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ
 وَأْتُوا بِمِثْلِهَا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧٠﴾

و ل دویف ته‌رتیبا ب ریزکرنا ئایه‌تین قورئانی ئەفه ئیکه‌مین گازیه بۆ مروڤان دئیه‌ته ناراسته‌کرین، ووه‌کی ئەم دینین ئەو فه‌رمانه ب کرنا عیباده‌تی بۆ خودی ب تنی، ئایه‌تی گۆت: ﴿يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ئەی گه‌لی مروڤان، هه‌می مروڤان، ل هه‌می جه‌ وهه‌می ده‌مان، ب تاییه‌تی ئەوین گوه‌داریا شه‌یطانی کری، و خۆ ژ عه‌بدینیا خودی بلندتر دیتی، هوین عه‌بدینیا خودایی خۆ بکه‌ن، یه‌عنی: باوهریی ب ته‌وحید و ئیکینیا وی بینن، و په‌رستنا هه‌وه بلا بۆ وی ب تنی بت، چونکی ئەو ب تنی یی هیژای عیباده‌تیه، ژ به‌ر کو ئەوه -وه‌کی هوین دزانن- یی هوین و مروڤین به‌ری هه‌وه ژی ئافران‌دین.. و تشته‌کی غه‌ریبه هوین باوهریی دئینن کو ب تنی خودییه هوین ئافان‌دین، د سه‌ر هندی را هوین هنده‌کین دی بۆ وی د عیباده‌تی دا دکهنه شریک وهه‌ڤشک، خودی دبیژت: هوین عیباده‌تی خودی ب تنی بکه‌ن؛ دا هوین ب ته‌قوا بکه‌ن.

و ژ ئايەتە دئیتە زانین کو (تەقوا) بلندترین دەرهجا (عیبادتی)یە، یان تەقوا ئەو بەرھەممە یی ب عیبادەتی قە دئیت، و عیبادەت ئەو مەرۆف ب خوشکاندن و حەزرتیکرن قە ملکہچی بۆ ئەمری خودی بکەت، و پیگیری ب شریعتی وی بکەت، و تەقوا خو پاراستنە ژ ھەر تشتەکی کیماسیی دئیتە خو ب دەستقە بەردانا مەرۆفی بۆ ئەمر ونەھیتن خودی.

و پستی ئایەت فەرمانا ب عیبادەتی خودی ل ھەمی مەرۆقان دکەت، بەحسە ھندەک نیشانی ناکھرا ل سەر دان وقەنجیا وی ل سەر مەرۆقان دکەت؛ دا پتر بۆ وان بنەجە بکەت کو ئەو ب تنییە ھیترای پەرستنی: ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ﴾ خدایە ھەو ئەوی عەرد بۆ ھەو کرپە جە؛ دا ژینا ھەو ل سەر پشتا وی ب ساناهی ورحەت ب ریتقە بچت، ووی عەسمان ژی ل ھندا ھەو موکم یی ناکھری ب رەنگەکی وەسا ب کیر ژینا ھەو یا ل سەر عەردی بہیت، و ژ کەرەم و دلۆقانیا خو وی ناکھکا ب خیر و بەرکەت -کو بارانە- بۆ ھەو ژ عەسمانی باراند، و مەبەست ب عەسمانی ل قیرئ عەرە؛ چونکی ھەر تشتەکی د سەر مەرۆفی دا بت دورستە ب عەرەبی بیتنی: عەسمان، ووی ئەف بارانە کرد ئەگەرا شینبوون و دەرکەفتنا ھەمی رەنگین فیتی و شینکاتی ژ عەردی.. گەلی مەرۆقان، ئەف قەنجیە ھەمی خودی یین د گەل ھەو کرین، ووی ژ کەرەما خو رزقی ھەو ب رەنگەکی ب ساناهی یی دای، ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ قیجا ھوین چو ھەقال و ھوگران بۆ خودی د پەرستنی دا چی نەکەن، و ھوین د زانن کو ئەو د ئافراندن و رزقدانی دا یی بی شریکە، و ئەو یی ھیترای پەرستنی.

و ئەف ئایەتە -وہکی ئبن عەطییە یی ئەندەلوسی د بیت- ھندی دکەھینت کو خودی ب قەنجیین خو مەرۆف ژ ھەر مەخلوقەکی دی یی بی منەت کری، قیجا ھەر کەسەکی ژ طەمەعی یان ژ ھیقی و دلچوونا خوشیین دنیا یی، خو ھەوجە ی مەرۆقەکی وەکی خو بکەت، ئەو وی خو کرە طەرەفداری وی یی شریک بۆ خودی داناین.

و تشتی غەرب ل نک گەلەک رەنگین کافران ئەو ئەو باوہر دکەن کو ئافراندن و دانان رزقی کاری خودی ب تنییە، ووی چو شریک د قی چەندی دا نینن، بەلج د گەل ھندی ژی وان د پەرستنی دا شریک بۆ خودی ددانان، یەعنی: وان باوہری ب تەوحید خودی

د (ربووبییه تی) دا دئینا، به لئی د (ئولسووهیییه تی) دا وان شریک بو وی ددانان. وقورئان د گهلهک ئایه تین خو دا قئی چه ندئ ل سهر وان دگرت، وطه عنئ پی ل وان ددهت، ووی حسیب دکهت ئیک ژ نیشانین کیم فامیا وان.

پاشی سوورتهت بهرده و امیج ددهته ناراسته کرنا گوتنی بو مروثان ب گشتی، ووان کافرین باوهری ب قورئانئ نه دئینا ب تاییه تی، وگوت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَيَّ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۰۲﴾﴾ یه عنی: گهلی کافرین سهرهق، نه گهر هوین د وی قورئانئ دا ب گومانن یا کو مه بو به نیی خو موحه ممه دی -سلاٹ لی بن- ژ عسمانی ئینایه خواری، وهوین دبیزن نه ژ ئینانه خواری خودییه، و ژ چیکرنا موحه ممه دیه، کا دی وهرن هوین ژی سووره ته کا ب تنئ یا وهکی سووره تین قئی قورئانئ بینن، و ژ نک خو چئ کهن، وهوین ب تنئ ب قئی کاری رانه بن، بهلکی هوین هاریکاری ژ هه چیی هوین بشینئ ژ پشته قانین خو بخوازن، بلا نهو ژی بین هاری ههوه بکهن، نه گهر هوین د گوتنا خو دا دراستگونه کو نهف قورئانه گوتنا مروثانه.

وهکی خودئ باران بو ههوه ژ عسمانی ئینایه خواری دا نهو عهردی پی زیندی بکته، ورزقی ههوه ژی بیت، وهوین قئی چه ندئ دزانن، وهسا وی قورئانهک ژی بو ههوه ژ عسمانی ئینا خواری دا دلین ههوه پی زیندی بکته، قیجا تیدا نه که فنه گومانئ.. ونه گهر هوین د راستیا هاتنا وی دا ژ نک خودئ ب گومانن، وهوین هزر دکهن نهو ژ چیکرنا مروثه کیه، کانئ هوین همی پیکفه وهرن وئیکا وهکی وی چئ بکهن.. ﴿فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَأْتُوا نَارَ الْآلِئِ وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿۱۰۳﴾﴾ قیجا نه گهر هوین نهشیان نوکه د (تهحه ددی) بین ووی چه ندئ بکهن، ومسوگهر د پاشه روژی ژی دا هوین نهشین وی چه ندئ بکهن، یا باشتر بو ههوه نهوه هوین ب باوهری ئینانا ب پیغه مبهری -سلاٹ لی بن- و ب گوهداریا خودئ، خو ژ وی ئاگری بیاریزن بی ب مروث و بهران دئیه خوشرن، نهوی بو کافران هاتیه تاماده کرن.

ب قئی رهنگی قورئانئ قه بخوازی و (تهحه ددی) مروثان هه میان کر کو نهو قورئانهکا وهکی قئی قورئانئ چئ بکهن، وحه تا نه قرو ژی نهو یا (تهحه ددی) وان دکته، وکس

د بهر سقې نه هاتيه ونايت ژى، وئغه ب تنى بهسه كو دهليل بت ل سهر راستيا قورئانې بؤ
وى كهسى تى بگهت!

و ب هلكهفتنا كرنا بهحسې وى دويماهيا كريت يا كو كافر دى گههنې، كو ئهو
جههنه مه يا ناگرى وى ب مروث و بهران دئيتته خو شكرن، بؤ هه قبه ركرن نايه تا د دويث دا
ئيكسهر بهحسې وى دويماهيا خو ش كر يا كو خودان باوهر دى گههنې، كو ئهو بهحه شتن بيتن
رويبار د بن دا دچن، نايهت دبېژت: ﴿وَيَسِّرِ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ وَالصَّلَاةِ أَنْ لَهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ يهعنى: بهران بهر فان كافر ين بهخت رهش ئهويتن دويماهيا وان بؤ
ناگرى جههنه مييه، تو -ئهى موحه ممه د- مزگينيه كا خو ش بده وان بيتن باوهرى ئيناي و كار ين
چاك كرين، كو هندهك بهحه شتن عه جيب ل ئاخره تى بؤ وان هه نه، رويبار د بن قه سرتن وان
بيتن بلند و دارو بارتن وان بيتن ب سيبهر را دچن. ﴿كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رَزَقُوا قَالُوا هَذَا
الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأَنْتُمْ بِمَظَاهِرِهَا﴾ ههر جاره كا خودى رزقه ك ژ بهرى رزقى وى جهى
دا وان ئهو دى دبېژن: ئهغه ئهو رزقه يى خودى بهرى نوكه ژى دايه مه، وگاڤا وان تام كرى
ئهو دى بيتن كو ئهو د تام و خو شىيى دا رهنكه كى نوبه، ونه يى بهر ييه، ئه گهر چ ئهو د ناڤ
ورهنكي دا وهكى يى بهرى خو ژى بت.

وزانايين تهفسيرى دو بؤچوون د قى گوتنا بهحه شتيان دا هه نه ده مى دبېژن: ئهغه ئهو
رزقه يى بهرى نوكه ژى بؤ مه هاتيه دان، هندهك دبېژن: بهرى نوكه.. يهعنى: د دنيا يى دا؛
چونكى فيتقى دارين بهحه شتى د رهنكى خو دا وهكى فيتقى دارين دنيا يينه، وهنده كين دى
دبېژن: بهرى نوكه.. يهعنى: ههر د بهحه شتى دا؛ چونكى ئهو فيتقى ب رهنكى خو قه وهكى
وى فيتقيه يى وان بهرى هنگى خو ارى، بهلى پشتى ئهو تام دكه نه فيتقى نوى، بؤ وان ديار
دبت كو ئهف فيتقى نوى نه وهكى فيتقى بهرى خو يه، ﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ﴾ ههر و هسا بؤ فان بهحه شتيان هندهك ژنين پاقر ژ هه مى رهنكين پيساتى
وكيماسيى هه نه. وئهو خودان بهختين سپى ههر وههر د بهحه شتى دا دى مينن، نه تيدا
دمرن، ونه ژى دئينه دهر بخستن.

و ل شوبنا كو كافر ئيك ژ دووان بكهن: باوهر يى ب قورئانې بيتن يان ژى د تهحه دديا
وى بيتن، دياره وان بهرده وامى دا كوفرا خو، وهندهك گوتگوتك وگومان د دهر حهقا نايه تين

قورتانای دا به لافکرن، وئیک ژ (شوبهاتین) وان به لاف کرین ئەفه بوو، وان دگوت: چاوا قورتان دئی گوتنا خودی بت، ووی هندهک مه تهل ب هندهک تشتین کیم وبی بها تیدا هاتینه؟! خودی ژ هندی مهزتره هندهک گوتنن ب فی رهنگی بیژت!

ئبن عهباس دبیژت: دهمی خودی د سهری فی سووره تی دا دو مه تهل ل سهر حالی منافقان ئینان، هندهک منافقان گوت: خودی ژ هندی مهزتره کو هندهک مه تهلان ب سهر هندهکان بینت.. ئینا خودی ئەف ئایه ته هنارتن.

و(فه تاده) و(حه سهن) دبیژن: دهمی خودی د قورتانای دا مه تهل ب میشی و ته فنیپیرکی ل سهر حالی موشرکان ئینان، جو هیان ترانه بو خو پی کرن وگوتن: ئەف گوتنه نه وهکی گوتنا خودییه، ئینا ئەف ئایه ته هاتنه خواری. وئایهت ئەفه نه:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةٌ فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ فَاؤَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَا ذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾ الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿٢٦﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيٰكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ أَسْتَوٰى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ ﴾

ئەف قورتانه يا هاتيه خواری دا حه قی بو خه لکی ئاشکهرا بکهت، وئه گهر دیار کرنا حه قی هندی بخوازت مه تهل بینه ئینان؛ دا مهعنا بیته وهرگرتن، وتیگه هشتن ب ساناهیت لئ بیت، خودی مه تهل ئینانی ناهیلت، ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا ﴾ ئینانا مه تهلان ئە گهر مه خسه دا ئاخفتنکهری ب رهنکه کی باشر و تمامتر بگه هینته گوهداری، نه ژ وان تشتانه بین شهرم ژئی دئیته کرن، به لکی ئەو ژ وان کارانه بین رهوانبیژیا ئاخفتنکهری پتر بهرچاڤ دکهن، لهو ئایهت دبیژت: خودی شهرمی ژ هندی ناکهت کو مه تهله کی د ئاخفتنا خو

دا بېنت، ماده م نهو حقي ب وئ مه تهلې ناسكهر دبت، و (شهرم) ل قيرئ ب پامانا هيلان و خودانه پاشئ دئيت؛ چونكي نه گهر كه سه كي شهرم ژ تشته كي كر دئ خو ژئ دته پاش.

ومه تهل نه گهر ب قئ كارئ پابست، كارئ ديار كرنا حقيئ، فهرق ناكه ت چ نهو ب تشته كي مه زن بت يان يئ بچويك، چونكي عيبره ت ب نارمانجيه، ﴿أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ خودئ مه تهل ئينانئ ناهي لت، نه گهر خو نهو مه تهل ب تشته كي بچويك ژئ بت، وه كي پيشيئ، يان ب تشته كي ژ وئ مه زنتر يان يئ بچويكتر بت ژ وان تشتين خودئ د قورئانئ دا مه تهل پئ ل سهر بيزاريا ههر تشته كي ژبلي وئ پهرستن بو دئيته كرن ئينانئ.

وبهرانبهر ئينانا فان مه تهلان، مروث دبنه دو پشك: ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَا ذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا﴾ پشكا ئيكي خودان باوهرن، نه وين حيكه مت و كاربنه جهيا خودئ د مه تهل ئينانئ دا دزانن، نهو دلين خو بو حقيئ فه دكهن، وباوهر يئ ب ههر تشته كي ژ نك خودئ دئيت دئين و دزانن كو نهو حقي، وسه را مه تله كي چو گومان بو وان د گوتنا خودئ دا چئ نابت. وپشكا دووي نهون بين كافر، و نه فه ياربان بو خو ب گوتنا خودئ دكهن، و دبئزن: نه فه چيه؟! نه ري مه به ستا خودئ ب ئينانا قئ مه تهلئ ب فان تشتين بي بها چيه؟

خودئ به رسقئ ل سهر قئ پسيار و خونه رازي كرنا وان دده ت و دبئزت: ﴿يُضِلُّ بِمِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِمِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِمِ إِلَّا الْفٰسِقِينَ﴾ يه عني: مه به ست ب ئينانا فان مه تهلان، و ناسكهر اكرنا حقيئ د قورئانئ دا جه ربان دنا مروثانه، و دا خودان باوهر پئ ژ كافرئ بيته قافارتن؛ و د نه جامئ قئ جه ربان دني دا مروث دبنه دو لا: گه له ك مروث نهون بين به ري وان ژ حقيئ دئيته وهر گيران، وه كي فان بين ياربان بو خو ب مه تهلين قورئانئ دكهن، و گه له كين دي به ري وان بو حقيئ دئيتهدان، وباوهر يا وان پتر لي دئيت. و ژ فاسقان پيئه تر كه س پئ د سهر دا ناچت.

وهنده ك زانايين ته فسيري دبئزن: ﴿يُضِلُّ بِمِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِمِ كَثِيرًا﴾ ژ گوتنا كافرانه، و ﴿وَمَا يُضِلُّ بِمِ إِلَّا الْفٰسِقِينَ﴾ ب تنئ به رسقا خوديئ ل سهر گوتنا وان،

یه‌عنی: ئەو دبیژن: ئەقە چ مەتەلن خودی د قورئانی دا دئینت، خەلکی پێ دکه‌ته دو پشک، گەله‌کان پێ دسه‌ردا دبه‌ت، وگەله‌کان پێ ب هیدایه‌ت دئینت، و ب ئی مە‌عنایێ ترانه‌کرنا وان ب ئایه‌تین قورئانی زیده‌تر لی دئیت، ده‌می ئەو -بۆ ترانه- په‌یفا (سه‌رداچوون وه‌یدایه‌تی) ب کار دئینن.

وگوتنا خودایی مه‌زن د به‌رسقا وان دا: ﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ یه‌عنی: ژبلی فاسقان خودی که‌سی پێ دسه‌ردا نابه‌ت، دبه‌ به‌رسق‌دان ل سه‌ر (موعته‌زلیان) ژێ ئەوین دبیژن: خودی سه‌رداچوونی ناده‌ت.

وپه‌یفا (فاسق) د زمانێ عه‌ره‌بان دا بۆ وی دئینه‌ گوتن یی پێ ل توخوبیین خو بدانت وژی ده‌رکه‌فت، و د شریعه‌تی دا فاسق ئەو که‌سه یی گوهداریا خودی نه‌که‌ت و ژ طاعه‌تی وی ده‌رکه‌فت، چ ئیکجار ژ توخوبیین دینی ده‌رکه‌فت کافر بیت، چ گونه‌هه‌کی بکه‌ت و پێ ل ئەمری خودی بدانت.

وئەو فاسقین ب ئایه‌تین قورئانی دسه‌ردا دچن کینه‌؟

ئایه‌تا د دویف دا سی سالۆخه‌تین وان بۆ مه‌ ده‌سنیشان دکه‌ت: ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾.

سالۆخه‌تی وان یی ئیکێ ئەقەیه: ئەو وی په‌یمانا خودی دشکینن یا وی ژ وان وه‌رگرتی کو ئەو باوه‌ریی ب وی وپه‌مه‌به‌رین وی بینن، ودویچوونا ئەمر و فه‌رمانین وی بکه‌ن، وشکاندا وان بۆ سۆز و په‌یمانان بێ وژدانی و دلره‌شیا وان به‌رچاڤ دکه‌ت، و سالۆخه‌تی وان یی دی ئەقەیه: ئەو وی تشتی پیک نائینن یی خودی فه‌رمان ب پیکینانا وی دای، چ پیکینان و ب جه‌ئینانا شریعه‌تی و دینی خودی بت ب گشتی، چ گه‌هاندنا مرۆفایینی بت ب تایبه‌تی، و ئەف سالۆخه‌تی وان هندی دگه‌هینت کو ئەو فاسق خو‌شیا خو د بێ ئەمریا خودی دا دبینن، و سالۆخه‌تی وان یی سیی ئەقەیه: ئەو خرابیی د عه‌ردی دا به‌لاف دکه‌ن، خرابی ب هه‌ر ره‌نگه‌کی وی یی هه‌بت، و خرابیا وان یا ژ هه‌می مه‌زنتر ئەوه ئەو شریعه‌تی خودی ژ ژینا خو ده‌ردئینن، ودویکه‌فتنا ری ورتیاژین شه‌یطانی دکه‌ن، و ئەو هه‌ز دکه‌ن کو

ئەو ب قى كارى خۆ د سەر فايدهنه، لەو ئايهتەى ل دويماهيى حوكم ب زيان وخوسارهتيا وان دا وگۆت: ئەون يى زيان گههشتيى وخوسارهت بووين د دنيايى وئاخرهتەى ژى دا.

پاشى گۆتن بو كافران -ب گشتى- هاته ئاراستهكرن، وكوفرا وان ب پهنگهكى مرۆف ژى عهجبىگرتى ببت ل بهرجاڤ هاته دانان، ئايهتەى گۆت: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ﴾ تشتهكى غهريبه چاوا هوين كوفرى ب خودى دكهن وباوهريى پى نائين ﴿وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ﴿٢٨﴾ وهوين دمري بوون فيتجا وى هوين زىندى كرن وژين دا ههوه، پاشى ئەو ههوه دميرن گافا ئەو رۆژا وى بو ههوه داناي هات، پاشى ل رۆژا قيامهتەى ئەو ههوه زىندى دكهتهڤه، پاشى هوين بو حسيب وجزادانى دى زڤرڤه نك وى؟

چاوا هوين كوفرى ب (ئولووهيهتا) وى خودايى دكهن يى ههوه باوهري ههى كو ئەوه هوين ئافراندين وئوه ههوه دميرن؟ ئەو خودايى بو جارا ئيكي هوين ژ چونهيى داين وهوين ژ عهدهمى ئينايه وجوودى، چاو هوين د شيانا وى دا دكهڤنه گومانى كو ئەو جارهكا دى ههوه زىندى بكهتهڤه، و ل مهحشهريى هوين ل وى بزڤرن؟! ب راستى ئەف كوفرا ههوه تشتهكى غهريبه، وجهى هندييه مرۆف ژى عهجبىگرتى بمينت.

ئەف ئايهته بهحسب دو مرن و دو ژيانان دكهت، و ژ ئين عهيباس وئبن مهسعوودى دئيته ڤهگواستن كو مهخسهد ب مرنا ئيكي ئەو دهمه يى مرۆف هيشتا نهبووى، چونكى تشتى نهبووى وهكى يى مريه، پاشى وى هوين دان، وئەڤه ژينا ئيكييه، ومرنا دووى ئەوه يا د دنيايى دا چى دبت پشتى عهمرى مرۆفى ب دويماهى دئيت، وژينا دووى ئەوه يا ل ئاخرهتەى چى دبت. وهندهك زانايين دى دببزن: مرنا ئيكي يا مرۆڤان ئەو بوو دهمى ئادهم هيشتا تهفن، بهرى رح بو بيتهدان. وهندهكين دى دببزن: مرنا ئيكي ئەوه يا د دنيايى دا چى دبت وژينا ئيكي ئەوه يا د قهبرى دا بو پسياركرنى چى دبت، پاشى مرۆف دمترهڤه وروژا قيامهتەى بو جارا دووى زىندى دبت بو جزادانى.

وخودى دزانت كو گۆتنا ئيكي ژ ههميى نيزبكرته بو راستيى؛ چونكى ئايهتەى دڤيت باوهري ئينانا كافران ب مرنا ئيكي (يا بهرى مرۆف ببت) وژينا ئيكي (يا د دنيايى دا)

ومرنا دووی (ئەوا ل دویماییا عەمری چێ دبت) بکەتە دەلیل ل سەر هندی کو ژینا دووی (یا ل ئاخرەتی) ل بهر خودی یا ب زەحمەت نابت.

وخودایی هەوێ هەوێ زیندی دکەت وههوه دمرینت شیانیین وی د بێ توخوین:
﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەر تشتەکی ل عەردی هەبت بێ هوبن مفاپی بو ژینا خو ژێ وەردگرن وی بو هەوێ ئافرانیدی. وئەف ئایەتە هندی دگەهینت کو هەر تشتەکی ل عەردی هەبت بو مرۆفی بێ حەلالە، ئەو تشت تی نەبت بێ دەقەکا قورئانی یان سوننەتی ل سەر حەرامیا وی هاتبت.

﴿ثُمَّ آسَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّيْنَهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ﴾ پاشی -پشتی ئافراندا عەردی- وی قەستا ئافراندا عەسمانان کر، قیجا وی ئەو کرە حەفت عەسمان، وچەند فایدەک د قی ئایەتی دا هەنە:

ئیک: ئافراندا عەردی بەری ئافراندا عەسمانی بوویە.

دو: عەسمان حەفت تەبەقن.

سێ: قەستکرن وبلندبوونا خودی بەر ب عەسمانان قە، و(ئستوانا) وی ل سەر عەرش، وەکی د هەندەک ئایەتین دی ژێ دا هاتی، پشکەکه ژ وئ باوەری یا کو دقیت مە ب خودی هەبت، وپەیفأ (استواء) د زمانی عەرەبان دا ب پامانا (قەستکرن وبلندبوونی) دئیت، و(ئستوانا خودی) ل سەر عەرش ئستوانەکا بابەتی ذاتی ویە، دقیت مە باوەری پی هەبت بیی ئەم وئ ب ئستوانا ئیکتی دی قە (تەشبیہ) بکەین، یان پسپارا چاوانی و(کەیفییەتا) وئ ئستوانی بکەین، یان وەربادان و(تەحریفی) بیخینە مەعنایا وئ، یان مەعنایا وئ بگووژین و(تەئویل) بکەین، وەکی وان یین دبیژن: (ئستوانا خودی) رەمزە بو شیان و دەسپەلاتا وی. و دەمی مرۆقەکی پسپارا چاوانیا ئستوانا خودی ژ ئیمام مالکی کورپی ئەنەسی کری وی گۆت: (ئستواء تشتەکی ئاشکەرایە، وچاوانیا وئ تشتەکی قەشارتیە، وباوەری ئینان پی تشتەکی واجبە، وپسپارکرن ژئ بیدعەییە، وئەز دینم تو مرۆقەکی خرابی). و دەمی ئیمام مالک دبیژت: پسپارکرن ژئ بیدعەییە، مەخسەدا وی ئەوێ صەحابیان پسپارا قی چەندی نەدکر.

﴿ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ ﴿١٦﴾ وٺهو ب ههر تشته کی یی پزرانیسه. وزانینا وی ههر تشته کی وی ئافراندی فه دگرت. و(زانین) ژى سالوځه ته که ژ سالوځه تین خودی، یی لایبکه ب ذاتی وی فه، تشتی ههیی ونهیی فه دگرت.

و ب هلکهفتنا کرنا به حسی ئافراندنا عهد وعسمانان، وئافراندنا ههر تشته کی ههیی ل عهدی بو مروقی، ههر وهسا ب هلکهفتنا ئاشکه راکرنا ههر سی لایتن هه ټرکیی وهندهک سالوځه تین وان، نایه تین بین هندهک لا ژ سه رها تیا ئافراندنا (مروقی ټیکى) کو ناده مه، ووی هه ټرکیا ههر ژ ده سپیکی د نابهرا وی و(شهبانوی) دا چیبوی، بو مه فه دگرتن؛ دا ټهف سه رها تیه هژماره کا نارمانجان پیکفه ب جه بینت.

وٺهو نایه تین سه رها تیا ناده می بو مه فه دگرتن ټه فه نه:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةًۭۙ قَالُوْۤا اَنْتَ جَعَلُۡتَ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَیَحْنُۢ نُۢسۡبِحُ بِحَمْدِكَۙ وَنُقَدِّسُ لَكَۙ قَالَ اِنِّیْۤ اَعْلَمُۙ مَا لَا تَعْلَمُوۡنَ ﴿۱۶﴾ وَعَلَّمَۙ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْۙ عَلٰی الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَۙ اَنْبِئُوۡنِیْ بِاَسْمَآءِ هٰۤؤُلَآءِۙ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیۡنَ ﴿۱۷﴾ قَالُوْۤا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَاۤ اِلَّاۤ مَا عَلَّمْتَنَاۙ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِیْمُ الْحَكِیْمُ ﴿۱۸﴾ قَالَ یٰۤاٰدَمُۙ اَنْۢبِئْهُمۙ بِاَسْمَآئِهِمْۙ فَلَمَّآ اَنْۢبَاَهُمْۙ بِاَسْمَآئِهِمْۙ قَالَۙ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ اِنِّیْۤ اَعْلَمُۙ غِیۡبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاَعْلَمُۙ مَا تُبْدُوۡنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوۡنَ ﴿۱۹﴾ وَاِذْ قُلْنَاۙ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْۤا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْۤاۙ اِلَّاۤ اِبۡلِیۡسَۙ اَبٰی وَاَسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِیۡنَ ﴿۲۰﴾ وَقُلْنَاۙ یٰۤاٰدَمُۙ اَسْكُنْۙ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَاۙ مِنْهَا رَغَدًاۙ حَیۡثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰۤذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوۡنَا مِنَ الظَّٰلِمِیۡنَ ﴿۲۱﴾ فَاَزَلَّهُمَا الشَّیۡطٰنُ عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَاۙ مِمَّا كٰنَا فِیۡهِ وَقُلْنَاۙ اَهْبِطُوْۤاۙ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِی الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّۙ وَمَتَعٌۙ اِلٰی حَیۡنٍ ﴿۲۲﴾ فَتَلَقٰۤیۤ اٰدَمُۙ مِنْ رَبِّهٖۙ كَلِمٰتٍ فَتَابَ عَلَیْهِۙ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ ﴿۲۳﴾ قُلْنَاۙ اَهْبِطُوْۤا مِنْهَا جَمِیۡعًاۙ فَاَمَّا یٰۤاٰدَمُۙ فَسَلِّۙ عَلٰیۤ اَرْضِکَۙ فَتَبِعَۙ هُدٰۤیۙ فَمَنْ تَبِعَۙ هُدٰۤیۙ فَلَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوۡنَ ﴿۲۴﴾ وَالَّذِیۡنَ كَفَرُوْۤا وَكَذَّبُوْۤا بِآیٰتِنَاۙ اُولٰٓئِکَۙ اَصْحٰبُ النَّارِۙ هُمۙ فِیۡهَاۙ خٰلِدُوۡنَ ﴿۲۵﴾

سهرهاتیا ئافراندا ئادهمی، وئو عونصرین ئادهم ژئ هاتیه ئافراندا، وئو طبیعهتی ئهول سهرهاتیه چیکرن، وئو دهوړئ بو وی هاتیه دان، د گهلهک سووره تین قورئانی دا ئهویئ ل (مهکههی هاتینه خواری) هاتیه، وجارا ئیکانه یا ئهث سهرهاتیه (یان هندهک لایین قئ سهرهاتیئ) د سووره تین مهدهنی دا (ئهوین ل مه دینی هاتینه خواری) هاتی، ئهث جاربه یا کو د سووره تا (بهقهره) دا هاتی، لهو یا د جهی خو دا بوو هندهک لایین قئ سهرهاتیئ یین په یوهندی ب ژینا موسلمانان یا نوی فه هوی ل مه دینی بینه بهرچاچکر، وهکی مهسه لا دانانا ئادهمی ل سهر عردی دا بته (خهلیفه)، وفیرکنا وی بو ههمی (ناقان)، وهشیارکنا وی ل طبیعهتی وئ ههفرکیئ یا کول سهر عردی دئ د ناقهرا دووندهها وی وشهیطانی دا چئ بت.. ئهقه ههمی بو هندی دا موسلمان هندهک دهرسین عههلی بو ژینا خو یا نوی ل مه دینی ژئ وهرگرن.

قورئان د سووره تا (بهقهره) ب تنی دا سهرهاتیا (مرؤقی) ژ قئ خالی دهست پی دکت: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَن يُفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنِّيْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٥١﴾﴾ ئهث ئایهته خالا دهسپیکئی یا سهرهاتیا ئافراندا مرؤقی ئاشکهرا دکت، ههر وهسا قهر و بهایی مرؤقی ژئ لایهکی دی فه دیار دکت، خودایئ مهن گوتنی ئاراسته ی پیغه مبهری خو دکت، ودبیژتی: تو -ئهی موحه ممه د- ل بیرا خه لکی بینه فه دهمی خودایئ ته گوتیه فریشته یان: ئهز دئ (خهلیفه یه کی) ل عردی دانم..

و ژ قئ گوتنی دئ بته وهرگرتن کو ههر ژ دهسپیکئی، بهری ئادهم بته ئافراندا، ئهو دووندهها وی بو جیگریا د عردی دا هاتبوونه ئافراندا، خودی گوتیه ملیاکه تان: ئهز مهخلووقه کی دئ چیکهم، ودانمه سهر رویی عردی بو هندی دا ئهو قئ عردی ئاقه دان بکن، ودا هندهک ژ وان بو کاری ئاقه دان کرنا عردی جیگریا هنده کان بکن.. وئهقه جارا ئیکانه یه قورئان دانا ئادهمی ودانانا وی ل عردی ب جیگریئ فه گری ددهت، هندی سهرهاتیا ئادهمی د وان سووره تان دا هاتی یین ل مهکههی هاتینه خواری، دهمی موسلمان دلاواز، بهحسی (ئستخلاف د عردی دا) نه هاتیه کرن، بهلی د قئ سووره تی دا ئهوا ل مه دینی هاتیه خواری پشتی موسلمان بوینه خودان دهولت ودهسه لات، ژ نوی بهحسی

(ئستخلاف) هاتنه كرن، ودوير نينه نهغه ژ بهر هندى بت دا تايهت موسلمانان ل هندى ناگهدار بگهت كو نهو بو (ئستخلاف) د عهردى دا بيتن هاتينه دان، قيجا دقيت نهو كارى بو هندى بگهن دهوله تا خو يا نوى چيكرى ل سهر بنه ما بيتن (خيلافه ته كا راشد) بدانن وموكم بگهن، و خودى چيتر دزانت!

پشتى خودى نهف (خه بهره) گه هانديه فريشته يان، وان گوت: نهى خودا، نهرى مفايى نافراندنا فان ودانانا وان ل عهردى چيه؟ تو مه خلوقه كى وهسا ل سهر عهردى دى داني كارى وان دى نهو بت نهو خرابكارى دى كهن وخويناى دى ريتن، ونهم (ملياكهت) بيتن د فهرمانا ته دا، وكارى مه هه ردهم نقيز كرنه بو ته، وپا كركنا ته يه ژ ههر كيماسيه كى، ومه زكركنا ته يه ب هه مى سالوخته تين مه زنيى؟

ول قيرى دو پسيار هه نه دئنه كرن: نهرى چاوا ملياكه تان زانى كو مروث دى خرابكارى د عهردى دا كهن وخويناى ريتن، ونهو ب خو نهو غه ييى نزانن؟ پشتى هنگى چاوا نهف گوتنا وان بيته ته فسير كرن ويا نهم دزانيه نهو چو جارار د بهر خودى را نااخفن وچو (تعراضان) ل سهر گوتنا وى ناكهن؟

ل دور پسيارا نيكي زانا دبوتن: بهرى خودى نفسى ناده مى بدهت ويدانته سهر عهردى، وى نهجنه ل عهردى دانابوون، ووان خرابكاريه كا زبده وخويناى دكر، وده مى خودى ملياكهت ناگهدار كرين كو نهو نفشه كى دى دى نافرنت ودانته عهردى، وان قياسي نفسى نوى (يى مروثان) ل سهر نفسى دى (يى نهجنان) كر، وهندهك زانايين دى دبوتن: خودى ب خو ناگهداريا ملياكه تان كر كو نهو دى مه خلوقه كى دانته سهر عهردى كارى وان دى خرابى وريتنا خويناى بت، لهو نهو ژ قى چه ندى عه جيبگرى بوون، ونهو گوتن گوت يا گوتى.

ودبت ده مى ملياكه تان نهو ماده زانى يى كو خودى مروقى دى ژى درست كهت، كو ناخا عهرديه، وان تى نينا بته دهر كو نهف (جيبگره) وهكى وان نابت، ونه شيت خو ل بهر انبهر خرابيى وخويناى بگرت، وتشتى قى بوچوونى ب هيز دئخت، نهو حه ديسه يا تيدا هاتى، پينغه مبهر - سلاف لى بن - دبوتن: ﴿لَمَّا صَوَّرَ اللَّهُ آدَمَ فِي الْجَنَّةِ، تَرَكَهُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَتْرُكَهُ، فَجَعَلَ إِبْلِيسَ يُطِيفُ بِهِ يَنْظُرُ مَا هُوَ، فَلَمَّا رَأَهُ أَجُوفَ، عَرَفَ أَنَّهُ خُلِقَ خَلْقًا لَا يَمَّا لَكَ﴾ يه عنى: ده مى

خودئ په بیکه ری ئاده می د به حه شتی دا دورستکری، نهو هیلا هندی خودئ قیای وی به پیلت، قیجا نبلیس ل دؤر دزقری و به ری خو ددایی کانی نهو چیه، وگاڤا وی دیتی نیښا وی یا کون و قالایه، وی زانی نهو و هسا یی هاتیبه ئافراندن کو خو نه گرت^(۱). قیجا نه گهر نبلیسی جه پین لاوازیی د قی مرؤقی ئینابندهر، مسوگهر ملیاکه تین دی ژی یا تی ئینایه دهر کو طبیعه تی قی مرؤقی دئ یی جودا بت ژ طبیعه تی وان، لهو پشستی گوئنا خو وان ئیشارهت دا طبیعه تی خو نهوی ل سهر گوهدانی هاتیبه دورستکرن.

و ل دؤر گوئنا ملیاکه تان ته فسیرا دورستتر بو وی نهوه نهف گوئنا وان پسپار و داخوازکنا زاینیتیبه ژ خودئ، نه کو خو نه رازیکرنه ل سهر نه مری خودئ؛ چونکی نهو پتر هیژای ملیاکه تانه نهوین بی نه مریا خودئ ناکهن، و خو ل سهر فهرمانا وی نه رازی ناکهن، وان بو پسپارکرن گوئ: نهی خودایی مه، حکمهت و مفایی چیکرن و دانانا قی خه لیفه ی ل سهر عهردی چیه، نه گهر نهو ژی وهکی یین بهری خو (یان وهکی ژ طبیعه تی وی دیار) دئ خرابیی کهن و خوینی ریژن؟ و نهو نهوین یین هه ردهم ته سببیا ته دکهین و قی ته سببیحی تیکهلی حه مدئ دکهین، و ته ژ وان کیم و کاسان پاک دکهین یین نه بابه تی ته.

خودئ به رسقا وان دا وگوئ: نهز وی دزانم یا هوین نه زانن ژ وی حکمهت و مه صلحه تا د ئافراندا وان دا هه ی. و خودئ دزانت کو پشکهک ژ وی حکمه تی نهو بوو وی پیغه مبه ر وچاک وزانا کرنه د ناف مرؤقان دا.

د نایه تا د دویف دا ژی بو جارا ئیکانه خودایی مه زن (خه به ره کی) دی د دهر حه قا ئاده می دا بو مه فه گپرا، نهو ژی نیشادانا (هه می ناقانه) بو وی، ده می گوئی: ﴿وَعَلَّمَ ءَادَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۳۱﴾﴾ و نهف ژی ههر ئاشکه راکرنه بو وی قه درئ خودئ ههر ژ ده سپیکئ دایه ئاده می ژ لایه کی فه، و ژ لایه کی دی فه بهرچا فکرنه بو پشکه کی ژ وی حکمه تی یا د ئافراندا ئاده می و دوونده ها وی دا هه ی، یا کو ملیاکه تان نه دزانی، خودایی مه زن ب ره نگه کی عه مه لی و بهرچا ف نیشا فریشته یان دا کو نهف مه خلوقی نوی یی وی بو جیگرا د عهردی دا ئافراندا مه خلوقه کی

(۱) موسلم ژ نه نه سی فه دگو هیزت.

ب بهایه، وهندهک بهاداریا وی ژ هندی دئیت کو ئهوی شیانین فیربوونا زانینی ههنه، ئهو زانینا دئیت بهه ئهگهرا هندی کو نفسی فی مرؤقی د پاشهپرؤژا خو دا ل سهه عهردی دئیت شیت نعمهتین عهردی - وهندهک نعمهتین عهسمانی ژی! - بن دهستی خو کهت.

خودی ئادهم فیبری ناقتین ههمی تشتان کر، وفیرکرنا ئادهمی ب چ رهنگی بوو؟ تشت ههمی ئینانه بهرچاقان وئیک ئیکه ناقتین وان بو گوئن، یان ب ریکا ئیلهمی ئینا سهه دلئیت وی کو ئهو ناقتی ههه تشتهکی بزانت؟ ئهف ههردو بوچوونه زانایان ههنه، وخودی چیتتر زانت کو دبت ئهو ههمی تشتین هنگی ل عهردی ههین ناقتین وان بو ئادهمی هاتبنه دیارکر، ووی زانی بن؛ چونکی - وهکی ژ نایهتی دئیت زانین - خودی دقیا ب فی چهندی بهایی ئادهمی یی زنده ب ملیاکهتان بدهته زانین.. دهمی خودی ب ملیاکهتان دایه زانین کو ئهو دئیت ئادهمی بو جیگری ل عهردی دانت، ووان ب رهنگهکی نه یی ئیکسههراکری کو ئهو ژ فی مهخلووقی ههژیترن بو جیگریا د عهردی دا؛ چونکی ئهو خرابیی ناکهن وخوبنی ناریترن، وتسهسبها خودی دکهن، خودی قیا پشکهکی ژ وی حکمهتی نیشا وان بدهت یا وی کرهه د ئافراندا فی مهخلووقی نوی دا، وهندهکی ژ وی بهایی یی فی مهخلووقی ههه بهرچاخی وان بکهت، لهو پشتی وی ئادهم فیبری قان ناقتان کری، وی ئهو ناقلیکری نیشا فریشتهیان دان وگوته وان: ناقتین ئهقان تشتین هه بو من بیترن، ئهگهه هوبن دراستگونه کو هوبن بو جیگریا ل عهردی ژ ئادهمی و دووندهها وی هیتراترن.

بهرسقا وان بو خودایی وان یا ب فی رهنگی بوو: ﴿قَالُوا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ وان گووت: ئهه خودا، ئهه ته پاک وپیرؤز دکهین، ژبلی وی تشتی ته نیشا مه دای ئهه چو زانین، هندی تویی تو ب تنی ب کاری ئافراندیین خو یی پرزانی، وتو د کریارا خو دا یی کاربنهجهی. وئهفه ئعترافهکا ئاشکهرایه ژ وان ب قصوربی وکو زانین و حکمهت یا خودییه، وکاری راست و دورست ههه ئهوه یی خودی دکهت، ههه وهسا ئهف گوته هندی دگههینت کو ئهو گوته وان بهری نوکه گوته دهمی گوته: ئهه تو دئیت مهخلووقهکی وهسا ل سهه عهردی دانی کاری وان ئهه بت ئهه خرابکاری بکهن وخوبنی بریترن...؟ بو پسپارکر وداخوازا زانینی بوو نه کو بو ئعتراض وخو نهرازیکرنی بوو؛ چونکی هنگی ژی وان دزانی کو یی زانا وحهکیم ههه خودییه.

و پستی وان ئەف ئعترافه کری، ودا پتر بهایی ئادهمی بو وان ئاشکهرا بت، خودی
 فهومان ل ئادهمی کر کو ئەو ناڤین وان تشتان بو ملیاکهتان بیژت: ﴿قَالَ يٰۤاٰدَمُ اٰنۡبِئۡهُمۡ
 بِاَسۡمَآئِہِمۡ فَلَمَّآ اٰنۡبَاہُمۡ بِاَسۡمَآئِہِمۡ قَالَ اَلَمْ اَقُلۡ لَّکُمۡ اِنۡنِیۡ اَعۡلَمُ غَیۡبَ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ وَاَعۡلَمُ
 مَا تُبۡدُوۡنَ وَا مَا کُنۡتُمْ تَکۡتُمُوۡنَ ﴿۲۰﴾﴾ خودی گوته ئادهمی: تو ناڤین فان تشتان یین فریشتهیان
 نهزانی بو وان بیژه. ودهمی وی ئەو ناف بو وان گوته، خودی گوته وان: ما من نهگوتهبوو
 ههوه هندی ئەزم ئەز تشتی قهشارتی ل بهر ههوه ل عسمانان و ل عهردی دزانم، و ئەز وی
 کاری هوبن ئاشکهرا دکهن وی هوبن قهدهشیرن دزانم؟

زانینا بی توخوب، یا کو چو تشت ل بهر نهته ئاستهنگ ههرا یا خودییه، وهه
 چیکریهکی دی یی ههبت، ئەگهرا خو ملیاکهتهکی نیتیک ژی بت، زانینا وی یا توخوبیداره،
 و ئەو هندی دزانت هندی خودی ل بهر قهکری ونیشا دای، لهو پیتشیه مرؤف ههردهم داخوازا
 زانینی بو خو ژ خودی بکهت، وهه تشتهکی خودی گوتهی ئەو باوهری پی بینت، و ئەفه ئەو
 دهرسا مهزن بوو یا فان ئایهتان دڤیا - ژ قی سهرهاتی - بگههینته خودان باوهران ئەوین تازه
 جفاکا خو یا نوی ل مهدینی ئافاکی؛ دا ئەو (علمی) بکهنه نیک ژ سالوخته تین ئەف جفاکه
 پی دئیتته نیاسین، ئەوا د علمی خودی دا ههبوویه کول پاشهروژی دئ بته خودان بزاقهکا
 زانستی یا خورت ویا مفادار بو مرؤقینی ههمی. . و بهلکی ئەفه پشکهک ژ وی حکمهتی
 بت یا د پشت ئینانا بهحسی نیشادانا علمی بو ئادهمی را هه، ل قی جهسی ب تنی
 ژ سهرهاتی ئادهمی د قورئانی دا.

وهه دیارکرن بو قهدر و بهایی ئادهمی، پستی ئەو هاتییه ئافراندن، ورح بو هاتییهدان،
 خودی فهومانهکا دی یا مهزن ل ملیاکهتان کر: ﴿وَ اِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلٰٓئِکَةِ اَسۡجُدُوۡا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوۡا اِلَّا
 اِبۡلِیۡسَ اَبٰی وَاَسۡتَكۡبَرَ وَ کَانَ مِنَ الۡکٰفِرِیۡنَ ﴿۲۱﴾﴾ خودی دبیژت: و تو - ئەی موحهمهده - ل بیرا
 خهلکی بینهفه دهمی مه^(۱) گوته فریشتهیان: هوبن خو بو ئادهمی بچهمینن (ههینه
 سووودی)، ئینا وان هه میان گوهداری و فهومانا خودی ب جه - ئینا و بو ئادهمی چونه

(۱) ل گهلهک جهان ژ قورئانی خودایی مهزن جهناقئ کومی (مه) بو خو ب کار دئینت، ههرا چهنده ئەو نیکئ
 ب تنییه ژ، و ئەفه رهنگهکی خو مهزن کرنییه، و خو مهزن کرن باهه تی ویه.

سوجوودې، ئبليس تې نهبت ئهو ل بهر نههات ووي خو مهزن كر، وئهو ژ وان بوو يېن كافر بووین.

وفهرمانا خودې ل څيرې بو ملياكه‌تان كو ئهو بو ئاده‌می بچنه سوجوودې بو هندې نه‌بوو كو ئهو په‌رستنا وي بكه‌ن، ووي بيننه ريزا خودې، به‌لكي ئهو بو قه‌درگرتن وسلاڅې بوو، وه‌كي وي سوجوودا يه‌عقووبي وژنكا وي وكورپن وي بو يوسفي بری، وه‌كي د نايه‌ته‌كي دا هاتي: ﴿وَرَفَعَ أَبُوهُ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا﴾^(۱) يه‌عنی: يوسفي ده‌يك ويايېن خو بلندكرنه نك خو ل سهر عه‌رشي ووان خو بو وي چه‌ماند (چوونه سوجوودې). وئاشكه‌رايه كو وان ب څې سوجوودې په‌رستنا يوسفي نه‌كربو.

و ژ هنده‌ك زانايان دئېته قه‌گوه‌استن كو سوجوودا ملياكه‌تان ب نك لايې ئاده‌می قه بو خودې بوو، وه‌كي سوجوودا مه بو خودې ب لايې كه‌عبي قه، يه‌عنی: ئادم بو وان ب تنې رووگه‌ه (قبيله) بوو، وسوجوود ههر بو خودې بوو.

وههر چاوا بت، ده‌می خودې فه‌رمانه‌كي ل عه‌بدی دكه‌ت -ههر فه‌رمانه‌كا هه‌بت-، يا ل سهر عه‌بدی ئه‌وه ئهو فه‌رمانې ب جه‌ بينت؛ چونكي ب جه‌ئینانا وي بو فه‌رمانا خودې بو وي دېته عيباده‌ت، وعيباده‌ت -وه‌كي به‌ري نوکه ژي مه‌ گوتې- ملكه‌چيا ب خو‌شكاندن قه‌يه بو فه‌رمانېن خودې.. وئهو هېجه‌تا هنده‌ك كه‌سان ژ نه‌زانېن بو ئبليسې گرتي ده‌می گوتې: سوجده نه‌برنا ئبليسې بو ئاده‌می ژ بهر هندې بوو چونكي عه‌بدینيا وي يا زنده بو خودې ئيكا هند ژ وي چيكر ئهو بو كه‌سې دی ژبلی وي نه‌چوو سوجوودې، چو راستي بو نينه، به‌لكي ئهو گوتنه‌كه دژي گوتنا خودييه ده‌می دپيژت: ﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ﴾^(۲) يه‌عنی: ئبليسې خو مه‌زنكر و ژ خو نه‌گرت بو ئاده‌می بچنه سوجوودې وگوت: ئه‌ز ژ وي چيترم، ته ئه‌زې ژ ناگري ئافرانديم، وئهو ژ ناخي. وههر ژ څې گوتنا ئبليسې -ئهو د څې نايه‌تنې دا هاتي- ئاشكه‌را دبت كو ئهو ژ ملياكه‌تان نه‌بوو، به‌لكي ئهو ئيک ژ (ئهنجان) بوو؛ چونكي يا ئاشكه‌رايه وه‌كي قورئان ل گه‌له‌ك جهان دپيژت كو ملياكه‌ت ژ رو‌ناهيې يېن هاتينه ئافراندن، وئهو قه‌ت و قه‌ت بې نه‌مريان خودې ناكه‌ن، وئهنه

(۱) سوره‌تا (يوسف) نايه‌تا (۱۰۰)ج.

(۲) سوره‌تا (ص) نايه‌تا (۷۶)ج.

ژ ناگری بین هاتینه ئافراندن، ودبت هندهک ژ وان بیئ ئەمریا خودی بکهن، وحه تا کافر ژی بین.

بهلی ل قییری دو پسیار دئینه کرن: ئەری ئەگەر ئبلیس ژ ملیاکه تان نهبت، پا بوچی فهرمانا ب چوونا سوچوودی بو ئادهمی ژ وی ژی گرت؟ وئەگەر ئەو ملیاکه ت نهبت پا وی د ناڤ وان دا چ دکر؟

ل سهری دی بیژن: طبیعه تی ملیاکه ت وئەجنان -ژ لایئ ماددی ئافرانندی فه- پتر یئ نیزیکی ئیکه ژ طبیعه تی مرۆقان، کانئ چاوا ناگر ورۆناهی پتر د نیزیکی ئیکن ژ تهقنی بو وان ههردووان، لهو په یوهندی د ناڤهرا ملیاکه ت وئەجنان دا تشته کی (مومکنه) نه وهکی په یوهندی د ناڤهرا مرۆقی ووان ههردووان دا، پشتی هنگی ژ هندهک زانایین تابعیان دئینه فهگوهاستن کو ئبلیس ئیک ژ عیباده تکه رتن ئەجنان بوو و ل عهردی دژیا، ودهمی ئەجنان خرابی زیده د عهردی دا کرین، خودی هندهک ملیاکه ت هنارتنه شه ری وان، و ملیاکه تان ئەو ژ عهردی دهرتخستن و به ری وان دا سه رتین چیا وده ریا یان.. و هنگی وان ئبلیس د گهل خو بره عهسمانی، و ژ بهر عیباده تی وی یئ زیده ئەو بوو مه زنی کومه کا ملیاکه تان، و قی چهندی غوروور ل نک وی پهیدا کر، و چونکی ئەو د ناڤ ملیاکه تان دا بوو و ئیک ژ مه زنین وان بوو، دهمی فهرمان ب سوچه برنا بو ئادهمی بو ملیاکه تان دهرکه فتی فهرمانی ژ وی ژی گرت. و هندهک زانا دبیزن: ئبلیس بابی هه می ئەجنانه، کانئ چاوا ئادهم بابی هه می مرۆقانه، و هندهک دبیزن: ئەو ئیک ژ ملیاکه تان بوو، بهلی دهمی وی خو ژ فهرمانا خودی مه زنتر دیتی، خودی له عهنت لی کرن، و ئەو کره شه یطان.

وبوچوونا ئیکتی کو ئەو ئەجنه بوو دورستتره، و خودی چیتتر دزانت.

و د هندهک ریوایه تان دا ژ عهبدللاهی کوپری عهباسی دئینه فهگوهاستن کو ناڤی ئبلیسی بهری بیئ ئەمریا خودی بکهت عهزازیل بوو، و ئەو مه زنی مه له کتین عهردی و عهسمانی دنیایی بوو.

و ل دۆر پامانا په یقا (ئبلیس) دو گوتن هه نه: هندهک دبیزن ئەو ناڤه کی نه یئ عه ره بیه، و هندهک دبیزن ناڤه کی عه ره بیه پامانا (بلس، ابلس) ددهت، یه عنی: بی هیقی بوو،

وئبلیس نئوہ یی ژ رہما خودی بی ہیٹی دبت، ودبیتنه عہزازیلی: ئبلیس؛ چونکی خودی نئو ژ رہما خو بی ہیٹی کر، پشتی وی نئمری خودی ب جہ نہئینای، وخو مہزنگری.

ودئیتہ گوتن کو خومہزنگرن وحسویدی ئیکہمین گونہہ بو بی نئمریا خودی پی ہاتیہ کرن، دەمی ئبلیسی خو مہزن کری وحسویدی ب نئادہمی بری، ویو نہچوویہ سوچوودی وئمری خودی ل عہردی دای.

وچونکی سورہتا (بہقہرہ) ہەر ژ سہری وەرہ بہحسی لایین ہہفرکیی دکہت، وسالوخہتین وان بو مہ ئاشکھرا دکہت، د ناث بہحسکرنا سہراتیا نئادہمی را، سہرہکانیا ئیککی یا ہہفرکیی ژئی دەست پی کری بو مہ بہرچاٹ دکہت؛ دا مہ ئاگہدار بکہت کو دیروکا ہہفرکیی د ناثبہرا ئیمانئ وکوفری دا بو دەسپیکا ئافراندنا مروقی دزقرت، ونہیاری مروقی یی ئیککی نئوئ ہہردہم دخوازت مروقی ژ ریکا راست لادہت، ووی چیتری ووی بہایی ژئی بستینت یی خودی دایئ ئبلیسہ.. فیتجا بلا وی ئاگہی ژ خو ہہبت!

﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۲۰﴾﴾ پشتی ملیاکہتان فەرمانا خودی ب جہ ئینای وخو بو نئادہمی چہماندی، وئبلیسی خو مہزن کری وفەرمان ل عہردی دای، خودی فەرمان ل نئادہمی کر کو نئو وژنکا وی ل بہحہشتی ئاکنجی بن..

و ل فیری ئایدت ژ نشکھکی قہ مہ ل ہندئ ئاگہدار دکہت کو نہما ئیدی نئادہم یی ب تنی بت، بہلکی مروقہکا دی ژئی یا د گہل وی، وئو مروقا ناقتی وی -وہکی د حہدیسین دورست دا ہاتی- (حہووا)، نئو بو وی ہاتیہدان دا صہبرا وی پی بیت وی بیتہ جوت.

وہەر د وی فەرمانئ یا نئادہم وحہووا پی چووینہ بہحہشتی ہاتبوو کو بو وان دورستہ نئو خوشیہکا بہرفرہہ ب ہہمی فیتی بہحہشتی بہن، و ل چی جہئ وان دقت، ب تنی دارہک تی نہبت، چی نابت بو وان نئو خو نیتزیک بکن، و ژ فیتی وی بخون، وہەر جارہکا وان وہ کر نئو دئ کھفہہ د گونہہمی دا، ودئ بنہ ژ وان بین کو پی ل فەرمانا خودی دانای، وژرداری ل خو کری.

وده می فرمان ل وان هاتیه کرن ئەو ژ وئ داری نهخۆن خودی گۆتی: خو نیزیکی فی داری نهکهن.. وئغه هندی دگهینت کو جهی گونهه لی ههبت دقیت مروث هه ما خو نیزیکی نهکته؛ دا تووش نهبتی، ومهعه کرنا وان کو ئەو ژ فی داری بخۆن هندی دگهینت کو مانا وان د بهحهشتی دا یا بهردهوام نابت؛ چونکی ئەوی بهردهوام ل بهحهشتی بمینت چو تشت ژ خوشیین بهحهشتی ل سه وی د ههرا م نابت.

و ل دۆر وئ بهحهشتا ئادهم وحهووا لی ئاکنجی بووین کانی ئەو کیژ بهحهشت بوو؟ و ل کیشه بوو؟ دو گۆتن هه نه، هندهک دبیرن: ئەو بهحهشت ئەوه یا خودان هه وهه لئ دمینت، یا کول ئاخره تی خودان باوهر دی چنی، وهندهک دبیرن: ئەو بهحهشتهکا تایهت بوو خودی بو وان چیکر بوو، وهیجهتا خودانین فی گۆتی ئەوه ئەو دبیرن: هه کسهکی بچته بهحهشتا (خولدی) ژئ دهرناکهفت، بهلی ئەف چهنده نابته مانع کو ئەو بهحهشتا ئادهم وحهووا چووینی بهحهشتا خولدی بت؛ چونکی چوونا وان بو بهحهشتی نه جزایی کارهکی باشی وان بوو، دا بیژن: پا چاوا ئەو هاتنه دهرتخستن؟ بهلکی ئەو قهنجیهک بوو خودی ژ بهر حکمهتهکی د گهل وان کری. ودبت ژ نایهتا بیت ده می خودی دبیرته ئاده می وشهیطانی: ژژردا هه رنه خواری.. بیته زانین کو ئەو بهحهشتا ئادهم لی هاتیه ئاکنجیکر ل عسمانی بوو نه کول عهردی.

و ل دۆر وئ دارا ئادهم وحهووا ژ خواری وئ هاتینه مهعه کرن، گهلهک گۆتینن ژیک جودا هه نه، مه نهقیت ب ناف شه بچین؛ چونکی دهسینشانکرنا وئ داری ژ لایی باوهریی شه چو مفا تیدا نینه، ئەگه نه.. خودی یان پیغه مبهه -سلاف لی بن- دا فی چهندی بو مه ئاشکهرا کهن، وعیبهت ژ نهخواری داری ژ بهر رهنگی داری ب خو نهبوو، بهلکی بو هندی بوو دا (ئیرادا) وان پی بیته جهرباندن، وکانی ئەو چهن دی شین خو ل بهر جهرباندنی گرن، وده می خودی دبیرته ئاده می: ژ فی داری نهخۆن، دئیته زانین کو ئەو دار یا نیزیکی وان بوو، ونیزیکرنا داری ژ وان ژئ دئیته زانین کول سه وان هاتبوو نقیسیین کو ئەو دی ژ وئ داری خو، هه وهسا ژئ دئیته زانین کو دقیت مروث خو ژ وی تشتی دویر بکهت بی نههیا وی ژئ هاتیه کرن، ئەگه نه.. ل بنی گوهبه ئەو تووشی وئ نههیبت بیت.

پاشی ئەنجامی جهرباندنی چ بوو؟

تایه‌تا د دویف دا بو مه تاشکهره دکه‌ت: ﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتْنَعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾﴾
 هه‌فرکی ل څیړی گه‌هسته کلوفانکی، پستی شه‌یطانی زانی کو د به‌حشستی دا داره‌ک ل سهر
 ناده‌می و‌حه‌وایی هاته مه‌نه‌کرن، که‌یفا وی هات وی به‌رگه‌ریانه‌کا دژوار کر کو خوارنا
 ژ وی داری ل بهر وان شرین بکه‌ت، دا نه‌ف چنده بته نه‌گه‌را ده‌ریخستنا وان ژ به‌حشستی؛
 چونکی پستی له‌عنه‌ت ل شه‌یطانی هاتیه‌کرن ده‌می نه‌و بو ناده‌می نه‌چوویه سو‌جو‌ودی وی
 -وه‌کی دی د هنده‌ک جه‌پن دی یین قورنای دا ئیت- سوژ دا نه‌و ب هه‌می ری‌کان بی‌تی دا
 ناده‌می ودوونده‌ها وی د سهر دا بیه‌ت، به‌ری وان بده‌ته بی نه‌مریا خودی، تایه‌ت دی‌پژت:
 شه‌یتانی نادم و‌حه‌ووا هه‌ردو ته‌حساندن، وتی ئیخستن، و ل بهر وان شرین کر ه‌تا وان
 ژ داری خواری.. به‌لی پسیار ل څیړی نه‌قه‌یه: نه‌ری چاوا نبلیسی شیا خو بگه‌هینته وان
 و ب چ ره‌نگی وی نه‌و د سهر‌دا برن؟

ل څیړی خودانین ته‌فسیران دو گوتن هه‌نه:

هنده‌ک دی‌پژن: خودی ری دا نبلیسی نه‌و بچته د به‌حشستی دا، بو هندی دا نه‌و
 ب کاری سهر‌دابرنا ناده‌می رابیت، وپستی نه‌و چوویه د به‌حشستی دا وی خو گه‌هاند ناده‌می
 وئی‌کسه‌ر د گه‌ل ناخفت، وچه‌ند ری‌که‌کین قانع‌کرنی د گه‌ل وی ب کارئینان، وه‌کی
 سویند‌خوارنا ب خودی، هه‌ر وه‌سا وی نه‌و وه تی گه‌هاندن کو هه‌ر جاره‌کا نه‌و ژ څی داری
 بخون، نه‌و دی هه‌رمانی ب ده‌ست خو‌قه ئینن، وئیدی نامرن، و ژ به‌حشستی ده‌رناکه‌فن،
 وه‌نگی راوه‌ستیا ه‌تا نه‌و قانع‌کرن.. و‌خودانین څی بو‌چوونی دی‌پژن: ده‌لیلی مه ل سهر څی
 چه‌ندی گو‌تننا خودیه نه‌وا د سووره‌تا (الأعراف) دا هاتی: ﴿وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ
 النَّاصِحِينَ ﴿٢٥﴾﴾ و نه‌ف تایه‌ته هندی دگه‌هینت کو نبلیس ئیکسه‌ر یی د گه‌ل ناده‌می
 و‌حه‌وایی ناخفتی.

وهنده‌کین دی دی‌پژن: نبلیس ب خو نه‌چوویوو د به‌حشستی دا، به‌لکی وی ب ری‌کا
 وه‌سوای (ونه‌و هیزه‌که خودی دایه وی ل سهر ناده‌می ودوونده‌ها وی) شیا ناده‌می قانع
 بکه‌ت کو ژ داری بخوت، وه‌کی گه‌له‌ک جاران نبلیس -ب ری‌کا وه‌سوای- کرنا گونه‌هی

ل بهر مه مرؤقان شرین دکهت، ودهلیلج وان گوتنا خودییه د سورهتا (طه) دا: ﴿فَوَسَّوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَى ۗ﴾.

وهه چاوا بت نهجامی وی سهردابرنی ئەو بوو ئەو ههر دو ژ وی بهحهشتی هاتنه دهریخستن یا ئەو لی هاتینه ئاکنجیکرن، وفهرمان ژ لایج خودی قه هاته دان ئەو ههرسی: ئادهم وحهووا وئبلیس، ژۆردا بهر ب عهردی قه بیته خواری.. وحالی وان پشتی ئەو ل سهر عهردی دئینه دانان دئ ئەقه بت: هندهک ژ وان بو هندهکان دئ بنه نیار، مهیدانا ههفرکیی د ناقههرا وان دا، مرؤف ومرؤقان ژ لایهکی قه، ومرؤف وئبلیسی ژ لایهکی دی قه، دئ عهرد بت، وئهو بو وان دئ بته جهی ئاکنجیبوونی وخوشیبرنی هتا دهمهکی، کو دهمی ب دویماهی هاتنا ژیی وانه.

وهندهک زانا دبیتژن: د قی گوتنا خودی دا: ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ مزگینی بو ئادهمی ههیه کو مانا وان ل سهر عهردی یا بهروهخته، وزفرینا وان جارهکا دی ههر بو بهحهشتییه، وبو دوندهها ئادهمی د قی ئایهتی دا نیشانهک ههیه کو رۆژهک دئ ئیت ئەو دئ ل خودایی خو زفرنهقه.. ههر وهکی ئەو گازیهکه بو نفسی مرؤقی دبیتژی: هوبن ریئنگن، وژینا ههوه ل سهر قی عهردی قوبناغهکا کورته، دنیا ریئکهکه بو ئاخهتی، وئارمانج ل قیبری نینه.. نه! ئەو یا ل وئرا هه..!!

﴿فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ وپهشتی خوشیبرنا ب گونههی بۆری، وهشپن ئادهمی هاتینه سهری، وی زانی کو ئەقا بۆری خهلهتی بوو، ئینا وی ب رازیبوون قه هندهک پهیث وهرگرتن، خودی ئەو ئیخستنه سهر دلج وی دا ئەو پی تویه بکهت، وئهو پهیث وهکی د سورهتا (الأعراف) دا هاتی ئەقه بوون: ﴿قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ئادهمی وحهووییی گوت: یا رهیبی، مه ب کرنا قی گونههی زۆرداری ل خو کر، وئهگه تو گونهها مه بو مه ژی نهبهی وپهحمی ب مه نهبهی، ئەم دئ ژ وان بین بین خوسارهت. ئینا خودی لیقهههونا وان قهبولکر، وگونهها وان بو وان ژتیر، هندی خودییه ئەوه پر تویهوهگرئ بهنیین خو یین پهشیمان، وئهو یی دلؤفانکاره ب وان، ب رهحما خو تهوبا وان قهبول دکهت.

و ب قى رهنګى ئادهم ژ گونهي هاته پاقرکرن، ودهمى ئهو هاتيه سهر عهردى ئهو هات
بي پاقر وېژين..

و د نايه تا دى دا فهريمان ب هاتنه خواري هاته دوباره کرن، وئه گهر جارا ئيکي هاتنه
خوار ب هه فرکي و دوژمناتي قه هاتيه گريدان، قى جاري ئهو ب (ته کليفى) قه هاته
گريدان: ﴿ قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٢٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٢٩﴾
خودى گوتنه وان: هوين پيکفه ژ به حه شتى بهر ب عهردى قه هه رنه خواري، قتيجا
ئه گهر ئهو تشتى هيدايه تا هه وه تيدا هه ي ژ نک من بو هه وه هات، هه چيى کاري پي بکته
ژ هه وه ترسا ژ پاشه روژي وپه شيمانيا ل سهر تشتى بوړي ناگه هته وان، وئهو پي کافري ودره و
ب وي هيدايه تي کري يا ژ نک من بو وان هاتي، ئهو ئه ون پي ن دميننه د ناگري دا، ههر
وهه ر دى تيدا مينن، ژي ده ر ناگه قن.

يه عني: ههر ژ ده سپيکا هاتنه خوارا مروقي بو عهردى خودى ئهو ناگه هدارکر کو ژيانا
وي ل سهر عهردى کاره کي بي نارمانج و ژ قه ستا نينه، به لکي ئهو ل سهر عهردى دى ئيتنه
دانان دا (ته کليف) ب باوه ريى و شريعه تي لي بيته کرن، ههر وه سا ناگه هداريا وي هاته کرن کو
دوونده ها وي ل سهر دو دهسته کان دى ئيتنه ليکفه کرن: دهسته کا خودان باوه ان، ئهو پي ن
دويکه فتنا هيدايه تا خودى دکهن، ودهسته کا کافران، ئهو پي ن باوه ريى ب وي هيدايه تي نائينن،
ودره وي پي دکهن. وئف ههر دو دهسته کهنه پي ن ههر دو لايي ن هه فرکيى دورست دکهن، ئهو
هه فرکيا ئهو ل سهر عهردى بو هاتينه دانان.

و ب قى چه ندى ديمه نى ئيکي ژ سه ره اتيا ب دويماهي دئيت، ئهو سه ره اتيا
ل عه سماني، ل به حه شتى ده ست پي کري، پاشي بو سه ر روپي عهردى هاتيه قه گوه استن،
وحه تا نوکه يا به رده وام، پاشي جاره کا دى ل عه سماني، ل به حه شتى يان جه هنه مي
دى ب دويماهي ئيت!

وده مي ئه م قى پارچه بيى ژ سه ره اتيا مروقي دخوينن، و ب وي هه فرکيى ناگه هدار
دبين يا کو د نا قبه را وي و دوژمنى وي يى ئيکي دا کو ئبليس ه پهيدا بووي، ئهو قه در
وقيمه تي خودى ههر ژ ده سپيکي دايه مروقي بو مه ئاشکه را دبت، ده مي وي فهريمان

ل ملیاکه تین خو کری بو بچنه سوچوودی، ودهمی نهو ل بهحهشتی دانای، وروژا گوتیی: نهز ته ل عهردی ناهیلمه بی هیدایهت.. نهف مروّقه نهوی ههر ژ دهسپیکتی بو جیگریا د عهردی دا هاتیبه ئافراندن، وبارئ ته کلیفا ب هیدایهتی ل سهر ملی هاتیبه دانان، و(ئیراده) بو هاتیبه دان کو نهو ئیک ژ دو ریکان بو خو هلیژتیرت: ریکا هیدایهت و باوه ری، یان ریکا کوفر ودره و پیکرنی..

ههر ودهسا باوه ریا ئیسلامی د مهسه لا گونه هی و توبه کرنی ژی دا بو مه ئاشکه را دبت، ژ بهر وی گونه ها ئاده می د بهحهشتی دا کری ئیسلام نفسی مروّقی گونه هکار نابینت، وژی ناخوازت نهو قوریانه کی بدن، دا نهو قوریان ب خوینا خو گونه ها ئاده می ژی ببهت، ئاده می گونه ه کر به لی.. بهس ههر زوی نهو ژ گونه ها خو لیقه بوو و توبه کر، و خودی تو یا وی قه بویل کر، وگونه ها وی بو وی ژتیر، و بهر په ری وی سپی کر، و پشتهی هنگی ب دیتنا ئیسلامی (کس گونه ها که سی هل ناگرت).

و ل قییری دهسپیکا سووره تی - وه کی ل سهری مه دیار کری - ب دویمای دئیت، و ژ ئایه تا بیت کو ئایه تا (۴۰) یه وحه تا ئایه تا (۱۲۳) بی ده لیقه بو پیشکا ئیکتی دئیته دان کو تیدا هژماره کا بهر په رین رهش ژ دیرۆکا لایئ نوی بی هه فرکیی کو ئسرائیلینه، دئینه فه کرن، و بهحسی ئسرائیلیان ب بهر فرهی دئیته کرن و سالوخته تین وان دئینه بهرچا فکران دا موسلمان ب وان شاره زا بین، و ل پاشه پرۆژا خو ب وان نه ئینه خاپاندن.

ل سهری نهف گازیه بو وان هاته ئاراسته کرن:

يٰۤاَيُّهَا اِسْرٰٓءِیْلُ اذْكُرُوْا نِعْمَتِنَ الَّذِیْ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ وَاَوْفُوْا بِعَهْدِیْ اُوْفٍ بِعَهْدِكُمْ وَاٰیٰتِنِ فَاَرْهَبُوْنَ ﴿۱۰﴾ وَاٰیٰتِنِ فَاَرْهَبُوْنَ ﴿۱۰﴾ وَوَامِنُوْا بِمَا اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُوْنُوْا اَوَّلَ كٰفِرٍ بِهٖ وَلَا تَشْتَرُوْا بِآیٰتِیْ ثَمٰنًا قَلِیْلًا وَاٰیٰتِنِ فَاَتَّقُوْنَ ﴿۱۱﴾ وَلَا تَلْبَسُوْا الْحَقَّ بِالْبَطْلِ وَتَكْتُمُوْا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۲﴾ وَاَقِمْوْا الصَّلٰوةَ وَآتُوْا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوْا مَعَ الرَّاكِعِیْنَ ﴿۱۳﴾

ل سهری ئایه تی ب وی ناخی گازی وان کر بی وان بی خوش و نهو شانازی پی دهن کو (سرائیله) وگوته وان: گهلی دوونده ها ئسرائیلی! و نهفه ئیشاره ته که بو مه کو ده می نه م

گازيا خو دگههينينه كهسهكي ومه هيڅي ههبت كو ټو گوهداريا مه بكهت، ټم ب خوښترين ناڅي وي ل بهر وي گازی بكهينې؛ دا ژ مه كيڅي نهبت. وناڅي (ئسرائييل) د زمانې وان دا ژ دو پارچهيان پيک دټيت: (ئسرا) يهعني: بهني، و(ئيل) يهعني: خودي، وهردو پيکڅه پامانا (بهنيې خودي) ددهت، وټو ناسناڅي بابي وان يي مهزن ويغهمبهري وان (يهعقوبوي کورې ئيسحاقې کورې ئيبراهيمي)يه، ټووي ټو د نفشي خو دا دگههني، وهه ژ بهر شانازيا وان ب څي ناڅي وان ټو يي کره ناڅي خو يي نهتهوهيي، وناشکراهه كو وان ټو يي کره ناڅي دهولتهتا خو يا نوي ژي ټو ټو شيان ل زهماني مه يي نوکه ل سهر عهردې فلسطيني ټاڅاکن..

خودي دپيژته وان: ټي دووندهها يهعقوبوي!

وژبلي كههپكرنا وان ب څي ناڅي ل بهر وان شرين، ههروهكي ټايهتي دټيت ب ئينانا ناسناڅي پيغهمبهري خودي يي خودان قهدر يهعقوبوي -سلاف لي بن- بيرو وان ل بابي وان يي چاک بينتهڅه، ټووي ههردم دويچوونا حهقيي دکر، وخو ژ گوهدانا فهرمانا خودي نه ددا پاش.. وهكي تو بيژيه کورې مروڅهكي مهرد: کورې مهردي قهنجيې د گهل څي ههژاري بکه.. خودي گوته وان: ټي دووندهها ئسرائييلي، وي قهنجيې ل بيرو خو بينتهڅه يا من د گهل ههوه کري، وسهرا وي قهنجيې هوين سوپاسيا من بکهن..

وټو چ قهنجي بوو يا ټايهت ل څيري بيرو وان لي دټينته څه، وداخواري ژ وان دکهت ټو شوکرا خودي سهرا بکهن؟

ټايهتي ټو دهسنيشان نهکريه، ويا هيتلايه گشتي وڅهکري دا ژ ههرو قهنجيهکي بگرت يا خودي د گهل وان کري، چ هنارتنا پيغهمبهران بت ل دويڅ ئيک، يان ب قهدرئيتخستنا وان بت ل سهر خهکي وي دهمي، يان هنارتنا تهوراتي بت بو وان، يان ههرو قهنجيهکا دي يا ههبت.

پاشي ټايهتي گوت: ﴿ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِنَّكُمْ لَفَارَّهَبُونَ ﴾ وهوين گهلي ئسرائييليان وي پهيمني ب جه بينن يا ههوه دايه من، ټهز ژي دي وي پهيمني ب جه ئينم يا من دايه ههوه. وټو چ پهيمن بوو وان دايه خودي؟ و چ پهيمن بوو خودي دايه وان؟

ژ زانایی مهزن ئیمام (حهسنی بهصری) دئیته فهگوهاستن کو ئهو ههر دو پهیمان ئهون بین د قی ئایهتی دا هاتین دهمی خودای مهزن دبیرت:

﴿ وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَوَأْتَيْتُمُ الرِّسَالَةَ وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴾ (المائدة: ١٢) یهعنی: خودی ب ریکا پیغه مبهرین خو پهیمانها موکم ژ سرائیلیان وهرگرت کو نهگهر ئهو باوهری ب خودی بینن ونقیژان بکن وزهکاتی بدن، وباوهری ب وان پیغه مبهران ژی بینن بین خودی بو وان دی هنیرت، خودی گونههین وان دی بو وان ژی بهت، ودی وان بهته بهحهشتی، وئهووی کوفری ب قی چهندی بکهت ئهووی ریک ل بهر خو بهرزه کر.

وپشتی ئایهتا بیرا وان ل وی پهیمانی ئینایه فه یا وان دایه خودی کو باوهری ب وی پیغه مبهرین وی بینن، ئایهتی ئهو ژ غهزها خودی ترساندن نهگهر هات ووان پهیمان ب جه نهئینا، وگوت: ﴿ وَإِنِّي فَأَرْهَبُونَ ﴾ یهعنی: هوین ژ من ب تنی بترسن، و هشیاری غهزها من بن نهگهر ههوه پهیمانا من شکاند، وکافری ب من کر.

پاشی ئیکسهر وهیشتا جهووی پهیمانی وترساندن نهفه رهقی ئایهتی بهری وان دا باوهری ئینانا ب وی حقیقی یا نوی هاتی هنارتن، و ب وی پیغه مبهری بی ب کیتابهکا مهزن یا وهکی تهوراتی هاتی، و ژ وان خواست ئهو ئیکه مین کافر نهبن ب قی حقیقی، مادهم ئهو ژ دووندهها یه عقوبینه ئهووی کافری ب ئایهتین خودی نهگری، ئایهتی گوت: ﴿ وَوَامِنُوا يَمًا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أُولَ كَافِرٍ بِهِ ﴾ یهعنی: گهلی سرائیلیان هوین باوهری ب وی قورئانی بینن یا من بو پیغه مبهری خو ئینایه خواری، ئهو راستیا وی تهوراتا د گهل ههوه دیار دکهت، وهوین نهبنه ئیکه مین دهستهک ژ خودانین کیتابی بین کافری پی دکهن.

ههوه پهیمان دابو پیغه مبهرین خو کو هوین باوهری ب وی پیغه مبهری بینن بی کو ل دویمایا زهمانی دی ئیت، وکیتابهکا وهکی وی تهوراتی یا بو مووسایی هاتی دی د گهل

دا بت، وههوه گهلهک سالوخته تین وی پیغه مبهری د کیتابین خو دا دخواندن، وهوبن وی باش دنیاسن، وهوبن دزانن کو نهو موحه ممهده -سلافت لی بن-، قیجا پشتی نهو بو ههوه هاتی، نهو قورئان د گهل دا یا وی حقیقی بنهجه دکهت نهوا د تهوراتی وکیتابین ههوه بین دی دا هه، هوبن باوهری پی بینن، ونه بنه نیکه مین کافر ژ کیتابیان ب وی ﴿ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِنَّكُمْ فَاتَتُونَ ﴾ ﴿١١﴾ وهوبن نایه تین من ب بهایه کی کیم ژ پهرتالی دنیایی نه گوهورن، حقیقی ب بهایه کی کیم نه فرۆشن، ودنیا ب هه می خوشی ونعمه تین خو شه بهرانهر نایه تین خودی بهایه کی کیمه، نه وه بت سهرا پهرتاله کی ژ پهرتالین دنیایی هوبن دهستی ژ حقیقی بکیشن، و(ته نازولن) ژ دینی خودی بکن، وهوبن گوهداریا خودی ب تنی بکن وی نه مریا وی نه کن، وخو ژ غهزه با وی بیارن.

﴿ وَلَا تَلْسُؤُوا الْحَقَّ بِالْبَطْلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ ﴿١٢﴾ وهوبن وی حقیقی یا من بو ههوه ناشکه را کری تیکه لی وی نه حقیقی نه کن یا ههوه ژ نک خو چیکری، وهشیار بن وی حقیقی ناشکه را یا ل نک ههوه هه دی دهرحه قا سالوخته تین موحه ممهده پیغه مبهردا یا کو د کیتابین ههوه دا هاتی هوبن نه شه شیرن، و ل بهر خه لکی بهرزه نه کن، وهوبن دزانن کو نهو پیغه مبهره، وهوبن دزانن کریتیا فهشارتنا حقیقی چهنده.

و ل قیری نایه تی هم ل دو تاوانین مهزن ناگه هدارکین کو هندهک جارن خودانین حقیقی ژ قهستا یان بی دهستی دکن، نهو ژی تیکه لکرنا حقیقی د گهل نه حقیقیه، و فهشارتنا حقیقیه.

گهلهک جارن ده می شهیطان ژ خودانین حقیقی بی هیفی دبت کو نهو حقیقی خو به پیلن ودویکه فتنا نه حقیقی بکن، دی وان وه تیکه هینت کو هندهک جارن تیکه لکرنا هندهک حقیقی د گهل هندهک نه حقیقی فایدی حقیقی بی تیدا هه؛ چونکی دبتنه رتکهک بو کیشانا هندهک حه ژیکه رین نه حقیقی ب لایی حقیقی فه! و ژ خو نه گهر نهو نه شیا دویکه فتین حقیقی ب قی هیجه تا پویج قانع بکته، دی لی گهریت وان ب هندی قانع بکته کو نهو -بو مهصلحه تا حقیقی- هندهک جارن حقیقی خو شه شیرن وهنده کی بیژن؛ دا خه لک ژ وان کیفی نه بن!

و د قان همدو حالهتان دا ئه - بزنانن يان نهزانن - نه حقيي ب سهر دئوخن، وتاوانهكا مهزن د دهر حقا وي حقيي دا دكهن يا كول نك وان هه، لهو ئايه تي ل قئريئ سرائيلي، وئهم زي د ريكا وان را ل قان همدو تاوانان هشاركرين وزي دايه پاش، وئاگه هدار كرين كو حقي هه مي ئي كه وپرت پرت نابت، يان باوه ريي ب هه ميي بينن، يان هه ميي بهيئلن! وئهو كه سين حقيي دكه زيخن دا دلي نه حه قان زي نه مينت ووان ب تونديي تاوانبار نه كهن، ئهوا حقي نه نياسيه ئه گهر خو ئه و هسا خو نيشا خهلكي بدن كو ئه حه قخوازن زي!

وپشتي ئايه تي بهري وان دايه باوه ريي وئهو ژ كوفري و قهشارتنا حقيي دايه پاش، بهري وان دا پيگيريا ب ئه حكامين شريعه تي خودي، و ب جهينانا ستوينين ديني بين سهره كي، وگوت: ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴾ ﴿١٣٢﴾ وهوين گهلي سرائيليان ب كرنا نقيزي ب پهنگي وي يي دورست، ودانا زهكاتي، وكرنا نقيزي د گهل نقيزكه ران وهرنه د ئيسلامي دا. وئه گهر پسيار بيته كرن: ئهري بوچي د ئيك ئايه تي دا دو جارن فرمان ب كرنا نقيزي ل وان هاته كرن؟

هندهك ته فسيرزان دييژن: ئي كه مين جار فرمان ب كرنا قئريي ب تني ل وان هاته كرن ده مي گوتي: ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ﴾ پاشي بهري وان بو كرنا نقيزي ب جماعت هاته دان ده مي گوتي: ﴿ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴾ ﴿١٣٢﴾ وچونكي ركوع د نقيزين سرائيليان دا نه بو، ئايه تي ته ئكيد ل سهر ركوعي كر، وئهو كه ناف بو نقيزي هه ميي.

﴿ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ ﴿١٣٤﴾
 وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿١٣٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ
 مُلْقُوا رَبَّهُمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٣٦﴾

وهه چهنده د قئ ئايه تي دا گوتن هيشتا بهرده وام بو سرائيليان يا دئيته ئاراسته كرن، بهلي ل قئري ئهو تاييهت بو زانايين وانه ئهوين گوتن وكربارين وان نه دكه فتنه بهريك، وئهفه ئهو دهردي مهزنه يي گهلهك جارن زانا تووش دني، خودايي مهزن دييژه وان: ﴿ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ ﴿١٣٤﴾ وئهف ئايه ته گهفه كي

ب کراسی پسیاری ل وان دکهت، ودبیترتی: گهلی زانایین سرائیلیان، نهری هوین فهرمانی ب باشیی ل خه لکی دکهن وخو ژ بیر دکهن؟ بوچی هوین ریکا خیری نیشا خه لکی ددهن، وهوین ب خو لی ناچن وپشت ددهنی؟

چ حاله کی کرتته -گهلی سرائیلیان- حاله ههوه، وحالی زانایین ههوه، ده می هوین فهرمانی ب باشیی ل مروقان دکهن، وهوین نه فسا خو ژ بیر دکهن، ویا کرتتتر ههوه ده می هوین فی چندی دکهن هوین تهوراتی دخوینن، نهو تهوراتا ههوه ژ فی سالوخته تی کرت ددهته پاش، نهری فیجا ما هوین عه قلی خو درست ب کارنایین؟ بوچی نهو عه قلی خودی دایه ههوه دا ههوه ژ تشتین کرت بدهته پاش، وبهری ههوه بدهته باشیی، نیکا هند ژ ههوه چی ناکهت کو هوین نیکه مین جار فهرمانا ب باشیی ل خو بکهن، ونه فسا خو ژ بیخیری بدهنه پاش!؟

وگه فکرا فی نایه تی وره خنه گرنا وی ل زانایین جو هیان ژ بهر هندی نینه چونکی وان فهرمانا ب باشیی ل خه لکی دکر، نه.. فهرمانا ب باشیی واجبه کی شه رعیه دکه فته سه ر ملی زانایان، به لی گف ل وان کر وره خنه لی گرت چونکی وان نهو باشی نه دکر یا وان بو خه لکی دگوت، ونهو ژی واجبه کی شه رعیه، ونه کرنا نیک ژ فان ههردو واجبان مروقی ژ واجبی دی نازا ناکهت، یه عنی: کهسه ک نه گهر باشیه کی نه کهت مه عنا وی نهو نینه چی نابت نهو وی باشیی نیشا خه لکی بدهت، نه گهر نه.. فهرمانا ب باشیی نامینت؛ چونکی کهسه ک نینه هه می باشیان بکهت، یان خو ژ هه می خرابیان بدهته پاش، وکی سه عیدی کوری جویهیری دبیترت، هه ر چه نده یا باشتر نهوه نهو که سی به ری خه لکی ددهته باشیه کی به ری هه میان نهو ب خو وی باشیی بکهت، نه گهر وی بقیت ژ گه فا خودی بیتته پاراستن، وخه لک گوهدار یا وی بکهت.

وپستی نایه تی نهو ژ فی ره فتاری وه ربادای، ونه خلاقی خراب داینه پاش، به ری وان دا باشترین ریکا نه فسا وان پی پاقر بیت، وره فتاری وان پی راست بیت، وگوتی: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ ﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٧﴾﴾ یه عنی: هوین ب بینفره هیی ونقیژی هاریکاری بی بخوازن، ب صه بری هوین نه فسین خو په روه رده بکهن؛ چونکی صه بره نه فسی ژ چوونا بهر ب شه هوه تین حه رام شه

دگرت، ووی پاقر و بزوی دکهت، ههر و هسا ب کرنا نقیژئی ژئی هوبن نه فسیین خو پاقر بکهن؛ چونکی نقیژه هیزهکا رووحی یا و هسا ددهته مروقی ئهو بشیت ب کارین ب زحمهت رابیت، و کرنا فی کاری -کو نقیژه- و خور اگرتنا ل سهر کارهکی ب ساناھی نینه، بهلکی ئهو کارهکی ب زحمهته بهلی نه ل سهر ههر کهسهکی ههبت، نقیژ ل سهر وان کهسان یا ب زحمهت نینه ئهوین ژ خودی دترسن، وژی ب هیقی، و باورهیهکا باوهری دئینن کو ئهو پشتی مرنئی دی رابهری خودایی خو رارهستن، و ل رۆژا رابوونئی بو جزادانی دی زقرنه نک وی.

و پشتی فی ئایهتی، جارهکا دی گازی بو ئسرائیلیان هاته ئاراسته کرن، ههر ب وی ناخی بی ل بهر وان شرین، و جارهکا دی بیرا وان ل وی قهنجیی هاته ئینان یا خودی د گهل وان کری، بهلکی ل هژمارهکا وان نعمهتان یین خودی د گهل وان کرین، کول بهراهی قهدرگرتنا وان بوو دهمی پیغه مبهرین بهاگران ژ ناف وان هاتینه هلبژارتن، ههر و هسا خلاس کرنا وان بوو ژ دهستی دوزمنی وان بی مهزن کو فیرعهون بوو، ل سهری ئایهتی ب فی رهنگی بیرا وان ئینا فه:

يٰۤاَيُّهَا اِسْرٰٓءِیْلَ اٰذْكُرُوْا نِعْمَتِیْ الَّتِیْ اَنْعَمْتُ عَلَیْكُمْ وَاَنْتِیْ فَضَلْتُمْ عَلَی الْعٰلَمِیْنَ ﴿۷۷﴾ وَاَتَّقُوا یَوْمًا لَا تَجْزِیْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَیْئًا وَلَا یُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا یُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ یُنصَرُوْنَ ﴿۷۸﴾

ئهی دووندهها یه عفووی، گهلئ سرائیلیان، هوبن وان قهنجیان ل بیرا خو بیننه فه یین من د گهل ههوه کرین، و سوپاسیا من سهره وان بکهن، و هوبن وی قهنجیا مهزن ل بیرا خو بینن یا من د گهل ههوه کری کو من هوبن ژ خه لکی سهردهمی ههوه هه میان چیتر لی کر بوون. و چیتریا وان د هندئ دا بوو کو خودی پیغه مبهر ژ وان هلبژارتین، و بهری وان دایه تهو حیدئ و عهبدینیا خودی، چیتریا وان ل وی دهمی - ژ بهر وی کارئ باش بوو بی وان دکر، نه کو ژ بهر نفس و قنیتی وان کو ئسرائیلینه وهکی ئهو هزر دکهن؛ چونکی نفس وره گزی د ترازیا خودی دا چو بهایی خو نینه، د دینی خودی دا مروث ب باوهری و کربارین خو، نه کو ب هیقینی باب و باپیرین خو، بی ب بهایه.

﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ ﴿٢٠٦﴾ وگهلی ئسرائیلیان! هوین ژ رۆژا رابوونئ بترسن، وی رۆژا کس تیدا مفایي ناگهینته کسئ، و خودئ چو مهدهران بؤ کافران قه بویل ناکهت، و چو بهران بهرین خوکرینئ ژئ و ان وهرناگرت، و ل وی رۆژئ کس نه شیت و ان ب سه ریخت.. یه عنی: نه بیژن: ئهم ژ دووندهها پیغه مبهراينه، و باب و با پیرین مه ژ خه لکی هه میی چیتر بوون، لهو رۆژا قیامه تیئ نهو دی شفاعه تیئ بؤ مه کهن، و مه به نه به حه شتیئ نه گهر خو کارئ مه یی خراب ژئ بت، نه.. وی رۆژئ نه فسهک - نه گهر چهنه د یا ب قه در ژئ بت ل نک خودئ- نه شیت - بیی ده ستوریا خودئ- مفایي بگه هینته نه فسهکا دی، و ده لیقه بؤ چو نه فسان نائیتنه دان کو خو ژ عه زابا وی رۆژئ یا دژوار بکرت، قیجا ههر ئیک ژ هه وه و کارئ خو.

و پستی بیرئینانا و ان ب کورتی ل وی قه نجیی یا خودئ د گهل و ان کری، نایه تین بین ب به رفه هی به حسی هندهک ژ و ان قه نجیان کر بین خودئ د گهل ملله تیئ ئسرائیلی کرین، دا پاشی به ری خو بده نیئ کانی هه لویستی و ان ژ فان قه نجیان چ بوو، و چاوا و ان شوکرا خودئ سه را و ان قه نجیان کر.

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُومًا عَدَابٍ يُدْبِحُونَ أَبْنَاءَكُمْ
وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٢٠٧﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ
فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٢٠٨﴾

و نه فه بیرئینانه که بؤ و ان ژ لایئ خودئ قه ب وی قه نجیا مه زنتر یا وی د گهل و ان کری ده می وی نهو ژ دوژمنئ و ان یی مه زن فیرعه ونی و ده سته کا وی رزگار کرین، و د گهل بیرئینانا ب نعمه تا رزگار کرنئ بیرا و ان ل هندهک ره نگین وی سته می ئیناقه یا دوژمنئ و ان د گهل و ان ب کاردئینا، و گوئ: ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُومًا عَدَابٍ يُدْبِحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ یه عنی: گهلی ئسرائیلیان! هوین قه نجیا مه ل بیرا خو بیننه فه ده می مه هوین ژ فیرعه ونی و ده سته کا وی رزگار کرین، و په نگئ وی رزگار کرنئ یی چاوا بوو؟

د قی ئایه تی دا به حس ژئ نه هاته کرن، به لی د ئایه تا بیت دا هه ر وه سا د گه له ک جه پین دی یین قورئانی ژئ ب گه له ک رهنگین جودا به حس ژئ هاتیه کرن، و د قی ئایه تی دا ب تنی بیرا وان لی ئینا فه، ودا قه درئ قی نعمه تی د چا ئین وان دا پتر مه زن بیت خودی بیرا وان ل حالئ وان ئینا فه ل سه ر ده می فیرعه ونی، وگۆت: وان نه خو شترین عه زاب دئینا سه ری هه وه .. و په نگه ک ژ رهنگین وئ عه زابی ئه فه بوو: وان کورپن هه وه گه له ک جار ان فه دکو شتن، وکچین هه وه بو خدامینیی و په زیل کرنئ دهیلا نه ساخ، و د قی پرزگار کرنا هه وه دا ژ ده ستی فیرعه ونی جه ربان دنه کا مه زن ژ لایئ خودایی هه وه فه بو هه وه هه بوو، خودی هوبن ژ وی پرزگار کرن، وئ هف نعمه ته د گه ل هه وه کر؛ دا هه وه بجه ربینت و به ری خو بد ه تی کانئ هوبن دئ شوکرا وی که ن یان نه؟

و د ئه گه را کو شتن ئسرائیلیان دا ژ لایئ فیرعه ونی، دئیته فه گوه استن کو جاره کی فیرعه ونی خه ونه ک دیت، ددیت ئاگره ک ژ لایئ قودسی فه ده ات و ب مالین مصریان دکه فت و دسو تن، وهنده ک خیفزانک وشاره زایین وی ئه ف خه ونه بو وی ب هندئ ته عبیر کر کو کورکه ک د نا ف ئسرائیلیان دا -ئهوین ژ قودسی هاتین- دئ بت، خراب کرنا ملکئ فیرعه ونی دئ ل سه ر ده ستی وی بت، له و فیرعه ونی فه رمان دا هه ر ژنه کا ئسرائیلی یا ب حه مله بکه فت، زیره قانی لی بیته کرن، ئه گه ر کورکه بوو دقیت ئه و کور بیته کو شتن، وئه گه ر کچه ک بوو بلا بمینته ساخ، و ب قی چه ندئ ئه و دئ به رده وامیبی ده ته ملکئ خو.

وتشتی بهرچا ف د قی ئایه تی دا ئه وه ئایه ت قی کارئ خراب کو کو شتن کورکین ئسرائیلیه، بو فیرعه ونی ب تنی پال ناده ت، به لکی ئه و وی بو فیرعه ونی وده سته کا وی هه می پال دده ت، و دبیژت: ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَكُمْ مِّنْ وَآلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ آلْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ هه ر چه نده وان ئه ف تاوانه ب ئه مرئ فیرعه ونی دکر، تشتی هندئ دگه هینت کو ئه گه ر زالمه کی فه رمان ل ئیکی کر کو ئه و ب کو شتن که سه کی رابیت ووی ئه و فه رمان ب جه ئینا، ئه و ب وئ تاوانئ دئ ئیته گرتن وفایدئ وی ناکه ت ئه و بیژت: ئه و کاره کی نه ب من بوو!

ورزگار کرنا وان ژ فیرعه ونی وده سته کا وی یا ب چ رهنگی بوو؟

خودې دېبازا: ﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَأَجْمَعْنَكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾
 هوين وې قهنجيا مه بيننه بيرا خو دهمې مه ژ بهر ههوه دهريا كهلاشتې، ومه پړكا
 ههوه د ناسا را شهكري، قيجا هوين ژې دهرياس بووين، و ژ فيرعهونې ودهستهكا وي پزگار
 بووين، ودهمې فيرعهونې ولهشكهري وي دايه ب دويش ههوه شه ووان ژې د نيشا دهريايې را
 دايه پړې، مه دهريا ئينا ئيك، وئو ل بهر چاقين ههوه خهندقاندين، وههوه بهري خو ددا وان
 دهمې ئو بن ناسا دبوون ودهكفتنه بهر پيلان. وديتنا مروقي بو دوزمنې وي دهمې ل پيش
 چاقان دئيته خهندقاندين پتر دلې وي هوين دكهت ژ هندې كو دوير ژ چاقين وي بيته كوشتن.
 وئو دهريايا بهحسې وې د قې نايهتې دا هاتي دهريايا قولزدهمه، ئو نوكه دېبازې:
 دهريايا سوړ، كو دكهفته روزههلاتا وهلاتې مصري، ودبت مهخسه د پې ئو چهقې وې يې
 ژوري بت ئو وې ب لايې دهشتا سينائي وژتريا فلسطينې شه دهردهكفت.

ويشتې خودې دوزمنې وان يې مهزن ل بهر چاقين وان خهندقاندي، وئو ژ وي
 پزگاركرين، يا بهرهرز ئو بوو ئو شوكر خودې سهر قې نعمهتې بكن، ب تايبهتې دهمې
 خودې پيغه مبهري خو موسا -سلاف لي بن- ناگهداركري كو ئو دې كيتابه كې بو وي ئيننه
 خوارې تيدا بهحسې حلالې وهرامې دې كهت، وئو بو وان دې بته شريعت و قانون دا
 ئو ژينا خو ل سهر ب پښه بېن، بهلې تشې چيپووي بهر قازي قې هزري بو، و ب پاستي
 ژيانا مللهتې ئسرائيلي يا پره ژ كهفتين عنتيكه، و د شان نايهتان دا خودايې مهزن بيرا وان
 ل ئيك ژ شان كهفتان دئينه شه، و د گهل هندې بيرا وې نعمهتا خو ژي ل سهر وان دئينه شه
 كاني چاوا وي ئو كهفتان وان شه گرت، ودهليشه يه كا دي دا وان.

وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعَجَلَ مِنَ الْبَعْدِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ
 ﴿١٤٠﴾ ثُمَّ عَقَوْنَا عَنْكُمْ مِنَ الْبَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤١﴾ وَإِذْ وَاتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ
 وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٤٢﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ أَنفُسَكُمْ
 إِذَا تَخَذْتُمْ الْعَجَلَ فَتَوَبُّوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَأَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ
 فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ الْتَوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٣﴾

د قان ئایهتان دا ئیشارهت ب کورتی بۆ سهرهاتیا هاتنه خوارا تهوراتی بۆ موسا پیغه مبهری -سلاف لی بن- دئیتهدان، دهمی خودی ژقان دایی کو ئه و بچته چیاپی طووری، وچل شهف وچل رۆژان ل ویری بمینت، وخۆ بۆ (موناجاتا خودی) بهرههف بکته، پاشی قهستا جهی (موناجاتی) بکته؛ دا خودی هندهک (دهپان - ئهلواحان) ل ویری بدهتی کو تهورات یا ل سهه نشیسی بت، وئهو ب خۆ ل سهه ری ژقان ب سیمه شهف وسیمه رۆژان بوو، پاشی دهه رۆژ لی هاتنه زیده کرن، وئهف سهرهاتیه ئه گهر خودی ههز بکته- ب دریتی دی د گهل مه ئیت دهمی ئه م سوورتا (طه) تهفسیر دکهین.

خودی دبیرت وان: گهلی ئسرائیلیان! هوبن قهنجیا مه ل ببرا خۆ بیننه شه دهمی مه ژقان ب چل شهقان دایه موسای، بۆ هندی دا ئهو بیت وی تهوراتی وهگرت یا کو دی بۆ ههوه بته رۆناهی ورتیشاندهر، بهلی دهمی چوونا وی بی کورت ونه مانا وی د ناف ههوه دا، ههوه بۆ خۆ ب دهلیقه زانی، وههوه گۆت: موسا چوو ئیدی نازقته شه، لهو هوبن رابوون ههوه زیو وچهکی خۆ هه می کۆمکر وههوه ب دهستی خۆ پهیکه ری گۆلکه کی چیکر، وههوه ئهو بۆ خۆ کره خودا وپه رستن بۆ کر، وهندی پیغه مبه ری خودی هاروونی هوبن ژ قی چهندی دانه پاش وگۆته ههوه کافر نه بن، ههوه گوهداریا وی نه کر، وهوبن ب قی کاری خۆ دزۆردار بوون، ههوه گۆتنا پیغه مبه ری خۆ ل عه ردی دا، وشربک بۆ خودایی خۆ د په رستن دی دا دانان.

وئه شه ئیکه مین ئایه ته د ته ربیبا قورئانی دا ناقی موسا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- تیدا دئیت، وموسا ئیک ژ پیغه مبه رین (أولو العزم) وخودان قه دره، وقه درگرتنا وی یا مه زن ژ هندی دیار دبت خودی ئیکسه ر د گهل ناخفتیه، وئهو ب پیغه مبه راتی هه نارتییه .. ناقی وی ویی بابی وی (عمران) ی ژی د قورئانی دا هاتییه، وئهو تهوراتا نوکه ل بهر ده ستین کیتابیان هه ی ئاشکه را دکه ت کو موسا ژ دوونده ها (لاوی) بی کوری (یه عقووی) یه، و(ئبن ئیسه اق) نه سه با موسای ب قی رهنگی دگه هینته بابی پیغه مبه ران ئیبراهیمی: موسای کوری عمران کوری به سه روری کوری قاهتی کوری لاوی کوری به عقووی کوری ئیسه قی کوری ئیبراهیمی، بهلی د نه سه با موسای دا ئه وال نک (ئبن که شیر) ی هه ی (یه سه هور) نینه.

بهری موسا بیت ب سهدان سالان، ل سهر دهمی یوسف پیغه مبهری، بنه مالا وان نهوا پشستی هنگی بوویه ملله ته کی بوش، وناقئ وان بوویه سرائیلی، ژ ولاتی شامی هاتبونه مصری، و ل مصری موسا هاتبوو سهر دنیایی، و ل سهر دهستی وی سرائیلی ژ مصری دهرکه فتن و جاره کا دی فه گه پرانه ولاتی شامی، و بهری باژپری (بهیتولمه قدس) ل بهر وان فه بیت، موسای نه مرئ خودی کر، و گورا وی ل جهه کی نیزیکی فی باژپری پیروز هاته کولان، و سهره اتیا وی پتر ژ سهره اتیین ههمی پیغه مبهران د قورنائی دا هاتیه.

ل دور رامانا په یفا (موسا) کو ناهه کی نه یی عه ره بیه، سی گوتن ب بهر چاقین مه که فینه:

۱- هندهک دبیتن: نهو ناهه کی قبته، فیرعهونی وبنه مالا وی نهو دانابوو سهر دهمی وان نهو د سندوکه کا داری دا دیتی ل بهر لیفا ئافا نیلی، و د زمانی قبته یان دا په یفا (موو) ب رامانا (ناقئ) دبیت، و په یفا (سا) ب رامانا (داری) دبیت، چونکی وان نهو د ناقئ دا و ل بن داره کی دیت.

۲- وهندهک دبیتن: موسا کو د بنیات دا (موزیزه) ب رامانا پرگارکه ر، یان خلاصکه ر دبیت، چونکی نهو بو ملله تی خو پرگارکه ر بوو.

۳- ونقیسه ری (سفر الخروج) دبیتن: رامانا ناقئ موسای نهوه (نهوی ژ ناقئ هاتیه هالندن).

وئهف ناهه د زمانی عبریان دا دبیته گوتن: (مووشی).

و پشستی فی زورداریا مهزن یا سرائیلیان د پشت پیغه مبهری خو را کری، دهمی گولک په رتسی، خودی فه نجی د گهل وان کر ودهرگه هی توی ل بهر وان فه کر، ودهمی وان ژ دل توبه کری خودی ل وان بوری: ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ یه عنی: پاشی مه هوبن ژ فی کریارا کریت عه فیکرن، و پشستی زقرینا موسای مه توبا هه وه فه بویل کر، دا بهلکی هوبن سوپاسیا خودی سهره فه نجیین وی بکه ن، و بهر ب کوفری و سهره داچوونی فه نهچن.

وخودئ ب هنارتنا تهوراتی بؤ موسا پیغه مبهری -سلا لئ بن- قهنجیه کا دی یا مهزن ل سرائیلیان کر، و ل قیرئ وی بیرا وان ل وی قهنجیئ ئیناقه وگوت: ﴿وَإِذْ وَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ یه عنی: گهلی سرائیلیان! هوبن بیرا خو ل وی قهنجیا مه بیننه قه ده می مه ئه و کیتاب دایه موسای یا حه قیئ ونه حه قیئ ژیک جودا دکهت، بؤ هندئ دا هوبن پی بیننه سهر پئ، ومفای بؤ خو ژ ئه حکامین وی وهر بگرن، وژینا خو ل دو یف ب ریتفه بیهن.

و د قئ ئایه تی دا خودایئ مهزن کیتابا موسای -کو تهوراته- ب په یقا (الفرقان) سالوخته ددا، یه عنی: ئه و کیتابا ژ سالوخته تین وی ئه وه ئه و فهر قئ دئیخته ناقبه را حه قیئ ونه حه قیئ.. پاشی ئایه تی ئیک ژ ئه حکامین تهوراتی بؤ مه ناشکرا کرن، کو حوکمی وی که سیه پی ل دینی خو لیقه ببت و جارها کا دی بهر ب کوفری قه بچت، پی ب عهره بی دپیژنی: (مورتهد) وئقه ب هلکه فتنا به حسکرنا سهر داچوون و کافر بوونا هژماره کا مهزن ژ سرائیلیان بوو، ده می موسا چوویه ژقانی، قیجا ئه و رابوون په رستنا گولکا زیری کری، وهه ژی گوتنییه کو ژ بهر تبعه تی سرائیلیان پی سهر ره ق، ونه گوهدار یا وان بؤ پیغه مبه رین وان، هژماره کا ئه حکامین توند و دژوار د تهوراتی دا هه بوون، ژ وان ئه حکامان حوکمی (مورتهدی) بوو، کو کوشتنه، چ ئه و تویه بکهت یان نه.. ئایهت دپیژت: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كُنْتُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمْ الْعِجَلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِيكُمْ فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِيكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ یه عنی: وده می موسای ب ئه مرئ مه گوتیه ملله تی خو پی سرائیلی: هه وه زورداری ل خو کر ده می هه وه گولک بؤ خو کر به خودا، قیجا ل خودایئ خو پی هوبن ئافران دین بزقرن و تویه بکهن: هنده ک ژ هه وه (یپن په رستنا گولکی نه کری) بلا هنده کان (یپن په رستنا وی کری) بکوژن، وئه ف چهندا هه بؤ هه وه ل نک ئافرانده ری هه وه چیتره.. یه عنی: ئه گهر هوبن خو ب ده ست کوشتنی قه به ردهن؛ دا حوکمی شه رعی ل سهر هه وه بیته ب جه ئینان، وهوبن ژ قئ گونه هی بیننه پاقر کرن، بؤ هه وه چیتره ژ هندئ کو گونه بمینته ل سهر هه وه قیجا ژ بهر هندئ هوبن ل ئاخره تی ههر وهه ر بمیننه د ناگری دا.

ځيځا ههوه نه مړئ خودئ ب جه نينا و ب گوتنا موسای کر، وبو توبه کرن خو دا کوشتن، لهو خودئ توبا ههوه قه بويلکر، وگونه ه ژ سهر ههوه را کر، هندي خودييه پرتوبه ودرگره بو ههر نيکي توبه بکته، ويي دلوفانکاره ب وان.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّلٰعَةُ وَأَنْتُمْ
تَنْظُرُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُم مِّنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَظَلَلْنَا عَلَيْكُمُ
الْعَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّٰنَ وَالسَّلْوٰى كُلَّوٓا مِّن طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ وَمَا ظَلَمُوْنَا
وَلٰكِن كَانُوْا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٦٨﴾

ونهه نمونه يي كه فتنه كا ديه ژ كه فتنين اسرائيليان بين مشه، نايهت ل بهر چاځين مه ددانته؛ دا هم وان ب دورستي بنياسين، وبزانين كانئ نهو چه نند د سهر ره قن، وچه نند هه څرکي د گهل پينغه مبهرين خو کره، نايهت بيړا وان ل هه لويس ته کي دي يي وان يي غه ريب د نينته هه ده مي (باشين وان) پسپاره کا تړي سهره قی وړکداری ژ پينغه مبهري خو موسای کرې: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّلٰعَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ وده مي ههوه گوتي: نهی موسا هم باوهر يي نائينين کو نهف گوتنا مه گوهد لي دبت گوتنا خودييه، هه تا هم خودئ ناشکرا نه بينين!!

نهفه کي بوون نهف گوتنه گوتي؟

- باشين وان بوون، نهو يي موسای هلبژارتين ژ وان يي پهرستنا گولکي نه کري؛ دا د گهل وي بچنه جهي (مونا جاتي) ودوعا يان ژ خودئ بکهن کو نهو ل وان نه گرت، وگونه ها وان ژي ببهت يي گولک پهرتسي.. ځيځا ده مي موسای ده ست ب مونا جاتي کري، ووه حيا خودئ ودرگرتي، ومزگينيا قه بويلکرنا توبا وان دا يي، هنگي وان نهف گوتنه گوت: نهی موسا، نه گهر راسته نهوي تو د گهل دناخفي خودييه، پا دي بلا خو نيشا چاځين مه بدهت!

نهجامي في داخوازا وان چ بوو؟

- نایهت د دو په یشان دا دبیت: ﴿فَأَخَذَتْكُمْ الصَّعِقَةَ﴾ و صاعیقه هژاندنه کا دژوار بوو ب وان کهفتی، و هکی د نایهته کا دی دا هاتی: ﴿أَخَذَتْهُمْ الرَّجْفَةَ﴾^(۱)، و دبت نهو ره جفاندن نه نجامی هژاندنا عهردی بت ل بن پیین وان، و دبت نه نجامی گه هشتنا دهنگه کی بلند بت کو ب سهر وان دا هاتی، و هندهک دبیتن: صاعیقه ناگرهک بوو ژ عسمانی هات و نهو گرتن.. و قی صاعیقی نهو دلگرتی کرن و ئیخستنه عهردی، و ده می نهف چهندا هه چیبوی، هندهک ژ وان بهری خو ددا هندهکان.

ده می موسای بهری خو دایی نهو هه می دلگرتی بوون و کهفتن، ههست ب تنگایی کر، کانئ دی چ بیتره ملله تی خو ده می دزقرته نک وان و نهو ههفتی زهلامین وی د گهل خو برین نه د گهل دانه، لهو هنگی وی دوعا ژ خودایی خو کرن کو نهو ل وان بیورت، ئینا خودی دوعایا وی قه بویل کر و نهو زهلام جاره کا دی زیندی کرن: ﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ خودی دبیت: پاشی پستی مرنا ههوه ب وئ صاعیقی مه هوین جاره کا دی زیندی کرن، دا بهلکی هوین سوپاسیا قهنجییا مه بکهن. و ژ وئ عقوبی یا خودی دایه وان سهرا قی داخوازی ناکهرا دبت کو پسپارا وان نه بو داخوازا زانین و خوشاره زاکرنی بوو، بهلکی نهو پسپارا عیناد ورکداری بوو.. و نهف پسپاره نهو بوو یا خودی صه جابی ژئ داینه پاش ده می گوتی: ﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سَأَلِ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ و هکی پستی چهند نایهته کین دی د گهل مه نیت.

و پستی نایهتی بیرا وان ل فی هه لویستی وان ئینایه قه، بهرده وامی دا بیرئینانا وان ب هندهک ژ وان قهنجیین خودی د گهل وان کرین، و گوت: ﴿وَضَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّٰنَ وَالسَّلْوٰی﴾ و د قی نایهتی دا ئیشارهت بو سی ژ وان نعمهتان هاته دان یین خودی د گهل ئسرائیلیان کرین ده می نهو ل بهریا سینائی دبه رزه پستی وان گوهداریا پیغه مبهری خو موسای نه کری، و خو ژ جیهادا د ریکا خودی دا دایه پاش، و نه چوینه عهردی پیروز، و نهو ههر سی نعمت نهفه بوون: خودی عهور دئینانه هنداقی سهری وان؛ دا

(۱) سورهتا (الأعراف) ژ نایهتا (۱۵۵) ئ.

سپهري لى بکته، ووان ژ گهرما صحرایې بپاريزت، وسپيدى زوى وى گهزو ب سهر وان دا دئينا خواري؛ دا نهو هندي بو خو ژى راکهن هندي تيرا روژا وان بکته، ههر وهسا وى گوشتي تهيره کى خوش ژى ب سهر وان دا دئينا خواري، دا نهو ژى بخون.

﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ و خودى گوته وان: گهلى سرائيليان هوبن بى زهحمهت ووهستيان ژ فى رزقى پاقرى مه دايه ههوه بخون. و ل شوبنا کو نهو شوکرا خودى بکهن سهرا فى نعمهتى، وزیده گاقبي ل سهر شریعه تى وى نهکهن، وان کوفر ب نعمه تين خودى کر، و بى ل توخوبين وى دانا، خودى دبیرت: ﴿وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ و ان ب فى کافريا خو زوردارى ل مه نهکر، بهلکى وان زوردارى ل خو ذکر؛ چونکى نهجامى خرابى کوفرا وان ههر بو وان دزقرى. وان -دهمى شوکرا خودى نهکرى- تهعدايى ل خو کر؛ چونکى بوونه نگهرا هندي خودى وان نعمهتان ژ وان بستينت، و ل دنيايى وئاخره تى ژى وان شهرمزار بکته.

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ
سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ
ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا
يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

د شان ههردو نايهتان دا خودايى مهزن بيرا ملله تى سرائيلي ل نيك ژ کرته ههلويسين وان دئينهغه، کو دبه نمونه يهکا دى ل سهر تبعه تى وان بى خوار، تبعه تى ههفرکى وړکداريى، نهو ژى ههلويسين وانه دهمى داخواز ژ وان هاتيه کرن کو نهو جيهادا درپکا خودى دا بکهن، و ب خوشکاندن فه بچنه وى باژيرى پيروز بى فهرمان ب چونا تيدا لى هاتيه کرن، بهلى وان گوهدارى نهکر وئیکا هند کر خودى عهزابهکا نهخوش ب سهر وان دا بينت، نايهتا نيكى کو دبه نايهتا (٥٨) ب ژ سوره تى دبیرت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ﴾ يهعنى: هوبن قهنجيبا مه ل بيرا خو بينن دهمى مه گوته: ههرنه باژيرى (بهيتولمه قدسى)، و ژ ههر جهه کى ههوه بقيت هوبن تير ژ تشتى وى

یئ باش بخون.. وئف فهرمانه هنگی ل وان هاتبووکرن پشتی ئه و ژ مصری دهرکهفتین، و ژ بن زولم وزورداریا فیرعهونی دهرکهفتین، و بهر ب وهلاتی شامی شه چوین، وقهستا وی جهی کری یئ باپیروی وان یئ ئیکتی ئسرائیل لی ژیای، پیغه مبهری وان موسای ب وهجیا خودی فهرمان ل وان کر کو ئه وقهستا باژیروی قودسا پیروز بکن، ئهوی هنگی کهفتیه د دهستی کافران دا، وجیهادا د ریکا خودی دا بکن، وخودی سوز دا وان ههر جارکا وان ئه مری خودی ب جه- ئینا، وقهستا باژیروی کر، ئهوی دئ نعمت وقهنجیتن مهزن ل ویروی د گهل وان کهت، بهلی ب شهرتهکی دهسی ئه و ب ژور دکهفن دقتت ئه و خو بو خودی بشکیتن و بجه سوجودی، ودوعایا ژیرنا گونههان بو خو ژ وی بکن.. یهعنی: غورور بو وان ب قی سهرکهفتنی چی نهبت وئو بزنان کو ئه وقهنجیهکه ژ خودی د گهل وان هاتیهکرن.

بهرسفا وان بو پیغه مبهری وان چ بوو؟

گوتنا وان یا ئیکتی بو پیغه مبهری وان موسای -وهکی دئ د سورتهنا (المائدة) دا- ئیت ئه شه بو وان گوتی: ﴿قَالُوا يَمْوَسَىٰ اِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا اَبَدًا مَّا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبِّكَ فَقَتِلَا اِنَّا هَهُنَا قَاعِدُونَ﴾^(۱) وان گوت: ئهوی موسا! ئه م قهت وقهت ناچینه وی باژیروی، ههره تو خودایی خو شهری بکن، وئم ل قیروی دئ دروینشتی بین!

پیغه مبهری وان گوته وان: ب سوجود شه هوبن ههپنه ژور، وداخوازا ژیرنا گونههان بو خو ژ خودی بکن، ئهوی دئ گونههین ههوه ژنی بهت، وئو یئ خیری ل قهنجیکاران زیده دکهت، ئهوین فهرمانا خودی ب جه- دئینن.. بهلی وان ئه شه ژنی نهکر، پیغه مبهر -سلافت لی بن- د گوتنه کا خو دا دبیترت: ﴿قِيلَ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ: وادخلوا البابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ، فَبَدَلُوا، فَدَخَلُوا يَرْحَمُونَ عَلَىٰ أَسْتَاهِهِمْ، وَقَالُوا: حَبَّةٌ فِي شَعْرَةٍ﴾^(۱) یهعنی: بو ئسرائیلیان هاته گوتن: هوبن ب سوجود شه د دهری را ههپن، و بیژن: یا رهیبی گونههین مه بو مه ژنی بهه، بهلی وان ئه و گوتن گوهارت، ل سهر پاشیین خو چوونه ژور، وگوتن: دندکهک د موبهکی دا!

﴿فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾^(۱) ئهوین زوردار وروی بهرزه ژ ئسرائیلیان گوتنا خودی گوهارت،

(۱) بوخاری قی حه دیسی ژ (ئه بو هورهیره) شه دگوهیترت.

وئو گوتنا فرمان پي ل وان هاتيه كرن نه گوت، بو ترانه پي كرن ودربادان ئيخستې، ووهك سقك كرن ب ئه مري پيغه مبهري خو ئو كريارا فرمان ژي پي ل وان هاتيه كرن وان نه كرن، ده مي ئو ل سهر پاشيپن خو ب ژوركه فتين وگوتين: دندكه ك د موييه كي دا. وان ياري بو خو ب ديني خودي كرن، ئينا ژ بهر زنده گافيا وان ودركه فتنا وان ژ ئه مري پيغه مبهري وان، خودي عهزابه ك ژ عهسماني ب سهر وان دا ئينا خوار، وي عهزابه ك گله ك ژ وان گرتن وكوشتن. وهنده ك زانايين ته فسيري دبيژن: ئو عهزابه ب سهر وان دا هاتي ئيشا طاعونې بو، ئو هژماره كا مهزن ژ وان پي مري.

ويستي وان فرمانا خودي ب جه نه ئيناي، ونه چويينه د باژيري پيروز دا، خودي ئو جه بو ده مي چل سالان ل سهر وان حرام كرن، و د فان چل سالان دا ئو ل بهر يا سينائي يا گهرم مان، هنگي پيغه مبهري وان موسا و هاروون ژي د گهل وان بوون، و ل قي ده مي خودي دقيا وان ب گله ك رهنگان بجه پيمنت، و ب سهر سوړ وان په روه رده بكه ت، دا جيله ك ژي پهيدا بيت بشيت ب كاري پاقر كونا عهري پيروز رابيت، وهه وه سا ل قي ده مي خودي گله ك قهنجي ونعمه ت ژي ل وان كرن، و د چند ئايه ته كين بوري دا به حسي هنده ك ژ وان نعمه تان هاته كرن، وه كي: كو مكرنا عهوران ل هنداف سهرې وان دا سيبهري لي بكه ت، ويئانه خوارا گه زوي، وگوشتي طهيران، دا ژ برسي بيته رزگار كرن، ونعمه تا دي يا د قي ئايه تي دا به حس ژي دئيه كرن، په قاندا كانيكين ئاقي بو ل ده ربايي بو وان.

❖ وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ آيَاتٌ
عَشْرَةٌ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِن رِّزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي
الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصِلِهَا قَالَ
أَتَسْتَبِدُّونَ الَّذِينَ هُوَ أَدْنَىٰ بِالْأَيْدِي هُوَ خَيْرٌ أَلْهَبُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَّا سَأَلْتُمْ
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا
يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

خودايي مهزن د قئ تايه تي دا نعمه تا دانا ئاقئ ل صه حرايي بو ئسرائييليان، ل ده مي ئه و د بهرزه بووني دا دژيان، ل بييرا وان ئينا فئه، وگوته وان: وي قه نجيا مه ل بييرا خو بينن ده مي هوين د بهرزه بووني دا دتيه ني، و موساي ب خوشكاندن قه ئاف بو هه وه ژ مه خواستي، ئينا مه گوته وي: گوپالي خو ل بهري بده. وده مي وي گوپالي خو ليداي، دووا زده كاني ژئ زان، هندي هژمارا ئوبجاختن وان، و خودئ كانيا هه ر ئوبجاخته كي نيشا دا؛ دا ئه و ژئ قه خون، و سه را ليك نه كه فن.

وئفه ئيك ژ موعجزه يين پيغه مبه ري خودئ موساي بو.. وهنده ك زانا يين ته فسيري دبيژن: ئه و به ري موساي گوپالي خو ليددا، وي ژ چيايي طووري ئينا بو، وئه و به ره كي چارگوشه بو، وده مي موساي گوپالي خو ليداي ژ هه ر لايه كي سي كاني ژئ زان.. خودئ دبيژن: مه گوته وان: هوين ژ رزقي خودئ بخون و قه خون، و ب خرابي د عه ردي دا نه گه رن، و خرابيي د ئاف خه لكي دا به لاف نه كهن.

و د گه ل فان هه مي قه نجيين خودئ د گه ل وان كرين، وان شوكر خودئ ب دورستي نه كر، خودئ ئه و ژ نه ياري وان رزگار كرن، و نعمه ت ب ئازاديي د گه ل وان كر، و فه رمان ل وان كر كو بچنه وي باژيري پيروزي يو رووگه ها وان دكه فتئ، و بايري وان يو مه زن لي دژيا، وان فه رمان ب جه نه ئينا، وده مي خودئ ب دانا گه زوي وگوشتي طهيري وئافا شرين نعمه ت د گه ل وان كري، وان بييرا ده مي بن ده ستيي كر، و خوزيا زه مانئ فيرعهوني راهيلا.. بوچي؟
- چونكي وان هنگي سير و پيشاز د خوارن!

ما نه تشته كي عنتيكه يه مرؤف سه ربه ستيي بده ته ب ده سته كي به قلي يان سه ركه كي پيشازي؟ به لي.. بهس نه بو ئسرائييليين گولك په ريس!!

﴿وَإِذْ قُلْنَا يَا مَعْشَرَ الَّذِينَ هَدَيْنَا رَحْمَتَنَا تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَذَعُوا لَنَا ذُرِّيَّتَهُمْ أَلَّا رَءَوْا قُدْرَةَ اللَّهِ وَاتَّخَذُوا ذُرِّيَّتَهُمْ أَحْزَابًا مِمَّنْ دُونِ اللَّهِ فَكُونُوا لِلذِّكْرِ فَاعْتَبِرُوا ۚ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَئِن لَّمْ يَظْهَرِ لَهُمْ أَنَّهُمْ لَآتَيْنَهُمْ قَارُونَ﴾
ده مي مه خوارنا شرين، و طهيري خوش، ب سه ر هه وه دا ئيناينه خواري قيجا وه كي هه ر جار هه وه قه نجی ژ بيير كر، و بيته نگی و شراتي گه هشته هه وه، قيجا هه وه گوت: ئه ي موسا! ئه م نه شيين ب خوارنه كا ب تني يا نه ئيته گوه ارتن خو بگرين، قيجا بو مه ژ خودايي خو بخوازه

دا هندک خوارنين دى ژ دهرکهفتيى عهردى، ژ بهقلى وشينکاتى، وترؤزى ودان ودکاکى دئيتته خوارن، ونيسک، وپيشازان، بدهته مه.

ئهغه داخوازا وان بوو.. وان نهو خوارن ژ پيغهمبهريى خو موساى خواستن يين وان ل سهردهمى فيرعهنونى ل مصرى دخوارن: (بقل) ونهو بو هر شينکاتيهكى دئيتته گوتن يى قورم پيشه نهبت، وهكى: بهقلى وکهرهفسى وقورادى، و(قشاء) ترؤزیه کو شينکاتيهكى ژ جينى خيارانه، و(فوم) ل دويش گوتنا گهلهک تهفسيرزانان گهنمه، وهندهک دپيژن: مهخسهد پى سيره، چونكى (فوم) و(ثوم) ب ئيك مهعنایينه، و(عدس وبصل) وهكى ناشکهر نيسک وپيشازن.

گاشا پيغهمبهريى وان موساى ئهف داخوازا وان بهيستی، نهو ژ داخوازا وان عهجيگرى ما، لهو ب نهرازيبون فه گوته وان: ﴿ اَسْتَبْدِلُوْنَ اَلَّذِي هُوَ اَدْنٰى بِالْذِي هُوَ حَرِيْرٌ ﴾ نهري هوين فان خوارنين کيم بهاتر دخوازان، وقي رزقى ب مفا يى خودى بو هوه هلبزارتى هوين دهيلن؟

ئهغه چ داخوازه هوين دکهن؟ خهلهک داخوازا وى تشتى دکهت يى ب بها بت، وزوى زوى ب دهست خهلهكى نهکفت، نه سير وپيشازان، وکهرهفس وبهقلى! نهويى ل ههمى عهردان هه! موساى گوته وان: ﴿ اَهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَّا سَأَلْتُمْ ﴾ ژ قى دهشتى ههپنه هر باژيرهكى هه، گهلهكى ژ تشتى دلى هوه دچتى ل بيستان وبازارين وى دى بينن. وگوتنا: ﴿ مِصْرًا ﴾ نهوا د قى نايهتنى دا هاتى، هندک زانا دپيژن: مهخسهد پى هر باژيرهكه يى وان بقيت، وهندهک دپيژن: مهخسهد پى نهو مصره يا نهو ژى دهرکهفتين.. ونهغه پاشقهبرنهكه ژ موساى بو وان، وى دقيت بيژته وان: هوين نه زهلامين كارين مهزنن، بزقپنه مصرى وغهگهپنه ژينا بن دهستى، ل ويريى هوين قى داخوازا خو دى ب جه نين!

بهلى دياره كو ناننى سهرشوپرى ل بهر وان تشتهكى غهريب نهبوو، چونكى نهو مللهتهكن خودى ههردهم سهرشوپرى يا ب رزقى وان كرى: ﴿ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلٰلَةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءَ وِبَعْضٍ مِّنَ اللّٰهِ ﴾ ژ بهر كهدا وان يا خراب، ونهگوهداريا وان بو پيغهمبهريى وان، خودى سالوخهتنى رهزيليى وههژاريا دلى دانا سهر وان و ب وان فه نويساند، ونهو زقپن

ويا غهريب ئهوه ئهف ملله تي ب في رهنكي د سهر حالي خو را يي ئهفه هنده كه ژي
دبيژن: شهعبي خودي يي هلبژارتي يي كو چو جاران نهچته جههنه مي ئه مين! نايه تا د دويش
دا بهر سف دا وئاشكهره كر كاني ئهو كينه هيتراي خهلاتي خودي دبن ل ناخره تي..

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصْرَةَ وَالصَّبِيَّةَ مَن ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٢٥﴾

دهرگه هي رحما خودي ههردهم ل بهر به نيپين وي دميينه فه كرى، بو ههر كهسه كي قهست
بكه تي، بلا چهند بهري هنگي ئهوي ركداري وعيناد وگونه هه كرين ژي، د گهل وي رووي
پهشي وشه رمزاريا ل سهر وان هاتيه دانان ژي، بهلي ههر جاره كا ئهو دلين خو بو حه يي
فه كهن، وقهستا باوهريي بكه ن، ئهو رحما خودي ل بهرا خو دي بينن..

خودي دبيژن: هندي ئهون بين باوهري ئيناي، ژ وان بين بهري هنارتنا موحه ممه دي
-سلاف لي بن- بووينه ژ جوهي، يان فهله، يان صابئي، وصابئي -وهكي گهلهك زانايين
تهفسيري دبيژن- هندهك مروفن ل سهر خورستيا خو مايينه، وچو دينين دهسنيشانكري وان
نه بوون ئهو ل دويش بچن، وهندهك دبيژن: ئهو ئهو عه رهب بوون بين بهري هاتنا ئيسلامي
ل دويش ديني ئيبراهيمي دچوون، خودي دبيژن: ژ فان ههميان ههچيي ب دورستي باوهريي
ب خودي ورژوا دويماهيي بينت، وكاره كي ل نك خودي يي چاك بت بكه ت، جزايه كي باش
بو وان ل نك خودايي وان ههيه، وترسا ل سهر پاشه پرژي وپه شيمانيا ل سهر رورژين بوون
ناگه هته وان.

ئهفه بهري هاتنا ئيسلامي، بهلي پشتي هنارتنا موحه ممه دي -سلاف لي بن- ههر
دينه كي دي يي ههبت ب ئيسلامي هاته نهسخه كرن، وكار پي هاته بهطالكرن، وژبلي
ئيسلامي خودي دينه كي دي ژ كهسي قه بويل ناكه ت. وهكي د نايه ته كا دي دا هاتي: ﴿ وَمَنْ
يَتَّبِعْ غَيْرَ آلِ سَلَمٍ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ﴾ (آل عمران: ٨٥)
ههچيي دينه كي دي ژبي ئيسلامي بو خو بخوازت، ئهو ژ وي نايته قه بويلكرن، و ل ناخره تي
ئهو دي ژ خوساره تان بت.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا وَاتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٦٦﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٦٧﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٨﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٦٩﴾

بۆری د گهل مه د نایه ته کا بۆری دا کو پستی موسای -سلاف لی بن- باشین ملله تی خو برینه طووری ووان گوتیی ئەم باوهریی نائینین کو ئەوی د گهل ته ناخفتی خودیی، هتا ئەم وی ب چاف نه بینین، خودی ئەو مراندن، پاشی وهکی قه درگرتن بۆ موسای و ژ بهر دو عایا وی خودی ئەو زیندی کر نه فه، جاره کا دی موسای بیرا وان ل په یمانا خودی ئینا شه وداخوا ژ وان کر ئەو پیگیری پی بکهن، وان گوهداریا وی نه کر، ئینا خودی قی جاری گه فه کا دی یا (ماددی) ل وان کر، وچیاپی طووری راکره هنداقی سه ری وان.. نایه ت دبیژت: هوبن -گه لی ئسرائیلیان- ل بیرا خو بینن ده می مه په یمانا موکم ژ هه وه وه رگرتی، کو هوبن باوهریی ب خودی بینن ووی ب تنی به رتسن، ومه چیاپی طووری راکره هنداقی سه ری هه وه، ﴿خُذُوا مَا وَاتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ومه گۆته هه وه: ئەو کیتابا مه دایه هه وه باش بگرن وپارێزن، و ب گۆتن وکریار ژ بیر نه کهن؛ دا به لکی هوبن ته قوا من بکهن و ژ جزادانا من بترسن. به لی دیسا وان سه ره قیا خو نه هیتا، و باوهری پی نه ئینا، و ئەو موکم نه گرت: ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ﴾ پاشی جاره کا دی پستی دانا په یمانی وراکرنا چیاپی، وهکی عه ده تی خو یی هه رده م هه وه پشت دا وگوهداری نه کر. ﴿فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ئەگه ر ژ بهر قه نجیبا خودی ل سه ر هه وه دلوقانیا وی نه بایه، وکو ئەو ل گونه هیتن هه وه بۆری، هوبن ل دنیاپی وئاخره تی دا ژ زیانکاران بن.

یه عنی: ب کرنا گونه هان هه وه پشت دا په یمانا خو د گهل خودی، ئینا خودی قه نجی ب تویی د گهل هه وه کر، ده می بیتا خو ل هه وه فه ره هکری وزوی هوبن نه برینه هیلاکی، ئەگه ر نه هوبن دا ژ وان بن بین زیان کری.

پاشی خودی بیرا وان ل سهرهاتیهکا ب ناف ودهنگ د ناف وان دا ئیناقه، ئەو ژى سهرهاتیا خەلکى وى باژپى بوو ئەوى دکهفته سهر لیفا بهحرى، وهدەک دبیتن: ئەو باژپى (ئەیلە) بوو ئەوى دکهفته سهر کەنداڤى (عەقەبە)، وسهرهاتیا خەلکى ڤى باژپى وتەعداییا وان د پتر ژ جههکى دا ژ قورئانى هاتیه، و د سوورەتا (الأعراف) دا خودایى مەزن دبیتن:

﴿ وَسَأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَيَوْمَ لَا تَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴾

یەعنى: تو پسارى ل دۆر مەسەلا خەلکى وى گوندى ل نىزىكى دەریایى ژ جوهیان بکە، دەمى خەلکى وى گوندى ل رۆژا شەنبى زىدەگافى ل سهر وان تشتان دکر بىن خودى حەرامکرىن، ووى فەرمان ل وان کربو کو ئەو بهایى رۆژا شەنبى مەزن بکەن و ماسیان تىدا نەگرن، ڤیجا خودى ئەو جەرباندن؛ ب هندی کول رۆژا شەنبى نەهنگىن وان مشە دەهاتن و ب سهر ئاڤى دکەتن، و دەمى رۆژا شەنبى دچوو نەهنگ دچوونە د دەریایى دا، و وان چو نەهنگ نەددیتن، ڤیجا وان ژ ڤیلبازى ل رۆژا شەنبى تۆر ل بەر ڤەدەدان و دئىخستنى، و پشتى هنگى دگرتن. و ئەڤا هە مە کر دا ئەم وان بجەربىنن ژ بەر زىدەگافیا وان و دەرکەفتنا وان ژ بن ئەمرى خودى.

د ئایەتا (٦٥) تىدا ژ سوورەتا (البقرة) خودایى مەزن بیرا ئسرائیلیان ل سهرهاتیا خەلکى ڤى باژپى ژ جوهیان دئینتەڤە، و دبیتن: ﴿ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ ﴾ ب راستى ههوه -گەلى جوهیان- تاوانا وان پششىن خو باش زانیه بىن ژ زۆردارى و تەعدایى زىدەگافى ل سهر توخوبىن خودى کرى، دەمى ژ بەر گونەهین وان خودى راڤ و نىچىرا ل رۆژا شەنبى ل سهر وان حەرامکرى، ڤیجا وان د وى رۆژى دا تۆر ڤەدان دا نەهنگ بکەڤنى، و رۆژا د دویڤ دا چوون ئەو نەهنگ گرتن.. یا ژ وان ڤە ئەو ب ڤى چەندى دى ڤیلا خو ل خودى ڤەشپىن، یان ل بەر وى بەرزه کەن، ئینا خودى جزایهکى دژوار دانا سهر وان، خودى دبیتن: ﴿ فَكُلْنَا لَهُمْ كُونُوقِرْدَةً حَلْسِيْنَ ﴾ ئینا مە گۆتە وان: هوبن ببنە هندهک مەیمونکىن بى خیر.. و ئەو وه لى هاتن وەكى خودى فەرمان دای.

و ژ (موجاهد)ى دئیتە ڤهگواستن کو دلین وان بوونە دلین مەیمونکان، نە کو ئەو ب خو بوونە مەیمونک، و (سەید قوطب)ى ژى بوچوونەکا نىزىک ژ ڤى ههیه دەمى دبیتن:

شهرت نینه ئەو ب لەشیتن خو ببه مهیموینک، بەلکی ئەو ب گیان و هزر و ههستین خو شه ببه مهیموینک. و ئەف بوچوونه -وهکی ئبن کەثیر دبیژت- یا غەربیه، و خیلانی وئ مهعنایبیه یا ژ نایهتی دئیتته وەرگرتن. و ژ (ظاهری) نایهتی دئیتته زانین کو ئەو ب لەشی ژێ فه بوو بوونه مهیموینک و بهراز، و ئەف چهنده ل بهر شیاننا خودی یا ب زهحمەت نینه، نایهتا د دویف دا دبیژت: ﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ یهعنی: ئەو باژێر مه کره عیبهت بو وان گوند و باژێرین ل بهر و پشت ههین، دا دهنگ و باسین وی باژێری و ئەوا ب سهری خهلکی وی هاتی بگههته وان، و د ناه وان دا به لاف بیت، و مه ئەو کره عیبهت بو هه کسهکی پشتی وان ژێ بیت و گونهههکا و هکی یا وان بکهت، و مه ئەو بو چاکان ژێ کره بیرنیا؛ دا بزنان کو ئەون بین ههق، فئجا دا ئەو ل سهر حهقیی موکم بمین.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٥﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بَكْرٌ عَوَانُ بَيْنَ ذَلِكَ فافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٦﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنَهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقْرَ تَشْبَهُ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٦٨﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرثَ مُسَلِّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْكُنْ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٦٩﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٠﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوه بِعَظْمِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ وَايَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧١﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِن مِّنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِن مِّنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِن مِّنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾

د قی پارچهیی دا سوورته سهراهاتیهکا دی ژ سهراهاتیین ئسرائیلیان د گهل پیغه مبهری وان مووسای -سلاف لی بن- بو مه فه دگوهیزت، ئەو ژێ سهراهاتیا فه کوشتنا چیلییه، کو

ل قی جەبی ب تنی ژ قورئانی بەحس ژئ دئیته کرن، وئەف سەرھاتیە ژئ وەکی یا بەری خۆ سەررەقی و پرکداریا قی مللەتی بۆ مە پادگەهینت، وکانی چەند ژ هەفرکی وان ئەو سۆز دشاندا یا وان دایە خودی و پیغەمبەری..

و د ئەگەر قی سەرھاتیە دا دبیژن: د ناف ئسرائیلیان دا زەلامەکی دەولەمەند هەبوو، پیر بووبوو و چو عەیال نەبوون، مرۆقەکی وی یی میراتی وی دگەهشتی، وەکی برای یان برازای یان پسمامی، بەری خۆ دایە مرنا وی گیرۆ بوو، شەقەکی چوووی و ب دزی قە ئەو کوشت وکەلەخی وی بر هاقیتە بەر دەری مالەکی ژ ئوبجاخەکا دی؛ دا کوشتنا وی بیختە ستوی و ان، گۆت: خوینا وی ژئ دئ وەرگرم، و میراتی وی ژئ دئ گەهتە من! سپیدی هەفرکی د ناقبەرا هەردو ئوبجاخان دا چیبوو، ئەقان گۆت: هەوہ یی کوشتی، و یین دی گۆت: مە های ژئ نینە.. و مەسەلە گەهشتە هندی نیزیکی بوو شەر و لیکدان د ناقبەرا هەردو ئوبجاخان دا پەیدا ببت. هەندەکان گۆت: ما دئ شەری کەین و پیغەمبەری خودی موسا د ناف مە دا؟ بۆچی ئەم ناچین پساری ژئ بکەین، بەلکی ئەو تشتەکی بۆ مە ئاشکەرا بکەت؟!

وگافا ئەو چووینە نک موسای، و مەسەلە بۆ وی قەگیرای، موسای گۆتە وان: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذَبْحُوا بَقَرَةً﴾ حوکمی خودی د مەسەلی دا ئەوہ کو چیلەکی سەرژئ بکەن. ئەو ژ قی حوکمی عەجیبگرتی مان.. ﴿قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا﴾ گۆتن: ئەم یی دبیژنە تە زەلامەکی مە یی هاتیە کوشتن تو یی دبیژی چیلەکی قەکوژن! ئەری تو ترانە و یاریان بۆ خۆ ب مە دکە؟

و د هەندەک ریوایەتان دا هاتیە: دەمە موسای گۆتیە وان خودی فەرمانی ل هەوہ دکەت کو هوبن چیلەکی قەکوژن. وان گۆت: ﴿أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا﴾ ئەری خودی ب قی فەرمانا خودی دقیت یاریان بۆ خۆ بمە بکەت!! و هەر چاوا بت ئەف گۆتتا وان هندی دگەهینت کو ئەو مللەتەکی مەژی هسک بوو، هەفرکی د گەل پیغەمبەری خۆ دکر، وزوی ب زوی فەرمانین وی ب جە نەدئینان.. ل شوینا کو بیژن: ئەمر ئەمری خودییە و ئەو ژ مە چیتەر دزانت، و ئەم دئ وی کەین یا ئەو فەرمانی پی ل مە دکەت، بلا حکمەتا وی نەزانین ژئ.. وان گۆت: ئەقە چ گۆتە؟! تە دقیت ترانە و یاریان بۆ خۆ ب مە بکە؟

بهرا بهر قی (تعتراضا) وان مووسای ب نه رمی شه گوت: ﴿أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ
الْجَاهِلِينَ﴾ نهز خو ب خودی دپاریزم کو نه ز ژ یاریپیکر ونه زانان بم. مووسا پیغه مبهری
خودیه، چو تشنان ژ نک خو نایبیت، وبی نه ده بیی ژ د دهر حهقا خودی دا ب کار نایبیت،
ونایبیتته حوکمی خودی: یاریپیکر، وئو باش دزانت کو ههر حوکمه کی خودی بدهت لازم
حکمه تهکا د پشت را هه ی.

و ل شوینا سرائیلی ئیکسه ر فه رمانا خودی ب جه بینن، و بچن ههر چیله کا هه بت
بینن شه کوژن، نه گهر خو نهو حکمه تا قی کاری نه زانن ژی، وان ده ست دا ره نگه کی دی بی
هه فرکی، وان مه سه له شداند ئینا خودی ژی نهو ل سه ر وان شداند. ﴿قَالُوا آذَعْ لَنَا رَبُّكَ
يُبَيِّنَ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانُ بَيْنَ ذَلِكَ فافعلوا ما
تؤمرون﴾ ﴿٦٥﴾ وان گوته پیغه مبهری خو مووسای: تو ژ خودایی خو بخوازه کو نهو
سالوخه تین قی چیلن بو مه دیار بکهت، کانن کیرکه؟ یا چاوايه؟ و نه گهر ههر چیله کا هه ی
وان شه کوشتا دا یا دورست بت، به لی نهو ل دو یف چوون و مه سه له ل بهر خو ناسی کر،
مووسای به رسفا وان دا وگوت: هندی خودیه بی دبیتته هه وه: سالوخه تی وی چیلن نه وه،
دقیت نهو یا پیر نه بت، ویا جوان ژی نه بت، به لکی د نایبه ری دا یا نایجی بت.. قیجا
لهزی د فه رمانا خودایی خو دا بکهن، ووی شه کوژن. وده می مووسا دبیتته وان: لهزی
بکهن.. ههر وه کی بی دبیتته وان: زنده جره ی ودویقچوونی نه کهن، و هه فرکی به پیلن! به لی
دیسا وان گوهداریا مووسای نه کر، وپسپاره کا دی کر: ﴿قَالُوا آذَعْ لَنَا رَبُّكَ يَبَيِّنَ لَنَا مَا لَوْهَا
قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ﴾ ﴿٦٦﴾ نه ی مووسا، بو مه
ژ خودایی خو بخوازه دا نهو رهنگی وی بو مه دیار بکهت، کانن یا ب چ رهنگه؟ و مووسا
ل ژیر (لحاحا) وان نه چار بوو جاره کا دی دوعا ژ خودایی خو کر کو نهو قی جاری رهنگی
وی چیلن بو وان ناشکرا بکهت، و به رسف هات.. مووسای گوته وان: هندی نه وه نهو بی
دبیتت: نهو چیلا کو دقیت هوین وی شه کوژن چیله کا خوری زهره، بینه ر ب دیتنا وی شاد
دبن. و ژ بهر قی نایه تی (ئبن عه بیاس) ی دگوت: دیتنا رهنگی زهر خوشی و شادی دلی دا
پهیدا دکهت.

و ژ بئ عهقلیا وان وان ژ بیرا خو بر کو چو فایدئ وان د قئ شدانن وگلهک
 پسپارکرنئ دا نینه، لهو جارهاکا دی ل پسپارئ زقرین: ﴿ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا
 هِيَ إِنَّ الْبَقْرَ تَشْبَهُ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴾ ویا غهرب ئهو بوو ئهف پسپاره ههر
 ئهو بوو یا وان ل دهسپئکئ کرى، وان گوت: تو بوو مه ژ خودایئ خو بخوازه دا ئهو
 سالوخهتئ وئ بوو مه دیار بکهت، کانئ ئهو چ چيله؟! وههر وهکی ئهو ب غهربیا قئ
 پسپارا خو حهسیان، لهو وان هتجهتهکا ژ قهستا بو خو گرت، وگوتن: بلا ئهو هیشتا
 سالوخهتئ وئ بوو مه ئاشکهرا بکهت؛ چونکی چیلئ ب قئ رهنگی گهلهکن و ل بهر مه
 بهرزه بوو کانئ دئ کیرکئ هلبرترین؟ وههر وهکی ئهو ژ نوی پئ حهسیان کو وان گهلهک
 درتزر، لهو قئ جارئ وان گوت: پشتی تو بهرسقا قئ پسپارئ ژئ ددهئ ئهگهر خودئ حهز
 بکهت ئه دئ ب وئ چیلئ کهقین یا فرمان ب قهکوشتنا وئ ل مه هاتیهکرن، وئهم دئ
 فرمانئ ب جه- ئینین.

و ژ بهر قئ شداننا وان، خودئ هندک سالوخهتئ وها بوو وئ چیلئ دانان، کو
 ژ چيلهکئ پئنهتر ئهو د چو چیلئ دی دا نهبن، وگوت: ﴿ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقْرَةٌ لَا ذَلُولٌ
 تُغِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةً لَا شِئَةَ فِيهَا ﴾ مووسای گوته وان: هندی خودییه بی
 دبئیت: ئهو چيلهکه یا سهر بهردایه، و ژ بهر قهدر وبهائی وئ نه جوت پئ دبئتهکرن ونه بوو
 ئاقدانئ دبئته ب کارئینان، وئهو یا ساخلمه ژ ههمی ئیشان، و ژ رهنگئ وئ پئنهتر کو
 زهره، چو رهنگئ دی لی نینن.. وپشتی ئهو گهلهک ل چيلهکا ب قئ رهنگی گهرباین،
 وزهحمهتهکا زیده دیتی، ئهو ب سهر وئ هلبوون، ووان ئهو ب بهایهکئ مهزن ژ خودانئ کرى،
 وئینا نک پیغه مبهرئ خو مووسای، وگوتئ: ﴿ أَلَكُنْ جِئْتِ بِالْحَقِّ ﴾ نوکه ته راستیا
 سالوخهتئ چیلئ بوو مه گوت. ﴿ فَذَبْحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴾ وپشتی وان گهلهک
 چهپ وچویر لیداین، ژ بهر گرانیاه قئ چیلئ، یان ژ بهر هندی دا راستیا کوژهکی دیار
 نهبت، یان ههما ژ بهر تبیعهتئ ههقرکی وسهرهقیان وان، ئهو نهچاربوون چیل سهرزئیکر،
 وئیزیک بوو ئهو وه نهکهن ژئ.

ودبت ههتا قئ دهمی مووسای بوو وان ئاشکهرا نهکرت کانئ مهخسهد ب قهکوشتنا وئ
 چیلئ چیه، لهو ئایهتان ژئ ههتا قیرئ ئهو نارمانج بوو مه ئاشکهرا نهکریه، ههر وهکی وان

دقیقت بیژته مه: گهلی مروژان، نهگهر خودی فرمانهک ل ههوه کر دقتیت هوبن فرمانا وی ب جه- بینن، بلا هوبن حکمهتا وی فرمانی نهزانن ژی، چونکی چو کار وفرمانین خودی د بی حکمهت نینن.. حکمهت ژ فهکوشتنا وی چیللی چ بوو؟ و چ پهپهوندی ب کوشتنا وی زهلامی فه ههپوو بی ب دزی فه هاتیه کوشتن؟

خودی دبیزت: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَآذَرْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿۷۶﴾ فَقُلْنَا أَصْرَبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿۷۷﴾﴾ نهفه حکمهتا فهکوشتنا چیللی بوو.. گهلی سرائیلیان، هوبن ل بیرا خو بینن دهمی ههوه مروژهک کوشتی وهوبن ل سهر راستیا کوزهکی وی ب ههفرکی چووبن، ههر نیکی کوشتنا وی ژ سهر خو قهلب دای وئیخستیه سهر ههقالی خو، وخودی ههر دای وی کاری بهرچاف کهت بی ههوه فهشارتی ژ مهسهلا کوشتنا وی. ودویر نینه ژ گوتنا: ﴿وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ یهعنی: خودی وی تشتی بی ناشکرا کهت بی ههوه فهدشارت.. بیته زانین کو گهلهک ژ وان دزانی کانن کوزهکی دورست کیه، بهلی وان نهو فهدشارت، چ ژ ترسان دا بت، بیان چونکی نهو مروژهکی ب قهدر وقیمهت بوو د ناف وان دا، قیجا وان نهدفیا شاهدهبی ل سهر بدن ووی ناشکرا بکهن. ههتا نهمری خودی هاتی وهو ناشکرا بووی، خودی ل سهر نهزمانی مووسای فرمان ل وان کر کو نهو پرتهکا وی چیللا فهکوشتی ل کهلهخی وی زهلامی بدن بی هاتیه کوشتن، ووهک موعجزه بو مووسای خودی رح زفرانده کهلهخی زهلامی وهو زیندی بوو، ووی کوزهکی خو ناشکرا کر، پاشی جارهکا دی مرهفه.

وبهری نایهت ب دویماهی بیت قیا قی سهرهاتی بی بو خهلهکی وی دهمی وپین پشتی هنگی ژی بکهته عیبرهت، دا دهرسهکی بو خو ژئی وهریگرن، لهو نایهتی (تهعلیقکه) ل سهرهاتی بی دا وگوت: ب قی رهنگی خودی مریان ل رۆژا رابوونن ژی زیندی دکهت، ونیشانین خو نیشا ههوه ددهت؛ دا بهلکی هوبن عهقلی خو ب کار بینن وخو ژ نهگوهداریا وی بدنه پاش.

بهلی وان چو عهقل بو خو ژ قی موعجزهیا مهزن وهرنهگرت، و ل شوینا نهف سهرهاتیه دلین وان نهرم بکهت، ویاوهری بی ل نک وان زنده بکهت، دلین وان پتر رهق بوون: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ پشتی فان ههمی موعجزهیبین

په دهه دې پین خودی نیشا چاقین ههوه داین، گهلی ئسرائیلیان، دلین ههوه رهق ودژوار بوون، وچو حقی تیدا نهچوو، وئو بهرانبهر نایه تین مه بین ناشکهره نهرم نه بوون، حهتا درجه کا وهسا دلین ههوه وهکی که قرین که لى هاتن، بهلکی هیشتا رهقتر ژى لى هاتن. ﴿وَإِنْ مِنْ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَشَقُّ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ حَشِيَّةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿٢٤٠﴾ ورهقتریا دلین ههوه ژ که قران ژ بهر هندیه چونکی ژ که قران هندهک ههنه دپهقن وئاث ژى دزیت، ودبته رویبارین بوش، وهندهک که قر شهق دین، قیجا کانی ژى دهردهقن، وهندهک که قر ژ ترسا خودی دا ژ سه ری چیایان ژورداد که قن. یه عنی: فرمانا خودی کاری د قان که قرین هه بین رهق دا دکهت، وئو دپیگیرن ب ئه مرى خودی قه ، نه وهکی دلین ههوه بین چو جارن بؤ ئه مرى خودی نهرم نابن! و خودی یی بی ناگه نینه ژ وان گونه هه وتاوانین هوین دکهن، وئو سه را وان هه ر دى ههوه جزا ددت.

ئهقه یه تبعه تی ئسرائیلیان، حالی وان د گهل پیغه مبه ری وان ئه قه بوو، هنده د مه ژى هسک وسه رهق بوون، قیجا هوین چاقه ری چنه ژ وان؟ وهوین هزر دکهن دى چ خیر د سه ری وان ههبت؟ هوین بیترن خودانین قان دلین رهق بین ژ که قران رهقتر روزه کی د گهل ههوه دى نهرم بن، وباوهری ب وى حقی بی نین یا هوین پی هاتین؟

ئهقه ئه و پسیارا مه زنه یا سوورهت (جهوله یه کا) دى د گهل ئسرائیلیان پی ده ست پی

دکتهت:

﴿ أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ حَرَفُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴾ ﴿٢٤١﴾ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ قَالُوا قَالُوا وَآمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِعَضِبُهُمْ إِلَى بَعْضِ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ أُولَئِكَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٢٤٣﴾ وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤٤﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٢٤٥﴾

پشتی هژماره‌کا نایه‌تین بۆرین ژ سوورته‌تی گۆتن ئاراسته‌ی ئسرائیلیان کری، وپیرا وان ل هنده‌کی ژ دیرۆکا پیشیبین وان ئینایه‌فه، وکانی ههلویستی وان ژ پیغه‌مبه‌ری وان موسای وکیتابا وان ته‌وراتی چ بوو، وپتر ژ ئیشاره‌ته‌کی دایه دلره‌قی ومه‌ژی هه‌شکیا وان، سوورته‌تی د قان نایه‌تان دا گۆتن ئاراسته‌ی موسلمانان کر، وپۆ وان به‌حسی ههلویستی ئسرائیلیان ژ موحه‌مه‌دی -سلاف لی بن- ووی کیتابا بۆ وی هاتیه خوارێ ژێ کر؛ دا بۆ خودان باوهران ئاشکه‌را بیت کو ئه‌و ئسرائیلیین ل ده‌می هاتنا قورئانی ژ وان باب وباپیرین خو دجودا نینن یین ل ده‌می هاتنا ته‌وراتی هاتین، به‌لکی ئه‌و ژێ هه‌ر ل سه‌ر ریتبازا وان دچن یا د نایه‌تین بۆرین دا گه‌له‌ک به‌حس ژێ هاتیه‌کرن..

خودایی مه‌زن دبیرت: ﴿ أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴾ ﴿٧٤﴾ د ناڤ سه‌حابیان دا، و ب تایبه‌تی د ناڤ نه‌نصاریان دا، هنده‌ک هه‌بوون گه‌له‌ک هه‌ز دکر جیرانین وان یین جوهری باوهری ب ئیسلامی بینن؛ ژ به‌ر وی دۆستینی یا به‌ری ئیسلامی د ناڤه‌را وان دا هه‌ی، قیجا قی نایه‌تی گۆتن ئاراسته‌ی وان کر وگۆت: گه‌لی موسلمانان! ما هه‌وه کر یارین ئسرائیلیان ژ بیرکرن، قیجا دلێ هه‌وه دچته هندێ کو ئه‌و باوهری ب دینی هه‌وه بینن؟ نه‌! هوبن دلێ خو نه‌به‌نه قی چهندی، دلین وان دبه‌یارن، وجهی به‌یار بت باوهری قه‌ت لی شین نابت! پشتی هنگی ژ بیر نه‌که‌ن کو ئه‌و جوهیه ژ دوونده‌ها وانه یین به‌ری نوکه به‌حسی وان بۆ هه‌وه هاتیه‌کرن، ئه‌وین هه‌ق‌کیه‌کا زنده د گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خو موسای ب خو کری.. قیجا چاوا هوسا ب سناهی ئه‌و دبی باوهری ب پیغه‌مبه‌ره‌کی نینن ژ ناڤ ئسرائیلیان نه‌هاتبه‌هه‌لبرارتن؟!

هوبن ل هیقیبا باوهری ئینانا وان نه‌بن، وئه‌و هه‌ر ئه‌ون یین ده‌سته‌که‌کی ژ زانایین وان گوهداریا گۆتنا خودی دکر ئه‌وا د ته‌وراتی دا بۆ وان هاتیه خوارێ، وباوهری پی دینا ودزانی کو ئه‌و گۆتنا خودیبه، و د سه‌ر هندێ را کو ئه‌و باش تی دگه‌هشتن وراستیا وی دزانی ژێ دا رابن وه‌ربادان و(ته‌حریفی) ئیخنی، چ ب شروقه‌کرنا وی بت ب په‌نگه‌کی خه‌له‌ت، یان ژێ ب گوهورین وفه‌شارتنا هنده‌ک په‌یقین وی بت، ب تایبه‌تی ئه‌و جه‌پین نه‌ ب دلێ وان بان،

ودەمی ئەو ب قی کاری رادبوون وان دزانی کو ئەو ژ قەستا و ژ درەو یی وەریادانی دئیخنە گوتنا خودی.. یەعنی: ئەف تەحریفا وان دئیخستە کیتابا خودی کارەکی بی دەستی نەبوو ژ وان پەیدا بووی، یان خەلەتسەک بوو بیی وان چیبووی، بەلکی ئەو کارەک بوو وان ب قەصد کری.

وئەف ئایەتە کریتییا کاری وی زانایی بو مە ئاشکەرا دکەت، یی ب قەصد وزانین حەقیی ل بەر خەلکی بەرزە کەت، وەهەمی زبەرەکیا خو د شتلیکرن و قەشارتتا حوکمی خودی یی دورست دا ب کار بینت، وەزر بکەت ئەو دی شیت فیلبازی ل خودی کەت، وراستی یی ل بەر خەلکی قەشیرت!

﴿ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ وَآمَنُوا قَالُوا وَإِنَّا مِنَّا وَإِذَا حَلَّ بِعَضُّهُمُ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا أَنُحَدِّثُوكُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُم بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ ﴾ و دبت ئەف ئایەتە د مەعنا یا خو دا ب ئایەتا بەری خو قە یا گریدای بت، یەعنی: چاوا هوبن طەمەعییا خو دپەنە باوهری ئینانا وان، وئەو ئەون یین دورویاتی یی د گەل هەوە ب کار دئینن، و قی کاری دکەن یی ئایەت بەحس ژئ دکەت.. و دبت ئەو ب ئایەتا بەری خو قە یا گریدای نەبت، وەنگی مەعنا یا وی دی ئەقە بت، خودی ئاگەهداریا پیغەمبەری و صەحابیین وی دکەت کو د نا ف جوهیان دا هەندەک هەنە گا فا هاتنە راستا خودان باوهران دی بیژنی: مە باوهری ب دینی هەوە و پیغەمبەری هەوە ئینایە، و موحەممەد ئەوە یی بەحسی وی د تەوراتی دا هاتی، بەلی دەمی هەندەک ژ وان ب تنی د گەل هەندەکان د مینن، ب بی باوهری قە ئەو دبیژنە ئیک و دو: ئەری بوچی هوبن وی تشتی بو خودان باوهران دبیژن یی خودی د تەوراتی دا بو هەوە ئاشکەرا کری ژ بەحسی موحەممەدی و سالوختین وی؛ دا سوپاهی ل نک خودای هەوە -ل رۆژا رابوونی- ئەو ل هەوە ب هیجەت بکەفن؟ ئەری ما هوبن تی ناگەهن و هشیار نابن و نزانن ئەف کارە ل ئاخەرتی بو هەوە یی خرابە؟

و هەندەک زانایی تەفسیری دبیژن: ئەف کارە هنگی ژ وان پەیدا بو دەمی پیغەمبەری -سلاف لی بن- بریار دای کو ژ بلی خودان باوهران ری بو کەسی نەئیتەدان بیتە د نیقا مەدینی دا، ئینا هەندەک مەزنین جوهیان وەکی کەعی کورئ ئەشرفی، هەندەک جوهی هەنارتە مەدینی و گوتە وان: هەرن دەنگ و باسین موسلمانان بو مە بینن، و ئەگەر وان هوبن دبتن خو

ب باوهری بی بیننه دهر و بیژنی: مه باوهری یا ب دینی ههوه ئینای، و موحه ممهده ئه و پیغه مبهره بی به حسنی وی د تهوراتی دا هاتی.. و گاڤا ئه و زقرینه نک ههڤالین خو ژ جو هیان هندهک ژ وان ئهڤ گۆتته گۆته هندهکان.

وههر چاوا بت ئهڤ ئایهته ئیشارهتی ددهته وی سستی و (خهلهلی) یا کو د باوهریا وان دا هه ی ده می وان گۆتیه ئیک ودو: چو تشتین وهسا بو موسلمانان نه بیژن کو ئه و ل ئاخره تی ل نک خودی پی بشینه ههوه و گۆتین ههوه بو خو بکنه هیتجهت! ههر وهکی خودی ب وان و کارین وان ناحه سییت، وچی گاڤا موسلمان ب نهینین وان حهسیان و ل ئاخره تی دانه بهر چاڤین وان ژ نوی خودی دی ب وان حهسییت و حسیتی د گهل کهت.. وئهڤه کلۆڤانکا نه زانین وی عهقلیبیه! لهو ئایهتا دی پسارهکا وهسا ل بهر سنگی وان دانا چاوا ئه و بهرسقا وی بدهن بو وان خرابه، گۆت: ﴿أَوْلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ ئه ری ما ئه و نزان هندی خودی بی زانایه ب وان هه می تشتان بین ئه و شه دشیرن و ئاشکهرا دکهن؟ ئهڤه چ باوهره وان ب خودی هه ی؟ ئه گهر وان باوهری هه بت کو خودی تشتی ئاشکهرا و شهشارتی دزانت، ئه و قی گۆتی نابیژنه ئیک ودو، وئه گهر وان باوهری نه بت کو خودی وی تشتی دزانت بی وان دقیت ئه و ل موسلمانان شه شیرن، هنگی باوهریا یا دورست نابت.. قیجا ئهڤه چ گۆتته ئه و دبیژنه ئیک ودو؟

ودا کو ئه و باش بزانت کو خودی ب حال و نهینین وان بی ناگه هداره، وئه و ل هیثیا هندی نه مایه کو ئه و وان بو هندهکان بیژن، ژ نوی ئه و هندهک وان بو وی بیژن، خودی راستیا حالی وان، وهندهک ژ وان هزر و بییر و کار و کربارین وان شهشارتن ل بهر خو ب خو و ل بهر خه لکی ژی ئاشکهرا کرن، و گۆت: ﴿وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ یه عنی: ژ جو هیان هندهک هه نه خواندن و نفیسینی نزانن، و تهوراتی ووی تشتی تیدا هاتی ژی ژ سالوخته تین پیغه مبهری خودی موحه ممهده ی -سلاڤ لی بن- نزانن، و نه شین بخوینن.. قیجا ماده م ئه و تهوراتی نزانن پا ئه و زانین و دینداریا خو ژ کیسه وهر دگرن؟ ژ وان خو شو شوک و گۆتین ژ دره و، وهندهک هزر و هیثییتن خراب بین وان ژ وان زانایتین خو وهر گرتین بین کاری خو کریه (ته حریف) و وهر بادانا گۆتین تهوراتی! تشتی ئه و دزانت هه ما ئهڤه یه: چونکی ئه م ئسرائیلینه، ئه م شه عبی خودی بی هلبژارتینه، چ بکه یین

چ نه کهین ناگرې جهنهمې ب مه ناکهفت، وبه حهشت هه ما یا مه ب تنییه، وه هر ئیکې هه بت ژبلی مه دقیت خولامې مه بت!

بهس نهو قی دزانن!!

و قی نه زانینا وان زانایین وان یین فیلباز بو خو (ئستغلال) دکهن، چ دکهن؟ رادبن هندهک ره شپه شکان ژ نک خو دنقیسن، تشتی وان دقیت دکهنه تیدا، ودچنه نک دویکه فتیبتن خو یین نه زان، ودیبتنی: نهغه کیتابا خودی یا پیروزه نهوا وی بو پیغه مبه رین خو هنارتی! نایه تی گوت: ﴿قَوْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا قَوْلٌ لَّهُمْ مِمَّا كَتَبْتُ آيَاتِهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِمَّا يَكْتُمُونَ﴾ یه عنی: نه مان وتیچوون بو وان مه زنه زانایین جو هیان بت، نهوین کیتابی ب دهستی خو دنقیسن، پاشی دیبتن: نهغه ژ نک خودییه؛ دا بهر انبهر قی چه ندی نهو په رتاله کی دنیا یی کیتم وهر بگرن. مه عنا: نهو ب قی کاری هنده یی کریت رادبن، کیتابا خودی ته حریف دکهن، وهندهک تشتان ژ نک خو دینن و دنقیسن، ودیبتنه نه زانان: نهغه ژ کیتابا خودییه؛ دا ماله کی کیتم، یان مفایه کی بی خیر ژ مفایین دنیا یی ب دهست خو قه بینن، قیچا چاوا هیلاک وتیچوون بو وان نه بت؟!

ژ بهر نقیسینا وان بو قی خرابی ب دهستین خو جاره کا دی جزایه کی نهو پی تی بچن بو وان بت، و جزایه کی نهو پی تی بچن بو وان بت ژ بهر وی مالی حه رام یی نهو بهر انبهر قی کاری خو وهر دگرن!

و نهف نایه ته گه فه کا مه زنه بو هر که سه کی ته حریفی بیخته دینی خودی، چ هنده کی ژنی کیتم بکهت، یان هنده کی لی زیده بکهت.

وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ رَبُّ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٦٢﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٦٣﴾

وېشتی نایه تین بۆرین ناشکهره کړی کو وان ته حریف ووه ریادان یا ئیخستیه کیتا با خو، د قان نایه تان دا هنده ک نمونه ل سهر ته حریفا وان بو مه ئینان: ﴿ وَقَالُوا لَنْ نَمَسَّنَا الْآتَاؤُا اِلَّا اَيَّامًا مَّعْدُودَةً ﴾ وئغه ئیک ژ وان خوزی و خو شوخو شکان بوو بیتن جو هیان ددانه بهر دلئی خو، وان دگوت: چهند روزه کین کیم تی نه بت، ناگر ب مه ناکه فت، و د حه دیسه کا دورست دا هاتیه کو ده می پیغه مبهری - سلاف لی بن - خه بیهر فه کری، پسیار ژ جو هیان کر: ﴿ جهنه می کینه؟ ﴾ وان گوت: بو ده مکی کورت ئه م دئ چینه جهنه می، پاشی هوین دئ ئینه شوینا مه، پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوت: ﴿ شهر مزار تیدا بمینن، ب خودئ قهت ئه م شوینا هه وه نامینینه تیدا ﴾^(۱). خودئ بهر سفی ل سهر فی دره وا وان ددهت یا ئه و د نا ف نه زانین خو دا به لاف دکهن، و دبیتنه پیغه مبهری - سلاف لی بن -: ﴿ قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُمْ اَمْ تَقُولُونَ عَلٰی اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾^(۲) ئه ی موحه ممه د بو بهر سفدان ل سهر دره وا وان، وشکاندنا فی هزرا ئه و بو خو دکهن تو بیتن: ئه ری هه وه په یمانه ک ژ خودئ وهر گرتیه ب فی چهن دئ، و خودئ ل په یمانا خو لیتفه نابت؟ ئه ری هه وه با وهریه کا و هسا ئینایه و کاره کی و هسا کریه کو هوین پی ژ ناگری خلاس ببن، و بچنه به حه شتی؟ نه. نه هه وه چو په یمان ب فی چهن دئ ژ خودئ وهر گرتینه، و نه هه وه کاره کی و هسا کریه هوین ژئ ب هیقی بن، به لکی هه ما ژ دره و وی تشتی هوین نه زانن هوین ل سهر نا فی خودئ دبیتن؟

وه نینه وه کی هوین دبیتن، و چو راستی بو وان خوزیان نینه بیتن هوین راده یلن؛ چونکی حوکمی خودئ د مه سه لی دا بی ناشکهره و خو جهه: ﴿ بَلٰی مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَاَحْطَطَتْ بِهٖ حَظِيْعَتُّهٗرْ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْاَنْكٰرِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴾^(۳) وَاَلَّذِيْنَ وَاٰمَنُوْا وَاَعْمَلُوْا اَلصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴾^(۴) هه ر که سی خرابیه کا و هسا بکه ت کو ئه و خرابی به ری وی بده ته کوفری، فیجا گونه هین وی ژ هه می لایان فه دؤری لی بگرن، ئه و ههروه ر دئ د ناگری جهنه می دا بت. وئوین ژ دل با وهری ب خودئ و پیغه مبه ری وی ئینای، و کارین چاک بیتن د گهل شریعه تی خودئ دریککه فتی کرین، ئه ون خه لکی به حه شتی بیتن ههروه ر د به حه شتی دا دمینن. ئه و که سی ل دنیا بی درگه هی توبی ل خو دائیخت،

(۱) بوخاری فی حه دیسی فه دگوهیزت.

و د چارچووقه يې گونډه يې دا بڅرت، ل ناخره تې دهرگه هې جهه نه مې دې ل سهر ئيخته دا ئيخستن، وفايدې وي ناکه ت نهو بېرت: نه ز ژ شه عېي خودې يې هلېژار تيمه!!

وبهري نوکه د نايه تا (٤٠) يدا ژ سووره تې ئيشاره ت بو وي په يمانې هاتبوو دان يا خودې ژ سرائيليان ودرگرتي، وخودې فه رمان ل وان کر کو نهو په يمانا وي ب جه بينن؛ دا نهو ژي په يمانا خو د گهل وان ب جه بينت کو وان ببه ته به حه شتي، و ل څيري نهو په يمان ب به رفره هې هاته بهرچا څکرن؛ دا بهري خو بده يني کاني سرائيليان (په يمان) ب جه ئينايه حه تا هنده خو پشت راست کهن کو نهون به حه شتي، و ژ چهند پر ژه کين کيم پيښه تر ناگر ب وان ناکه څت:

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وِبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٤١﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ
دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٤٢﴾ ثُمَّ أَنْتُمْ
هَادُونَ لِأَعْيُنِنَا فَنَحْنُ مُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنْكُمْ مِّن دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ
بِالْإِيمَانِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسْرَىٰ تَفْذَرُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفْئُوتٌ مِّنْ
بَعْضِ الْكُتُبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضِ فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلْ ذَلِكَ مِّنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ
يُنصَرُونَ ﴿٤٤﴾

نهو په يمانا خودې د تهوراتي دا ژ سرائيليان ودرگرتي ل سهر چهند بناخه يين سهره کي هاتبوو ناڅا کرن، ونه څ بناخه يه ههر نهون بين شريعه تې قورناني ژي پې هاتي، تشتي هندي دگه هينت کو ژبده ري ههردووان ئيکه.. و بناخه يې ئيکي د شريعه تې تهوراتي دا و د وان هه مې شريعه تان دا بين بهري هنگي وپستي هنگي ژ نک خودې هاتين (تهو حيدا خودې بوو د په رستنې دا) وه کي نايه ت دبېرت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ﴾

یہ معنی: گہلی ئسرائیلیان، هوبن ل بیرا خو بینن ده می مه پهیمانہ کا موکم ژ هه وه وهرگرتی کو: په رستنا خودی ب تنی بکن. و ته وحیدا خودی د په رستنی دا نهو گازیه یا هه می پیغه مبه پئی هاتین، وه کی د نایه ته کا دی دا هاتی: ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴾ (الانبیاء: ۲۵) یہ معنی: هه ر پیغه مبه ره کی بهری ته مه هنارت بت وه حی مه یا بو هنارتی کو ژ من پیغه تر چو خودایین ب حهق نینن، قتیجا هوبن په رستنا من ب تنی بکن. وجوهیان وه کی ئاشکه را نهف (بهنده) ژ پهیمانئ ب دورستی ب جه نهینا، هیتشتا ل سهر ده می مووسا و هاروونی گولک په رتسی، و پشتی وان ژی گه لهک جارن د دیروکا خو دا نهو یین ب نک صه نه م په رتسی قه چووبن، نهو ب خو د کیتابا خو (سفر القضاة) دا به حسی کوفرا خو دکهن ودییزن: (ال بهر چاقین خودی ئسرائیلیان خرابی کر، و په رستنا به علیمی کر، و خودی خودایئ باب و با پیرین خو یئ نهو ژ مصری دهرتختین ب پشت گو ه قه لیدا، و د سهر د اچوون ودویکه فتننا هنده ک خودا وه ندین دی کر یین وان ملله تین ل دهور و بهرین وان چیکرین، نهو بو وان چوونه سو جدی، قتیجا وان ب قی کارئ خو کهرین خودی قه کرن، وان خودی هیتلا و په رستنا به علی وعه شارووشئ کر، قتیجا غه زه با خودی ل سهر ئسرائیلیان دژوار بوو ووی نهو هیتلانه ل ژیر ده سه لاتا داگیر که رین تالانکه ر، ووی نهو ب ده ست نه یارین وان قه یین ل دور و په خین وان بهردان، قتیجا نهو نه شیان بهر گریا وان بکن...^(۱). و گه لهک جارن د دیروکا خو دا وان یا پشت دایه ته وحیدا خودی، و ب صه نه م په رتسیا خو غه زه با خودی یا ئینایه سهری خو.

و پشتی حهقی خودی حهقی ده بیابان دئیت: ﴿ وَيَا لَوْلَا الَّذَيْنِ احْسَانًا ﴾ و نهفه ژی ئیک ژ بنا خه یین وئ پهیمانئ بوو یا خودی ژ ئسرائیلیان وهرگرتی، کو نهو قه نجی د گهل ده یک و بابان بکن. مه عنا: د شریعه تی تهوراتی دا، و دی قورئانی ژی دا، ب جه ئینانا حهقی ده بیابان کو قه نجی د گهل وان بیته کرن، و گوهداریا وان بیته کرن، ودلی وان نه ئیته هیتلان، ب تایبه تی ده می نهو ب ناف سال قه دچن، حهقی ژ هه میان گرن گتره پشتی حهقی خودی.. پاشی: ﴿ وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ ﴾ د قیت قه نجی د گهل مرؤقین خو یین نیزیکی ژی بکن، د گهل وان ب مرؤقینی بن، و د گهل وان ئیتیمان ژی یین هیتشتا بالغ

(۱) الكتاب المقدس، سفر القضاة (۱۱/۲-۱۴).

نه بووین، په حمی پی بیهن، وچاشی خو بدهنی، وحقی وان پیارین، هر ودهسا د گهل هه ژاران
ژی، پینشین وان بو ب جه- بینن، ودهستی هاریکاری بو دریز بکهن. ﴿ وَقُولُوا لِلنَّاسِ
حُسْنًا ﴾ وهوبن د گهل خه لکی تازه باخفن، وبلا گوتنا ههوه یا جوان بت، ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَآتُوا الزَّكَاةَ ﴾ وهوبن ب کرنا نفیژی ودانا زه کاتی ژی رابین؛ چونکی نفیژ وزه کات دو
ستوبین دینی بین گرنګن.

ئهغه نهو په یمان بوو یا خودی ژ سرائیلیان ودرگرتی، ووان ل سهر دهستی پیغه مبهری
خوی موزن موسای ئهف په یمانه بهست بوو، وسوز دابوو کو نهو هه می (به ندین) وی
ب جه- بینن، بهلی نه جام چ بوو؟ نایهت ب کورتی بو مه دبیرت: ﴿ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمَا آلَ قَلِيلًا
مِّنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴾ پاشی ههوه هه میان - کته کا کیم تی نه بت- پشتا خو دا فی
په یمانی وههوه نهو شکاند، وهوبن هیشا ژی د فی پشتدانا خو دا دبه رده وامن؛ چونکی
پشتدانا سوز وپه یمانان تبعه ته کی ب ههوه فه نویسیا یه!

﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ
وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴾ وئهغه ژی بناخه یه ک بوو ژ بناخه بین وی په یمانا موکم یا خودی ژ
سرائیلیان ودرگرتی، خودی دبیرته وان: گهلی سرائیلیان، هوبن ل بیرا خو بینن ده می مه د
تهوراتی دا په یمانه کا موکم ژ ههوه ودرگرتی کو: حه رامه هنده ک ژ ههوه خوینا هنده کان
بریزن، وهنده ک ژ ههوه هنده کان ژ واری وان دهر بیخن. . یه عنی: مه زولم وته عدایی ل سهر
ههوه حه رام کر، ومه گوته ههوه هوبن ب کاری کوشتن وده ریخستنا نیک و دو ژ وه لاتی
رانه بن، پاشی ههوه ب خو ئعترف ب وی چهندی کر، وههوه شاهده یی ل سهر راستیا وی
په یمانی دا، کو نهو ژ ههوه یا هاتیبه ودرگرتن.

پاشی پشتی ههوه ئعترف ب دانا په یمانی کری ههوه چ کر؟ ههوه پیگیری پی کر
وهکی ههوه سوز دای؟ نه. . نه ژ عده تین ههوه یه هوبن سوز وپه یمانان نیک بینن، نه د گهل
خودی ونه د گهل به نیان ژی! ﴿ ثُمَّ أَنْتُمْ هَتُّوْا لَآءِ تَقْتُلُوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ قَرِيْبًا مِّنْكُمْ مِّن
دِيَارِهِمْ تَظَاهِرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾ پاشی هوبن - نهی گهلو- ئهغه نه. . هنده ک ژ ههوه
بی هنده کان دکوزن، وهنده ک ژ ههوه بی هنده کان ژ جهی وان دهر تیخن، ودبت ئهغه نیشارهت

بت بو وئ دوبه‌ره‌کیی نهورا کهفتیه د نابقه‌را ئوبجایین جو هیان دا ئه‌وین ل مه‌دینئ دژیان، ده‌می شه‌ر -به‌ری هاتنا ئیسلامی- د نابقه‌را (ئوس) و (خه‌زه‌جیان) دا چیبووی، وه‌ر هنده‌ک جو هیان پشتا هنده‌ک عه‌ره‌بان گرتی، هتا مه‌سه‌له‌ گه‌هشتیه هندئ وان ب خو شه‌ری ئیک ودو کر وئیک ودو کوشتن و ژ جه‌ین وان ده‌ریخستن ژئ، خودئ دبیرته وان: ما د ته‌وراتئ دا بو هه‌وه نه‌هاتبو گوئن کو هنده‌ک ژ هه‌وه هنده‌کان نه‌کوژن، ووان ژ جه- ووارئ وان ده‌رنه‌ئینخن؟ وه‌وه ژ سه‌رده‌می باب ویاپیرین خو یین کهفن وه‌ره په‌یمان ل سه‌ر قئ چه‌ندئ دابوو خودئ؟ ئه‌ری پا بوچی هوین په‌یماننا خو دشکینن وسه‌را مالی دنیا یئ هوین ئیک ودو دکوژن وته‌عدایی ل ئیک ودو دکهن؟

﴿ وَإِن يَأْتُوكُمُ اسْرَعُ تَفْدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ﴾ وئ‌ه‌گر د شان شه‌ر وپی‌ک‌دادانان دا هنده‌ک ژ هه‌وه ئیخسیر بوون، و ب ده‌ستین دوژمنان هاتنه‌ گرتن، هوین دئ رابن پاره و مالی کوم کهن؛ دا فدیئ پیشفه‌ بدن ووی ژ ده‌ستی دوژمنان بیننه‌ده‌ر، ب هیجه‌تا هندئ کو ته‌ورات ل سه‌ر هه‌وه واجب دکهت هوین هه‌می پی‌کفه‌ پشک‌داریئ د دانا فدیئ دا بکهن بو ئازادکرنا مروقتئ جو هی ده‌می ئیخسیر دبت! بو دانا فدیئ هوین کاری ب حوکمی ته‌وراتئ دکهن، به‌لی بو مه‌سه‌لا کوشتن ونه‌فی‌کرنئ کو د عه‌سل دا ئه‌و ل سه‌ر هه‌وه حه‌رامه، هه‌وه ئاگه‌ه ژ حوکمی ته‌وراتئ نینه، دیاره هوین باوه‌ریی ب هنده‌ک ته‌وراتئ دئینن و ب هنده‌کی ناینن؟ ﴿ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ﴾ چ کاره‌کی کریته هوین دکهن ده‌می هوین باوه‌ریی ب هنده‌ک نه‌حکامین ته‌وراتئ دئینن و کافر یی ب هنده‌کی دکهن!

وه‌چیئ قئ کاری بکتهت، کیتابا خودئ پارچه پارچه بکتهت، کاری ب هنده‌کی بکتهت یا ل دویف دلئ وی بت، وئ‌ه‌وا وی پی خوش نه‌بت کاری پی نه‌کتهت، جزایی وی دئ چ بت؟ خودئ به‌رسقئ ددهت و دبیرت: ﴿ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴾ هه‌چی که‌سی ژ هه‌وه قئ چه‌ندئ بکتهت ژبلی شه‌رمزاریا د دنیا یئ دا وی چو جزایه‌ک نابت. و ل رۆژا رابوونئ خودئ دئ وان زق‌رینته دژوارترین عه‌زایی د ئاگری دا، و خودئ یی بی ئاگه‌ه نینه ژ وی تشتئ هوین دکهن.

وئەش جزایه نه ب تنی بو ئسرائیلیانه، بهکی بو ههر کهسهکیه یی وهکی وان بکهت، ژ عومهری کورپی خهطابی دئیته شهگواستن دبیژت: (ئسرائیلی چوون، وئەشه بهحسی ههوهیه ئەی ئوممه‌تا موحه‌مه‌دی!) یه‌عنی: هوبن گه‌لی موسلمانان دلێ خو ب هندێ خوش نه‌که‌ن بیژن: ئەشه بهحسی ئسرائیلیانه، نه.. ئەو بهحسی ههوهیه ژێ نه‌گهر هوبن باوه‌ریی ب هنده‌ک ئەحکامین قورئانی بینن، وکوفری ب هنده‌کان بکه‌ن، نه‌گهر هوبن بوونه شریکین جوهیان د تاوانی دا، هوبن دئ دینه شریکین وان د جزای ژێ دا.

وهه‌ر کهسه‌کی ب فی ره‌نگی بت، باوه‌ریی ژ ده‌ست بده‌ت وبه‌ر ب کافرێ شه‌ بچت، مه‌ته‌لا وی وه‌کی مه‌ته‌لا وی که‌سیه‌ یی تشته‌کی ب بها ومفا د ده‌ستی دا بت (وه‌کی ئاخه‌رتا بئ دویمه‌هی) قیجا رابت وی تشته‌کی بده‌ته ب تشته‌کی دی یی بئ بها وچو مفا تیدا نه (وه‌کی دنیا یا نزم وبه‌روه‌خت)، له‌و خودایی مه‌زن د سالو‌خه‌تین وان دا گو‌ت: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يَنْصُرُونَ﴾^(٢١) یه‌عنی: ئەو ئەون بین ژینا دنیا یی ب سه‌ر ئاخه‌رتی ئیخستی، ئاخه‌رت فرۆتی دایه ب دنیا، قیجا ل ئاخه‌رتی عه‌زاب ل سه‌ر وان نائیته‌ سقکرن، ونه د دنیا یی ونه د ئاخه‌رتی دا وان چو پشته‌شان نین وان ب سه‌ر بیخن، یان عه‌زبا خودی ژ وان بده‌نه پاش.

وپشتی خودایی مه‌زن هه‌لوپستی ئسرائیلیان ژ وی په‌یمانێ یا وان دایه‌ خودی بو مه‌ ناشکه‌را کری، هه‌لوپستی وان ژ مه‌سه‌لا پیغه‌مبه‌رینی ژێ ناشکه‌را، بو مه‌ دیارکر کانی وان چاوا پیشوازی ل پیغه‌مبه‌رتن خو ب خو -یین ئسرائیلی- دکر، بو هندێ دا ئەم ژ وی هه‌لوپستی وان یی وه‌ربادای عه‌جیبگرتی نه‌بین یی وان پیشوازی پی ل پیغه‌مبه‌ری مه‌ ژێ کری:

وَلَقَدْ وَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَوَاتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ

فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨١﴾ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِمْ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ قَبَاءً وَبِعْضَابٍ عَلَى غَضَبٍ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٨٢﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ وَامْنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُرْمَى بِمَا أَنْزَلَ
عَلَيْنَا وَيكْفُرُونَ بِمَا وَرَأَوْهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَكُمْ
اللَّهُ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨٣﴾

خودى دبیژت: مه کیتاب -کو تهوراته- دابوو مووسای.. ومووسا مهزنترین پیغه مبهری
سرایلیان بوو، نهو بوو یی سرائیلی ژ دهستی دوزمنی وان یی مهزن فیرعه ونی پرگار
کرین، نهو بهر ب عهردی پیروز شه برین، خودی تهورات بو وی نینابوو خواری؛ دا بوو
سرایلیان بینه شریعت وقانون نهو ژینا خو ل سهر ب ریشه بیهن، وههر پیغه مبهره کنی پشتی
وان هاتی هتا عیسای ههر حوکم ب شریعتی تهوراتی دکر، لهو نایهت ل قیری ب مووسای
دهست پی دکهت و ب عیسای ب دویماهی دینت، وناشکهره دکهت کو د ناچهرا وان
ههر دووان دا ژى دا گهلهک پیغه مبهر هاتبون، دبیژت: مه کیتاب دابوو مووسای ومه
پیغه مبهر -ژ سرائیلیان- ب دویف وی دا هنارتن، ومه نیشانیئ ناشکهره دانه عیسای
کورپی مه ریه می، نهو نیشانیئ راستگویی وی ناشکهره دکهن، وهکی ساخرنا وی ب نانه هیا
خودی بو مریان، خودی دبیژت: ومه ب جبریلی -سلاف لی بن- نهو ب هیژ نیخست.

و(روح القدس) وهکی بارا پتر ژ زانایان دبیژن جبریله^(۱)، و(روح) نهو جانه یی
زیندیوونی ددهته گیاندارى، و(القدس) وهکی (القدوس) نافهکه ژ ناقتین خودی، مه بهست
پی پاکیه، ومه خسه د ب (رحا خودی) نهو رحه یا ژ لایى خودی شه هاتیه نافراندن،
وقه درگرتن بو جبریلی قورتان فی ناسناقى ددانته سهر، کا چاوا ل گهلهک جهیتن دی ههر بو
قه درگرتن ناسناقى (روح الله) ل سهر عیسای ب خو ژى ددانته.

(۱) د حدیسه کا دورست دا یا (موسلم) شه دگو هیزت هاتیه کو پیغه مبهری -سلاف لی بن- (روح القدس) بو
جبریلی ب کاربنایه ده می دوعا بو حسسانى کورپی ثابتی یی شاعر کری وگوتی: ﴿اللهم ایده بروح
القدس - یا رهیبی تو ب جبریلی پشته قانیا وی بکه﴾.

وهنارتنا پیغهمبهرهکی ل دویف ئیکی د ناڅ مللهتهکی دا مهزترین نعمته خودی د گهل وی مللهتی دکهت، دڅیت نهو شوکرا څی نعمتهتی بکهن، بهلی ههلویستی مللهتی سرائیلی ژ څی نعمتهتی چ بوو؟ وان چاوا پیشوازی لی کر، خودی دبیتزه وان: ﴿أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمْ أَسْتَكْبِرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾^(۱۷) نهری څیجا ههر گاههکا پیغهمبهرهک بو ههوه هات، ب وههیهکا خودایی یا وهسا کو نه ب دلخ ههوه بت و د گهل دلچوونین ههوه نهبت هوین دی خو مهزن کهن، څیجا دی رابن دهستهکهکی ژ وان پیغهمبهران دی درهوین دهریخن ودهستهکهکی دی کورن؟

نهغه حالخ سائیلیان بوو د گهل پیغهمبهرین وان ب خو، نهوین ژ ناڅ وان هاتینه هلبژارتن، وبو وان هاتینه هنارتن، ههر پیغهمبهرهکی هاتبا یان دڅیا وی دبیتزه یا وان پی خوش، وپشکداریا وان د نحراف وسهرداچوونا وان دا بکهت، یان باوهری پی نههئینا ولی دگهریان وی بکورن!! نهغه شوکرا وان بوو ل سهر څی نعمتهتا خودی د گهل کری، لهو خودی جزایهکی مهزن دا وان وپیغهمبهراتی ژ ناڅ وان دهریخست ودا مللهتهکی دی کو نهڅیپن ئیسماعیلی بوون.. ونهگهر نهو نهو بن یین باوهری ب پیغهمبهرین خو نهئینن وخول سهر سهری وان مهزن بکهن، پا دی چاوا باوهری ب پیغهمبهرهکی بیانی نین؟

خودی دبیتزه: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾^(۱۸) یهعنی: دهمی پیغهمبهری دویماهی کو موحههمده -سلاڅ لی بن- هاتی وبهری وان دا دینی خودی، وان گوته څی پیغهمبهری خودی: دلین مه دپیچاینه، گوته ته تیدا ناچت.. دپیچاینه ب علم وزانینی، مهخسهدا وان نهو بوو بیژن: نهو زانین ودینداریا د دلین مه دا ههی -یا کو مه ژ پیغهمبهرین خو وهرگرتی- تیرا مه ههیه، ومه چو ههوجهی ب هندی نینه ژ نوی تو بیی تشتهکی دی بو مه بیژی، څیجا ههما خو زحمته نهده!

خودی بهرسقا وان ددهت ودبیتزه: وه نینه وهکی نهو دبیتزه، دلین وان دپیچای نین، بهلکی دلین وان وهکی دلین خهلکینه، تشت دچنه تیدا ونهو تی دگههن، بهلی ژ بهر وی کوفرا وان بو خو هلبژارتی، خودی لهعنهت یین ل وان کرین، لهو دلین وان یین هاتینه خهتمکر، ونهو ژ رهحا خودی یین هاتینه دهریخستن، څیجا کیم جارن تی نهبت نهو باوهری نائین، وهژمارهکا کیم تی نهبت ژ وان کهس باوهری نائینت.

ودا نایهت بو مه ناسکهره بکهن کو نه باوهری نینانا وان ب موحه ممه دی -سلاف لی بن- ژ نه زانین نه بوو بهلکی ژ حه سویدی وسهره قی دلرپه شیا وان بوو، نیشارهت دا رویدانه کا دیروکی یا نیتزیک چیبوی د گهل جو هییت مه دینی، ده می وان دگوتته خه لکی مه دینی ژ نهوس وخه زه جیان: نیتزیکه پیغه مبه ره ک دی نیت، نه م دی باوهری پی نینین، وه م وهو پیکفه دی شه ری هه وه که یین وکوشتنه کا وه کی یا عاد وئیره مان نیخینه نا هه وه . . پاشی گا فا نهو پیغه مبه ره هاتی یی وان ب خو سالوخته تین وی ب بهر فرده یی دگوتن، وان باوهری پی نه نینا: ﴿وَلَمَّا جَاءُوهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءُوهُمْ مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِمْ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ خودی دبیژت: ده می کیتابه ک ژ نک خودی بو وان هاتی -کو قورئانه-، ته وراتا وان راست ده رد نیخت، د وان سوچه تان دا یین وی د دهر حه قا پیغه مبه ری دویمهیا زه مان یی دا گوتین و ناسکهره کرین. . ل شوینا نهو باوهری پی بینن، و بیژن: ته وراتی راست دگوت، ده می بو مه به حسی پیغه مبه ری دویمه یی ذکر. وان باوهری پی نه نینا، و پیغه مبه رینیا موحه ممه دی -سلاف لی بن- په تکر، و کوفر پی کر، هه ره چهنده وان باش دزانی کو نه ف پیغه مبه ره یه نه وی وان بهری هنگی گه ف پی ل کافرین عه ره بان ذکر و دگوتی: نه م وهو پیکفه دی شه ری هه وه که یین وهه وه کوژین.

ده می نهو پیغه مبه ره هاتی یی وان سالوخته و راست گویا وی دزانی، وان باوهری پی نه نینا وهو دره وین ده ریخت. . وعده تی وانه هه ره جارده کا پیغه مبه ره کی نه ل دو یف دل ی وان هات بت وان نهو یی کوشتی یان دره وینی ده ریختی، وهو قی عه ده تی خو ناهیلن، قیجا له عنه تا خودی ل هه ری نیکی بت یی کافر ی کریت، و باوهری ب وی حه قبی نه نینا بت یا ژ نک خودی هاتی.

ونه گه را قی گوهرینی ژ وی پیغه مبه ری وان دگوت دی نیت چ بوو؟ و بیچی وان باوهری پی نه نینا پشتی وان زانی کو نهو هه می سالوخته تین وان بو پیغه مبه ری دویمه یی ددانان ل نک موحه ممه دی هه نه؟

نایه تا د دو یف دا قی چهن دی بو مه ناسکهره دکه ت: ﴿بِغَسَمَاتٍ اشْتَرَوْا بِهِمْ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يُنَزَّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ

عَضِبَ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦٠﴾ يه‌عنى: چ تشته‌كى كريت بوو فان سرائيليان كرى، ده‌مى كړين وفرۆتنه‌كا ب خوساره‌تى كرى، وئو ئه‌ون يئين هه‌رده‌م بو بازگانينى وكړين وفرۆتنى دشاره‌زا..! نه چو تشت بوو وان نه‌فسا خو ژ بهر فرۆتى، چ كړبوو وان؟

وان كوفر ب وى حه‌قيى كړ يا خودى بو موحه‌ممه‌دى -سلاف لى بن- ئينايه خوارى، باوه‌رى دا ب كوفرى، له‌و به‌رى هه‌ر تشته‌كى وان خو خوساره‌ت كړ، نه‌فسا خو ژ ده‌ست دا، وچ نه‌گه‌ر د پشت هندى را هه‌بوو ئه‌و باوه‌رى بده‌نه ب كوفرى؟ نايه‌ت دببىرت: ﴿بَغِيًّا أَنْ يُنَزَّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ ئه‌ف كوفرا وان نه ژ بهر چو بوو.. ب تنى ژ بهر هندى بوو چونكى خودى ژ قه‌نجيا خو قورئان بو عه‌بدى خو موحه‌ممه‌دى -سلاف لى بن- ئينا خوارى، ونه بو وان. يه‌عنى: وان حه‌سویدی ب پيغه‌مبه‌رى بر نه كو د راستيا وى دا دكه‌فتنه گومانى، ئه‌و باش دزانن كو ئه‌و ئه‌و پيغه‌مبه‌ره يى ته‌وراتى سالوخته‌تین وى گوتين، به‌لى وان پى خوښ نه‌بوو پيغه‌مبه‌رى دويمه‌يى ژ ناف وان نه‌ئيتته هلبزارتن و ژ ملله‌ته‌كى دى بت يى د چاښين وان دا كيم، ژ بهر قى چه‌ندى وان كوفر پى كړ، وئهنجامى كوفرا وان ئه‌فه بوو: ﴿فَبَاءُوا بِعَضْبٍ عَلَى عَضْبٍ﴾ قىجا ئه‌و زڅړين، يان چوون، وغه‌زه‌با ل سه‌ر غه‌زه‌بى د گهل وان دا، غه‌زه‌به‌ك خودى ل وان كړ ژ بهر كوفرا وان يا نوى ب موحه‌ممه‌دى -سلاف لى بن- وبه‌رى نوكه ژى غه‌زه‌به‌كا دى ل وان كړبوو ژ بهر كوشتنا وان بو گه‌له‌ك پيغه‌مبه‌ران، وكوفرا وان ب عيساى -سلاف لى بن- وته‌حريف‌كرنا وان بو ته‌وراتى، وبو هه‌ر كه‌سه‌كى كوفرى ب پيغه‌مبه‌رينيا موحه‌ممه‌دى -سلاف لى بن- بكه‌ت، عه‌زابه‌كا وه‌سا هه‌يه ئه‌و پى بشكيت وړه‌زىل بيت.

و د گهل كو نه‌باوه‌رى ئينانا وان ب قورئانې ژ نه‌گه‌را دلره‌شى وحه‌سویديا وان بوو، به‌لى د گهل هندى ژى ده‌مى پسپار ژ وان هاتباكرن: ئه‌رى بوچى هوين باوه‌رى ب قورئانې نائين؟ وان هبجه‌ته‌كا دى يا ژ قه‌ستا بو خو دگرت، قورئان دببىرت: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ وَامْنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُوْمِنُ بِمَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَأَوْهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئه‌گه‌ر جاره‌كى هنده‌ك موسلمانان گوتبا جوهيان: باوه‌رى ب وى قورئانې بينن يا خودى ئينايه خوارى، ئه‌و دا بببىرتن: ئه‌م دى باوه‌رى ب وى ئينين يا بو پيغه‌مبه‌رين مه هاتيه خوارى.

یه‌عنی: هەر تشته‌کی هه‌بت ئەگەر خو وەحی ژێ بت و ژ نک خودئ هاتبت، ئەو باوهریئ پئ نائینن، ماده‌م نه ل سهر وان هاتیه خواری، ههر وه‌کی وه‌حیا خودئ و‌حقی و‌قفه ل سهر وان ب تنئ!! وه‌ه‌چیئ وان باش نه‌یاست و ب دیرۆکا وان یا ره‌ش یئ ئاگه‌دار نه‌بت دئ هزر که‌ت ده‌می و‌حی بو پئغه‌مبه‌رک ژ وان ده‌اته خواری وان د گاقئ دا باوهری پئ دئنا و‌دوکه‌فتنا وی دکر.. ههر وه‌کی ئەو ههر نه ئەون یئن کوفر ب خودئ دکر، و‌پئغه‌مبه‌ر دکوشتن!

خودئ فه‌رمانئ ل پئغه‌مبه‌ری -سلاڤ لی بن- دکه‌ت کو ئەو د به‌رسقا شان جوهریان دا بیژت: ئەگەر راسته‌ هوین د خودان باوهرن ب وی یا خودئ بو هه‌وه ئینایه خواری وه‌کی هوین دبیزن، ئەرئ پا بوچی به‌رئ هه‌وه پئغه‌مبه‌رین خودئ دکوشتن؟ ماده‌م هنده هوین بو پئغه‌مبه‌رین خو د (موت‌عه‌صین) ئەرئ مه‌عنا وی چ بوو هه‌وه هند ئەو دکوشتن؟! نه.. مه‌سه‌له ئەو نینه یا هوین دبیزن، مه‌سه‌له دلین هه‌وه دپیسن، هه‌ز ژ کوفرئ ونه‌یاره‌تیا پئغه‌مبه‌ران دکهن.

و‌پستی قئ پساری ئایه‌ت چه‌ند ده‌لیله‌کان ژ دیرۆکا وان فه‌دگیت ل سهر هندئ کو ئەو ل سهر رپکا پئغه‌مبه‌رین خو ژێ ناچن، و‌پئغه‌مبه‌رین وان ژ رکداریا وان دبه‌رینه، و‌دبیژت:

﴿ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٦٣﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا نُنَزِّلُكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ ﴾

خودئ دبیزته وان: ﴿ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴾ ﴿٦٣﴾ یه‌عنی: به‌ری نوکه پئغه‌مبه‌رئ خودئ مووسا ب نیشانین ئاشکه‌را فه ل سهر پئغه‌مبه‌رینیا وی بو هه‌وه هاتبوو، وه‌کی: گۆپالی ئەوی دبوو مار، و‌که‌لاشتنا ده‌ریایی، و‌په‌قاندنا کانین ئاقئ ژ که‌فرئ.. و‌گه‌له‌کین دی ژ وان نیشان و‌موعزه‌یین راستیا گازی

وی ناشکرا دکر. بهلې ههلوېستې ههوه ژ وی چ بوو؟ پشتی ههوه ئەف هه می موعجزه پین وی ب چاف دیتین، هوبن رابوون ههوه گۆلکهک بو خو ژ زېری چیکر، وههوه په رستنا وی کر وههوه گۆت: ئەفه خودایې موسایه! وکهنگی؟ هیشتا موسایې ساخ د ناس ههوه دا، ده می ئەو چوویه ژفانی ل طووری. ئەری ما پیغه مبه ری ههوه گۆت بو ههوه قی چەندی بکهن؟ نه.. ئەفه زۆرداریهک بو ههوه کری، ئەفه نه زۆرداریا ئیکې بو ههوه کری ونهیا دویماهیې ژی بوو: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِمْ إِيمَانُكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٠٦﴾ زنده گاشیا دی یا ههوه ل سهر فەرمانا خودی و پیغه مبه ری وی کری، ئەو بوو ده می خودی په یمانهکا موکم ژ ههوه وه رگرتی، کو ئەو تشتی موسای بو ههوه پی بیت ژ تهوراتی هوبن وی قه بوبل بکهن، وکاری پی بکهن، وههوه په یمان ب قی چەندی دا، بهلې پشتی هنگی ههوه زوی ههوه په یمانا خو شکاند، ئینا خودی چیا یې طووری راکره هنداقی سهری ههوه، وگۆته ههوه: ئەوا مه بو ههوه ئینایه خواری ژ تهوراتی هوبن موکم بگرن، وگوه بده نی، ئەگه نه.. دی چیا ب سهر ههوه دا ئیت بهردان، وگافا ههوه چیا ل هنداقی سهری خو دیتی، ههوه ژ ترسان دا گۆت: مه گوه ل گۆتتا ته بوو. بهلې ب کار وکریارین خو ههوه بی ئەمری کر، وگوه داری نه کر! وکوفر و دلره قبا ههوه گه هشته وی ههوه ب ده قی خو ژی ئەتراف بو پیغه مبه ری خو کر کو هوبن گوه داری ناکه، ههوه گۆته پیغه مبه ری خو موسای و پین پشت وی ژی هاتین: ﴿سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ مه گوه لی بوو ونه م گوه داری ناکه ی!

- بوچی؟

- چونکی قیانا په رستنا گۆلکی د دلین ههوه دا گه ریا بوو، پشتی هوبن گه لهک ب ناس کوفری قه چوین.

ئەری ما ئەف چەندا هه ژی پیغه مبه ری ههوه گۆت بو ههوه؟ یان ئیمانا ههوه بوو بهری ههوه دایې؟! تو - ئەی موحه ممه د- بیژه وان: پیسه تشته باوه ریا ههوه فەرمانی پی ل ههوه دکهت، ئەگه هوبن د خودان باوه رن ب وی یا خودی بو ههوه ئینایه خواری.

قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ أَلْدَارُ الْأَخْرَجَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ
 إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَنْ يَتَمَنَّوَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿١٠٧﴾
 وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاتِهِ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ
 يُعْمَرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحَّزَجِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعْمَرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

ئیک ژ وان درهوین جو هیان دگوتن ئەو بوو وان دگوت: ئەمین کوپین خودی
 وخوشتقیین وی، ئەمین شەعبی وی یی هلبژارتی، یی ژ چەند رۆژە کین کیم پیتەتر ناگر فی
 ناکەفت.. ئەفە ئەو گوتن بوو یا وان بو خو دگوت، قیجا هەتا نایەت درهوا وان بو خەلکی
 پیتش چاڤ بکەت، خودی فەرمان ل پیتەمبەری خو -سلاف لی بن- کر کو ئەو بیژتە وان:
 ﴿إِنْ كَانَتْ لَكُمْ أَلْدَارُ الْأَخْرَجَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ﴾ ئەگەر راستە وەکی هوبین هزر دکەن کو ژ ناڤهرا مروڤان هەمیان بەحەشت
 بو هەوە ب تنییە، کانی نفرینی ب مرنی ل وی کەسی بکەن یی درهوین بت ژ هەوە وخەلکی
 دی.. گەلی جو هیان، کانی وەرن مرنی بو وی کەسی بخوازان یی درهوین بت، ژ هەوە
 و ژ خەلکی دی، و مادەم هوبین خوشتقیین خودینە مسوگەر ئەو دی گوتنا هەوە راست
 دەرێخت، و هەوە هیلتە ساخ!

و پیتەمبەری -سلاف لی بن- ئەڤ گوتنە گوتە جو هیین دەمی خو، بەلی ئەو د داخوازا
 وی نەهاتن، و مرن نەخواست.. تشتی هندی دگەهینت کو وان ب خو ژێ دزانی ئەو ددرهوین،
 ئەگەر نە.. ئەو دا د (تەحەددیی) ئین، و داخوازی ب جە ئینن، بەلی ئەو نەویریان؛ چونکی
 ئەو ترسیان ئیکسەر بمرن، وزوی بگەهەنە مەصیری خو یی پرووی رەش!!

﴿لَنْ يَتَمَنَّوَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ و قەت ئەو وی
 نفرینی ناکەن، و داخوازا مرنی ناکەن؛ ژ بەر کو ئەو باش دزانن کی یی راستە وکی یی
 درهوینە، ئەو دزانن چ کەد وان یا کری، و چ کوفر ونەگوهداری یا ژ وان چیبووی، و ئەو دزانن
 کو گەلەک زولم و زۆرداری یا ژ وان پەیدا بووی، و خودی یی زانیە ب وان بەنیین خو یین
 زۆرداری کری، و ئەو ل سەر وی چەندی دی وان جزا دەت.

ودا نايهت پتر نه گهرا ره ښينا وان ژ ښي (ته حدديي) بو مه بهرچاښ بکته، زبده تر راستيا وان بو مه ناشکهره کر وگوت: ﴿وَلْتَجِدْنَهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيٰوةٍ وَمِنَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا يُوَدُّوْهُمْ لَوْ يُعْمَرُوْا اَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُرْحَرَجِهٖۙ مِنْ الْعَذَابِ اَنْ يُعْمَرُ وَاللّٰهُ بِصَبِيْرٍۙ بِمَا يَعْمَلُوْنَ﴾ ﴿١١٦﴾ يه عني: نهی موحه ممهده! مسوگهه تو دئ بينی وزانی کو جو هی ژ هه می مروڅان پتر حه ژ دريژيا ژيني دکهن، نه گهه چهند ژينه کا ره زيل و بي بها ژي بت، بهلکی څيانا وان بو ژيی دريژ خو ژ يا بوتپه ريسان ژي پتره، نهو بوتپه ريسين باوه ريی ب هه بوونا روژا قيامه تي وچوونا به حه شتي وجهه نه می نائين. نيک ژ وان جو هيان -وهکی به تپه ريسان- دخوازت يی هزار سالی بت، وئف ژيی دريژ وي ژ عه زابا خودی دویر نايخت، وتشته ک ژ کريارين وان ل خودی نايته څه شارتن.

وجوهی نه تنی دور مناتيا پيغه مبهه و خودان باوه ران دکهن، بهلکی کهر ب ونه څيانا وان يا گه هه شتيه هنده ک ملياکه تين خودی بين خودان قه در ژي، وهکی جبريلي، نهوی خودی کريه نه ميني وه جيی، وهنار تيی عه سماني بو عه ردی.. خودی د دهر حه قا ښي چهندي دا ديژت:

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللّٰهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدٰى وَبُشْرٰى لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١١٧﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلَائِكَتِهٖۙ وَرُسُلِهٖۙ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَلَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِيْنَ ﴿١١٨﴾ وَلَقَدْ اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ اٰيٰتٍ بَيِّنٰتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا اِلَّا الْفٰسِقُوْنَ ﴿١١٩﴾ اَوْ كَلَّمَا عَنْهُدُوْا عَهْدًا نَّبَذَهُ فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٢٠﴾ وَلَمَّا جَاؤُهُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيْقٌ مِّنَ الَّذِيْنَ اٰتُوْا الْكِتٰبَ كِتٰبَ اللّٰهِ وَاَوْ ظُهْرِهِمْ كَانَتْهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٢١﴾

وبه حسنی نه گهرا هاتنه خوارا څان نايه تان بهری نوکه -د نايه تين بوړين دا- نه هاتيه کرن، بهلی ژ نايه تی ب خو دئ يته زانين کو نه ياره تيا جو هيان بو جبريلي ژ بهر هندي بوويه چونکی وی قورئان بو موحه ممهدهی -سلاف لی بن- نينا بوو خوار، وهندی هند کهرين وان ژ قورئانی وپيغه مبهه ری څه دبن کهرين وان ژ وی ژي څه دبن يی قورئان بو پيغه مبهه ری -سلاف

لئ بن- ئینایه خواری! ^(۱) و هندهک زانایین تهفسیرئ دبیژن: پشتی پیغه مبهری -سلاڤ لئ بن- هه می ری ل شان جو هیان گرتین، و بهر سقین بنپر بۆ هه می پسپارین وان داین، چو د دهستی وان دا نه ما ئینا وان گوته پیغه مبهری -سلاڤ لئ بن-: هه پیغه مبهره کی خودی هنارت بت، ملیاکه ته کی دایه د گهل وه حیئ بۆ دئینت، قیجا نه وی وه حیئ بۆ ته دئینت کیه؟ پیغه مبهری -سلاڤ لئ بن- گوته وان: هه قالئ من جبریله! وان گوته: جبریل؟! نه وی مزگینیا شهر وجهنگان دئینت! نه دوژمنی مهیه ^(۲)، نه گهر میکائیل هه قالئ ته با نه م دا باوه ریئ ب ته ئینین، نه خوشتقیئ مهیه؛ چونکی نه مزگینیا رهحمی و خوشیئ دئینت.. قیجا هنگی نه ف ئایه ته هاتنه خواری.

جبریل وهلیه که ژ وهلیتین خودی، و نه کسه ئ نه یاره تیا وهلیه کی خودی بکهت، نه وی دوژمناتیا خودی دکهت، و نه وی دوژمناتیا خودی بکهت، خودی شه ری د گهل وی رادگه هینت، وه کی د هه دیسه کا قودسی دا هاتی: ﴿مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتَهُ بِالْحَرْبِ﴾ ^(۳) ژ بهر قئ چهندی خودی به ره فانی ژ جبریلی کر و که ربا خو دارپته سه ر وان یین که ربا خو ها قیئیه جبریلی، و گوته: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِحَبْرِيْلَ فَإِنَّهُ عَدُوًّا لِي وَعَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ^(۴) من کان عدووا لله و ملتیکته و رسلیه و جبریل و میکئل قات الله عدووا لکنفرین ^(۵) نه می موحه ممه د، تو بیژه وان جو هیئ نه یاره تیا جبریلی دکهن: هه چیئ دوژمنی جبریلی بت، پانی وی ب ئانه هیا خودی قورئان ل سه ر دلئ ته یا ئینایه خواری راستیا کتابین به ری خو ئاشکه را دکهت، و رینیشانده ره بۆ حه قیئ، و مزگینیه بۆ یین خودان باوه ر، و هه چیئ دوژمنی خودی و فریشته یین وی و پیغه مبه رین وی بت، و ب تاییه تی هه ردو فریشته یان جبریلی و میکالی، هندی خودییه دوژمنی کفرانه.

(۱) ووه کی وانه د قئ نه یاره تیئ دا برایتین وان یین سه رد اچووی نه ویئ جبریلی ب خیانه تی گونه هبار دکهن، و دبیژن: وهی یا عه لی بوو، به لی وی حیله کر و نه بو موحه ممه دی ئینا!!
 (۲) و د هندهک ریوایه تان دا هاتیه کو جو هیان نه یاره تیا خو بۆ جبریلی ب هندی فه گری ددا دگوتن: ده می مه مرؤقه ک هنارتی دا بختونه صری بکوژت، به ری بیته شاه، جبریلی نه پاراست و نه هیلا نه م وی بکوژین!!
 (۳) بوخاری قئ هه دیسی ژ نه بوو هوره یه ری فه دگوهیئت.

یہ معنی: ہر وہ کی نایہ تہیٰ دقتیت بیژتہ مہ: ہہچیہ دوزمناتیا خودیٰ وملیاکتہ وپیغہمبہرین وی بکتہ، ئەو کافرہ، وئہوی کافر بت خودیٰ دئی دوزمنیٰ وی بت، وجبریل وہ کی ہر ملیاکتہک وپیغہمبہرہکی دی چو تشتان ژ نک خو ناکتہ وناپیژت، وہر تشتہکی ئەو بینتہ خواری، ئەو وەحیا خودیہ، و ب فەرمانا ویہہ.

وجبریلی، ئەوی ہوین نہ یارہتیا وی دکہن -گہلی جوهیان-، ب فەرمانا خودیٰ ہندہک نایہتین ئاشکہرا بۆ موحممہدی -سلاف لی بن- بین ئینانہ خواری، ومہسہلہ وہ نینہ وہ کی جوهی ہندہک جارن نہ باوہری ئینانا خو ب ئیسلامی ب ہندیٰ قہ گریٰ ددن دبیژن: موحممہدی چو تشتیٰ ئاشکہرا بۆ مہ نہ ئینانہ حہتا ئەم باوہریٰ پی بینین! نہ.. ئەف قورئانا موحممہدی پی ہاتی یا روہن وئاشکہرایہ: ﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْوَائِتِ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ ئەی موحممہد، مہ ہندہک نایہتین ئاشکہرا بۆ تہ بین ئینانہ خواری.. دئاشکہرانہ چونکی دموافقی وی کیتابینہ یا بۆ موسای ہاتیہ خواری، وموعجزہنہ راستیا خو ئاشکہرا دکہن، لەو کہسہکی چو عوزر نینہ باوہریٰ پی نہ ئینت، بەلیٰ ب تنیٰ ئەو باوہریٰ پی نائینن وپشت ددہنیٰ بین ژ ریٰ دەرکەفتین، و ژ زیدہگافی پی ل توخوبین خودیٰ ددان، و ژ دینیٰ راست ودرست دەرکەفتن، وہ کی جوهیان ئەویٰ عہدہتیٰ وانہ ہر جار ئەو پی ل سۆز وپہیمانین خو ددان، چ ئەو پہیمان بن بین ئەو ددہنہ خودیٰ، یان ئەو بن بین ئەو ددہنہ بہیان: ﴿أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ حالئ سرائیلیان د شکاندنا پہیمانان دا چہند یی کریتہ!! ہر گاقہکا وان پہیمانہک دا، دہستہکەک ژ وان دئی وی پہیمانیٰ شکینن؟ لەو قہت وقہت ئەو جہیٰ باوہریٰ نین، دئی بینیٰ ئەفرو ئەو پہیمانہکی گریژدہن وسوباہی دشکینن، وئہویٰ پہیمانشکینن ژ وان پترن ژ وان بین پیگیریٰ ب پہیمانا خو دکہن، لەو نایہتی گۆت: بەلکی پتیرا وان باوہریٰ نائینن.. چونکی پتیرا وان دتہ عداکەرن.

وباشترین نمونہ ل سہر نہ پیگیریا وان ب وی سۆز وپہیمانیٰ یا ئەو ددہن، نہ باوہریٰ ئینانا وانہ ب وی کیتابیٰ یا پیغہمبہریٰ دویماہیٰ پی ژ نک خودیٰ ہاتی، ہر چہندہ وان پہیمان داہو پیغہمبہرین خو کو ئەگہر پیغہمبہریٰ دویماہیٰ ہات ئەو باوہریٰ پی بینن، بەلیٰ گاٹا ئەو پیغہمبہر ہاتی ووان نیاسی وسالوخہتین وی دیتین ژ، وان باوہریٰ پی

نهئنا: ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَأَوْا ظُهُورَهُمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾﴾ خودئ دبئزت: دهئی پیغه مبهری خودئ موحه ممد -سلاف لی بن- بؤ وان هاتی، قورئانهکا وهسا د گهل دا وئ حهقیئ ئاشکهرا دکهت یا د تهوراتئ دا هاتی، ل شوبنا ئه و باوهریئ پی بینن و بزائن ئهغه ئه و حهقیه یا تهوراتئ بهری هنگی بهحس ژئ کری، دهسته کهک ژ وان کیتابا خودئ کو قورئانه دهاقئین، ودبت مهخسه د ب کیتابا خودئ ل قئیرئ تهورات ژئ بت؛ چونکی نه باوهری ئینانا وان ب موحه ممدی -سلاف لی بن- هاقئتنه بؤ وئ حهقیئ یا تهورات پی هاتی، ژ بهحسکرنا ژ سالوخه تئین پیغه مبهری دویماهیئ، کو ب رهنکه کی بهر فرهد د تهوراتئ دا هاتینه، دهسته کهک ژ وان کیتابا خودئ دهاقئین، وددانه پشت خو، ههر وهکی ئه و نزانن کو ئهف پیغه مبهره ئه و یئ تهوراتئ بهحسئ وی کری، و سالوخه تئین وی بهرچاف کرین.

وئهف چهنده یا غه رب نینه ژ وان؛ چونکی کوفرا وان ب خودئ، وئایه تئین وی، و پیغه مبهرئین وی، نه یا نوبه، بهلکی ژ میژه ودره وان تاگیریا کوفری و نه یاره تیا پیغه مبهران کره.. وئهغه نمونه یا دیبه ل سهر قئ چهندي:

وَاتَّبِعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيْطَانِ عَلَىٰ مَلِكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيْطَانَ كَفُرًا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ الْمَلَائِكَةِ بِبَابِلَ هُرُوتَ وَمَرُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنَ خَلْقٍ وَلَيْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ ﴿١٣١﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ زَامَنُوا وَآتَقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّو كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾

سوله یمانئ کورئ داوودی -سلاف لی بن- ئیک ژ پیغه مبهرئین خودئ بین خودان قهدر و بها بو، خودئ پیغه مبهراتی و مه لکاتیا ئسرائیلیان دابوویئ، و ملکه کی زئده و بهر فرهد ئیخستبو و دهستی، و گلهک کارئین موعجزه و په رده در ل سهر دهستی په یدا کر بوون وهکی:

زانينا نهمزمانې طهير وطهوالان، وبن دستكرنا باي و(تهحهكوما) د هاتن وچوونا وى دا، و(تهسخيركرنا) نهجان كو د خزمهتا وى دا بن.. هتد، و ژ بهر وى هتيز وشيانا زيده يا خودى دايه وى ل سهر دهمى وى شهيتانين نهجان كهفتبوننه حالهكى زيده نهخوش وبهرتهنگ، لهو پشتى نهو مري وان هندهك دره وگوتگوك د درهقا سولهيمانى دا بهلاش كرن، نيك ژ وان نهو بوو وان گوت: سولهيمان پيغهمبهر نهبوو، بهلكى نهو سپرهبهند بوو، ونهو تشتين عنتيكه بين وى دكرن ب ريك سپرهبهندي بوو، ونهف گوتنا هه د ناف خلكى دا بهلاقبوو، ب تايهتي جوهيان نهوين كوشتن ودرهوين دريخستنا پيغهمبهران ل بهر وان تشتهكى غهريب نهبوو! ودهمى قورنان بو پيغهمبهري -سلاف لى بن- هاتيه خواري، و د هندهك نايهتان دا بهحسى سولهيمانى هاتهكرن وكو نهو پيغهمبهرك بوو ژ پيغهمبهريتن خودى، هندهك جوهيان گوت: بهري خو بدنه موحه ممهدي، يى بهحسى سولهيمانى د ناف پيغهمبهران دا دكته، ههر چهنده نهو سپرهبهند بوو! نينا نهف نايهته هاتنه خواري دا سولهيمان پيغهمبهري -سلاف لى بن- ژ قى دره وبي بهختيا وان پاقر بكهت ژ لايهكى فه، ودا تبيعهتى جوهيان يى خوار وقيچ د دره حقا پيغهمبهران دا بو مه ناشكهره بكهت ژ لايهكى دى فه.. خودايى مهزن گوت: ﴿وَاتَّبِعُوا مَا تَقُولُوا أَلَسْئَطِينَ عَلَىٰ مَلِكٍ سُلَيْمَانَ﴾ نهو جوهيپن حهقى هيلاي وپشت دايه كيتابا خودى وخو وهكى نهزانان لى كرى، رابوون دويكهفتنا وان چيروك وچيقانوكان كر بين شهيتانان ل سهر دهمى حوكمداريا سولهيمانى د دره حقا دسهلانا وى دا دخواندن وبهلاش دكرن^(۱)، ونهفه تشتهكى غهريبه ژ وان، كيتابا خودى يا روهن وناشكهره دهيلن ودويكهفتنا هندهك دره وگوتگوكين شهيتانان دكهن، و د گهل هندى ژى دبپشن: نهو شهعبى خودى يى هلبزارتينه!

(۱) د هندهك گوتنان دا دئيهته فهگيران كو شهيتانان هندهك سپرهبهندي وطلسم نفيسين، ومورا كاتبي وى ناصفى كورئ بهر خيى رهقاند و ل دويماهيا نفيسينا خو دا، وپشتى مرنا سولهيمانى چوون نهو نفيسينا خو كره د جهكى را ل بن كورسيكا سولهيمانى، پاشى هاتن گوتنه خلكى: سولهيمان پيغهمبهر نهبوو، بهلكى نهو سپرهبهند بوو، ونهگهر هوين باوهر نهكهن هرن فلان جهى ل بن كورسيكا وى هلكولن دئ دهفتهرا وى يا سپرهبهنديان بينن. وكافا نهو چووين وان نهو جه هلكولاي يى وان گوتى، ونهو دهفتهر ديتى يا وان بهحس ژئ كرى، وان گوت: ب خودى راسته نهو سپرهبهند بوو نه پيغهمبهر بوو!

خودئ بهرسقا وان دا وپیغه مبهری خۆ سوله یمان ژ سیره بندی پاک کر وگوت: ﴿ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَنُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا ﴾ جو هیان باوهری ب گوتنا شهیتانان ئینا ده می وان گوتی: سوله یمان سیره بندده. وئو ب خۆ سوله یمان کافر نه بوو بوو، وئو فیری سیره بندی ژی نه بوو بوو، بهلکی یین کافر بووین شهیتان بوون ﴿ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ ﴾ ئو مروشان فیری سیره بندی دکهن.

وئو ئایه ته هندئ دگه هینت کو سیره بندی وفیر کرنا وئ کوفره، لهو هژماره کا زانایان بو هندئ چووینه کو ئو کهسی سیره بندی بکهت دی ئیتنه کوشتن کافر، ئه گهر تویه نه کهت.

و ل دۆر په یشا (ما) و (الملکین) ئهوا د قی ئایه تی دا هاتی: ﴿ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمَلَائِكَةِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمُرُوتَ ﴾ پتر ژ گوتنه کی هه نه، هنده ک دبیرن مهنا ئایه تی ب قی رهنگیه: جو هیان دو یکه فتنا شهیتانان کر.. ههر وهسا وان دو یکه فتنا وئ سیره بندی ژی کر ئهوا بو وان ههردو ملیاکه تان هاتی هه خوارئ ئه وین ل عهردئ بابل ل عیراقئ ههین، ئه وین نا قین وان: هارووت ومارووت.

و ل دو یف قی گوتنی (ما) نه بوو نه فیکرنییه، وههردو مهلهک هارووت ومارووتن، و خودئ سیره بندی ب سه ر وان دا هه نارتبوو بو جه رباندنا خه لکی، دا هنده ک باوهری پی بینن و کافر بین، و دا هنده ک کوفرئ پی بکهن و باوهری بینن.

وهنده ک دبیرن: (ما) ل قیرئ بو نه فیئ هاتی، وهنگی مهنا ئایه تی ب قی رهنگی لی دئیت، دبیرت: خودئ چو سیره بندی ل سه ر ههردو ملیاکه تان نه ئینابوو خوارئ.. و خودانین قی گوتنی دبیرن: ئه قه ژی رهده که خودئ ل سه ر جو هیان دکهت، چونکی وان دگوت: سوله یمان سیره بند بوو، و سیره بندی بو جبریلی و میکائیلی هاتبوو خوارئ. ئینا خودئ بهرسقا وان دا وگوت: سوله یمان سیره بند نه بوو، و خودئ چو سیره بندی بو جبریلی و میکائیلی نه هه نارتبوو. و ل دو یف وئ گوتنی (هارووت ومارووت) د پامانا خو دا بو په یشا (الملکین) نازقرن، بهلکی ئه و دبه نه ده سپیک بو رسته یه کا دی و دبه نه (به ده ل) بو په یشا (الشیاطین) یا بۆری، وهنگی مهنا ب قی رهنگیه: سوله یمان کافر نه بوو و سیره بندی ژی

نه بوو، بهلکي شهيتانان کوفر کربوو، وخه لک فيري وي سیره بنديي ذکر يا ههردو سیره بنديي بابل بين ناقدار هارووت ومارووتی نيشا خه لکی ددا.. و(بابل) پایته ختا (نه بوو خاذا ناصه ر) ی بوو، نه وي هپرش کريه سه ر مهمله که تا سرائیلیان و پایته ختا وان يا پیروز خرابکری، و ب هزاران ژن ومير ژ وان گرتين ويئخسیر کرين و د گهل خو برينه وهلاتی خو.

﴿ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ﴾ و نه ههردو فریشته بين کو ب نانهیا خودی و بو جه پاندا خه لکی، سیره بنديي نيشا مرؤفه کی نادهن هتا نه وي شیرت نه کهن، و وان ژ خو فیترکنا سیره بنديي پاشقه نه بن ونه بیترسی: ب خو فیترکنا سیره بنديي و گوهداریا شهيتانان کافر نه به.. نه فه ل سه ر گوتنا ئیکي، و ل سه ر گوتنا دووی نه ف گوتنا دویمایی یا هارووت ومارووت دیترنه خه لکی، ترانه کرنه ژ وان نه وي ب خه لکی دکهن، و دیترسی: گوهداریا مه نه کهن! وهه ر چاوا بت مرؤف ژ وان ههردو وان فیري وی تشتی دبن بی نه وه فیانی پی دئیخنه د ناقبه را ژن ومیران دا هتا وان ژیک دکهن: ﴿ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ ﴾ به لی نه وي سیره بنديي بی نانهیا خودی نه بت نه شین زبانی بگه هیننه ئیکي: ﴿ وَمَا هُمْ بِضَّالِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ یه عنی: سیره بنديي ب خو چو کارتیکرن ل سه ر که سی نینه، وه سا نه بت نه موافقی قه ده را خودی بت. ﴿ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ﴾ و سیره بنديي ب تنی فیري وی تشتی دبن بی خرابی وزیان پی دگه هته وان ل ناخره تی، و چو مفایی وان تیدا نه، و نه گه هات و د دنیا یی دا فایده یه کی کیم ژئ گه هشته وان ژئ، نه وي فایده یی حه رامه بو وان، و ل ناخره تی دی بته به لایا سه ری وان.

﴿ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴾ و ب راستی نه ف جو هیین هه، بین دو یکه فتنا دره وین سیره بنديان دکهن و پشت دده نه کیتابا خودی، نه وان زانیه کو هه چیی سیره بنديي بو خو هلبثیرت وحه قیی بهیلت، نه وی ل ناخره تی چو بار د خیرئ دا نابت.. نه وي قئ چهندی باش دزانن به لی کاری پی ناکهن، قیجا چ پیسه تشت بوو وان خو پی کری کو باوهری و دو یکه فتنا پیغه مبه ری دایه ب سیره بنديي و کوفری، نه گه ر وان زانیه ک ب وی هه با یا شیرت پی ل وان هاتیه کرن.

﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٣٧﴾ ﴾ وئەگەر وان جوھیان باوھری ب خودی ئینابا، ل شوینا باوھری ئینانا وان ب سیرەبەندیا شەیتانان، وتەقوایا خودی کربا وژی ترسیابان، ئەو دا زانن ھندی ئەو خەلاتە یی خودی دئ دەتە وان سەرا فی چەندی چیتەر ژ وی سیرەبەندیا وان باوھری یی دئینا، و ژ وی مفاہی بی خیر یی وان ب وی سیرەبەندیی ب دەست خو ژە ئینای، ئەگەر وان خەلات و جزادانا خودی زانیبا، و علمەکی ب مفا ل نک وان ھەبا.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَقُوْلُوْا رَاعِنَا وَقُوْلُوْا اَنْظِرْنَا وَاَسْمَعُوْا وَلِلْكَافِرِيْنَ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١٣٨﴾ مَا يُوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَلَا الْمُشْرِكِيْنَ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ خَيْرٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿١٣٩﴾

ل وی دەمی سوورەت ھیدی ھیدی بەر ب دویمایا (جەولا) خو ژە د گەل ئسرائیلیان دچت، د فان ھەردو ئایەتان دا ئەو (تەعقیبەکا) کورت دەتە وان ھەمی بابەتین بۆری یین پەبوەندی ب ھەلوپستنی چەپەری (کوفری و نفاقنی) قە ھەمی ژ گازی ئیسلامی، وئە گوئنی ئیکسەر ئاراستەیی خودان باوھران دکەت، بۆ ھندی دا بەری وان بدەتە تۆرەبەکی پاک د گوئن و سەردەریا وان دا د گەل پیغەمبەری -سلاڤ لی بن-، و ژ لایەکی دی قە دا وان ژ ھندی بترسینت و پاشقە بەت کو ئەو د ئاڤا کرنا کسینیا خو یا تاییەت دا چاڤ ل کافر ویی دین و منافقان بکەن.. مروۆفی موسلمان دقیت خودان کەسینیەکا سەربخوۆت، نە یا ھژھژۆک و ئاڤا کری ل سەر بناخەیی چاڤا کرنا کەسینی دین دوژمنان.

وئەف ئایەتە ئیشارەتە بۆ سەرھاتیەکا ل دەمی پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- چیبوی، ئەو ژئ ئەقە بوو: دەمی صەحابی دەھاتنە نک پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- و د گەل دئاخفتن، ھندەک جارن وان دگوۆتی: (راعنا) و مەعنا فی پەیقی د زمانی وان دا ئەو بوو: تو گوھداریا مە بکە و سەح بکە مە.. بەلی جوھی ئەوین فیبری گوۆتا ئاخفتنن سەقەت بووین د دەر حەقا پیغەمبەران دا، و قیانا تەحریفی و وەربادانا گوۆتان د گەل خوینا وان گەریای، دەمی دەھاتنە نک پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- ئەف گوۆتە ب خو (ئستغلال) دکر و ب دەف خواری قە

دگۆت، دا بېژن: (راعينا) يان (راعونا) وهەردو ب پامانا خەبەر بېژىڭ دئىن، يەئىنى: تو ئەحمەقى مەيى، يان تو شقانى مەيى!! د دل دا وان دقيا گۆتتەن سەقەت بېژنە پىغەمبەرى -سلاڭ لى بن-، و ب سەر قە وەسا د خۆ دئىنادەر کو مەخسەدا وان ژى وەكى يا سەحابيان ئەو پىغەمبەر گوهداريا وان بکەت. وەكى دەمى ھندەك جارن دەتەنە نك و دگۆتتەن: (السلام عليك) ل شويىنا (السلام عليك) يەئىنى: مرن بو تە بت! و وان ھزر دكر پىغەمبەر -سلاڭ لى بن- ب قى ئەزمان درتيا وان ناحەسييت، لەو د ناڭبەرا خۆ دا دگۆتتە ئىك و دو: مە نەدو پىريا ب دزى قە خەبەران بېژنە موخەممەدى، نوکە ئەم خەبەران ئاشكەرا يى دېبىژنى! و سەعدى كورپى موغادى -ئەوى ئەزمانى وان دزانى- ب سەر قى فېلبازيا وان ھلبو، لەو جارەكى گۆتە وان: جارەكا دى من گوھ ل ئىك ژ ھەو بىت ھوبن قى ئاخفتنى بېژن دى ستوبى ھەو بوم. وان گۆت: ئەم ژى ھەر وەكى ھەو دېبىژن، ما ھوبن ژى وە نابىژن!؟

ئىنا ھنگى ئەف ئايەتە ھاتتە خوارى.. خودايى مەزن گۆت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ وَامَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و ئەقە گازىكە بو خودان باوهران ب شەرىفترىن سالوختەئى ئەو پى دئىنە نياسىن، كو باوهرى ئىنانا وانە ب خودى: ئەى گەلى ئەو پىن باوهرى ب خودى ئىناى، ھوبن نەبېژنە موخەممەد پىغەمبەرى: (راعنا)، قى پەيقى بو وى ب كار نەئىن، ھەر چەندە مەعنايا وى د زمانى ھەو دا يا دورستە ژى، و ھەو چو ئىتەتەن خراب ب گۆتتا وى نىنن ژى، چونكى دبت مەعنايەكا خراب ژى ژى بىتە وەرگرتن، ئەگەر پىچەكى ئەو بىتە گوھارتن، و جوھى دەمى وى پەيقى دېبىژن، مەخسەدا وان پى ئەو مەعنايا خرابە، ھوبن دەمى وى دېبىژن، مەخسەدا ھەو پى ئەو ھوبن بېژنە پىغەمبەرى -سلاڭ لى بن-: ل حالى مە بنىرە، و بىنەنا خۆ ل مە فرەه بکە حەتا ئەم د گۆتتا تە بگەھىن! بەلى مەخسەدا جوھيان پى ئەو نەبوو يا ھەو پى ھەى، بەلكى مەخسەدا وان پى زقراتى و خەبەر بېژى بوو، و ل شويىنا قى پەيقى ھوبن -گەلى خودان باوهران- پەيشا (انظرننا) بېژن، يا كو ھەر وى مەعنايى ددەت يا ھەو دقیت ھوبن بېژن، و جوھى نەشپىن مەعنايىن دى بىن خەلەت لى بدەن، و ھوبن گەلى خودان باوهران گوهداريا وان فەرمانان بکەن بىن كول ھەو دئىنە کرن، يەئىنى: ھوبن وەكى وان جوھيان نەكەن بىن گۆتتەنە پىغەمبەرى خۆ: ئەم گوهداريا تە ناکەن.. چونكى ئەوى گوهداريا پىغەمبەران نەكەت، دى

ژ بئ باوهران ئیته هژمارتن، وئوئ بئ باوهر بت عهزابهکا ب ئیش بو ههیه. وئی ئایهتی -وهکی زانایی ناقدار ئیمامی قورطبی دبیت- دو دهلیل تیدا ههه:

بئ ئیکتی: دقیت ئەم خو ژ وان په یقان بدهینه پاش بین کیمکرن وشکاندن، یان بئ تۆرهیی تیدا ههبت.

بئ دووی: ئەگەر تشتهک بهری مروئی بدهته خرابیی دقیت مروث خو ژئ بدهته پاش، ئەگەر خو ئەو تشت ب خو یی دورست ژئ بت، ئەقە ل دویف وی بناخهیی فقهی ئەوئ دبیتژی: (سد الذرائع) یهعنی: گرتنا ریکئ ل بهر وی کاری یئ سهری دکیشته تشتهکی نهدورست. ئەو ب خو گوتنا په یقا (راعنا) تشتهکی دورسته؛ چونکی مهعنا یا وی ئەوه: بهری ته ل مه بت.. بهلی چونکی جو هیان مهعنا یهکا دی یا خه لهت لی ددا، خودی گوتنه خودان باوهران: هوین وی په یقی نه بیژن!

ژ لایهکی دی قه ئەقە ئایهته دبهته دهلیل کو بو مه موسلمانان چی نات ئەم د گوتن وکریار ورهفتاری خو دا چاڤ ل کافران بکهین، و(موخالهفته) وان تشتهکی فهره بو مه؛ چونکی ئەو کهسی چاڤ ل ئیکی بکهت دئ ژ وی حسیب بت، وهکی د هه دیسهکی دا هاتی. وحهتا ئەم خو ژ چاڤلیکرن وحهژیکرنا فان کافر وی دینان بدهینه پاش، ئایهتا د دویف دا نهقیانا وان بو مه دهسینشان دکهت، ودبیت:

﴿ مَا يَدْعُو الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَبْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ﴾ گهلی خودان باوهران، ئەوین کافر بووین چ ژ خودانین کیتابی بن، ژ جو هی و فهلان، یان ژ بوتپه ریسان بن، ئەوین شریکان بو خودی د عیبادهتی دا ددانن، حهز ناکهن، ونهقیین قهنجیهک ژ لایئ خودایی ههوه قه ب سهه ههوه دا بیته خواری، وهکی: هاتنه خواری قورئانی، وهنارتنا پیغه مبهری، ودانا زانینی، یان ژئ ههه سهه رکهفتن و مزگینهکا ههبت، دلین وان دتژی کهرب وکین وحهسویدینه د دهر حهقا ههوه دا، لهو وان پئ خو ش نینه خیرهک ژ خودی بگههته ههوه، بهلی نه ب حهز وقیانا وان.. یئ خودی بقیت ئەو دلوقانیا خو بو وی تابهت دکهت، و خودی خودانی قهنجی و سهه راتییا مهزن وفرههه، ئەو ل دویف حکمهت و قیانا خو قهنجی د گهل به نیین خو دکهت.

﴿ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ ﴿١٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِن وَّلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٧﴾

ژ قهنجی ورهحم وکهره ما خودی د گهل ئوممه تا ئیسلامی ئەو بوو وی شریعه ته کی خوش و ب ساناھی بو وان هنارت، وئیک ژ روبین ساناھی کرنا شریعه تی ئیسلامی ئەو بوو (ته دهرروج) د ئە حکامین وی دا هه بوو، یه عنی: شریعه ت هه می ب ئیک جاری نه هاتبوو خواری، به لکی ئەو پینگا ف پینگا ف هاتبوو، وهنده ک جار ان حوکمه کی شه رعی بو دهمه کی به روه خت دا ئیت، وپشتی هنگی ئەو حوکم دا ئیتنه گوهارتن، و حوکمه کی دی ل شوینی دا ئیتنه دانان. وئەف چه ندا هه د شریعه تی جو هیان دا نه بوو، ده می تهورات بو مووسای هاتی هه می ب ئیک جاری هات، وپشتی هنگی ئە حکامین وی بی گوهورین وه کی خو مان، وهه ر پیغه مبه ره کی هاتبا ژ ی هه ر کار ب ئە حکامین تهوراتی دکر، حه تا ده می عیسا هاتی ژ نوی وی ب ئە مرئ خودی هنده ک ئە حکامین تهوراتی یین ب زه حمه ت گوهرتن، وهنده ک ئە حکامین ب ساناھی ل شوینی دانان.. ژ بهر قی چه ندی ل بهر جو هیان -ئەوین نه باوه ری ب عیسا ی هه ی ونه ب مه حه ممه دی- تشته کی گه له کی غه ریب بوو خودی حوکمه کی خو بگوهورت، ووان گۆت: ده می خودی حوکمه کی خو راکه ت و ب ئیک دی بگوهورت، مه عنا وی ئەوه کیماسی د علمی خودی دا دی هه بت، تشته ک وی نه دزانی پاشی وی زانی، ئینا وی ژ بهر هندی حوکمی خو گوهارت!

وده می هنده ک ئە حکام د شریعه تی ئیسلامی دا هاتینه گوهارتن ونه سه خه کرن، وه کی گوهارتن روو گه هی ژ قودسی بو که عبی، جو هیان ئەف چه نده بو خو ب ده لیقه زانی دا هنده ک گۆت گۆکان د نا ف موسلمانان دا به لاف بکه ن، وگومانی بو وان د راستیا گازیا پیغه مبه ری دا -سلاف لی بن- پهیدا که ن، لهو وان گۆت: چاوا چی دبت خودی حوکمه کی بده ت، پاشی لیقه بیت و حوکمه کی دی بده ت؟ ئەفه نابت!

د به رسفا وان دا خودی گۆت: ﴿ مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا ﴾ ئەم ئایه ته کی ناگوهورین (نه سخ ناکه ین)، یان ئەم وی ژ سه ر دل وهزرا خه لکی نابه ین، حه تا

ئہم ئیکا ژ وئ ب مفاتر، یان ئیکا وەکی وئ د بارلیکرن (تہکلیف) وخیڑی دا بۆ ھوہ نہئینین.

و(نسخ) -وہکی زانایین سوننی ددہنہ نیاسین- ئہوہ حوکمہکی ھاتیہ دانان وبنہجھکرن ب حوکمہکی دی بیتہ گوھارتن یی پشتی وی ھاتیہ خواری، ب رنگہکی وەسا ئەگەر حوکمی دووی نہبا یی ئیکی دا مینت ودا کار پی ئیتہکرن. وچونکی نہسخی چو موستہجیلی تیدا نینہ، وئہو ہندی ناخوازت کو سالوختہک ژ سالوختین خودی ھاتبتہ گوھارتن، وچونکی ئەحکام وفەرمان ب ئیرادہیی قی دگریدای نینن ھتا ئەم بیژین گوارتتا حوکمی گوھارتتا ئیرادی پی دقیت، ونسخ ہندی ناگہینت کو زانینا تشتہکی دی ژ نوی بۆ وی پەیدا بوویہ. ژ بہر شان ئەگەر ان عہقل موستہجیل نابینت کو (نسخ) ژ خودی پەیدا بت.

قی ئایہتی رەددا جوھیان کر، ووی خودان باوہر ژ ہندی ترساندن کو ئەو باوہر ژ شوہبہ وگوتگوتکین جوھیان بکەن، وگوت: حوکمہک ژ ئەحکامان نائیتہ گوھارتن، ونایتہ ژبیرکرن، ئەگەر حوکمہکی دی یی وەکی وی، یان یی ژ وی چیتەر ل شوینا وی نہئیتہ دانان. و دو مەسەلہ ل قیڑی ھنہ دقیت ئەم ل نک راوہستین:

یا ئیکی: رامانا دورست یا پەبقا ﴿نُسِهَا﴾ ئەو نینہ خودی -حاشا- وئ ئایہتی ژ بیر دکەت یا ھاتیہ نہسخہکرن، چونکی ژ بیرکرن تشتہکی موستہجیلہ ل سەر خودی، بەلکی مەعنا وئ ئەوہ: ئەم وئ ژ بیرا ھوہ دہین، دەمی ئەم وئ نہسخہ دکەین، وھوین ئیدی کاری پی ناکەن، ودبت (نسیان) ل قیڑی ب رامانا (ھیلانی) ژی بت، چونکی (نسیان) د زمانی عەرہبان دا ب رامانا ھیلانی ژی دئیت.

یا دووی: دەمی خودی دبیرت: ئەم ئایہتہکا ژ وئ چیتەر ل جہی وئ ددانین ﴿نَاتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا﴾ مەعنا وئ ئەوہ: ئایہتہکا بۆ ھوہ چیتەر دەمی ھوین کاری پی دکەن، چونکی پتر مەصلحەتا ھوہ پی ب رېقہ دچت. نہ کو ئایہتہکا چیتەر ژ ئایہتا بۆری؛ چونکی ئایہتین خودی ھمی د چیتری وبہایی دا وەکی ئیکن.

و ل دویمایا ئایہتی گوتن بۆ پیغەمەری -سلاف لی بن- دئیتہ ناراستەکن: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئەری وما تو ئەی موحمەد زانی کو ہندی خودیہ

ل سهر ههر تشته کی یی خودان شیان، و تشتهک وی بیزار ناکهت. و ل قییری گوتن د ریکا موحه ممدی را -سلاف لی بن- یا ناراسته کریه بو نوممه تا وی، ههر وهکی نایه تی دقیت بیژته موسلمانان: گوهد نه دهنه جوهیان، نهوین دبیزن: چی نابت خودی چو نایه تان نه سخ بکهت؛ چونکی چو تشت نینه ل بهر خودی یی ب زه حمهت بت.

وحه تا مهزیا خودی باش بو مه دیار بت، ودا کو نم بزاین هندی دانانا شریعه تانه مافه که ژ مافین خودی ب تنی، و تشته کی موسته حی نینه ل سهر وی نهو حوکمه کی ب نیکی دی بگوهورت، نایه تا د دویف دا گوت: ﴿ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اِلٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اِلٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۱۷۰﴾ نه ری ما تو نهی موحه ممد- و نوممه تا ته نه زانن هندی خودییه خودانی عهرد وعه سمانانه؟ تشتی وی بقیت نهو دکهت، و نهو حوکمی ب وی دکهت یا وی دقیت، و چاوا وی بقیت نهو وهسا فهرانی ل به نیین خو دکهت، و ب تنی یا ل سهر وان نهو نهو حوکمی وی قه بویل بکهن و گوهداریا وی بکهن، و نه گهر وان گوهداری نه کر، ژبلی خودی که سهک نینه سهرکاریا وان بکهت، یان وان ژ عه زابا خودی بیاریت. قیجا هوین گهلی خودان باوهران ژ وی پیقه تر که سی پشته فان بو خو نه بینن، و داخوازا هاریکاری ژ نیکی دی ژبلی و نه کهن، و خو ب دهست حوکمی وی شه به ردهن، و وهکی سرائیلیان نه کهن نهوین نه زمان درژی د دهر حقا پیغه مبه رین خو دا کری:

اَمْ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَسْـَٔلُوْا رَسُوْلَكُمْ كَمَا سِـَٔلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ وَّمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ
بِاِلٰهٍ يَمِّنْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿۱۷۱﴾ وَاَكْثَرُ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَوِ يَرُدُّوْنَكُمْ مِّنْ
بَعْدِ اِيْمَانِكُمْ كُفْرًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاَعْفُوْا
وَاَصْفَحُوْا حَتّٰى يَأْتِيَ اِلٰهٌ بِاَمْرٍ اِنَّ اِلٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱۷۲﴾ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَوَاتُوْا
الزَّكٰوةَ وَمَا تَقَدَّمُوْا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ يَّجِدُوْهُ عِنْدَ اِلٰهِ اِنَّ اِلٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۱۷۳﴾

و د فان نایه تان ژی دا گوتن هیشتا یا به رده و امه بو خودان باوهران، خودای مه زن دبیزتی: ﴿ اَمْ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَسْـَٔلُوْا رَسُوْلَكُمْ كَمَا سِـَٔلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ وَّمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِاِلٰهٍ يَمِّنْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿۱۷۱﴾ یه عنی: پستی هوه زانی کو ملکی عهرد وعه سمانان

یئ خودییه، وحوکمداری یا وییه، ههوه -گهلی خودان باوهران- دثیت چاڤ ل ئسرائیلیان بکن و ژ رکداری و خومهنکرن پسپارا هندهک تشتان ژ پیغه مبهری خۆ موحه ممه دی بکن، وهکی وان پسپار ژ مووسای کری؟

ودبت ئەفه ئیشارهت بت بو وی پسپاری یا جوھیان ژ مووسای کری دهمی باشین وان گوئی: مه دثیت خودی ب چاڤ بینین. یان دهمی وان پسپارا سالوخته تین چیلئ ب فرهی ژئ کرین دهمی وی گوئی وان: چیلهکی فه کوژن.. خودی دبیرت: هوبن وهکی وان نهکن، وهچی فه مانا پیغه مبهری ههوه ل ههوه کر هوبن گوهداریا وی بکن، چونکی ههچی گوهداریا پیغه مبهری نهکته، وفه مانا وی ب جه نهئیت، وئهمان درتیران د دهر حهقا وی دا بکته، ئەو دئ بته ژ وان یین باوهری ب کوفری گوهارتی، وهچی باوهری بهیلت ئەو ژ ریکا خودی یا راست دهرکهفت، و بهر ب نهزانی و سهرداچوونی فه چوو. وئهف ئایهته موسلمانان ژ هندی ددهته پاش کو ئەو گهلهک پسپاران ژ پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- بکن، ب پهنگهکی وهسا کو پسپارین وان بینه نهگهرا شداندا د دانانا نه حکامان دا، پیغه مبهری ژ -سلاڤ لی بن- د گوتهکا خۆ دا دبیرت: ﴿ذُرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكٌ مِّنْ كَان قَبْلَكُمْ بِكُفْرَةٍ سَأَلْتَهُمْ وَأَخْتَلَفْتَهُمْ عَلَىٰ أَنْبِيَائِهِمْ، إِذَا أَمَرْتُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَإِذَا نَهَيْتُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ﴾^(۱) یه عنی: وی تشتی بهیلن یئ من بهس ژئ نه کری، هه ما ئەوین بهری ههوه چوونه هیلاکی چونکی وان گهلهک پسپار ژ پیغه مبهری خۆ دکر، و ل سهر گوئین وان ب خیلاف چوون، فیجا نهگه من فه مان ب تشتهکی ل ههوه کر چهند هوبن بشین هوبن وی تشتی بکن، وئهگه من هوبن ژ تشتهکی دانه پاش، هوبن خۆ ژ وی تشتی بدنه پاش.

وبهری نوکه ئایهتهکا فی سورتهتی ئەم ل دوژمنکاریا کافرین کیتابی و موشرکان ناگه هدار کربوین، و ل فیرئ ئایهت جاردهکا دی بیرا مه ل ئیک ژ رهفتارین کیتابیان دئینهته بین هندی دگههینن کو دلین وان ژ نه فیانا مه دترینه، و دبیرت: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِّنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفْرًا حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ گهلهکان ژ خودانین کیتابی ژ جوھیان ئەوین تهورات بو هاتیه خواری، دخواست کو

(۱) موسلم فی هدیسی ژ نه بو هورهیری فه دگوهرت.

نېو پشتمې باوهرې نېنانا ههوه، ههوه ل کوفري شه گه پېنن، جاره کا دی بهري ههوه بدهنه عيباده تي صه نه مان.. ما نه تشته کي غه ريبه کهسه کي خو بدانت خودان باوهر ودويکه فتيي پيغه مبهران، ههز بکهت هندهک خوديناس ل باوهر يا خو ليغه بېن، جاره کا دی ل کوفر وصه نه م په رتسيي بزقرن؟

ويوچي؟ نېو چيه تي هيغيي ل نک وان پهيدا دکهت، ودکهته خوزيا وان يا مهزن؟

نايهت به رسقي بو مه ناشکهرا دکهت ودبيژت: نېو تي چهندي دکهن، ژ بهر وي کينا دلين وان تري کري، پشتمې حه قی بو وان ناشکهرا سووي، ووان ژ نيشانان زانی کو موحه ممه ده نېو پيغه مبهري خودي بي به حسي وي د کيتا با وان دا هاتي.. نېو حه سویدیي ب خودان باوهران دهن، ووان پي خوش نينه نېو بېينن خودي قهنجيي د گهل کهسه کي دی ژلي وان بکهت، لهو کهريين وان شه دېن، ونېو ههز ناکهن هوين ل سهر حه قیي بمېنن، وهه می هيغيا وان نېوه هوين جاره کا دی ل کوفري بزقرن.

و ل وی دهمي قورنان تي هه می کهرب وکينا وان بو مه بهرچاښ دکهت، و ل وی دهمي کو دبت (رهد فعل) بو هندهک ژ مه چي ببت بهرانبهري تي کاري وان بي کریت، نايهت بهري مه ددهته نيک ژ نه خلاقين پاک وبلندين نيسلامي، دا بمينين خودان گيانه کي پاقر، بي دوير ژ کهرب وکين ونه ثيان، نايه تي گوت: ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهَ بِأَمْرٍ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿٢٤٠﴾ تي جا هوين گه لی خودان باوهران، بهرانبهري تي حه سویدی وکهرب ونه ثيانا وان، وان عه فی بکهن، و ل نه زانينا وان بيورن، هه تا خودي فهرمانا خو د دهر حه قا وان دا بدهت، هندي خودي به ل سهر هه تشته کي بي خودان شيانه چو تشت وي بيزار ناکهن.

وگه لهک زانايين ته فسيري ل وي باوهرينه کو نهمري خودي (بي ژ نوي دي نييت) نېوي نهف نايه ته نيشاره تي دده تي، فهرمانا ب کرنا شهري کافرين کيتايان وکوشتنا وان بو هه تا نېو بيينه د نيسلامي دا يان جزبي وزيره سه ري بدهت، کو پشتمې هنگي نهف فهرمانه هاتبوو، وه کي د تي نايه تي دا هاتي: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ ﴿٢٩﴾ (التوبة: ٢٩) وهندهک زانا وه کي (نبن عه بياسي) دبيژن: تي

ئایهتا شهرى یا سوورهتا (التوبة) ئایهتا صولحى یا سوورهتا (البقرة) نهسخه کړه. بهلى چو مانعى نینه کار ب هردو ئایهتان بیته کړن، ههر ئیک ل دهمى وى و جهى وى، بى ئیک یا دى نهسخه بکته، چونکى فهرمانا ب جیهادى و فهرمانا ب صولحى و عه فیکرنى، هردو د شریعتى ئیسلامى دا هه نه، و کار ب هردووان دئیته کړن، ههر ئیک ل جهى وى.

وختا نه فیان وکهر یا کیتابیان ئیکا هند ژ هه وه -گهلى خودان باوهران- چى نه کته قیجا هوین ژ گوهدارى و طاعه تى خودایى خو غافل بین، هوین ژ وان بگهرن، بلا دلین وان ب کهرى بسوزن، و هوین ل عیباده تى خودایى خو بزقرن: ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ گهلى خودان باوهران، بلا بهندک د ناقبه هه وه و خودى دا نه ئیته برین، هه ردهم هوین ب کرنا نفیترى ب پهنگى وى بى دورست رابین، وزه کاتا هاتیه فه رکرن بدهن. و هه ر خیره کا هوین بو خو پیشکیش بکه ن خیرا وى هوین ل ناخره تى ل نک خودى دى بینن، هندى نه وه نهو ب هه مى کربارتن هه وه بى بینه ره، و دى هه وه سه را وان جزا دته.

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرَىٰ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١٠﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١١﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ الْنَصْرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ الْنَصْرَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٢﴾

و هه ر د سیاقى ناگه هدارکرن و هشیارکرن موسلمانان دا ژ کافرین خودان باوهران، نه ف ئایه ته هنده ک ژ وان گوتنان بو مه فه دگيرن بىن جوهى و فه لان بو خو دگوتن و دلین خو پى خوش دکرن، و بهرى هه میان نهو گوتن بوو یا به لاف ذکر کو بهس نهون بىن کو ل ناخره تى دى چنه به حه شتى، ئایه ت دبیترت: ﴿وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرَىٰ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ﴾ نه فه گوتنه ک بوو ژ گوتن بىن وان بىن غورورا وان بو مه ناشکه را دکهن، وان

دگۆت: يېڭى ژ مە نەبت، و ل سەر دىنى مە نەبت، ئەو ناچتە بەحەشتى، جوهيان گۆت: يېڭى جوهى نەبت ناچتە بەحەشتى، وفەلان گۆت: يېڭى فەلە نەبت ناچتە بەحەشتى.. وئەقە ھەر وەكى وئى گۆتتېيە يا بەرى نوکە ژى ئايەتەكى ژ جوهيان قەگواستى، دەمى وان گۆتى: ھندەك پۆژىن ھۆمارتى وکىم تى نەبن ئاگر ب مە ناکەقت. خودى ئەو درەوين دەريخستن و بەرسفا وان دا وگۆت: ھەما ئەو ھېقىيەكە ئەو بۆ خۆ پادھيلن، ھېقىيەكە چو راستى بۆ نينن، وگۆتتەكە وان چو دەليل ل سەر نينن، ئەگەر نە.. کانى بلا ئەو دەليلەكى ل سەر قى دەعويا خۆ بينن: ﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ تو ئەى موخەممەد، بېژە وان: ئەگەر ھوين راست دېيژن کو ژ ھەو پېقەتر کەس ناچتە بەحەشتى، کانى دەليلەكى ئاشکەرا ل سەر قى گۆتتا خۆ بۆ مە بينن! و بەرى نوکە داخواز ژ وان ھاتبووکرن کو ئەو داخوازا مرنى بکەن ئەگەر راستە ئەو بەحەشتينە، بەلى وان ئەو داخواز نەکر، تىشتى ھندى دگەھىنت کو وان ب خۆ ژى باوهرى ب گۆتتا خۆ نينە!

و ھەر د مەجالى زفراندا قى گۆتتا وان ل وان، ئايەتتى دىتتا ئىسلامى د قەبوپلکرنا کارى دا بۆ مە ئاشکەرا کر وگۆت: ﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ يەعنى: وە نينە وەكى ئەو دېيژن کو بەحەشت بۆ وان ب تىيە، بلا ئەو ژ قى تەخمينا خۆ يا خاڭ ھشيار بىن، بەحەشت نەبەس يا وانە، بەلكى ھەر كەسى خۆ ب دەست خودى ب تىنى قە بەردەت، وىي دلسۆز بت، و بەرى وى دەمى گۆتن وکرياران دا ل خودى ورازىبوونا وى بت، ئەو دى چتە بەحەشتى. و ھەچىيى ب قى رەنگى بت جزايى کارى وى بۆ وى ل ئاخەرەتتى ل نك خودايى وى ھەيە، کو چوونا بەحەشتىيە، وئەو ژ نەخوشىيەکا ل پاشەپۆژى بگەھتتى ناترست، وئەو ل سەر وان پشک وبارىن د دىيايى دا نەگەھنى ب خەم ناکەقت.

و ژ قى ئايەتتى ئەو شەرت بۆ مە ديار دىن بىن کو دقئيت د کارى دا ھەبن ھەتا خودى وى ژ مروقى قەبوپل بکەت، ئەو ژى ئەقەنە:

ئىتک: دقئيت ئىخلاص ل نك خوداننى کارى ھەبت، وەكى ئايەتتى گۆتى: ﴿مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ﴾ ئەوى خۆ تەسلىمى خودى کرىت، وکارى وى بۆ کنارى خودى ب تىنى بت.

دو: ﴿ وَهُوَ أَحْسَنُ ﴾ یه عنی: نهو د کاری خو دا یئ قهنجیکار بت، وقهنجی نهوه مرؤث د کاری دا چاښ ل پیغه مبهری -سلاښ لئ بن- بکته، مهعنا: ئیخلاص ب تنئ فایده ناکته، بهلکی دقیت د گهل ئیخلاصئ (ئتتباع) ژئ د کاری دا ههبت.

وېشتی څئ راسته کړئ، وینه جهکړنا قاعیده یئ ئیسلامی یئ نه لث د قه بولکړنا عه مملی دا، نایهت جاره کا دی ل وان گوئنان زڅری یئین نه زانئین کیتابیان دگوئن، بهلئ څئ جارئ نهو گوئنه یا وان دگوته ئیک ودو: ﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ الْنَصْرَةُ عَلٰی شَيْءٍ وَقَالَتِ الْنَصْرَةُ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰی شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ ﴾ جوهیان گوئ: فهله نه ل سهر دینئ راستن، وفه لان ژئ لایئ خو څه گوئ: جوهی نه ل سهر دینئ راستن. وان نهف ئاخفتنه د دهر حهقا ئیک ودو دا دگوئن، ل وی دهمی یئ وان نهو کیتاب دخواند یا خودئ بو وان هنارتی، وتیدا هاتی کو باوهری ئینانا ب ههمی پیغه مبهران تشته کئ فهره. . څیجا نهف هه څرکیه چیه د ناقبهرا وان دا؟

﴿ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ﴾ ووهکی څئ گوئئ یا جوهی وفه لان دگوته ئیک ودو، نهو یئ نه زان ژئ کافرئین عه ره بان، وصه نه م په رتسئین وهکی وان یئین چو کیتاب بو ژ نک خودئ نه هاتینه خوارئ، گوئنه خودانئین کیتابی نهو نه ل سهر چو دینانه.

﴿ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِیْمَا كَانُوْا فِیْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴾ خودیسه ل رؤژا رابوونئ حوکمی د ناقبهرا وان دا دکته د وی تشتی دا ژ دینی یئ نهو تیدا ژئیک جودا بووین، ونهوه هر ئیکئ ل دویف کربارئین وی دئ جزا دته.

وېشتی څئ گه څئ یا کول وان هه میان هاتیه کړن، گه فه کا دی یا تایبهت ل صه نه م په رتسان هاته کړن:

وَمَنْ اٰظَلَمُ مِمَّنْ مَّنَعَ مَسْجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُذْكَرَ فِيْهَا اَسْمُهُ وَاسْعٰى فِيْ حَرٰبِهَا اُولٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَدْخُلُوْهَا اِلَّا خٰفِیْنَ لَهُمْ فِی الدُّنْيَا خِزْيٌ وَّلَهُمْ فِی الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِیْمٌ ﴿١١٥﴾ وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَاَیْنَمَا تُوَلُّوْا فَوَجَّهٌ لِّلّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ وَّاسِعٌ عَلِیْمٌ ﴿١١٦﴾

د نه گهرا هاتنه خوارا في نايه تي چند گوتن بين هاتينه فه گوهاستن، به لي يا ژ هه ميان دورستتر - وه كي زانايي ناقدار نبن كه ثير دبيت - نه وه: ده مي پينغه مبهه - سلاف لي بن - وهه فالين خو مشه ختبووينه مه ديني، كافر ين مه كه هي ري ل وان گرت ونه هيتا ئيدي كه سه ك ژ وان بچته مزگه فتا حه رام، نه بو كرنا حه جي ونه بو كرنا نقيشان، ههه چهنده وان به ري هنگي مه نعا كه سي ژ چوونا مزگه فتني نه دكر.. فيجا د دهر حه قا في كاري وان دا نهف نايه ته هاته خوار، خودي گوت: ﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا أَسْمُهُ وَاسْمَى فِي حَرَابِهِ ﴾ كي ژ وي كه سي زوردار تره بي نه هيت به حسي خودي ل وان مزگه فتان بيته كرن بين بو عيباده تي خودي هاتينه ئافاكرن، ولي بگه ربيت دا وان مزگه فتان ب هه رپاندني يان دهر گه گرتني خراب بكه ت، يان موسلمانان ژي مهنه كه ت ونه هيتا نهو بچني؟ كه س ژ وي زوردار تر نينه! وهه چهنده نايه ت ب تايه تي د دهر حه قا كافر ين مه كه هي ومزگه فتا حه رام دا هاتيه به لي نهو د پامانا خو دا ژ في چهنده به رفره هتره، ونهو ژ هه ر ئيكي دگرت بي ژ زولم وزورداري كه ربا خو دارپرتته سه ر مالين خودي، وكاري بو گرتن و ژ كاري خستنا وان بكه ت، يان ژي نه ياره تيا وي بگه هته وي حه ددي نهو مزگه فتان به رپينت، و ئا فاهيتن وان خراب بكه ت و ب سه ري ك دا بينته خوار، نهوي ب في رهنكي بت خودي دبيت: ﴿ أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا حَافِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا حِزْبٌ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ نهو زوردارين ب في رهنكي، بو وان نه بوويه كو بي ترسا ژ جزاداني نهو بينه د مزگه فتان فه، ژ بهر وي چهندي ره زيلي وشه رمزاري ل دنيايي، وعه زابه كا دژوار ل ئاخره تي بو وان هه يه.

وخرابكرنا مزگه فتان ب تني ب هه رپاندنا ئا فاهيتن وان دبت.. چونكي دبت كه سه ك هه بت گه له ك مزگه فتان ئا فا كه ت، ووان بنه خشينت، به لي د عه يني ده مي دا وان ژ كار بيخت ونه هيتا نهو ب ده وري خو بي دورست، كو به لافكرنا ديني خودي به، رابين، ب راستي دهر گه هيتن وان بگرت، ونه هيتا نهو بينه ئافاكرن، يان وان ئا فا كه ت به لي نه هيتا نهو ب ده وري خو رابين، نهف هه ميه ژ رهنگين مهنه كرنا مزگه فتانه. و ژ به نهوا بوري زانايين ئيسلامي دبيتن: چي نابت مزگه فت بينه خرابكرن، يان فروتن، يان عاطلكرن، ونه گه ر تاخه ك هه مي بينه خرابكرن ومزگه فته ك لي هه بت، دقيت نهو مزگه فت بمينت ونه ئيته خرابكرن. ونه وين ب كاري خرابكرن ومهنه كرنا مزگه فتان رابين قورئان حوكمي ل سه ر دده ت:

﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الآٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ د دنيايي دا روى پدهشى وشهرمزارى بو وان ههيه، و ل ناخرهتئ عذابهكا مهن، وئف جزايه ل جهمئ وئ تاوانئيه يا وان كرى! و ب هلكهفتنا بهسكنا ژ مزگهفتان، وئافاكنا وان ب زكرئ خودئ، ئايه تا د دويش دا بهحسئ وى جهئ كرى بو مه دورسته ئم دنقئئئ دا بهرئ خو بدئينئ، وگوت: ﴿وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ وَّاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ ومهنا ئئ ئايهتئ ب كورتئ ئهقهيه، خودئ دبئرت: لايئ رؤژهلاتئ (ئهوئ رؤژ لئ دهئليئت) وئ رؤژئافايئ (ئهوئ رؤژ لئ ئافا دبت) وئو لايئن د ئاقبهرا ههردووان دا ژئ ههين، بيئ خودئينه، ئهو ههئى ملكئ وينه، و خودئ خودانئ عهردئ ههئيهئ. ئئجا هه لايهكئ ژ ئان لايان هوين د نقئئئ دا بهرئ خو بدئينئ، مهخسهدا ههوه پئ كنارئ خودئيه، وهوين ژ ملكئ وى وگوهداريا وى دهنهكهفتينه، هئدى خودئيه دلؤفانئيهكا بهرفره ههيه، وئو يئ پوزانئيه ب كربارئ بهئيبئ خو، تئتهك ژئ ل بهر وى بهرزه نابت.

وزانايئ تهفسيرئ دهبارهئ شروقهكنا ئئ ئايهتئ چهن دگوتنهك ههنه:

هندهك دبئئن: ئهقه رهدهكا نهئيكسهره ل سهر جوھيان، دهئئ خودئ فهرمان ل خودان باوهران كرى كو ئهو بهرئ خو ژ (بهئتولمهقدسئ) وهرگئرنه (بهئتولحهرامئ) ل مهكهئ، وان ب ئئ چهنئ نهخؤش بوو وگوتن: ئهقه چيه؟ موسلمان ههرو بهرئ خو دهنه لايهكئ! ئينا خودئ بهرسقا وان دا وگوت: لايئن عهردئ ههئى بيئ خودئينه، وهه جههكئ ئهو فهرمانئ ب بهريخؤدانا وى ل موسلمانان بكهت، وئو فهرمانا وى ب جه بيئن، رؤژهلات بت يان رؤژئافا بت، ئهو وان بهرئ خو دا خودئ، وعهرد ههئى بيئ خودئينه لهو هه جههكئ وى بقتئ ئهو وى بو بهئيبئ خو دكهته رووگهه.

وهندهك دبئئن مهنا ئايهتئ ئهوه: هه جههكئ هوين لئ بن، ل رؤژهلاتئ يان رؤژئافايئ، وهوين بهرئ خو بدئنه رووگهئ وئقئئا خو بكن، نقئئا ههوه دئ يا دورست بت، چونكى ئارمانجا ههوه پئ كنارئ خودئيه، وعهرد ههئى بو ههوه مزگهفته.

وهندهك دبئئن: ئهف ئايهته د دهر حقا وان كسان دا هاتيه خوارئ ئهوين ل جههكئ بن، وئقئئ نقئئئ بكن وئزانن بهرئ قبيلئ ل كئقهيه، هنگئ چئ جهئ ئهو بهرئ خو بدئئ

ونقیژئی بکن، نقیژا وان دئی یا درست بت. و ژ عهبدوللاهی کورئی عومهری دئیته
 فهگوهاستن، دبیزت: نهف نایهته د دهر حهقا وی کهسی دا هاتیه بی ل سهر سهفهری بت،
 ویی سویار بت، وبقیئت نقیژهکا سوننهت بو خو بکهت، بهری پیړهها وی بکهفته کیز لایی
 دورسته.

وپشتی فی چهندي نایهت جارهکا دی ل هندهک هزر وپیرین کیتابی وموشرکان یین
 خهلهت زقری، گوتنا وان فهگوهاست، پاشی بهرسف ل سهر دا:

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُۥٓ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلُّ لَّهُ قٰنِیْنُوْنَ
 ﴿۱۸﴾ بَدِیْعُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاِذَا قَضٰی اَمْرًا فَاِنَّمَا یَقُوْلُ لَّهُ كُنْ فَاِیْکُوْنُ ﴿۱۹﴾ وَقَالَ
 الَّذِیْنَ لَا یَعْلَمُوْنَ لَوْلَا یُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَاْتِیْنَا وَاٰیةٌۭ كٰذٰلِكَ قَالَ الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ
 قَوْلِهِمْ تَشٰبَهَتْ قُلُوْبُهُمْ قَدْ بَیْنَا الْاٰیٰتِ لِقَوْمٍ یُّوْقِنُوْنَ ﴿۲۰﴾

د فی نایهتی دا خودایی مهزن گوتنهکی ژ مهزترین گوتنن کافران بو مه فهدگوهیزت،
 کافرین کیتابیان وپین صهنهه پهریس ژی، گوتنهکه نهزانین وئهزمان درتیزا خودانان
 رادگهینت، نایهت دبیزت: ﴿۱۸﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُۥٓ بَلْ لَّهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
 كُلُّ لَّهُ قٰنِیْنُوْنَ ﴿۱۹﴾ جوهیان دگوت: عوزهیر کورئی خودییه، وفهلان دگوت: عیسایی
 مهسیح کورئی خودییه، وبوتپهپرسین عههههه بان دگوت: ملیاکهت کچین خودینه.. نهفه گوتنا
 وان نه، ب دهفی وان بت!! وخودی ژ فی گوتنا وان یا خراب بی پاک وبلند بت، وه نینه
 وهکی نهو دبیزن، بهلکی ههر کهسهک وههر تشستهکی ل عهسمانان وعهردی ملک وبهنیی
 خودییه، وئهو ههمی دههوجهی وینه و ل بهر وی وئهمری وی دچهمیاینه، و د فهرمانا وی دا
 رادوهستاینه.

عهبدوللاهی کورئی عهباسی ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- فهدگوهیزت، دبیزت: ﴿۱۸﴾ قَالَ
 اللّٰهُ: كَذَّبٰنِیْ بَن اٰدَمَ وَاِنَّمَا تَكْذِیْبٌ اِنِّیْ لَا اَقْدِرُ اَنْ اُعِیْدَهٗ
 كَمَا كَانَ، وَاَمَّا سْتَمُّهُ اِنِّیْ فَقَوْلُهُ لِيْ وَلَدٌ فَسُبْحٰنِیْ اَنْ اَتَّخِذَ صٰحِبَةً اَوْ وَلَدًا ﴿۱۹﴾ یهعنی: کورئی نادهمی

(۱) بوخاری فی حهدیسی فهدگوهیزت.

ئەز دره‌وینم دهر‌یخستم و بۆ وی نه‌بوو وی وه کری، ووی خه‌به‌ر گۆتته من و بۆ وی نه‌بوو ئەو وه بکهت، وکو وی ئەز دره‌وینم دهر‌یخستیم ئەو بوو ده‌می وی هزر کری ئەز نه‌شیم پشتی مرئی وی وه‌کی به‌ری لئی بکه‌م، و خه‌به‌ر گۆتتا وی بۆ من ئەوه ده‌می وی هزر کری من زارۆک هه‌نه، و پاکی بۆ من بت کو من ژن یان زارۆیه‌ک هه‌بت.

و ئەف ئایه‌تا بۆری ژ سێ لایان فه‌ باوه‌ریا فان کافران یا به‌طال د دهر حه‌قا خودی دا پویچ دکه‌ت:

یئ ئیکئی: ده‌می ئاشکه‌را دکه‌ت کو هندی خودییه‌ خودانی که‌مال و ده‌وله‌مه‌ندییه‌، و ئەوئ ب قی ره‌نگی بت، وی چو منه‌ت ب عه‌یالی نابت، و بوونا زارۆکان ژئ ناگرت.

یئ دووی: ده‌می ئاشکه‌را دکه‌ت کو ملکی خودی و ده‌سه‌لاتا وی یا تامه‌ و چو کیماسی تیدا نبه‌، و هه‌ر تشته‌کی هه‌بت ژیلی وی ملکی و بیه‌، و ئەوئ ملکی ئیکئی دی بت چو خوداینی ل نک نابت.

یئ سیئ: ده‌می ئاشکه‌را دکه‌ت کو عوزه‌یر و مه‌سیح و ملیاکه‌ت ژ قی کوفرا وان دبه‌رینه‌، چونکی ئەو ملکه‌چی ئەمرینه‌ خودینه‌، و د فه‌رمانا وی دانه‌.

و پشتی فان هه‌ر سێ لایان، ئایه‌تا د دوئی دا ژ لایه‌کی دی فه‌ رهد ل سه‌ر قی باوه‌ریا وان یا بیخیر کر، و گۆت: ﴿بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ داهینه‌ری عه‌سمانان و عه‌ردی ئەوه، ئەوه یئ عه‌رد و عه‌سمان ژ چونه‌یی داین، و ژ عه‌ده‌می ئینینه‌ و جوودی، مه‌عنا: ئەو هه‌بوو ده‌می چو تشتین دی نه‌هه‌ین، و ئەوه یئ هه‌بوون دایه‌ هه‌ر تشته‌کی دی یئ هه‌ی، وه‌کی عوزه‌یری و مه‌سیحی و ملیاکه‌تان، ئەوین ده‌مه‌کی د عه‌ده‌می دا و ده‌مه‌کی دی دئ چنه‌ د فه‌نای دا، و ئەوئ (عه‌ده‌م و فه‌نا) ژئ بگرت چاوا دئ خودی بت، یان پشه‌ک ژ خوداینی دئ بۆ هه‌بت؟! و خودی ئەوه یئ هه‌ر کاره‌کی قیا یان تشته‌کی هه‌ز کر پیک بینت، هه‌ما دئ بیژتی: ببه‌، د گاقی دا و بی زه‌حه‌مت ئەو دئ بت. و هه‌ر ب قی گۆتنی (ببه‌) وی عوزه‌یر و مه‌سیح و ملیاکه‌ت یین داین، و ب قی چه‌ندی ئەو ژ عه‌بدین وی دئینه‌ هژمارتن.

وکاني چاوا ژ نايه تين بۆرين بۆ مه ديار بوو کو ژ لايي (نحرافا عه قاندي) فه کيتابي گه له ک ژ موشرکين عه رهب دچيتر نينن، نايه تا بيت دئ بۆ مه ناشکرا که ت کو د هه لوبستي هه فپکي وعينادئ ژي دا نهو دژيک جودا نينن، نايه تي گوتنه کا موشرکين عه رهبان بۆ مه فه گوهاست، وه کي وي بوو يا کافرين کيتابيان ژي بهري وان گوتي: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَبَهتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١٢٤﴾ نهوين نهزان ژ کافر وصه نه م په ريسين عه رهبان، بين چو کيتاب بۆ وان نه هاتينه خوراي لهو مابين نهزان، گوت: نه گهر راسته موحه ممه د پيغه مبهري خودييه، پا کاني بلا خودي ئيکسه ر د گه ل مه باخفت، ويترته مه کو تو نه ي موحه ممه د پيغه مبهري وي يي، يان بلا نيشانه کا ناشکرا ژ لايي خودي فه بۆ مه بيت راستگوييا ته ديار بکه ت.

ويا غه ريب نهوه بين بهري وان ژي ژ جوهي وفه لان نهوين خو ددانن زانا وخودان کيتاب، وان ژي هه ر نه ف ئاخفتنه دگوته پيغه مبهري خو، نه فه ژ بهر هندئ بوو چونکي دلين وان د کوفر وسه رداچووني دا وه کي ئيکن.. هه ر وه کي نه ف هه مي نايه تين اشکرا بين خودي بۆ وان نينينه خوراي تي را وان ناکه ن، لهو وان نايه ته کا دي دقيت! خودي دبيترت: مه بۆ وان بين باوه ريه کا باوه ري بينن نايه ت ناشکرا کرينه. مه عنا: مه سه له نه نهوه کو نايه تين ناشکرا بۆ وان نه هاتينه، نه.. مه سه له حه ژيکرنا کوفرييه يا ب سه ر دلين وان دا هاتي وچاقين وان ژ ديتنا حه قبي تاري کرين.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١٢٤﴾ وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنْ هَدَىٰ اللَّهُ هُوَ الْهَادِيَ وَلَنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءُوكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٥﴾ الَّذِينَ وَاتَّيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٢٦﴾ يٰبَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفْعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٨﴾

وېشتی نایه تین بۆرین هندهک دره وین کیتایان وین کافرین عه ره بان ژى ئاشکه را کرین و بهر سف ل سهر دای، د قی پارچه یی دا ژ نایه تان گازی بو پیغه مبهری -سلاف لی بن- هاته ناراسته کرن، دا کارئ وی بو بیته ده سنی شان کرن، و راستیا وی جهنگی ژى بو بیته دیار کرن یا کو دئ د نایه را وی ودویکه فتیین وی دا ژ لایه کی شه، و کافرین کیتایان ژ لایه کی دی شه، ئیته گپران، ل سهری خودی گوتی:

﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْئَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴾ نهای

موحه ممه د، هندی ئەمین مه ب دینی حهق یی کو ب نیشان و موعزه یان هاتیته په سه ند کرن تو یی هنارتی، دا تو وی دینی بگه هینه مرۆفان د گهل مرگینیدانا خودان باوهران ب خیرا دنیا یی وئاخره تی، و ترساندنا هه فرکان ب عه زابا خودی ئەوا ل هیقیان وان هه ی، و پشته گه هاندنی تو یی بهر پرس نینی ژ کوفرا وی یی کافر بیت؛ هندی ئەون ل رۆژا رابوونی هه ر و هه ر دئ د ئاگری دا بن.

یا ل سهر ته ودویکه فتیین ته ئە پیغه مبهر -سلاف لی بن- ئەوه هوین راستیا دینی خودی بگه هینه خه لکی، و ژ ویرئ ویشه خه ما خودییه، و هه چیی گوهداربا هه وه نه کهت گونه ها وان هه ما دئ د ستوی و وان ب خو دا بت، و هه وه شۆله ژئ نینه، چونکی پسپارا وان رۆژا قیامه تی ژ هه وه نایته کرن، کانی بوچی وان باوهری نه ئینایه؟ ئەو جه هه مینه، و ئەوین جه هه می هندی دساخ بن باوهری ب دینی هه وه نایین و نه یاره تیا هه وه دکهن، و هیقیان وان وان ئەوه هه وه د سهر دا بهن و وه کی خو لی بکه ن:

﴿ وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ﴾ ئەهی موحه ممه د هشیار بی

ئەو دیمه نی خاپینۆک یی جوھی و فه له خو یی نیشا ته ددهن، بلا ته د سهر دا نه بهت، و قهت تو هز نه که رۆژه کی دلین وان دئ د گهل ته دساخ له م بن، هندی ئەو بینی ئەو نه شین دلین خو ژ که رب و کینی برهن، و ئەو قهت ژ ته رازی نابن هه تا تو دینی خو نه هیللی و دویچوونا دینی وان نه که ی..

گه لی خودان باوهران باش بزنان کو هندی هوین (ته نازولی) بو جوھی و فه لان بکه ن، و خو ل بهر وان شرین بکه ن، و پشت بده نه دینی خو و ب دویف وان بکه شن، ئەو ژ هه وه رازی نابن، و وان هوین نه قین، ب تنی هنگی وان ب دورستی دئ هوین قین وحه ز ژ هه وه که ن،

و ل دؤر مهعنا په یفا (الکتاب) د فنی نایه تی دا زانایین ته فسیری دو بوچوون هه نه: هندهک دبیتن مهخسه د پی تهوراته، وهنگی نهف نایه ته دی بهحسی وان جو هیان بت یین ب دورستی باوهری ب تهوراتی نینای، و نایه تین وی نهوین بهحسی پیغه مبهری -سلاف لی بن- دکهن خواندین وباوهری پی نینای، نایه ت مهحین وان دکهت ودبیتن: نهون یین دوجارکی باوهری ب حقیق نینای، ب تهوراتی و ب قورئانی زی.

وهندهک دبیتن: مهخسه ب کیتابی قورئانه، ونهفه بهحسی موسلمانانه ژ نوممه تا موحه ممه دی -سلاف لی بن- نهوین باوهری ب وی حقیق نینای یا بو موحه ممه دی -سلاف لی بن- هاتیه خواری، ووهکی وان نهکری یین خودی کیتاب بو هنارتی ژ جو هی وفه لان قیجا وان نهو ب پشت گو هه فه لیدای، وباوهری پی نه نینای، و ل دویش وی حقیق نهچوون یا بو وان تیدا هاتی.. نهوان وهه ر نیکی وهکی وان بت باوهری نه نینت دی زبانه کا مه زن فی کفت: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ﴾ نهوین هندهک ژ کیتابا خودی یا بو وان هاتی گوهارتی، وهندهک ژی فهشارتی، وباوهری ب هندهکی نه نینای، نهو کافر پی ب پیغه مبهرینیا موحه ممه دی دکهن، ونه قیت باوهر بکهن کو نهو نهو یی کیتابا وان بهحس ژی کری، وهچیی باوهری ب وی نه نینت نهو ل نک خودی یی زبانه کاره.

و ل دویمهیا فی پارچه پی کو دبه دویمهیا پشکا نیکی ژ سوورده تی، نهو پشکا گو تن تیدا بو سرائیلیان دینته ناراسته کرن، ویرا وان ل وی قهنجی دینته نینان فه یا خودی د گهل وان کری، ووی پهمانی یا وی دایه وان، گازی دوباره بو سرائیلیان هاته پیشکیش کرن، وفه رمان ل وان هاته کرن کو نهو قهنجیا خودی ل بیرا خو بیننه فه، نایه ت دبیتن:

﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اذْكُرُوْا نِعْمَتِيْ الَّتِيْ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ عَلٰى الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٣٩﴾
وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفْعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ گهلی سرائیلیان، هوین وی قهنجیا من د گهل ههوه کری ل بیرا خو بیننه فه کو من هوین ژ خه لکی سه ر ده می ههوه هه میان بلندتر لی کرین، ده می من گه لهک پیغه مبهر د نا ف ههوه دا هلبزارتین، وگه لهک کیتاب بو وان هنارتین.. وهوین ژ سههما روژا حیسابی بترسن، وی روژی یا کهس تیدا مفایی ب تشته کی ناگه هینته کهسی، و خودی چو بهرانبه ران

بو پرگار بونا ژ عه زابې ژ كه سې وه رنا گرت، ووي ر ژوژي كه س مفايي بو خو ژ چو مه هدران نايبت، وژبلي خودي كه سهك نابت وان ب سه ريخت.

ودثيت ژ بير نه كه ين كو بهري نو كه ژي د نايه تين (٤٧-٤٨) تيدا ژ سووره تي گازی وه شيار كرنه كا وه كي قې بو نسراييليان هاتبوو ناراسته كرن ده مي خودي گوتيي: ﴿يَنْبَغِ إِسْرَائِيلَ أَذْكَرُوا نِعْمَتِنَا الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنْتِي فَضَّلْتَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٨﴾﴾ هه وه كي سووره تي قيايه ده سپيک و دويماهيا گوتتا خو بو نسراييليان وه كي نيک لي بکته، بکته (بيرينان) و (ترساندن).

وېشتي ناخفتن د گهل نسراييليان ب دويماهي هاتي، و بهري بهري ناخفتني بو خودان باوهران ژ نوممه تا نيسلامي بيته دان؛ دا سه ر و بهري ژينا وان د جفاكا وان يا نوي دا ل بهر سي بهرا باوهرين رېک بيخت، سووره تي ناڅېره كا پيکهاتي ژ (١٨) نايه تان، يا كو پتريا وي ل دور نيبراهيم پيغه مبهري -سلاف لي بن- دزڅر تينا، و نه ف ناڅېره هه -ده مي مروث هزرا خو تيدا دکته- ديبنت گه لهک يا جوان و د جهې خو دايه..

نسراييليان، ووه كي وان نوممه تا نيسلامي ژي، په ه وريشالين بير و باوهرين خو دگه هاندنه نيبراهيمي، كا چاوا نسراييلي وعه ره بان د نه سه بي ژي دا خو دگه هاندنه وي، مه عنا: نيبراهيم باپيري هه څپشكي هه ردووانه؛ چونكي نهو بابي نيسحاقی بو، باپيري نيسراييليان، و بابي نيسماعيلي ژي بو، باپيري قوره شيبان.. و خودي په يمان دابوو نيبراهيمي كو نهو وي بو خه لکي بکته ته نيمام و پيشهوا، به لي نه ف په يمانه ژ دوونده ها وي ژي دگرت يان نه؟

قې مه سه لي نه ف ناڅېره دي بو مه ناشکرا كه ت:

﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا

وَأَمِنَّا وَأَرْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ أَمِنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعْهُ
قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَيُعْصِ الْأَمْرُ ﴿٣٧﴾

و ل دویف تهرتبیا نایهتین قورئانی ئەفه ئیکه مین جاره ناڤی پیغه مبهری خودی
ئبراهیمی -سلاف لی بن- دئیته ئینان، ئبراهیم.. بابی پیغه مبهران، ئەوی ئسرائیلیان خو
ب جیگر ودویکهفتین وی دزانی، وهه ژ سهری خودی مه دحیتن عهبدی خو ئبراهیمی کرن
وئاشکهرا کر کو ئەو ههردهم د فهرمانا خودی دا بوو، لهو خودی ئیمامهتیا مروژان دای:

﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ﴾ یه عنی: تو ئەوی موحه ممهه، ل بیرا خو
بینه ده می ئبراهیمی ئەو ب هندهک په یقان جهرباندی، و ئەو په یف -ل سهه بۆچونا
دورست- ئەو شریعت بوو یی خودی بۆ ئبراهیمی دانای، و تمام کری، و ئینایه خواری،
و فهرمان لی کری کو ئەو ل دویف بچت و کاری پی بکهت، ئینا وی ئەو شریعت ب تمامی
پیتک ئینا، و کار پی کر، و سستی د فنی چهندی دا نه کر.. و ئەف چهنده یا غه رب نه بوو
ژ وی؛ چونکی ئەو مروژه کی وهفادار بوو، تشتی گوتبا دکر، وهکی خودی ب خو مه دحیتن وی
ب فنی چهندی د نایه ته کا دی دا دکهت و دبیترت: ﴿وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى﴾ (النجم: ۳۷).

وده می ئبراهیم د جهرباندنی دا ب سهه رکهفتی، و سوژا خو ب جه- ئینای، خودی ئەو
خهلات کر: ﴿قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾ خودی گوته وی: ئەز دئ ته بو مروژان که مه
پیشهوا وریبهه.. ئەز دئ ته بو وان که مه جهی چاڤلی کرنی، دا هه چیی پشتی ته بیت هتا
روژا قیامهتی چاف ل ته بکهت، و دویکهفتنا دینی ته بکهت.

وگاڤا خودی ئەف خهلاته دایه ئبراهیمی، و ئەف کهرمه د گهل کری، دلئ وی چووی
بزانت کانئ ئەف کهرمه ژ وی ب تنی دگرت، یان پشتی وی ئەو دئ ژ دووندهها وی ژ
گرت؟ لهو وی گوت: ﴿قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي﴾. و د تهفسیرا فنی گوتنا وی دا زانایان دو بۆچوون
هه نه: هندهک دبیترت: ئەفه دو عایه که ژ وی بو دووندهها وی، و هندهک دبیترت: نه خیر، ئەو
پسیاره که ئەو دکهت. و ل سهه بۆچونا ئیکتی مه عنا گوتنا ئبراهیمی دئ ئەفه بت، وی
گوت: خودای من، تو ژ قهنجیبا خو هندهکان ژ دووندهها من ژ بی خه لکی بکه ئیمام

ورپېهره. و ل دويش بۆچوونا دووي مهعنا ب قى رهنگيه: نهى خودا، وپشتى من ژ دووندهها من ژى هندهكان تو دى كهيه رپېهر بۆ خهلكى؟

خودى بهرسفا وى دا وگوتى: ﴿قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾^(١) نهف سؤزا من دايه ته، كو رپېهريا د دينى دايه، ژ زورداران ناگرت.

يهعنى: ههر وهكى خودى ب قى چهندي ناگهداريا وى دكهت كو بهلى سؤز ژ دووندهها ته ژى دگرت، بهلى ب شهرتهكى: هندی نهو ل سهر پهيمانى دپاست بن، وههر جارهكا وان زوردارى كر، وان چو پهيمان ل سهر خودى ناپن كو نهو وان (بين زوردارى كرى) بكهته ئيمام بۆ مروقان.

وپهيمانى ژ دووندهها ئيبراهيمى گرت، ژ رپكا ئيسحاقى وكورى وى يهعقوبى (نهوى دبيژتى: سرائيل)، پاشى نهو ما د ناف كورپن يهعقوبى دا، دهستهكى ل دويش دهستهكى، هتا نهو ب تمامى ژ پهيمانى دهركهفتين، وسؤزا خو د گهل خودى شكاندى، هنگى پهيمان ژى ژ وان هاته ستاندى وبؤ نوممهتهكا دى هاتهدان، وننجيلا وان يا هتا نهقرؤ ژى ل بهر دهستى وان هى، تيدا هاتيه كو عيسايى مهسيح گوته كاهن وكوما رپهسپيپن سرائيليان: ((ژ بهر قى چهندي نهز دبيژمه ههوه: هندی خودييه دى مهلهكوتا خو ژ ههوه ستينت ودهته مللهتهكى دى، مللهتهكى وه ل وى بكهت نهو بهرى ژ خو بدت))^(١).

يهعنى: عيساي -سلا لى بن- دزانى كو دم هات خودى مهلهكوتا خو ژ سرائيليان بستينت وبدهته مللهتهكى دى.. بۆچى؟ چونكى (مهلهكوت) يا وييه يى ب هقى وى رابيت، وسرائيلى گهشتنه هدددهكى چو هيشى نهما ئيدى نهو سهرپاست بن، لهو دم هات عهدا خودى ب ئيكجارى ژ وان بيته ستاندى وبؤ نوممهتهكا دى بيتهدان، ونوممهتا دى ژى ههر ژ دووندهها ئيبراهيمى بو، بهلى قى جارى ژ رپكا ئيسماعيلى، نوممهتهكا خودان باوهر بو، مهلهكوتا خودى وهرگرت وكار پى كر ونهو ئينا بهرى!!

وهؤسا وهكى هوين دبينن سوورتهتى نهف ناقپرا د جهى خو دا ئيخسته د ناقپهرا پشكا ئيكى دا نهوا بهحسى سرائيليان دكهت، وپشكا دووي نهوا بهحسى نوممهتا ئيسلامى

(١) ننجيلا مهتتاي (٤٣/٢١).

دکته، دا راگههینت کو هنده بهر بهر پری ئسرائیلیان هاته پیچان، ودهم هات بهر بهر پری ئسماعیلیان بیته فه کرن..

وئیسماعیل کی بوو؟ وشوین تبلین وی ل سهر دیرۆکا باوهریی چ بوو؟ ئەفه دئ بو مه ژ ئایهتین بین ئاشکهرا بت:

﴿وَإِذْ جَعَلْنَا آلِ إِبْرَاهِيمَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا﴾ ل سهری بهحسی (بهیتی) هاته کرن، ئەو بهیتا (ئوممه تا نوی) دئ پیته ئیته گرتدان، ئەقی بهیتی دیرۆکه کا کهفنا هه، و د خهله کهکی ژ خهله کین دیرۆکا خو دا ئەو ب وی ئیبراهیمی فه دئته گرتدان یئ ئسرائیلیان دئیت وی بو خو ب تنی بهن، ویکه نه ملکي خو ب تنی!

خودی دبیژت: تول بیرا خو بینه دهمی مه کهعبه بو مروقان کر به جهی لی زقرینی، ئەو دئینی، پاشی دزقرنه نک مروقین خو، پاشی شهوقه کا وهسا بو وان چی دبت ئەو دئینی فه، وکیم جاران دئ کهسه کی بینی دئته بهیتی و دزقرته جهی خو ئەگه ره نه کهت جار ه کا دی بزقرته بهیتی، خودی دبیژت: مه ئەو بو خهله کی کره جهی کومبوون ولی زقرینی ل دهمی چه چی و عومری و طهواف و کرنا نقیژئی، و مه ئەو بو وان کره جهی تهناهیی، ههچی گه هشتی ئەو ژ نه خوشی و ترسا دنیا یی وئاخره تی تهنا بوو.

﴿وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ رَبِّكُمْ مَضْمِنًا﴾ خودی دبیژت: وهوین گه لی خودان باوهران، جهی لی راوهستیانا ئیبراهیمی ل قی بهیتی بو خو بکه نه جهی کرنا نقیژان، و بهیت هه می جهه بو کرنا نقیژان، و ههر جهه کی مروق نقیژئی لی بکه ت ژ بهیتی نقیژه ک ب سه د هزارانه، وهکی د چه دیسین دورست دا هاتی، بهلی (مهقامی ئیبراهیمی) جهه کی بهرچاقه ل بهیتی، ووی تایه تمه ندیا خو ههیه، و مهقامی ئیبراهیمی ل سهر گوتنا دورستتر ئەو جهه یی ئەو بهر لی یئ ئیبراهیم ل دهمی ئافاکرنا بهیتی ل سهر رادوهستا. و د چه دیسا جابری دا هاتیه^(۱) کو دهمی پیغه مبهری -سلاف لی بن- چهج کری، پشتی ژ طهوافی خلاس بووی، چوو نک مهقامی ئیبراهیمی وئهف ئایه ته خواند، پاشی مهقام کره د ناقبهرا خو وکه عبی دا و دو

(۱) ئەوا موسلم زئی فه دگوهیژت.

ركاعت كرن.. تشتى ھندى دگھينت كو مەخسەد ب مەقامى ئەو بەرە يى ئىبراھىم دچوو سەر دەمى كەعبە ئاڤا دكر، وشوين پيىن وى لى چىبووين، ئەوئى ھەتا نوکە مەعلوم.

﴿ وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِنَا لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴾
 خودى دىيژت: ومە وەحى بو ئىبراھىمى وئىسماعىلى ھنارت: كو ھوين مالا من ژ ھەر پىساتىھەكا ھەي پاقر بکەن؛ بو وان كەسپىن دئىنى دا طەوافى ل دۆر كەعبى بکەن، ووان كەسان يىن كو لى دىمىن، ونقىژان لى دكەن.. مەعنا: ئەف بەيتا ھوين د نقىژى دا بەرى خو ددەنى گەلى خودان باوهران، د كەفن دا جەپى پىغەمبەرانه، ويا پىرۆزە، ودقیت پاقر بىمىن، نە ب تنى ژ وان تشتان يىن وى پىس دكەن پىساتىھەكا (حسسى) وبەرچاڤ، بەلكى ژ وان تشتان يىن وى پىس دكەن پىساتىھەكا (مەعنەوى) ژى، وەكى شرکى وگومانى. و ژ قى ئايەتى دئىتە وەرگرتن كو دقیت مزگەفت بىنە پاقرگرتن، وئىنن خوش لى بىنە رەشاندىن، وسونەت ژى ب قى چەندى ھاتىھە.

پاشى ئايەتا د دوىڤ دا ھندەك تايىھەتمەندىين قى بەيتا پىرۆز بو مە ئاشكەراكرن، ئەو تايىھەتمەندىين وى ژ بەرەكەتا دوغايا ئىبراھىمى وەرگرتىن، ئايەت دىيژت: ﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا ؤَامِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ ؤَامَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ ؤَالْيَوْمِ ؤَالْآخِرِ ﴾ پىشتى ئىبراھىمى وكورئى وى ئىسماعىلى (بەيت) ئاڤاكرى، وئەو ژ ھەمى رەنگىن پىساتىھە پاقرگرتى وبو طەوافكەر ونقىژكەران بەرھەف كرى، ل قى بەيتى ئىبراھىمى دوغايەك ژ خودايى خو كر وگوت: ئەي خودايى من، تو قى جەپى يى من ھندەك ژ دووندىھا خو دانايى، كو مەكەھە، بکە باژرەكى تەنا ژ ترسى، وتو ژ ھەمى رەنگىن شىنكاتيان رزقى خەلكى وى بدە.. وچونكى بەرى ھنگى دەمى ئىبراھىمى دوغا كرى كو ئىمامەتيا د دنيايى دا ژ دووندىھا وى ژى بگرت، وخودى گوتىي: ئەو ژ وان ناگرت يىن زۆردارىي بکەن، ئىبراھىمى ھزركر كو دبت دانا رزقى ژى ژ زۆردارىن دووندىھا وى نەگرت، لەو د دوغايا خو دا بەحس خودان باوهران ب تنى ژ دووندىھا خو كر وگوت: ئەي خودا، تو قى رزقى ب تايىھەتى بدە ھەچىي باوهرى ب خودى وروژا دويماهىي ئىنابت ژ وان.

بەلى چونكى مەسەلا دانا رزقى تشتەكى جودايە ژ دانا ئىمامەتىي، وخودى دنيايى ددەتە وى يى كارى بو بکەت، بىي بەرىخودانا دىنى وى يان رەنگى وى، خودى ئەف راستىھە

گه هانده ئیبراهیمی وگوتی: ﴿ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمْتِعْهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴾ ﴿١٦﴾ ئەز د دنیایی دا رزقی نادهمه خودان باوهران ب تنی ژ دووندهها ته، بهلکی ئەز دئ وی دهمه وان یین کافر ژی بووین.. هندی هندی من بو وان تهقدیر کری، وئو چهند گهلهک ژی بت، مادهم رزقی دنیاییه ئەو خۆشیه کا کیم و بهروخته، چونکی تشتی پویچ بیت و فەنا ژی بگرت یی کیمه، پاشی پشتی ئەو رزقی خۆ د دنیایی دا دخۆن، ئەز دئ وی یی کافری ب نعمهتین من کری مهجوری عهزبا ناگری کهم، وئەف جهه یی ئەو ل ناخرهتی لی دزقرن چ نهخۆش دویماییه ئەو دگههنی!

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

د قان ههر سی نایهتان دا خودایی مهزن وی دوغایی یا ئیبراهیمی وئیسماعیلی د بهر ئاڤا کرنا کهعبی را بو خۆ و دووندهها خۆ کری ب بهرفرههی بو مه فه دگپرت، ئەو دوغایا خودی ژی قه بویل کری، و دبیژت: ﴿ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ ﴿١٢٧﴾ و تو ئەی موحه ممه د، ل بیرا خۆ بینه، و بو خه لکی به حس بکه ده می ئیبراهیم وئیسماعیلی بناخه یین کهعبی را کرین، و وان ب ترس و خۆشکاندن فه دوغا د بهر را دکرن، و دگوت: خودایی مه تو کربارین مه یین چاک و دوغایی مه ژ مه قه بویل بکه، تو گوهدیژ گوتین به نییین خۆی، و تو یی پرزانایی ب حالی وان.

وئەف نایه ته بو مه ب دورستی ئاشکه را ناکه ت کانج بو جارا ئیکج بوو ئیبراهیمی وئیسماعیلی کهعبه ئاڤا کری، یان بهری هنگی ژی ئەو هه بوو و خراب بوو بوو هتا ئەو هاتین و وان ئەو ب فه رمانا خودی دوباره ئاڤا کیه فه؟ وئەف هه ردو گوته ژ زانایی ته فسیرئ دئینه فه گوه استن، و هه ر چاوا بت ده می ئیبراهیمی ژنکا خۆ هاجه ر و کورئ وی یی ساڤا ئیسماعیل برینه مه که هئ، و هیلاینه ل نهالا وی ب تنی، هنگی کهعبه یا ئاڤا کری نه بوو، ئەفه تشته کئ مسوگه ره، و پشتی هنگی ده می ئیسماعیل بوو یه نیف زه لام و شیای پشکداری د ئاڤا کرنی

دا بکهت، بابې وی ژ شامې هات ووان هردووان پیکه که عبه ئاڅاکر، دا بته مزگهفت وجمې عباده‌تی بو خودی.

و ل وی ده‌می وان دیوارین که عبی رادکر، وده‌ستین وان ب فی کاری پیروز شه دموزیل، وان ب ده‌قین خو و ب دلین خو عباده‌ته‌کی دی ژی بو خودی دکر، وان نه‌ف دو‌عایه ژی دکر: ﴿ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ یا ره‌بی ته گوه ل مه هه‌یه، وتو ب کار وئیه‌تین مه ژی یی زانایی، تو کاری مه ژ مه قه‌بویل بکه، ﴿ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ ﴾ خودایی مه وتو مه هردووان ل سهر ئیسلامی موکم بکه، وبکه ژ وان یین باوه‌ریی ب ته دئین، وپیگیریی ب فه‌رمانین ته دکن، ﴿ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةٌ مُّسْلِمَةٌ لَّكَ ﴾ وتو ژ دوونده‌ها مه ژی ملله‌ته‌کی باوه‌ریی ب ته بینت وخو ته‌سلیمی ته بکهت، بو خو چیکه، مه‌عنا: وان دو‌عایا ئیمانئ وئیسلامی بو خو ب تنئ نه‌کر، به‌لکی وان نه‌و بو دوونده‌ها خو ژی پشتی خو کر، ووان ژ خودی خواست نه‌و (ئومه‌ته‌کا موسلمان) ژ دوونده‌ها وان بدهت، دا نه‌و هت‌ژای عه‌دا خودی ببن، نه‌وا ژ زورداران ناگرت، وخودی دو‌عایا وان بو ب جه‌ ئینا، وئومه‌تا ئیسلامی ل پاش وان که‌فت.

﴿ وَأَرْنَا مَنَاسِكَنَا ﴾ وتو نه‌ی خودا، سه‌روبه‌ریی دورست یی په‌رستنی نیشا مه بده و مه پی زانا بکه؛ دا نه‌م په‌رستنا ته پی بکه‌ین، وه‌ر چه‌نده په‌یفا (مناسک) د زمانئ عه‌ره‌بان دا بو هه‌می په‌نگین عباده‌تی دئیه‌ گوتن ژی، به‌لی گه‌له‌ک جاران نه‌و بو کاروبارین جه‌جی ب تایبه‌تی دئیه‌ ب کارئینان، وگر‌دانا (مه‌ناسکین جه‌جی) ب ئیبراهیم وئیسماعیلی شه تشته‌کی به‌رزه نینه، له‌و هه‌ر وه‌کی وان دو‌عا ژ خودی کری کو نه‌و عباده‌تی ب گشتی وکاروبارین جه‌جی ب تایبه‌تی نیشا وان بدهت. و ژ فی ئاشکه‌را دبت کو عباده‌ت نه‌وه یی خودی بیژت و نیشا مرؤقی بدهت، وچی نابت نه‌و ل سهر (ئجه‌ت‌ها‌دا) مرؤقی یی ئاڅاکری بت.

﴿ وَتُبَّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الرَّحِيمُ ﴾ و نه‌گه‌ر مه ته‌خسیره‌ک د عباده‌تی دا کر تول مه نه‌گه‌ر و ل گوننه‌ها مه ببوره، هن‌دی تویی تو گه‌له‌ک تویه‌یی وه‌ردگری وتو دلؤفانیی ب به‌نیین خو دبه‌ی.

پاشی وان دوعایهکا تایهت بو دووندهها خو کر: ﴿رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿١٠٠﴾ وان داخواز ژ خودی کر کو ئهو پیغهمبهرهکی ژ وان ب خو د ناف وان دا بهنیرت؛ دا دینی خودی نیشا وان بدهت، ژ وان ب خو بت، ئهو وی بنیاسن وقهدر وبهای وی بزنان، ئیبراهیمی وئیسماعیلی گوت: خودایی مه، وتو د ناف فی ئوممهتی دا ژ دووندهها مه پیغهمبهرهکی بو وان فریکه؛ دا ئهو ئایهتین ته بو وان بخوبنت، ووان فیری کیتابی وسوننهتی بکته، وزانین وکاری بنهجه نیشا وان بدهت، ووان ژ شرکی وئهخلاقی خراب پاقر بکته. هندی تویی تو یی زالی، چو تشت ل بهر ته ئاسی نابن، وتویی کاربنهجهی، تو ههر تشتهکی ل جهی وی یی دورست ددانی.

وخودی دوعایا وان قهبول کر، وپیغهمبهرهک د ناف وان دا هنارت، کو موحهمهده بوو -سلاف لی بن- ئهوی د نهسهبا خو دا دگهته ئیسماعیلی کورئ ئیبراهیمی، وبو فی دوعاییه پیغهمبهر -سلاف لی بن- نیشارهتی ددهت دهمی دبیزت: ﴿ئهو دوعایا بابی خو ئیبراهیمی ومزگینیا عیسایی مه﴾^(١).

وئهقه بهلگهنامهیهکا دیروکی یا گرنگه ئوممهتا ئیسلامی هه، هندی دگههینت کو ئهو ئوممهتهکا (کهقنه) ومؤرا بابی پیغهمبهران پیغه ههیه، وئسرائیلی فی چهندی باش دزانن، وئهف بهلگهنامه د دهست وان ب خو ژی دا ههبوویه، بهلی چونکی ئهو د (صالحی) وان دا نهبوویه ل دههکی ژ دیروکا خو وان ئهو قهشارت، بهلی هیشتا شوینوارین وی د کیتابا وان یا پیروز دا مایه، د جههکی دا ژ کیتابا وان هاتیه کو دهمی سارایی ژ زلامی خو ئیبراهیمی خواستی ئهو ههویا وی هاجهری وکوری وی ئیسماعیلی ژ بهر چاقان بیهت، وی ب فی گوتنی نهخوش بوو، ئینا خودی گوتی: «بلا ئهف گوتنه د دهه حهقا کورکی وجاریا ته دا ل ته نهخوش نهئیت، گوهی خو بده سارایی، چونکی دووندهها ته دی ژ ئیسحاقی بت، وکوری جاری ژی ئهز دی وی کهمه ئوممهتهکا مهزن چونکی ئهو ژ پشتا تهیه» وگاها هاجهر وکوری خو ب تنی ماینه ل چولی وکوری وی کریه گری، ملیاکهتهکی خودی گوتی: «ته خیره هاجهر، نهترسه. خودی گوه ل زاروکی بوو ل جهی ئهو لی، رابه وی هلگره ئهز دی وی کهمه

(١) ئهحمده فی حه دیسی قهدهگوهیزت.

نوممه ته کا مهزن^(۱)، ئەف پارچه ب تنی ژ (به لگه نامه یا دیرۆکی) وان هیتایه، ویا دی وهکی گه له ک تشتین دی یین نه ب دلێ وان نه ماینه! به لێ هه ر چاوا بت ئەو هندی دگه هینت کو خودی سۆز دابوو ئیبراهیمی و ئیسماعیلی کو ئەو نوممه ته کا مهزن ژ دوونده ها وان پهیدا بکهت.

پهشتی قی چهندی دهم هات ئایهت بناخه یین وی دینی بو مه ئاشکه را بکهن یی (نوممه تا ته وحیدی) ل سه ر، خو ژ ده می ئیبراهیمی وه ره.. ئەو ته وحیدا دوونده ها زۆردار پی لیدانای، لهو هیتای هندی بووی (مه له کووت) ژێ بیه ستاندن، و بو چه قی دی ژ دوونده هی بیته دان، ئەو چه قی دی کاری ب ته وحیدی کهت و وی ئینته به ری!!

وَمَنْ يَرْعُبْ عَنْ مِلَّةِ اِبْرَاهِيمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَاِنَّهٗ
 فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿١٢٥﴾ اِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهٗ اَسْلِمْ قَالَ اَسْلَمْتُ لِربِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٢٦﴾
 وَوَصَّيْ بِهَا اِبْرَاهِيْمَ بَنِيهٖ وَيَعْقُوْبَ يَبْنِيَّ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰ لَكُمْ الدِّيْنَ فَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا
 وَاَنْتُمْ مُسْلِمُوْنَ ﴿١٢٧﴾ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَآءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوْبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَنِيهٖ مَا تَعْبُدُوْنَ
 مِنْ بَعْدِي قَالُوْا نَعْبُدُ الْهٰكِ وَاللّٰهَ وَاٰبَآئِكَ اِبْرَاهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ الْهٰا وَحٰدًا
 وَحٰنْ لَهُ مُسْلِمُوْنَ ﴿١٢٨﴾ تِلْكَ اُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْئَلُوْنَ
 عَمَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٢٩﴾

بهیت ژ لای ئیبراهیمی و کوپی وی ئیسماعیلی فه هاته ئافا کرن، و گازی ته وحیدی لی هاته بلند کرن، و ژێ هاته به لافا کرن، ئەو گازی ئیبراهیم -سلاف لی بن- پی هاتی، و ل سه ر ژبای.. ئەو گازی نابت که سه کی عه قل د سه ری هه بت خو ژێ بده ته پاش: ﴿وَمَنْ يَرْعُبْ عَنْ مِلَّةِ اِبْرَاهِيمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ ئەری و ما که سه ک هیه پهشت بده ته دینی ئیبراهیمی کیم فامه کی نه زان تی نه بت، یی نه فسا خو ب نه زانیی سفاک و ره زیل کری؟! نه.. پیته یه که سه ک نه بت وه بکهت؛ چونکی دینی ئیبراهیمی ئەوی ل سه ر بناخه یی ته وحیدی و خو ته سلیم کرنا بو خودی هاتیه ئافا کرن، ئەو دینه یی خودی قیای و ئیبراهیم بو ه لگرتنا وی

(۱) سفر التثنیه (۱۲/۲۱-۱۳ و ۱۷-۱۸).

هلبژارتی، ﴿وَلَقَدْ أَصْطَفَيْنَاهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ خودی دبیرت: ب راستی مه د دنیاوی دا نهو بو پیغهمبه رینی هلبژارت، و نهو ل ناخرهتی ژ چاکانه یین دهره جین بلند بو وان ههین.

ونهگهرا فئ هلبژارتنا وی لهزکنا وی یا بی دودلی بوو بو ئیسلامی، و ب جهینانا فهرماین خودی: ﴿إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمَ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ دهمی خودایی وی گوتیی: نهی ئیبراهیم، تو دلئ خو بو خودایی خو خوری پاقر بکه، و خو ب دست وی فه بهرده، و د فهرمانا وی دا به. نهو ئیکسه د بهرسفئ هات وگوت: من ب دلسوزی و فیان ولتیزترین فه خو تهسلیمی خودایی ههه تشته کی کر.

ئیبراهیم ل سهه فئ گازی ما هندی نهو یئ ساخ، و ل بهر مرنئ ژ وی شیرت پی ل عه یال و نه فیتن خو کر، و وهکی وی یه عقووبی کر، یه عقووب بابئ ئسرائیلیان، نهو ژ وی وهکی باپیری خو ئیبراهیمی ل سهه دینی تهو حیدئ بوو، و خو تهسلیمی خودایی خو کر بوو، لهو وی ژ وی شیرت ب تهو حیدئ ل عه یالی خو کر بوو: ﴿وَوَصَّي بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ يٰبَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ئیبراهیمی و یه عقووبی کورپن خو پالدان کول سهه ئیسلامی موکم بین وگوتن: نهی کورپن مه، هندی خودییه نهف دینه بو ههوه هلبژارتیه، کو دینی ئیسلامییه، فئجا هوین ههمی ژینا خو نهوی نه هیلن، و بلا مرن نهگه هته ههوه نهگه هوین د موسلمان نه بن.

ونهفه بهلگه نامه یه کا دییه ئسرائیلیان گونه هبار دکهت، بابئ وان یه عقووبی ل بهر مرنئ فه رمان ل وان کر بوو نهو ل ئیسلامی بگه ریتن ل چی جهسئ نهو لی بت؛ دا ل دو یف بچن و ل سهه بمرن، نهفه بوو شیرت تا بابئ وان ل وان نهروئ فئجا بوچی نهو کاری پی ناکهن، و دوزمناتیا پیغهمبه رئ ئیسلامی دکهن؟ بوچی نهو دره وان ل سهه ناقئ یه عقووبی دکهن، و بی بهختیان ب دو یف فه دنن؟

نهروئ ما نهو ل نک یه عقووبی دئاماده بوون دهمی نهو کهفتیه بهر مرنئ ووی کورپن خو مهزنین بابکتن ئسرائیلیان کومکرین و شیرت کرین؟

﴿ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ
 اِلٰهَكَ وَاِلٰهَةَ اٰبَائِكَ اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ اِلٰهًا وَاَحَدًا وَاَحَدًا لَّهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٠﴾ ﴿ جوهری
 و فہلان، ہەر و ہسا کافرین قورہیشیان ژی دگوتن: ئەم یین ل سەر وی دینی یی ئیبراہیم پی
 ہاتی، و ہندہکان ژ وان، کو جوهری و فہلہ بوون، دگوتن: ئەم ل سەر ریکا ئیسحاق و یہ عقووبی
 دچین، و ہندہکین دی کو قورہیشی بوون، دگوتن: ئەم یین ل سەر دینی ئیبراہیم
 و ئیسماعیلی، ئینا خودی بہرسقا وان دا، و ژ لایہکی دی قہ ناگہداریا موسلمانان ژی کر
 کو ئەو تشتی ئەو دبیژن چو راستی بو نینہ، لەو ب رہنگی پسیارا (ئینکاری) گوتہ وان:
 ئەری ما ہوین دئامادہ بوون دەمی یہ عقووب کہفتییہ بہر مرنی، دەمی وی کورین خو ہمی
 کۆمکرین و پسیار ژ وان کری: ئەری ہوین پشتی من دی عہدینیا چ کەن؟ ئینا وان ہمیان
 پیکشہ گوتی: دی عہدینیا خودایی تہ و باباکالکین تہ ئیبراہیم و ئیسماعیل و ئیسحاقی
 کەین، خودایہ کی ئیکانہیہ، و ئەم تہ سلیمی وی بووینہ.

ئەقہ بوو دینی یہ عقووبی، ئەوی ہوین د رہد و پشالتین خو دا دگہنی گہلی
 ئسرائیلیان، و ئەو دینی ہەر دوازده کورین وی ژی بوو، وی باب ومام و باپیری وی یی مہزن
 ژی، ئیجا ئەف شرک و کوفرا دی ہوہ ژ کیشہ ئینایہ، و چاوا ب وان رادایہ؟

ئەقہ، و ہندہک زانایتین تہفسیری دبیژن: ئەف پسیارہ یا (خہ بہریہ) یہ عنی: ئەو
 گہاندنا خہ بہریہ کیہ بو وان، یی ئەو دزانن، نہ کو پسیارہ کہ ژ وان دئیتہ کرن، ہەر و ہکی
 خودی دقیت بیژتہ وان: ہوین باش دزانن کو دەمی مرن گہشتیہ یہ عقووبی وی عہالی خو
 ہمی کۆمکرن و ئەف گوتنہ گوتی، و وان ئەو بہرسقا دایی.. ئیجا مادہم ہوین شی چہندی
 دزانن، پا بوچی ہوین ژی و ہ ناکەن!؟

و ئینانا کورین یہ عقووبی بو نافتی ئیسماعیلی ل قیری رمانا خو یا بہرچاٹ ہیہ،
 ئیسماعیل ئەوی ئسرائیلی ئینکارا چہقی وی دکەن، و باوہری ب پیغہ مہری دویمہی
 نائین چونکی ئەو ژ دووندہا ئیسماعیلیہ ونہ ژ دووندہا ئیسحاقیہ، ئەقہ باپیرین وان
 ہمی یی ئعترافی دکەن کو ئیسماعیل ژی و ہکی ئیسحاق و ئیبراہیم و یہ عقووبی بہرستنا
 ئیک خودایی دکر، و ل سەر ئیک دینی بوون، کو دینی تہو حیدییہ، نہ و ہکی کیتابیتن نہزان
 ئەوین دقین بیژن: خودایی ئیبراہیمی خودایی ئیسحاق و یہ عقووبی ب تنی بوو، و ئەو خودایی

وان ب تنییه، ما تو نابینی ئەو چەند د کیتابا خو یا (پیرۆز) دا دبیتژن: خودایی ئسرائیلی؟!

ئەفە یه عقووب و کورپن خو ب خو ژ یین ئعترافی دکن کو ئەو هەر یین ل سەر وی دینی یی ئیسماعیل ژ ی ل سەر، ئیچا جو هیان چو هیجەت نینه دەمی ئینکارا ئیسماعیلی و چەقی وی ژ ئیبراهیمی دکن، و دبیتژن: موحمەد پیغەمبەری مه نینه؛ چونکی ئەو نه ژ دووندهها ئسرائیلیه!

پشتی راگهاندنا فی راستیا مهزن، ئایه تی گۆته کا کورت وتیر مهعنا پیشکیشی جو هی وفه لان کر، و گۆت: ﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ گەلی ئسرائیلیان! ئەوا هه ئوممه تهک بوو ژ پیشیین ههوه بووی و چوو، و دینی وان ئەو بوو یی وان ب خو گۆتی، کو ته وحیده، و چو مفا یی خهوه نادهت خوین بیتژن: ئەو جو هی بوون، یان فهله! چونکی هەر نهفسه کا هه ی ژ کار یی خو یا بهر پر سه، ئەو چوون و کار یی وان بو وان ه، و کار یی ههوه بو هه وه یه، و هەر ئیک ژ ههوه وو ان ب کار یی خو دی ئیتته جزادان، کهس ب گۆنه ها کهسی نایته گرتن، و هەر ئیکی ژ باو هری و ته قوا وی پیغه تر چو تشتهک مفا ناگه هینتی.

و حه تا سوور هت پتر سینا هیی بده ته سەر فی راستیا مهزن ئەوا ئسرائیلیان دقیت وی ب دره وی خۆ ل بهر خه لکی شیلی بکن، راستیا کو (ئیسلام) دینی هه می پیغه مبه ران بوو، ئەو چەند ئایه ته کین دی بو فی مه سه لی ته رخان دکەت، و دبیتژن:

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٥﴾ قُولُوا وَآمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاجِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٢٦﴾ فَإِنِ زَامِنُوا بِمِثْلِ مَا فَوَازْتُمْ بِهِ فَقَدْ أَهْتَدُوا وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُمْ عَابِدُونَ ﴿١٢٨﴾ قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُمْ مُخْلِصُونَ ﴿١٢٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ

إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاجَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ وَأَنْتُمْ
 أَعْلَمُ أَمْرَ اللَّهِ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ
 ﴿١١٤﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿١١٥﴾

و ژ فیر و یقه بهر بهر ئوممه تا نوی دئیتته فه کرن، و گوتن بو وان دئیتته پیشکیش کرن،
 پشتی بهر بهر ئوممه تا بوری هاتیه پیچان، گوتن ئیدی بو ئوممه تا ئیسلامییه، نهو ئوممه تا
 ههمی پیغه مبهر ل سهر، بهلئ سوحبت هیشتا ل دور هندهک ژ وان دره وین مهز نه یین
 ئوممه تا بوری خو پی قانع ذکر، کو نهو دینی تری شرک یی نهو ل سهر دینی راست و دورسته
 یی ئسرائیل و ئیبراهیم ل سهر چووین:

﴿ وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا ﴾ د گهل شیره تا یه عقووبی یا بوری، نهوا
 جو هیان پی دزانی، و د سهر هندی را کو بابکالکین وان سوز دابوو بابی خو کو نهو ل سهر
 دینی ئیبراهیمی نهوی ئافاگری ل سهر تهو حیدئ بچن، جو هیان هیشتا دگوت: بینه جوهی؛ دا
 هوین بینه سهر ریکا راست، و فه لان ژئ گوتنه کا وهکی یا وان دگوت.. ئینا خودئ بهر
 پیغه مبهرئ خو دا هندی کو نهو بهر سفا وان بدهت و بیترت: ﴿ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا
 كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ و نه نینه وهکی هوین دبیزن، و هیدایهت نه نهوه یا هوین هزر دکهن،
 و نه وئ ناکهین یا هوین ژ مه دخوازن، بهلکی نهو دئ ل دویف دینی ئیبراهیمی چین،
 و ریکا راست و هیدایهت دورست نهوه، ئیبراهیم نهوی پرویی خو ژ ههر دینه کی پویچ
 و هر گپرای، و بهرئ خو دایه دینی حهق، یی ئافاگری ل سهر تهو حیدئ، و نهو ژ موشرکان نه بوو.
 ئیبراهیمی چو کور بو خودئ ده سنیشان نه ذکرن، وهکی هوین دکهن، ووی چو دره ل سهر ناقتی
 خودئ نه گوتن وهکی هوین دبیزن، نهو دئ ل سهر ریکا وی چین، نهو ریکا ئیسماعیل
 و ئیسحاق و یه عقووب ژئ ل سهر چووین.

پاشی نایه تی گوتن ئیکسه ر بو خودان باوهران تهو جیه کر، و گوتی: ﴿ قُولُوا نَامَنَّا بِاللَّهِ
 وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاجِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى
 وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾ هوین،

گهلی خودان باوهران، بیژنه جوھی و فیلان ئه وین داخواری ژ ههوه دکهن کو هوین بچنه سهر دینئ وان: مه باوهری ب خودایی ئیکانه ئینایه، و ب وئ قورتانئ یا بو مه هاتیه خواری، و ب وئ ژئ یا بو ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و بیه عقووب و نه ئیبتین وی هاتیه خواری، و ب وئ یا بو موسای و عیسیای، و پیغه مبهران هه میان ژ نک خودایی وان ب وهی هاتی، و ئهم د باوهریا خو دا ب وان چو جوداهیئ نائیخینه ناقبهرا وان، و ئهم ب گوهداریئ و پهرستنئ ته سلیمی خودایی خو بووینه. مه باوهری ب ته وحیدا خودئ ئینایه، و ئهم دویکه فتنا ریکا پیغه مبهران دکهن.

وئث بهرسفا بنبر دهلیقه یئ ل سهر هه می هه قرقی وجه ده لبتن درتژ و بی مهعنا دگرت، ووی سالوخته تی ژئ رادگه هینت یئ ئوممه تا ئیسلامئ پی دئته نیاسین وجودا کرن ژ ههر ئوممه ته کا دی یا هه بت: باوهری ئینانا ب هه می پیغه مبهران بی جوداهی.

﴿ فَإِنِ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ و پستی هوین ئی گوتنا خو د رویئ وان دا دبیزن، ئه گهر وان ژئ باوهری ب وئ ئینا یا هه وه پی ئینای، کو باوهری ئینانا ب هه می پیغه مبهران بی جوداهی، ئه ئه ئه ب سهر حه قیئ هلبوون، وئهو ژئ ب هیدایهت هاتن، وئه گهر وان پشت دا هه وه ووان د باوهریا خو دا فه رق وجودایی ئیخسته ناقبهرا کیتابین خودئ و پیغه مبهرتن وی، وئهو مانه ل سهر کوفر و عینادا خو، هه ما تو ئه ی موحه ممهد، وان به پئله، و تو باش بزانه کو ئهو هؤسا لیککه فتی و ژتیک جودا دئ مینن، د ناقبهرا خو دا ئهو دئ دژتیک جودا بن، و د گهل ته ژئ دئ نه یار بن، و خودئ تیرا ته هه یه -ئه ی موحه ممهد- کو ئهو به لایا وان ژ ته فه کته، و خودیبه گوهدیری گوتتین هه وه، وئهو یئ پرزانا ب حالئ هه وه.

﴿ صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ ﴾ ئیجا هوین گه لی خودان باوهران، ئیسلامئ بگرن کو په نگئ دورست یئ دینئ خودئ ئه وه، وی بگرن و کاری پی بکهن، نه وان ره نگ وروپین خوار و وه ربادای یین نه زانین کیتابیان هزر دکهن ئه ون دینئ دورست، هوین ل سهر وی دین و فیطره تا دورست بمینن یا خودئ هوین ل سهر داین؛ چونکی ژ وئ خو رستیئ یا خودئ مرؤف ل سهر داین باشتن نینه، وئهم بو وی عیباده تکه ر و پهرستنئانین.

وخودايى مەزن د قى ئايەتى دا پەيشا (رەنگ - صبغة) بۆ دىنى دانا؛ چونكى كارتىكرنا دىنى وسەروسىمايىن وى وەسا ل سەر خودانى ديار دىن، وەكى كو رەنگ ل سەر جلكى ديار دبت.

پاشى خودى نيشا پيغەمبەرى خۆ ددەت كو ئەو بېژتە وان جوھى وفەلان يىن كو دگۆتن: ئەمىن كورپن خودى وخۆشتيىن وى، وئەمىن مللەتى وى يىن ھلبژارتى: ﴿قُلْ أَتَحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلِنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ توى موحەممەد، بېژە كىتابيان: ئەرى ھوبن د دەرھەقا پەرستنا خودايى ب تى دا جەرى د گەل مە دكەن، ھەو دقەت مە وە تى بگەھىنن كو خودى پتر يى ھەو ھەو؛ چونكى دىنى ھەو بەرى يى مە ھاتىھە؟ ھەو دقەت بېژن: ھوبن پتر دىزىكى خودى، وئەو پتر ھەز ژ ھەو دكەت؟ وخودى خودايى ھەو ب تى نىنە، بەلكى ئەو خودايى مە ھەو ھەو، وخودايى ھەمى چىكرىانە، ھوبن دىژن: خودايى مە خودايى ئىسرائىلى، يان بابى مە ئەوى ل عەسمانى!! ھەر وەكى ئەو خودايى ھەو ب تى تىھە وى كەسى دى نىنە! نە. خودى خودايى ھەمىانە، وشەرتى بەراھىيى و دوپماھىيى كار وكىرە، مەسەلە نە ب ھىقى وگۆتگۆتكانە: ﴿وَلِنَا أَعْمَلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَلُكُمْ﴾ كىبارىن مە بۆ مەنە وكىبارىن ھەو بۆ ھەو ھەو، وئەو سەرا كىبارىن مە دى حىبىيى د گەل مە كەت ومە ھەمىان جزا دەت، وھندى ئەمىن ئەم د پەرستنا خۆ دا بۆ وى د (مولىين) ئەم چو شرىكان بۆ وى د پەرستنى دا نادانين، وھوبن.. بەرى خۆ بدەنە كارى خۆ دى زانن!!

﴿أَمَرْتُمُوهُمْ أَنْ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاحَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ وَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمْرَ اللَّهِ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ يان ژى ل دەمى ھوبن جەرى د گەل مە دكەن، ھوبن ژ ھەقركى دىژن: ھندى ئىبراھىم وئىسماعىل وئىسحاق وىھەقووب وئەقىيىن وىنە، ل سەر دىنى جوھىان يان دىنى فەلان بوون؟ و ب راستى ئەفە درەوھەكا ئاشكەرايە؛ چونكى ئەو ھەمى يىن ھەو ناقتىن وان ئىنانين، ھاتبوونە ھنارتن، ومىبوون بەرى ھاتنەخوارا تەوراتى وئىجىلى، يەئنى: بەرى دەرکەفتنا دىنى جوھى وفەلان، قىبجا چاوا ئەو دى جوھى بن يان فەلە؟! ئەرى ما ھوبن ب دىنى وان پيغەمبەران زانترن يان خودى؟

ئەو پێغەمبەرتین خودی بوون، و خودی ژ ھەوھ چیتەر دزانت کانێ ئەو ل سەر چ دینی بوون، و ل نک خودی کەس ژ وی زۆردارتر نینە یی شاهدهیهکا ژ نک خودی ل نک وی ھەوی ئەو فەدشیتر؟ وەکی کو ھوبن دکەن دەمی ھوبن وی شاهدهیی فەدشیتر یا ل نک ھەوھ ھەوی ئەوا خودی دایە ھەوھ و ھوبن پی دزانن کو ئەوتین ھەوھ ھەمی پێغەمبەرتین خودی بوون، و فەرمان یا ل ھەوھ ھاتیەکرن کو ھوبن باوەری پی بینن و دویکەفتنا وان بکەن، و باوەری ب وی پێغەمبەری ژ بینن یی وان سالۆخەتین وی بو ھەوھ دیارکری، و گۆتیە ھەوھ ئەو ل دویمایا زەمانی دئی ئیت.. ھوبن قی چەندی دکەن ھەر وەکی یا ژ ھەوھ قە ئەوھ خودی ناگەھ ژ کارێ ھەوھ نینە، و ئەو ب خو خودی ژ تشتەکی ژ کارێ ھەوھ یی بی ناگەھ نینە، بەلکی ئەو کارێ ھەوھ ھەمی دەژمیرت و دئی ھەوھ سەرا وی جزادەت.

پاشی سوورەت جارەکا دی گۆتتا خو یا بۆری دوبارە دکەت، و رادگەھینت کو ھەر ئیک پێغەمبەر بت یان نە، ل سەر کارێ وی دئی ئیتە جزادان، و فایدی کەسی ناکەت ئەو بیترت: فلان ژ منە، یان ئەز ژ فلانیمه.. ھەر ئیک و کەدا خو: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ئەوا ھە ئوممەتەک بوو ژ پیشین ھەوھ بۆری و چوو، یا وان کری بو وانە، و یا ھەوھ کری بو ھەوھ، و پسار کار و کربارین وان ژ ھەوھ نایتەکرن، کا چاوا پسار کار و کربارین ھەوھ ژ وی وان نایتەکرن.

و ئەف ئایەتا پیرۆز ھندی دگەھینت کو خوگرتدانا ب بەنیان قە چو مفایی ناگەھینتە کەسەکی؛ ھەر ئیک ب کەدا خو دئیتە نیاسین، و ھەر ئیک ب کارێ وی دئیتە جزادان، و پێغەمبەر سلاقی لی بن د گۆتتەکا خو دا دبیرت: من أبطأ به عمله لم يسرع به نسبه، ھەچی کارێ وی وی قەھیت، نەسەبا وی وی ب بلەز نایخت! ئەقە تەرازا نیسلامی، نە (حەسەب) ونە (نەسەب) بەی خودانی خو گران ناکەت ئەگەر وی ھند کارێ چاک نەبت ئەو پی گران بەا بیت.

و ل قیری جزیا ئیکێ ژ قورئانی ب دویمای دئیت، و ب دویمای ھاتنا وی پشکا ئیکێ ژ سوورەتی د گەل وی ناقری ژ وی د دویف دا ھاتی ب دویمای دئیت، و ژ ئایەتا بیت کو ئایەتا (۱۴۲)یە، پشکا دووی دەست پی دکەت یا کو ئاخفتن تیدا بو ئوممەتا

ئیسلام ب تایبته دئیتته پیشکیشکرن، بو هندی دا ژینا وان یا نوی ل مه دینی ریک
وییک بکته.

ب حمدا خودی تفسیرا جزا نیک
ژ قوتنا یدوز ب دویماهی هات

تەفسىرا جزييا دووئى
ژ ئايهتا (۱۴۲) ژ سوورەتا البقرة
حهتا ئايهتا (۲۵۲) ژ سوورەتا البقرة

ل دور قلی جزیا

ژ نایهتا (۱۴۲) یی ژ سوورتهنا (البقرة) جزیا دووی ژ قورئانا پیروز دهست پی دکته، وئو ههتا نایهتا (۲۵۲) یی ههر ژ وی سوورتهتی قه دکیشته، ووهکی ناشکهر پشکا دووی ژ سوورتهنا (البقرة) ل دویش وی لیکه کرنی یا مه ل دهسپیکتی سوورته ل سهر لیکه کری، دکهفته د قی جزیی دا ونیزیکی نیقا جزیا سیی ژی، و د پشکا دووی دا ژ سوورتهتی -وهکی بهری نوکه ژی مه گوئی- ناخفتن بو نوممهتا ئیسلامی دئیته ناراسته کرن، پشتی سوورتهتی جهوله بهکا دویر ودریژ د گهل مللهتی ئسرائیلی کری، ودقیت ژ بیر نهکین کو سوورتهنا (البقرة) ئیکه مین سوورته بوو پشتی مشه خنبوونی ل مه دینی هاتیه خواری، مهعنا: ئه ئیکه مین سوورته بوو پشتی ئاقرنا جفاکا ئیسلامی یا نوی ل مه دینی بو پیغه مبهری -سلاف لی بن- هاتیه خواری، لهو یا غه ریب نه بوو ئه (تهرکیزی) بدهته سهر به رهه قکرنا قی جفاکا نوی بو هلگرنا وی باری مه زن یی ل سهر ملین وی هاتیه دانان، باری به لاکرنا تهو حیدا خودی، وجیگرا د عهردی دا.

د قی جزیی دا وحهتا دویمهیا سوورتهتی د جزیا بیت ژی دا، بابه تین سوورتهتی بو ریکه خستنا ژینا جفاکا موسلمانان یا نوی ل مه دینی دئیته تهرخان کرن، وبه حسنی هژماره کا بابه تین پیکه گریدای دئیته کرن: به حسنی وهرگپرانا رووگه هی (قبیلی) ژ قودسی بو مه که هی، وهه لوستی جو هیان ژ قی چهندی، و دیار کرنا رامانا دورست یا (قهنجی) یی وگریدانا وی ب باوهریی قه، وتولستاندن، ووه صیه تکر، وروژی، وکرنا جهجی و جهادی د ریکا خودی دا، وبه رسف ل سهر هندهک پساران دئیته دان یین په یوهندی ب قه خواری مه یی وکرنا قوماری قه هی، ومهسه لا خهر جکرنا مالی د ریکا خودی دا، وسه روبه ری ئیتیمان، ومهسه لا بینقیژیا ژنی.. پاشی به حسنی باوهریی، وپشتدانا ژنان، وبهردانا وان ب به رفره هی، وربیا، ودهین

وبازرگانی، ودانا شاهديې چې ل سهر دهيني بت، چې ل سهر مهسهلین کرین وفرۆتنې بت، پاشی سوورته ل دویماهیې پهنګی وئ باوهریې بؤ مه ناشکهره دکته یا پیغه مبهری وخودان باوهران هه، ودوعایه کئی دئینت تیدا ژ خودئ دئیتته خواستن نهو فئی ئوممه تی ژ وئ بیاریزت یا ئوممه تین بهری وئ کھفتینې ژ بهر وئ ئنحرافا ل نک وان پهیدا بووی.

ودبت ده می کسهک ب سهرقه سهرقه بهرئ خو بدته وان گهلهک بابه تین د فئی پشکئی دا ژ سوورته تی هاتین هزر بکته کو نهو ئیکسه ر پیکقه دگر تداي نینن، وهکی کول هندهک سوورته تین دی یین قورئانی ئه م دبیینن. . وبه لکی ئه ف گوتنه حه تا حه دده کی یا دورست ژی بت، به لی بهسه بیژین: دو په یوه ندی تین موکم هه نه فان هه می بابه تان دگه هیننه ئیک:

په یوه ندیا ئیکئی: ئه ف بابه ته هه می وی دستوری پیک دئینن یی فئی ئوممه تی دکته خودان که سینه کا تابهت، وبهرئ وئ دده ته وی ده ورئ ئا فاکهر یی نهو ژ بهر هاتیه دان، ده ورئ (ئستخلاف) د عه ردی دا، وشه رت نینه د وی دستوری دا یی ژيانا خه لکی ریک دئیتته ته رتیه کا ده سنیشان کری هه بت؛ چونکی داخوازی تین ژینې ب خو ژی وهکی ئه م دبیینن گه لهک جارن د نا ئیک هه ل دین.

په یوه ندیا دووی: ئه ف بابه ته هه می ژ عه قیده وباهریې دزین، وئ هه یه بهرچا تیرین تشتی دستوری ئیسلامی ژ هه ر دستوره کئی دی جودا دکته. . عه قیده نهو ره هه یا ژینې فه دگوهی تته هه می (ماددین) فی دستوری، وړامانی دده تی.

ونوکه دا د گه ل ئایه تین فی جزئی ژی بژین، دا بهرئ خو بدینه کانی چاوا بوو ده می قورئانی ب په یقین خو ئوممه ته ک دورست دکر.

﴿ سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيْتُمْ مَا وَلَّيْتُمْ عَنْ قِبَلْتِهِمْ أَلَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَيَّ عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّعَ إِيمَانِكُمْ إِتَّ اللَّهُ بِالنَّاسِ لَرءُ وَفَرَّحِيمٌ ﴾

هندي پیغمبر -سلاف لی بن- ل مه که هی، ده می نقیژ ذکر که عبه دئیخسته د ناقبهر ا خو و قودسی دا، یه عنی: ل لایق باشوری که عبی رادوستیا، د ناقبهر ا (روکنی یه مانی) و (روکنی بهری رهش) دا، و بهری خو ددا که عبی، و ب قی چه ندی بهری وی ب لایق قودسی ژی دکه فت، و پستی نهو مشهخت بووی و چوویه مه دینی نیدی نهو نه شیا د نقیژی دا بهری خو بدته که عبی و قودسی د نیک دم دا، لهو وی -وصه حابیتن وی ژی- بهری خو ب لایق باکووری فه دا ب نک قودسی فه، هه ر چه نده وی د دل دا حه ز ذکر کو بهری خو بدته که عبی، و د قورئانی دا چو نایهت خو بیتن نه سخه کری ژی نینن فه رمان تیدا ل موسلمانان هاتبته کرن کو نهو بهری خو بدته (بهیتولمه قدسی)، لهو (جمه ووری) زانایان دبیتن: ب وه حیه کا جودا (کو نه د قورئانی دا هاتی) خودی فه رمان ل پیغمبره -سلاف لی بن- کربو کو نهو د نقیژی دا بهری خو بدته قودسی.. پاشی پستی مشهختبونی ب نیزیکی شازده یان هه فده هه یقان هنده ک نایهتین قورئانی هاتنه خواری فه رمان تیدا ل پیغمبره هاتنه کرن کو نهو بهری خو بدته که عبی.

و نهف نایهته و چه نده کین د دویت دا ژ سوره تا (البقرة) دئ به حسی مه سه لا گوهارتنا پرووگه هی ژ قودسی بو که عبی کهن، و کانی هه لویستی جو هیان ب تایه تی و منافق و کافران ب گشتی ژ قی چه ندی چ بوو، و بهری نایهت نه صلی مه سه لی بو مه فه گپرت، کو فه گوهاستنا پرووگه هییه، نیشارهت دا وان گو تگوتک و نه زمان دریتزیتن کو نه زان دئ بیتن، و گو ت: ﴿ سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيْتُمْ مَا وَلَّيْتُمْ عَنْ قِبَلْتِهِمْ أَلَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا ﴾ و قی نایه تی ب په یفا (سیقول) ده ست پی کر، نهوا رامانا ده می دا هاتی ددهت، یه عنی: دئ بیتن.. تشتی هندي

دگههینت کو دبت ئەف ئایهته هنگی هاتبته خواری بهری ئەو وئ گوتنا خو بیژن یا دئ بیژن، قیجا ئایهتی هەر ژ سهری خودان باوهر ب گوتنا وان ئاگههدارکرن، ونیشا وان دا کانی ئەو دئ چ بهرسقی دهنه وان.

وهندهک زانایین تهفسیری دبیژن: کاری نهبۆری د قی ئایهتی دا (سیقول) ل جهی کاری بۆری (قال) هاته دانان، دا رامانا بهردهوامیی بدهت، یهعنی: ئایهتی نهگوت: وان گوت، بهلکی گوت: ئەو دئ بیژن، بۆ هندی دا مه تی بگههینت کو هەر دئ مینن فان رهنکه ئاخفتنان بیژن؛ چونکی چاقین وان ب موسلمانان رانابن.. چونکی ئەف ئایهته -وهکی ژ بن عهباسی دئیته فهگوهاستن- پشتی گوتنا وان هاتبو خواری نهکو بهری گوتنا وان.

وهەر چاوا بت ئایهتی گوتنا وان بۆ مه فهگیا، وسالوخهتی نهزانین وعهقل سقکی دانا سهر وان، وگوت: مرۆقتین نهزان وعهقل سقک دئ بیژن.. بۆچی یین نهزان وعهقل سقک؟

بهری نوکه ئایهتهکی گوتبوو: ﴿ وَمَنْ يَرْعَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ ﴾ ب تنی مرۆقی نهزان وعهقل سقک دلئ خو نابهته وی دینی یئ ئیبراهیم ل سهر چووی، کو دینی ئیسلامی بوو، وتشتهکی ئاشکهرایه کو کهعبه ئەوا ل مهکههی ئەو رووگهها ئیبراهیمی بوو؛ چونکی (بهیتولمهقدس) پشتی وی ژ لایئ ئیسحاقی فه هاتبو ئافاکرن، قیجا ئەو کهسی ب چاژهکی کیم بهری خو بدهته رووگهها ئیبراهیمی ئەو دئ مرۆقهکی نهزان وعهقل سقک بت، وهکی کو منافق وزانایین جوهران کری، دهمی وان گوتی: ئەری ئەو چ تشت بوو یئ بهری فان موسلمانان ژ رووگهها وان، یا وان ل دهسپیتی بهری خو ددایئ -کو بهیتولمهقدس بوو- وهرگیا؟

وئەف پسپارا وان کری بۆ هندی نهبوو دا ئەو زانینهکی ل خو زنده کهن، بهلکی ئەو پسپارا خو نهرازیکرنی بوو، وان دقیا بیژن: ئەفه چیه؟ موحهمهده وههقالین خو هەر روژ بهری خو ددهنه جههکی، ئەفه وان خیره ژ بهر چ وان بهری خو ژ قودسی وهرگیا؟ ووان ب قی چهندی دقیا گومانی بۆ موسلمانان د دینی وان دا پهیدا بکهن، خودی د بهرسقی دا گوت: ﴿ قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ تو ئەی موحهمهده بیژه وان نهزانان: روژههلات وروژنافا وههر تشتهکی د ناقبهرا هەر دووان دا ملکی خودییه،

ولایهک ژ فان لایان ژ ملکئ وی دهرناکهفت، یئ وی بقیئت ژ بهنیین خوئ نهو دئ بهرئ وی دهته ریکا هیدایهتئ یا راست.. یهعنی: مادهم ههمی لا یین خودینه، رۆژههلات ورۆژئاقا وههر جههکئ د ناڅبهرئ ژئ دا، چئ جهئ وی بقیئت نهو دئ بهرئ پیغهمبهرئ خوئ دهتئ وبؤ وی کهته پرووگهه، وهنگی نهو جه- ژ بهر نهمرئ خودئ دئ پیروژ بت، نهگهر نه.. چو جه- ژ بهر خو ب خو هیژای هندئ نینن پرووگهه بن، ومهسهله خو ب دهست فه بهردانه بوئ نهمرئ خودئ، رۆژا فرمان ل موسلمانان هاتیهکرن نهو بهرئ خو بدنه بهیتولمهقدسی وان -بی خو نهرازیکرن- فرمان ب جهئینا، ورۆژا فرمان هاتی نهو د نفیژین خو دا بهرئ خو وهرگپرنه مهکههئ دیسا وان فرمان ب جهئینا، ووان وهکی جوھیان ههڤرکیا پیغهمبهرئ خو نهکر، وله ز د جهئینانا فرمانئ دا کر.. ویئ خودئ بقیئت دئ بهرئ وی دهته هیدایهتا خو.

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ﴾ ئوممهتا ئیسلامئ نهوا ژ لایئ دیروکئ فه پشتی ههمی ئوممهتان هاتی، خودئ وهسا بوئ قیایه نهو نه بوئ خو ب تنئ بژیئت، ونه د چارچووڤهئ ذاتئ خو ب تنئ دا بژیئت، نهو ئوممهتهکه یا هاتیهدان دا ب کارهکئ دی یئ مهزن رابیت: کارئ سهرکیشیا مرؤڤینیئ، ما عیسا پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- نهگوتبوو ئسرائیلیان: خودئ مهلهکووتا خو دئ ژ ههوه ستینت ودهته مللهتهکئ وی بینته بهری؟ نهفه نهو ئوممهت هات یا کارئ بوئ مهلهکووتا خودئ دکهت، نهو ئوممهت یا نه بوئ خو ب تنئ دژیئت، وخیرا وی نه دگههته وی ب تنئ، و ب هلکهفتنا وهرگپرانا پرووگهها فئ ئوممهتئ بوئ جهئ ناڅنجی ل عهردی کو مهکههه، ئیشارهت بوئ ناڅنجیا فئ ئوممهتئ د ریباز وشریعهتئ وی ژئ دا هاتهدان.. خودئ گوئ: کانئ چاوا مه بهرئ ههوه دا ریکا دینی یا راست، ورووگهها ناڅنجی و دورست، وهسا مه هوین کره مللهتهکئ ناڅنجی ژئ..

وپهیفا ﴿ وَسَطًا ﴾ نهوا د فئ نایهتئ دا نهف ئوممهته پی هاتیه سالوخذان، د زمانئ عهره بان دا گهلهک مهعنايان ددهت، ژ وان مهعنايان: چپتر وباشتر، و دادکهر، و راست و دورست، و ناڅنجی.. و نهف ههمی سالوخته نهون یین کو پیئتقیه ل نک وی ئوممهتئ ههبن یا بوئ سهرکیشیئ دئینه هلبژارتن، و نهو ههمی نهون یین ل نک فئ ئوممهتئ ههبن، و نهف چهنده یا غهرب نینه نهگهر نهم بیرا خو ل طهبعهتئ وی دینی بینینهفه یئ فئ ئوممهتئ

باوهرى پى ھەي، كو ھەشەنگى و (تەوازىنە) ئەوا ل سەر بناخەيى ناخنجىي رادەستت. ھەشەنگى د ناخبەرا رحى و ماددەي دا، د ناخبەرا كاركرنا بۆ دنيايى و كاركرنا بۆ ئاخەرتى دا، د ناخبەرا زانينا ھشك و باوهرىي دا.

گەلى موسلمانان! كا چاوا مە بەرى ھەو ھەو دا رووگەھا ئىبراھىمى و شرىعەتى وى و ھەسا مە ھوبن كرنە ئوممەتەكا باش و دادكەر، يا خودان شرىعەتەكى ناخنجى..

- بۆچى؟

ئايەت ب خۆ بەرسقى ددەت و دىبىرت: ئەف چەندا ھە مە كر؛ دا ھوبن ل ئاخەرتى شاھدەيى ل سەر مللەتان بەدن كو پىغەمبەرتىن وان پەيامىن خودايى خۆ گەھاندوبونە وان، ودا پىغەمبەر ژى ل ئاخەرتى ل سەر ھەو ھەو بىتە شاھد كو وى پەياما خودايى خۆ گەھاندوبو ھەو.

وچونكى ئىك ژ سالۆخەتىن قى ئوممەتى - ھەكى بەرى نوکە ئايەتى ئىشارەت دايى- عەدالەتە، شاھدەيى وان د دەر ھەقا ئوممەتىن بۆرىن ژى دا دى ئىتە ھەرگرتن؛ چونكى شەرتى قەبويلكرنا شاھدەيى عەدالەتە.

وېستى قى چەندى ئايەتى ھندەك ژ وى ھكەتى بۆ مە ئاشكەرا كر يا د پىشت ھەرگىرانا رووگەھى را بۆ كەبى ھەي، وگوت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَيَّ عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ يەنى: ئەي موھەممەد، ئەو رووگەھا بەرى تول سەر كو بەيتولمەقدس بوو، مە بۆ تە دانابوو، پاشى مە بەرى تە ژى ھەرگىرا كەبى ل مەكەھى؛ دا ل بەر چاڭ ديار بىت كانى كى دى دوچوونا تە كەت وگۆھى خۆ دەتە تە و د گەل تە بەرى خۆ دەتە وى جەھى تو بەرى خۆ ددەيى، و كانى كى خودانى باوهرىەكا لاوازە، و ژ بەر گومان و دوووياتيا خۆ دى ژ دىنى خۆ ھەگەپرىتت.. ھەندى ئەف كارەيە يى مەزن بوويە ل سەر سەرداچوويان، بەلى ل سەر وان يىن خودى ب ھىدايەت ئىناين يى ب ساناھى بوو.

مەعنا مەسەلە بەرى ھەر تىشتەكى جەپاندىنا خودان باوهران بوو، عەرەبان بەرى ئىسلامى و ل دويف شوبنوارىن دىنى ئىبراھىم و ئىسماعىلى يىن كو ھىشتا ھندەك د ناڭ دا

ماین، که عبه حسیب ذکر پرووگهها خو، ووان ب چاقهکی مهزن بهری خو ددایی، ده می نثیژ بوجارا ئیکئی ل سهر موسلمانان هاتیه فهرزکرن، فهرمان ل وان هاتهکرن ئهو بهری خو بدنه قودسی، وئهفه کارهکی ب ساناهی نهبوو. پاشی پشتی چند سالهکان ژ بهریخودانا وان بو قودسی فهرمان ل وان هاتهکرن ئهو بهری خو ب نک که عیبی فه وهرگپرن، وئهفه ژی کارهکی ب ساناهی نهبوو، چند سالان کارهک بو مروئی بته عهدهت پاشی ئهو وی بگوهورت، بهلی صهحایان ئهوین خودی هیدایهتا خو ب رزقی وان کری، ئهف کاره ب ساناهی وهرگرت، وقهوبیل ژی کر؛ چونکی وان ب دورستی باوهری ب خودی ههبوو.

عبداللاهی کوری عومهری دبیتژت: خه لک ل مزگهفتا (قوبائی) د نثیژا سپیدی دا بوون، مروقهک هات گوته وان: شقیدی هندهک ژ قورئانی بو پیغه مبهری -سلافت لی بن- هاته خوار، فهرمان تیدا لی هاتهکرن ئهو بهری خو بدته که عیبی، ئینا ئهو ژی ل سهر ملین خو زقرین وبهری خو دانه که عیبی، وبهری وان بهری هنگی ل شامی بوو^(۱).

وئهف سهراهاتیه هندی دگههینت کو صهحایان ب هه می فه خو ب دهست ئه مری خودی فه بهردابوو، وههر فهرمانهکا ل وان دهاتهکرن ئیکسهر وان ئهو ب جه- دئینا، نه وهکی سهردهقین ئسرائیلیان ئهوین ههفرکیا پیغه مبهران ذکر، وفهرمانین وان دشکاندن.

و ژ بهر هندی خودی مه دحین صهحایان کر وگوت: ﴿وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ یه عنی: هندی ئهف کارهیه یی مهزن بوویه ل سهر سهرداچوویان، بهلی ل سهر وان یین خودی ب هیدایهت ئینان -کو صهحایانه- ئهو کار یی ب ساناهی بوو.

وده می پرووگه هاتیه گوهارتن، و صهحایان بیی خو نهرازیکرن فهرمان ب جهئینای، جوهیان گهلهک ب قی چندی نهخوش بوو، لهو وان گوته موسلمانان: نهگهر پرووگهها ههوه یا ئیکئی یا دورست بت، مهعنا قی گافتی هوبن دخهلهتن، وئهگهر یا نوکه یا دورست بت، مهعنا بهری هوبن دخهلهت بوون، وقتی گوتنا وان پیچهکی کار د هندهک خودان باوهران کر، ووان د گهل خو گوت: ئهری ئهو براین مه ئهوین مرین بهری پرووگهه بو که عیبی بته

(۱) بوخاری قی حه دیسی ریوایهت دکهت، و د سهراهاتیهکا دی دا بوخاری ژ بهرئانی کوری عازی فه دگوهرت کو ئه نصاریان ل جههکی دی ژی هه ئهف چنده کربوو.

گوهارتن، مهسه لا وان دئ يا چاوا بت؟ وئهو نقيزېن وان كرين دئ دچاوا بن؟ لهو نايه تي
 كوت: ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴾ ﴿١٢٤﴾ يه عني: نه بوويه
 كو خودئ باوهر يا هه وه بهرزه كهت، هندی خودييه ئهو ب مروغان ميتهرهباني دلوفانكاره.
 و ژ عه بدللاهي كورئ عه بياسي وبه ررائئ كورئ عازبي دئته فه گوهاستن، ئهو ديترن:
 مه خسه د ب په يقا (باوهرئ) د فئ نايه تي دا نقيزه.

مه عنا: ئهو نقيزېن هه وه تېدا بهرئ خو دا يه كه عبي، زه عئ نابن، وئهو ژ قه ستا ژي
 ناچن، خودئ ئهو يين قه بويل كرين ژ هه وه وئهو دئ خيرا وان دته هه وه، چونكي ئهو
 خودايه كي ب ره حمه، و دلوفاني ب به نيين خو دبه ت.

وقورئاني د فئ نايه تي دا نافي باوهر بي دانا سه ر نقيزئ؛ چونكي نقيز بهرچا فترين
 نيشانا عه مه ليه ل سه ر باوهر يا خوداني خو.

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ
 الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الْأَذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
 لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٤﴾ وَلَئِنْ أَتَيْتَ الْأَذِينَ أُوتُوا
 الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَّا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ
 بَعْضٍ وَلَئِنْ أَتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ
 ﴿١٢٥﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ
 لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٢٦﴾ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٢٧﴾ وَلِكُلِّ
 وَجْهَةٍ هُوَ مُوَلِّيئُهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ
 لِلْحَقِّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ
 الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ
 حُطَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلَا تُمِنَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ
 وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٣٠﴾ كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا

وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٢٨﴾
فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٢٩﴾

وهه بهرده و امیدان بو روهنکرنا مهسه لا گوهارتننا پرووگههی بهر ب که عیبی فه، وکانی چاوا پیغه مبهری -سلاف لی بن- د دل دا حهز دکر نهو د نقیژی دا بهری خو بدته مزگهفتا حهرام ل مهکههی، بهلی وی نه مری خودایی خو ب جه- دئینا وپتر ژ سال و نیقان پشتی مشه ختیبونی وی بهری خو ددا بهیتولمه قدسی ل شامی.. خودایی مهزن گوت: ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ یه عنی: نهی موحه ممه! ب راستی نه می وهرگیپانا پرووی ته ب بال عسمانی فه دبیین؛ ل وی هیقیی کو خودی و حیی بو ته د مهسه لا پرووگههی دا بهنیرت، قیجا نه می دی بهری ته دهینه پرووگهه کا ته پی خوش بت، کو مزگهفتا حهرامه، قیجا تو بهری خو ب لایی وی فه بده، و ل ههچی جهی هوین -گهلی خودان باوهران- لی بن وههوه قیا نقیژی بکن هوین بهری خو بدنه مزگهفتا حهرام.

پیغه مبهری -سلاف لی بن- وهکی ژئی دئیتته فه گوهاستن، و ژ قی نایه تی ژئی ناشکهره دبت، دل تی هه بوو و حهز دکر کو نه مرهک بو وی ژ نک خودی بیت و تیدا دستوبری بو بیتهدان کو نهو بهری خو د نقیژی دا بدته مزگهفتا حهرام ل مهکههی؛ ژ بهر سی نه گهران:

یا ئیکی: وهکی ژ موجهدی دئیتته فه گوهاستن، چونکی جوهیان دگوت: موحه ممه د دینی خو دا دویکهفتنا مه دکهت، و بهری خو ددهته پرووگهها مه، قیجا وی حهز دکر نهو بهری خو ژ پرووگهها وان وهرگیپرت.

یا دووی: وهکی ژ ئبن عه بیاسی دئیتته فه گوهاستن، چونکی که عبه پرووگهها باپیرین وی ئیبراهیم وئیسماعیلی بوو، قیجا وی دقیا نهو چاف ل وان بکهت د دینی دا.

یا سیی: وهکی نه سهدهی دبیتت، دا نهو بشیت عه ره بان ب لایی خو فه بکیشت.

ژ بهر قی چهندی بهری وی مابو ل عسمانی، وی چاقه رتی ره حما خودی دکر، حهتا فه رمان هاتی پشتی مشه ختیبونی ب شازده یان هه قده هه یقان، کو نهو بهری خو ژ قودسی

قەگوهيزته مه كههين، و فرمانى ل ههفالتين خو ژى بكهت كو ئهو وه بكهن، و ب قى چهندي هيشيا وى ب جه هات ژ لايهكى قه، و ژ لايهكى دى قه ئهزمانى جوهيان هاته برين وئيدى ئهو نهشيان بيتن: موحه ممد د دينى خو دا چاڤ ل مه دكهت. و چونكى وان ب قى چهندي گهلهك نهخوش بوو، وان ب دزى قه- دهست دا بهلافكرنا گوتگوتكان د ناف جفاكا موسلمانان دا، وئيك ژ وان ئهو بوو يا ئايهتا بوڤرى بهحس ژى كرى، و د قى ئايهتى دا خودايى مهزن ب تنى ئيشارهت دا سهپرهبيا وان دهمنى گوتى: ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ هندی ئهون بين خودى زانينا كيتايى دايى كو جوهى و فهلهنه، ئهويى بهرى هنگى تهورات وئنجيل بو وان هاتيهدان، ئهو باش دزانن كو هندی بهريخودانا تيه ئهى -موحه ممد- بو كهعبى، ئهو حهقيا بهجه يا كو د كيتايين وان دا هاتى؛ چونكى ئهو باش دزانن كو كهعبه رووگهها ئيبراهيمى بوو، وئهو ب دورستى دويكهفتنا ئيبراهيمى دكهت ئهو يى بهرى خو ددهته رووگهها وى. ئهو قى چهندي باش دزانن، بهلى د گهل هندی ژى ئهو -ژ دلرهشى وچاڤ پى نهرايون- ئعترافى ب قى راستيى ناكهن، چونكى عيناد و سهپرهبى سالوخهتى وان يى ههروهههه.

بهلى خودى ب قى كارى وان يى ئاگههداره، وئهو دى وان سهرا جزا دهت: ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ خودى يى بى ئاگهه نينه ژ كارى ئهو دودل وگومانبهريى هه دكهن، وئهو جزايى وان سهرا وى چهندي دى دهت.

و هتا سوورەت پتر سهپرهبى و عينادا وان بو مه بهرچاڤ بكهت، ئايهتا د دويهدا گوت: ﴿وَلَيْنَ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ﴾ وئهگه تو بو وان ئهويى تهورات وئنجيل بو هاتى، هه نيشانهكا هه يى بينى ل سهر هندی كو بهريخودانا ته بو كهعبى د نقيزى دا ئهو حهقيه يا ژ نك خودى هاتى، ئهو بهرى خو نادنه رووگهها ته.. مهعنا: مهسهله عيناده نهكو نهزانينه! ئهو حهقيى دزانن، وئهو دزانن كو رووگهها ئيبراهيمى يا دورست كهعبه بوو، بهلى وان نهقيت ئهو ب دهقى خو ئعترافى ب قى چهندي بكهن، قيجا تو خو ب قانعكرنا وان قه نهوهستينه؛ چونكى ئهگه تو دهليلين دنيايى ههميان بو وان بينى ئهو قانع نابن، و بهرى خو نادنه رووگهها ته، ﴿وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتِهِمْ﴾ و تو ب خو ژى جارهكا دى بهرى خو ناديه رووگهها وان؛ چونكى تو فرمانا خودايى خو ب جه دئينى ﴿وَمَا

بَعْضُهُمْ بِتَابِعِ قِبَلَةِ بَعْضٍ ﴿۱۰۰﴾ وئهو ب خوژی د نابقهرا خو دا دژیک جودانه، جوھی وفهله ئهوین خو ب دویکهفتی بو ئیسحاق ویه عقوب و مومسای و پیغه مبهرین دی یین ئسرائیلی دزانن، ئهو ب خوژی د مهسهلا پرووگههی دا دژیک جودانه، جوھی بهری خو ددهنه بهیتولمه قدسی، وفهله بهری خو ددهنه روزهلاتی، وهندهک ژ وان بهری خو ناددهنه پرووگهها هندهکان. وهه ئیک یی دی خهلهت دهر دئیخت.. قیجا تو گوهداریا وان نهکهنه، وبهری خو بدنه وی پرووگههی یا خودی بهری ته دایین: ﴿۱۰۱﴾ وَلَئِنْ أَتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۱۰۲﴾ وهه چهنه گوتن ل قییری بو پیغه مبهریه -سلاف لی بن- بهلی مهخسهد پی موکمکرنا خودان باوهرانه بهرانبهر وی ههوا مهزن یا جوهیین مه دینی پی رابوین ده می پرووگهها تیه گوهارتن، خودی دبیترته پیغه مبهری خو و د ریکا وی را گوتنی ئاراستهی خودان باوهران ژی دکهت: تو ئهی موحه ممه، نهگه د مهسهلا شه گوهاستنا پرووگههی دا، و ده می مهسهلین دی ژی دا، دویکهفتنا دلچوونین وان بکهی، پشتی ئهف زاینه بو ته هاتی، کو تو یی حقی وئهو دنه حقن، نهگه تو وی چهندی بکهی، هنگی تو دی ژ وان بی یین زورداری ل خو کری.

ریکا موسلمانی یا روهن وئاشکه رایه، وی ههوجهی ب هندی نینه ئهو رابت ژ نوی دویکهفتنا ههز و دلچوونین هندهک نهزان و سهرداچوویان بکهت، دا ئهو ریکی نیشا بدن، خودی و پیغه مبهری وی د کیتابی و سونهتی دا حقی هه می یا بو مه ئاشکهرا کری، پشتی هنگی خونه ئهف ههولوبستی جوهیان ژ شه گوهاستنا پرووگههی یی کو دبتنه نیشانا سه ردهقی و عینادا وان، مهزنتره ژ ههولوبستی وان ژ پیغه مبهری یا پیغه مبهری ب خو؟

ئهو دزانن کو که عبه پرووگهها دورست یا ئیبراهیمیه، و د گهل هندی ژی نه قیت ئعترافی بکهن، وهکی قی یان خرابتر مهسهلا پیغه مبهری یا پیغه مبهریه، ئهو باش دزانن کو موحه ممه د ئهو پیغه مبهره یی بهحسی وی د کیتابین وان دا هاتی، بهلی د گهل هندی ژی ئهو باوهری پی ناینن: ﴿۱۰۳﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿۱۰۴﴾ ئهوین مه تهورات وئنجیل دایین ژ زانایین جوھی وفهلان، موحه ممه دی -سلاف لی بن- باش دنیاسن و دزانن کو مسوگه ئهو ئهو پیغه مبهره یی بهحسی وی د تهوراتی وئنجیلی دا هاتی، کا چاوا ئهو کورین خو دنیاسن، وئایه تی گوت: کا

چاوا ئهو كورپن خو دنياسن، ونه گوت: كا چاوا ئهو خو دنياسن؛ چونكى ده مهك ب سهر مرؤقى دا دئيت ئهو تيدا خو نياست، بهلى چو دم ب سهر دا نائين ئهو كورپن خو نياست، ودبت مه خسه د ب نياست كوران ل ئيرى نياستيا دورستيا نه سها وان بت، وهكى عه بدللاهي كورپن سه لامى -كو ئيك ژ زانايين جوهيان بوو- تيگه هشتى ده مى پسيارا پيغه مبهري سلا لى بن زى هاتيه كرن ووى گوتى: ئه ز وى پتر ژ كورپن خو زى دنياسم، گوتنى بوچى؟ وى گوت: چونكى ئه ز د وى دا ناكه قمه شكى، بهلى كورپن من بهلكى ده يكا وى راستيى نه بيژت!!

ودبت مه خسه د ب نياستيا كوران نياستيا ديم وسه و سيمايين وان بت، كو مرؤف تيدا ناكه فته شكى.

و د ته فسيرا وى جهناقى دا يى د پهيئا (يعرفونه) دا هاتى، زانايان دو بوچوون هه نه: هندهك دبيژن: ئهو بو پيغه مبهري -سلا لى بن- دزقرت، يه عنى: ئهو پيغه مبهري دنياسن وهكى كو كورپن خو دنياسن.. وهندك دبيژن: ئهو بو قه گوهاستنا رووگه هي دزقرت، يه عنى: ئهو دزانن كو قه گوهاستنا رووگه هي بو كه عبي حه قيه كا چاوا ئهو كورپن خو دنياسن.

ويستى نايه تي ناشكرا كرى كو زانايين جوهي وفه لان باش دزانن كو موحه ممه د ئهو پيغه مبهريه يى به حسى وى د ته وراتى وئنجيلى دا هاتى، گوت: ﴿وَإِنَّ قَرِيْقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ يه عنى: ده سته كهك ژ وان زانايان حه قيبى قه دشيرن هر چه نده ئهو دزانن كو ئهو راستيه زى. ل سهرى گوت: ئهو هه مى وى دنياسن، و ل دويماهيى گوت: ده سته كهك ژ وان حه قيبى قه دشيرن، دا مه ناگه هدار بكهت كو هندك ژ وان زانايان هه نه حه قيبى دبيژن، وناقه شيرن، وهكى عه بدللاهي كورپن سه لامى وهنده كين وهكى وى.

﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ ئه ي موحه ممه د، ئه وا بو ته هاتيه خوارى حه قيه، وئهو ژ خودايى ته يه، قيجا تو تيدا يى ب گومان نه به. ويا به رعه قل نينه پيغه مبهري -سلا لى بن- د وى حه قيبى دا بكه فته گومانى يا بو وى ژ نك خودى هاتى، بهلكى مه خسه د ب قى گوتنى مسوگه ركرنا حه قيبى يه د مه سه لا قه گوهاستنا رووگه هي دا، ههر وهسا ئهو ناگه هدار كرنه بو خودان باوهران زى كو ئهو د وى حه قيبى دا نه كه فته گومانى يا

کول نک وان هه‌ی.. ئەفه هه‌می ژ بهر وان گۆتگۆتکین جوھیان د ناڤ ریتین وان دا به‌لاڤ دکرن.

﴿وَلِكُلِّ وِجْهَةٍ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿١٥٦﴾ بۆ ههر ملله‌ته‌کی پرووگه‌هه‌ک هه‌یه ئەو د نقیژا خو دا به‌ری خو دده‌نی، ئیجا هوبن -گه‌لی خودان باوه‌ران- له‌زی د کرنا وان چاکیان دا بکه‌ن یین دینی ئیسلامی پی هاتی.. وباش بزنان کو ههر جهه‌کی هوبن لی بن دی زقرنه بهر ده‌ستی خودی، وروژا قیامه‌تی خودی دی هه‌وه هه‌میان ل جهه‌کی کۆم که‌ت، کو جهی حه‌شرییه، هندی خودییه ل سه‌ر ههر تشته‌کی پی ب شیانه.

وبیرئینانا ل حه‌شری ل ئیژی گه‌فکره‌ بۆ ههر که‌سه‌کی باوه‌ری ب حه‌شری هه‌بت.

پاشی بۆ جارا دووی ئایه‌تی فه‌رمان دا کو که‌عه‌ پرووگه‌ها ئی ئومه‌تییه یا کو دقیت خودان باوه‌ر د نقیژین خو دا به‌ری خو بده‌نی، وگۆت: ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ﴿١٥٧﴾ یه‌عنی: هه‌چی جهی تو -ئه‌ی موحه‌مه‌د- ب ریتنگی ده‌رکه‌فتیی و ته‌ ئیا نقیژی بکه‌ی، تو به‌ری خو ب لایئ مزگه‌فتا حه‌رام فه‌ بده‌. وه‌ندی به‌ریخو‌دانا ته‌یه بۆ وی ئەوه حه‌قییا ژ نک خودایی ته‌فه‌ بجه‌، و خودی پی بی ئاگه‌ه نینه ژ کارئ هوبن دکه‌ن.

و‌پستی د ئی ئایه‌تی دا فه‌رمان بۆ پیغه‌مه‌به‌ری -سلاف لی بن- ب تاییه‌تی هاتیه‌ ئاراسته‌کرن، د ئایه‌تا د دویت دا وبۆ جارا سیی فه‌رمان هاته‌کرن کو که‌عه‌ پرووگه‌ها ئی ئومه‌تییه، به‌لی ئی جاری فه‌رمان یا گشتیه: ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ ﴿١٥٨﴾ هه‌چی جهی تو -ئه‌ی موحه‌مه‌د- ده‌رکه‌فتیی، تو به‌ری خو ب لایئ مزگه‌فتا حه‌رام فه‌ بده‌، وه‌چی جهی هوبن زی -گه‌لی خودان باوه‌ران- لی بن هوبن به‌ری خو ب لایئ مزگه‌فتا حه‌رام فه‌ بده‌ن.. پاشی ئایه‌تی هنده‌ک ژ حکمه‌تا ئی فه‌گوه‌استنی بۆ مه‌ ئاشکه‌را کر وگۆت: ﴿لِيَأْتِيَ النَّاسُ عَلَىٰ كُمْ حُطَّةً﴾ هوبن گه‌لی موسلمانان د نقیژا خو دا به‌ری خو بده‌نه مزگه‌فتا حه‌رام ل مه‌که‌هی؛

دا ٺو مرؤقین نہ د گہل ھوہ و باوہری ب دینے ھوہ نہینای چو ھیجہت نہمینن ھہڙکیی
پین د گہل ھوہ بکنہ.. چاوا؟

کیتابیان ژ جوھی وفہلان دکتیبین خو دا دخواند کو پرووگہا پیغہمبہری دویمایی ٺو
مزگہفتہ یا ئیبراھیمی ل مہکھی ئاڦاکری.. ودهمی پیغہمبہری -سلاف لی بن- وصہحایبان
بہری خو دایہ شامی، وان گوت: چاوا موحممہد دی ٺو پیغہمبہر بت، وٺو بہری خو یی
ددهتہ پرووگہا مہ، وکافرین عہرہب ژ لایئ خو ڦہ دگوت: چاوا موحممہد دیٺرت: ٺہزی
ل سہر دینئ ئیبراھیمی وٺو بہری خو نادهتہ پرووگہا وی؟! ڦیجا دہمی پرووگہہ ہاتیہ
ڦہگواسن ئیدی نہ وان ونہ وان چو ھیجہت نہمان.. بہلی مہعنا ڦی ٺو نینہ ئیدی
ھہڙکی د نائہرا موسلمانان و دوژمینن وان دا نامینت، نہخیر! ھہر چہندہ وان چو ھیجہت
د دہست دا نہمانیہ ژی بہلی ھندہک ژ وان ھہر دی مینن ٺہزمان درٺریان کهن: ﴿الَّا
الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَاَلَيْسَ عَلَيَّكُمْ وَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾
یہعنی: ٺو تی نہبن بین زورداری کری ژ وان، ٺو دی ھہر مینن ھہڙکیی دگہل ھوہ کهن،
و دوژمناتیا ھوہ کهن، بہلی ھوین ژ وان نہترسن و ژ من بترسن، وترسا ژ خودی ھندی
دخوازت ٺہم گوتن وفہرمانین وی ب جہ بینین، خودی دیٺرت: من بہری ھوہ دا پرووگہا
دورست دا ٺہز ڦہنجیا خو ل سہر ھوہ پیک بینم، ودا بہلکی ھوین بینہ سہر پیکا راست
و دورست.

و پستی خودی ئاشکہرا کری کو ٺو ب گوہوڙینا پرووگہی دی نعمتہ خو ل سہر خودان
باوہران تمام کہت، وی پہنگی وی تمامکرنی بو مہ ئاشکہرا کر وگوت: ﴿کَمَا أَرْسَلْنَا
فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيَّكُمْ ءَايَاتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمُ
مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾^(١٧٢) یہعنی: کانئ چاوا مہ ڦہنجیا خو ل سہر ھوہ تمامکر کو مہ
بہری ھوہ دایہ کہعبی، ھہر وہسا مہ پیغہمبہرہک ژی ژ ھوہ ب خو د ناف ھوہ دا
ھلبڙارت بو ھوہ ھنارت، ٺو ئایہتین مہ بو ھوہ دخوینت، وھوہ ژ پیسیا بوتپہرتسیی
ورہوشتین خراب پاقر دکتہ، وکیتاب وسونہتی وٺہحکامین شریعتی نیشا ھوہ ددہت، ویا
ھوہ نہدزانی ژ بہحسی پیغہمبہر ومللہتین بوڙین بو ھوہ دیٺرت.

و پستی خودی بپرا نوممه تا ئیسلامی ل فی نعمه تا مهزن ئینایه فه، فهرمان ل وان کر کو ئه (ذکر) و (شوکر) بکهن، یه عنی: خودی ل بپرا خو بینن و سوپاسیا نعمه تین وی بکهن، و گوت: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ ﴿۳۲﴾ فیجا هوبن ب کرنا عیباده تی من ل بپرا خو بینن، نهز ب لیبوری نی و قه نجیا خو دی هه وه ل بپرا خو بینن، و هوبن ب گوتن و کربار شوکرا من ب تنی بکهن، و قه نجیا من ل هه وه کری ژ بپرا خو نه بهن.

و پستی فی ئایه تی بهری مه دایه زکری خودی و شوکرا وی، د ئایه تین بین دا سوورده تی گرتن ریکتن هاریکاریا مروقی ل سه زکری و شوکری دکهن بو مه ناشکرا کرن و گوت:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۳۳﴾ وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ يُّقْتَلُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمُوْتٌۢ بَلْ اَحْيَآءٌۢ وَلٰكِنْ لَا تَشْعُرُوْنَ ﴿۳۴﴾ وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْۢ بِشَيْءٍۭ مِّنَ الْخَوْفِ وَالطَّوْعِ وَنَقْصٍۭ مِّنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِۗ وَبَشِّرِ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۳۵﴾ الَّذِيْنَ اِذَاۤ اَصَابَتْهُمُ مُّصِيْبَةٌۭ قَالُوْۤا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ﴿۳۶﴾ اُوَلٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلٰوٰتٌۭ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌۭ وَاُوَلٰٓئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُوْنَ ﴿۳۷﴾

و گازی ل فیری وهکی ناشکرا بو خودان باوه رانه ب وی ناخی بی ل بهر وان شرین؛ چونکی نه وان ب خودایی وان فه گری ددهت: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا﴾ نهی گه لی نهو که سین باوه ری ب خودی ئینای.. و ب باوه ری گازی وان کر چونکی باوه ری نهو په یوه ندیا وان ب خودایی وان فه گری ددهت، و پستی ئایه تی ب فی گازی دلین وان فه کرین، فهرمان ل وان کر: ﴿اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ﴾ ﴿۳۳﴾ هوبن د همی کارین خو دا داخوازا هاریکاری ژ خودی بکهن: ب ریکا بین فرهیا ل سه نه خوشیان، سه بری بکیشن؛ چونکی سه بره یا هه وه فیری خو رگرتنا ل بهر نه خوشیان دکهت، و ئیکا هند ژ هه وه چی دکهت کو هوبن بشین خو ژ گونه هان بده نه پاش، و ل سه کرنا عیباده تی خو راگرن، هه وه و سا ب کرنا نفیژان؛ چونکی نفیژه هیزا رووحی ددهته هه وه، و نه وه ئیکا هند ژ هه وه چی دکهت کو هوبن هه ردهم ب خودایی خو فه دگر دای بن، و نه وه هه وه ژ کارین کریت ژی ددهته پاش.

ومفایې مه‌زن یې صه‌بر دگه‌هینته هه‌وه نه‌وه نه‌وه هه‌وه هیژای هندې دکه‌ت کو خودې د گه‌ل هه‌وه بت، پشته‌فانیا هه‌وه بکه‌ت، وهه‌وه ل سهر حه‌قیبې موکم بکه‌ت، وهه‌وه ب سهر بیخت؛ هندې خودیبه نه‌وه ب هاریکاریا خو یې د گه‌ل بینفره‌هان.

وچونکی ناخفتن ل دۆر صه‌بریه یا د جهې خو دایه به‌حسې صه‌برا ژ هه‌میې مه‌زنتر بیته‌کرن، کو صه‌بر ل سهر کوشتنا د ریکا خودې دایه: ﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ یه‌عنی: هوین نه‌بیژنه وان جیهادکه‌ران نه‌وین د ریکا خودې دا دئینه کوشتن: نه‌وه دم‌رینه، به‌لکی نه‌وه دزیندینه ب ژینه‌کا تایه‌ت ب وان څه، ب تنې خودې ب وئ ژینا وان یې زانایه، نه‌وه دزیندینه به‌لې هوین یې ناحه‌سیین.

و د هنده‌ک حه‌دیسین دورست دا هاتیه کو رحین شه‌هیدان د زکی هنده‌ک طه‌یران دانه، ل هه‌چی جهې وان بقیت ژ به‌حشته‌تی نه‌وه دگه‌ریین.

ویه‌ری نه‌وه شهر بیته‌کرن یې شه‌هید تیدا دکه‌فن.. دکه‌فن نه‌وه کو دم‌رن، چونکی نه‌وه نامرن، به‌لکی دکه‌فن دا بلند بین و به‌ر ب به‌حشته‌تی خودایې خو څه بچن، به‌ری هنگی دقتیت ملله‌ته‌کی بینفره‌ه و ب صه‌بر بیته ب خودانکرن، نه‌وه صه‌بر ل سهر نه‌خوشیا کوشتنې ب تنې هه‌ر چه‌نده نه‌وه بلندترین پیکا صه‌بریه ژی، به‌لې صه‌بر ل سهر هه‌می نه‌خوشیین ژینې، دقتیت ملله‌ته‌ک وه‌سا بیته په‌روه‌ده‌کرن بزانت کو د قی ژینې دا خودې قه‌ده‌ره‌ک دانایه هه‌ر دئ ب جه‌ ئیت، و د قی قه‌ده‌ری دا دبت هنده‌ک جاران نه‌وه تشت چی بت یې وی یې نه‌خوش ژی بت، هنگی دقتیت نه‌وه یې بینفره‌ه بت:

﴿وَلَنْبَلُوْكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالطُّوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ﴾ نه‌ف دنیا‌یه یا نه‌م تیدا دژین جهې جه‌رباندن و به‌لایه، هه‌می گاقان نه‌وه یا وه‌سا نابت وه‌کی مروقی دقتیت، نه‌وه که‌سی بخوازت ژینا وی یا دنیا‌یې هه‌می گاقا یا وه‌سا بت وه‌کی وی دقتیت، نه‌وه تشت‌که‌کی موسته‌جیل دخوازت، خودې دبیترت: مسوگه‌ر نه‌وه هه‌وه د قی دنیا‌یې دا ب هنده‌کی ژ ترسا ژ دوزمنی، و برسی، و کیمکرنا وی مالی یې هوین ب زه‌حمه‌ت و وه‌ستیان ب ده‌ست خو دئ‌یخن.. دئ هه‌وه جه‌ربینین، هه‌ر وه‌سا نه‌م دئ هه‌وه ب مرنې یان کوشتنا د ریکا خودې دا، و ب کیمکرنا و خرابکرنا به‌ره‌می ده‌رامه‌تی هه‌وه، دئ هه‌وه جه‌ربینین..

ئەم ئی هەمی، یان هەندەکی ژ ئی د گەل هەو کەین؛ دا ل بهر چاڤ بەدەینە زانین کانی کی ژ هەو دئ خۆ ل بهر گرت، و صەبری کیشت، و بو خۆ ب خیر حسیب کەت، و کی دئ ب سەریک دا ئیت و صەبری ژ دەست دەت: ﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ ئیجا تو مزگینی بەدە وان یین بیهن فرەهی ل سەر ئی نەخۆشی دکن، و رازیوونا خۆ ل سەر قەدەرا خودی ئاشکەرا دکن، مزگینی ب کەیف و خۆشیا دویمایی ل دنیا یی و ئاخەتی بەدە وان.

و ئەف صەبرکیشە یین هێژای مزگینی دین کینه، و سالۆخەتین وان چنە؟ ئایەتا د دویف دا بەرسفی دەت: ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ئەون یین ئەگەر نەخۆشیەک گەشتی ئەو ب رازیوون قە دبێژن: ئەم بەنیین خودیینە، و ئەم ملکی وینە، ئەو مە ب پێشە دەت، ویا وی بقیەت ئەو د گەل مە دکەت، و ئەم ب مرنی پاشی رابوونا بو جزادانی دئ زقرینە نک وی.. (إنا لله وإنا إليه راجعون) ئەو ملحەمە یی هەمی برینین وان دەرمان دکەت، ئەو هوبنکاتیە یا سۆتتا هناقین وان سار دکەت، دەمی نەمەتەک ژئ دئیتە ستانن، ئەو هزیرین خۆ دکەن: کی بوو ئەف نەمەتە دایە من؟ خودی! کی بوو ئەو ژ من ستاندی؟ هەر خودی! و ئەم یین کینی؟ یین خودی! و دئ زقرینە نک کی؟ نک خودی! مەعنا: سەرەکانی هەر خودی، ئیجا بوچی ل دەمی دانئ (بەطران) ببین، یان ل دەمی برنی (نەپیار) ببین؟!

هەلوپستەکی بەرکەفتیە ژ خودان باوهری ل دەمی نەخۆشی، لەو یا غەریب نینه جزا ژ یی مەزن بت: ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ سێ خەلاتین مەزن خودی بو صەبرکیشان د ئی ئایەتی دا کۆمکین، ئەوین ب ئی پەنگی دبێنفره بن، و صەبری ل سەر قەدەرا خودی بکن مەدح، و دلۆقانیەکا مەزن ژ خودی بو وان هەیه، و ئەون یین ل سەر پێکا راست.

و پستی ئی دەرسا گرنگ د مەسەلا پەرودەکرنی دا، و د ئایەتا د دویف دا پێک بو دەرسەکا دی دئیتە قەکرن: دەرسا راستکرنا هەندەک بناخەیین باوهریا راست و دورست، یین پەیوەندی ب ستونەک ژ ستونینن حەجی قە هەمی، ئەو ژئ (سەعی) د ناڤهرا صەفا و مەروایی دا بوو؛ دا ری ل بهر خودان باوهری ئاشکەرا بت.. خودایی مەزن دبێژت:

﴿ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴾

صهفا ومهروه دو گرکین بچوبکن دکهښه روزه لاتا مزگه فتا حرام ل مه که هې، وهاتن وچوونا د ناڅبهرا وان دا ل دهمې کرنا چهجې، هیشتا ژ زه مانې پیغه مبهري خودې ئیبراهیمی -سلاڅ لی بن- هه بویه، وئیکه مین کهس ب فی کاری رابووی -وه کی د چه دیسین دورست دا هاتی- هاجهرا دهیکا ئیسماعیلی بوو، وخودې قیا نهف کاری وې یې خو ب دهست شه بهردانا بو نه مری خودې ژې دئینه زانین د هزرا خودان باوهران دا ههر وههر بمینت، لهو وی نهو کره ئیک ژ (شه عائر) ورپنیشانین عیباده تی، و (سه عیا) د ناڅبهرا وان دا بو وی که سې ب کرنا چهجې یان عومری رابت کره ئیک ژ ستوبین چهج و عومری.

وعه ره بان ژ نه قین ئیسماعیلی نهف رپنیشانا خودې، ژ باپیږی خو ئیسماعیلی وهرگرت وکار پی کر، وپستی دوبرکه فتنا وان یا هیدی هیدی ژ دینې تهو حیدې وچوونا وان یا کریت بهر ب صه نه م پرپسیی شه، وان هژماره کا مهزن یا صه نه مان ئینان دانانه که عبی ودهور وره خین وې، نهو صه نه مې دگوتنې: (ئیساف) دانانه سهر گری صه فایې، و صه نه مه کی دی یې دگوتنې: (نائله) دانانه سهر گری مهروایې، ودهمې وان چهج یان عومره دکر و سه عی د ناڅبهرا صه فا ومهروایې دا دکر، دچوون خو د قان ههردو صه نه مان شه ددان، چه تا سه عی د هزرا خه لکی دا ب خو شکاندنا بو قان ههردو صه نه مان شه هاته گریدان، ووان ژ بیرکر کانی سه عی ئیکه مین جار بو چه هاتبوو دورست کرن.

و پستی هاتنا ئیسلامی، وینه چه کرنا کارین چهجې، خودایې مهزن ناگه هداریا خودان باوهران کر کو پیتقیه ل سهر وان دهمې نهو ب کارین چهج و عومری رادبن نهو سه عیې د ناڅبهرا صه فا ومهروایې دا بکه ن، و ل ده سپیکې نهف کاره ل بهر خودان باوهران یې گران بوو؛ چونکی وان هزر دکر نهو ئیک ژ شه عائرین جاهلییه تینه، یین په یوه ندی ب خو شکاندنا بو صه نه مان شه هې، د چه دیسه کا دورست دا هاتیه عاصمی کورې سوله یمانی دبیترت: من پسیر ژ نه نه سې کورې مالکی کر: نه ری ما هه وه ب سه عی کرنا د ناڅبهرا صه فا ومهروایې دا نه خو ش بوو؟ وی گوت: به لی، مه هزر دکر نهو ژ شه عائرین جاهلییه تینه چه تا گوتنا خودې

هاتیه خواری: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾^(۱). مهعنا: وهسا د سهري وان دا هاتبو چاندن کو ئهف سهعیه قهدرگرتنه که بو فان ههردو صهنه مان، هتا خودی ب وان دایه زانین کو ئهو نیشانا خو ب دهست فه بهرادنییه بو ئه مری خودی، وئهو ژ دهمی ئیبراهیمی وهاجه ری فه هه بوویه، وئهو ئیک ژ وان مه ناسکان بوو یین خودی نیشا ئیبراهیمی وئیسماعیلی داین، ووی چو په یوه ندی ب صهنه مان فه نینه.

خودایی مهزن د قی ئایه تی دا گوئ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ هندی صهفا ومهروه نه ژ رتیشانین ناشکهرانه یین دینی خودی، یین کو عه بدینییا خودی ب هاتن وچوونا د ناقبه ری دا دئیته کرن.

وژبلی صهفا ومهروایی هیشتا شه عائرین هه جی هه نه، وهکی: طه و اف ل دؤر که عبی، وراوه ستیانا ل عه ره فی وموزده لیفی، وهاقیتنا بهرکان ل مینایی، و فه کوشتنا قوربانی.. وئه فه ژ وان کار وکریانه یین فهرمان پی ل هه جیان هاتیه کرن، خودی دبیت: ﴿فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ یه عنی: پشتی هه وه زانی کو صهفا ومهروه ئیک ژ رتیشانین دینی خودینه، هه چبی ژ هه وه بو کرنا هه جی یان عومری قهستا که عبی بکه ت، چو گونه وه ته نگافی ل سهر وی نینه نه گهر ئه و د ناقبه را وان ههردو گرکان دا بیت و بچت وسه عبی بکه ت. ودهمی ئایه ت دبیت: چو گونه ه ل سهر هه وه نینه، مهعنا وی ئه و نینه سهعی تشته کی موباحه (هه لاله) نه گهر بکه ت نه گونه هه، وئه گهر بکه ت ژی نه گونه هه.. نه خیر! بهلکی مهعنا وی ئه وه هوبن هزر نه که ن ئه و کاره کی گونه هه، بهلکی ئه و کاره کی فه ره، له و (جمه وری) زانایان ل وی باوه رینه کو سه عیکرنا د ناقبه را صهفا ومهروایی دا واجبه د هه جی وعومری ژی دا.

﴿وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ وهه چبی خیره کا زیده تر بکه ت ژ وی یا خودی ل سهر وی واجب کری، ئه و باشیه کا پتره ئه و بو خو دکه ت، خودی خیرا کاری وی دی ده تی، هندی خودییه خیرا کاری مروقی یی باش دده تی، و ب ئیه تا وی یی زانایه، چو ل بهر وی بهرزه نابت.

(۱) بوخاری قی هه دیسی ربوایه ت دکه ت.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعْنُونَ ﴿١٠١﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّاهُمْ فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٠٣﴾ خَلَدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٠٤﴾

گلهک زانابین تهفسیری ل وی باوهرینه کوئهف نایهته د دهر حهقا زانابین جوهری و فلهان دا هاتیه خواری، نهوین هندهک جه ژ تهوراتی و ننجیلی قه دشارتن بیتن کو به حسنی پیغه مبهری خودی موحه ممدی - سلاف لی بن - تیدا هاتی؛ دا راستیی ل بهر خهلکی بهرزه کهن، و نه گهر چ نهف نایهته ب تایبهتی د دهر حهقا وان دا هاتبنه خواری ژی، به لی نهو د رامانا خو دا دکشینه، و ژ ههر ئیکتی دگرن بی زانینی قه شیرت و راستیی ل بهر خهلکی بهرزه بکته.

خودایی مهزن دبیرت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّعْنُونَ﴾ ﴿١٠١﴾ هندی نهون زانابین جوهری و فلهانه بیتن وان جهین ناشکرا ل سهر پیغه مبهری موحه ممدی ژ کیتابین خو بیتن مه نیانیه خواری قه د شیرن، پشتی کو مه نهو بو مروقان ناشکرا کرین، نهو نهون بیتن خودی نهو ژ ره حما خو بی بارکرین، وه می مروف ب له عنه تی نفرینی ل وان دکهن.

و نهف نایهته - وه کی مه گوتی - د رامانا خو دا یا گشتیه ژ ههر کهسه کی دگرت بی خودی زانینهک ژ کیتابا خو دابتی، و نهو وی زانینی قه شیرت و نیشا خهلکی نه ددهت، نه بوو هورهیره دبیرت: پیغه مبهر - سلاف لی بن - دبیرت: ﴿مَنْ سَأَلَ عَنْ عِلْمٍ فَاكْتَمَهُ اللَّهُ بَلِجَامٍ مِنْ نَارٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ^(۱) یه عنی: هه چیی بسیار زانینه کی ژی بیته کرن و نهو وی زانینی قه شیرت، روژا قیامه تی خودی ب لغافه کی ناگری دی وی لغاف کته.

(۱) نه بوو داوود ژی قه دگو هیزت.

و ژ نایه تا بوری ناشکرا دبت کو زانایین خراب، یین راستیی ل بهر خه لکی قه دشیرن، خودی و ملیاکه تین وی وهه ر ئیکئی له عننه ت ژئی پهیدا ببت له عننه تی ل وان دکهن، و ژ مواهد و عه کرمه ی دئیته قه گوهاستن دبیزن: خو میش و مور و حه یوانه ت ژئی له عننه تان ل زانایین خراب دکهن؛ چونکی ژ بهر خرابیان وان هسکاتی پهیدا دبت. بهر انبهر قئی چه ندی د حه دیسین دورست دا هاتیه کو زانایین دورست ئه وی خه لک مفایی بو خو ژ زانینا وی دبینن، هه می خودان رح خو نه هنگین بنی دهریایی دوعا و داخوازا ژبیرنا گونه هان بو دکهن.

به لی د گه ل قئی گه فا مه زن یا خودی ل زانایین خراب دکهن، ئه و دهرگه هئ ته وه بی و لیقه بوئی ل بهر وان دهیلته قه کری، و دبیزت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَاُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ ئه و تی نه بن یین ل خو زقیرن و داخوازا لیبورینا گونه هان ژ خودی کری، و تشتی وان خرابکری چن بکه نه شه، وی قی قه شارتی ناشکرا بکه ن، خودی دبیزت: ئه وان ئه ز دئ تویا وان وهرگرم و دی ل وان بۆرم، و ئه زم تویا به نیسین خو وهردگرم، و دلوقانی پی دبه م.

به لی ئه وین لیقه نه بن، و ل خو نه زقیرن، و ل سه ر کوفر و نه زانینا خو بمینن هه تا دمرن، حالئ وان دئ چ بت؟

خودی دبیزت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ خلدین فیها لا یخفف عنهم العذاب ولا هم ینظرون ﴿﴾ هندی ئه ون یین باوه ری نه ئینای و هقی قه شارتی، و هه تا مرین ل سه ر قئی چه ندی ماین، ئه وان له عننه تا خودی و فریشته بیان و هه می مرۆقان ل سه ره. ئه و هه ر و هه ر د له عننه تی و ئاگری دا دئ مینن، نه عه زاب ل سه ر وان سقک دبت و نه ده لیقه بو وان دئیته دان کو ئه و داخوازا لیبورینی بکه ن.

ئه شه ژ بهر کو وان ئه و دهرگه ه ل خو گرتبوو یین خودی ل بهر وان هیلایه قه کری هندی ئه و دزیندی، قیجا پشتی ئه و ل سه ر کوفر خو مرین، ئیدی ده لیقه نه ما، و که سه ک نامینت دلئ خو ب وان بسۆزت، و له عننه ت ب دویش له عننه تی دا دئ گه هته وان، و ل وی ده می نایه تی له عننه تین له عننه تکه ران هه میان کرینه بارا وان، چو عه زابین دی بو وان د قئی نایه تی

دا ده‌سنيشان نه‌کرن، به‌لکي نه‌ف له‌عنه‌ته ب خو بو وان حسيب کرن عه‌زابه‌کا دژوار يا نه‌ئيتته سفقکرن، وما عه‌زابه‌ک ژ هندي نه‌خوشتر هه‌يه خودي ب هه‌مي مه‌زنا خو‌فه عه‌بده‌کي چوننه ژ رحما خو‌ده‌ريخت و ژ که‌ره‌ما خو‌بي بار بکه‌ت؟

ويشتي شويشتنا ده‌ستي ژ فان له‌عنه‌تيان، وهيتلانا وان د وي عه‌زابه‌کا دژوار دا يا ل سهر وان نه‌ئيتته سفقکرن، نايه‌ت ده‌ست ب بنه‌جه‌کرنه بانه‌خه‌يي مه‌زني باوه‌ريي ل سهر (قاعیده‌يي ته‌وحيدئ) دکه‌ت، نه‌و (قاعیده‌يي) ژ لايه‌کي دي فه دبه‌ته بناخه بو دانانا شريعت و ريبازا زين هه‌مي ل سهر ب ريفه‌ دچت:

وَاللَّهُمَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٩﴾ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفَلَاحِ وَالْفَلَكِ الَّتِي تَطْرُقُ فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ
وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ
وَتَصْرِيْفِ الرِّيحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

د فان هه‌ردو نايه‌تان دا خودايي مه‌زن ئيکينا خو‌د خوداييني دا رادگه‌هينت، وهنده‌ک ژ نيشانين ته‌وحيدا خو‌بيين وي د قئ گه‌ردووني دا به‌لاف کرين بو مه‌به‌رجاف دکه‌ت، وديبژت: ﴿وَاللَّهُمَّ اللَّهُ وَحْدَهُ﴾ و ل قيرئ گوتن بو هه‌ر ئيکيه بي دورست بت گوتن بو بيته پيشکيش کرن، گه‌لي مه‌خلووقاتان! هندي خودايي هه‌ويه خودايه‌کي ب تنبيه، د ناڤ و سالوخت و کريارين خو‌دا نه‌و ئيکه وي بي هه‌قاله، وچونکي نه‌و د (تولووهيبه‌تا) خو‌دا ئيکه، يه‌عني: د (ذات و صفات) ين خو‌دا وي چو هه‌قال وهه‌قتا نينن، د قيت د په‌رستن و (روبووبيه‌تا) خو‌ژي دا نه‌و ئيک بت وچو شريک بو نه‌بن، له‌و نايه‌تي گوت: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ ژ وي پيشه‌تر عه‌بديني بو که‌سي نايته‌کرن، وکه‌سه‌کي دي ژبلي وي بي ژ هه‌ژي هندي نينه په‌رستن بو بيته‌کرن.. و نه‌فه ل به‌ر کافران تشته‌کي ب زه‌حمه‌ت بو، وان دزاني کو خودي د خودايينا خو‌دا ئيکي ب تنبيه، به‌لي تشتي ل به‌ر وان ب زه‌حمه‌ت نه‌و بوو نه‌و عه‌بديني بو وي ب تني بکه‌ن، و سه‌نه‌م و خوداوه‌ندين خو‌بيين بچوبک لاده‌ن!

گه‌له‌ک کهس خو ژ وان نه‌وین خو ب خودان باوهر و خودان کیتاب ژی دزانن، باوهری دئینن کو خودی د (ذاتی) خو دا ئیکئی ب تنبیه، به‌لی نه‌و د (ربوبییه‌تی) دا هنده‌ک کهسین دی بو وی دکهنه شریک، و ب قی چهندی دکهنه د خه‌له‌کا شرکی و کوفری دا ب خو بحه‌سیین یان بیی ب خو بحه‌سیین.

وئایه‌تی ل دویماهییم دو ناڤ ژ باشناقین خودی ئینان: ﴿الرَّحْمٰنُ الرَّحِیْمُ﴾^(۱۱۳) وئفه بیرئینانه‌که ل سالوخته‌کی پیرۆزی خودی، نه‌و سالوخته‌تی شریعه‌تین وی ههمی ژی دهر دکهن: رحم، نه‌وا هندی دگه‌هینت کو خودایی مه خودان قهنجی و که‌ره‌مه‌کا زنده‌یه، بی هه‌ژیه پهرستن بو وی ب تنی بیته‌کرن، چونکی نه‌وه ژ رحم و دلوقانیا خو نه‌و ههمی قهنجی د گهل مه کرین بین نه‌م مفایی بو خو ژی وهر دگرین، گه‌لی مرؤشان خودایی هه‌وه گه‌له‌ک یی دلوقانه، د دنیا یی دا رهمی ب ههمی چیکریان دبه‌ت، وقهنجیی د گهل وان دکهن، و ل ناخره‌تی کاری وی دلوقانیه و نه‌و رهمی ب خودان باوهران دبه‌ت، وقهنجیی ب بحه‌شتی ل وان دکهن.

و چونکی ئیکینیا خودی د پهرستنی دا ل بهر کافرین عه‌ره‌بان ل دهمی هاتنه خوارا قورئانی کاره‌کی گه‌له‌کی عه‌جیب بو، وه‌کی د ئایه‌ته‌کا دی دا ژ سوره‌تا (ص) هاتی: ﴿وَعَطِبُوا أَن جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِّنْهُمْ وَقَالَ الْكٰفِرُونَ هٰذَا سَحِرٌ كَذٰبٌ﴾^(۱۱۴) أَجْعَلُ اَللّٰهُ لِهٰٓءِ اَلنَّاسِ اَلِهًا وَّحِدًا اِنَّ هٰذَا لَشَیْءٌ عَظِیْبٌ﴾^(۱۱۵) یه‌عنی: کافر عجبیگرتی مان کو خودی مرؤشه‌ک بو وان هنارتی؛ دا وان ژ عه‌زابا وی بترسینت، وان گوټ: نه‌فه نه پتغه‌مبهره به‌لکی نه‌و مرؤشه‌کی سیره‌بند ودره‌وینه، نه‌ری چاوا نه‌ف ههمی خوداوه‌نده دی بنه خودایه‌کی ب تنی؟ هندی نه‌ف تشته‌یه یی نه‌و پی هاتی تشته‌کی عه‌جیبه! ژ بهر قی چهندی ئایه‌تا د دویف دا یا سوره‌تا (البقرة) هنده‌ک نیشانین ته‌وحیدا خودی بو مه به‌رچاڤ کرن و گوټ: ﴿اِنَّ فِیْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَّالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ اَللَّیْلِ وَاَلنَّهَارِ وَاَلْفُلْکِ اَلَّتِیْ تَطَّرِیْ فِی الْبَحْرِ یَمَا یَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمٰوٰتِ مِنْ مَّاءٍ فَاَحْیَا بِهٖ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِیْهَا مِنْ کُلِّ دَابَّةٍ وَتَضْرِیْفِ الرِّیْحِ وَاَلسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَیْنَ السَّمٰوٰتِ وَاَلْاَرْضِ لَآ یَسْتَلْقِیْمٌ یَعْقِلُوْنَ﴾^(۱۱۶) یه‌عنی: د ئافراندنا عه‌سمانان و عه‌ردی دا، و د ژیکجودابونا شه‌ف و رۆژان دا ژ لایق دیرتی و کورتیی، وتاری و رۆناهیی فه، و ل دویف ئیک هاتنا وان، و د گه‌میان دا نه‌وین ل دهریایی

دچن، ووی تشتی مفایې مرؤشان تیدا هل دگرن، و د وئ ئاڤا بارانې دا یا خودئ ژ عهسمانی باراندی څیجا عهد پستی هسک وېئ شینکاتی مایی کسک وجوانکریه څه، و د وان خودان رحان دا بیئ وی ل سهر عهردی بهلاڅکرین، و د ئینان وبرنا وی بای دا یی وی قهنجی پی ل هوه کری، ووان عهورین د ناڅهرا عهسمانی وعهردی دا هاتینه ب رښهبرن، د څان ههمی نیشانین بۆرین دا نایهت ل سهر ئیکینیا خودئ ومهزینیا قهنجیئ وی بؤ مللهتئ تی بگهت ههنه.

د څی نایهتئ دا و د گهلهک نایهتین دی ژئ بیئ وهکی وئ قورئانئ دڅیت بهرئ مه بدهته (کیتابا کهونی) یا څهکری؛ دا نم هزرین څو تیدا بکهین، وبگههینه نهجامی پیتقی، کو نیاسینا تهوحیدا خودییه، چیکه رئ څان ههمی چیکریان: هزرین څو د عهسمانان دا بکه، نهو چهند دبلندن، چهند ستیر وکهوکوب لی ههنه؟ یان بهرئ څو بده وی عهردی تول سهر ب رښه دچی، چهندئ خوشکریه.. نهرئ کئ نهف عهسمانه و نهف عهرده داینه؟

بهرئ څو بده شهقی، هزرین څو باش تیدا بکه دهمی نهو چهنکئ څو یئ تهنا ورحهت ب سهر څی جیهانئ دا دئینته خواری، دا خه لک بیهنا څو تیدا شهدهن.. سهح بکه رڅو چاوا د دویف دا دئیت، ورڅناهییا څو بهلاڅ دکهت؛ دا خه لک بشین رزقی بؤ څو تیدا کوم بکهن، وکار وبارئ څو ب رښه ببهن، نهگر ههروهه شهف با، یان ههروهه رڅو با چاوا دا ژینا مه ب رښه چت؟

هزرا څو د څان پاپور وگه میئ مهزن وتژی بار دا بکه، چاوا نهو ب سهر ئاڅی دکهشن ومروقی ومالی وی ژ څی لایی دهریایئ دبهنه لایی دی.. نهرئ نهو کیه نهف دهریایا هنده ب سههم بن دهستی مه کری کو گه میئ مه نه داعوبرت؟

باران.. قهنجیهکا دبه ژ قهنجیئ خودئ، څی ئاڤا پر مفا بؤ مه وحه یوان ودهرامهتئ مه، هوسا ب ساناهی و بیئ نم چو زهحمهتئ پښه بهین بؤ مه ژ عهسمانی دبارت، نهو کیه خودانئ څی قهنجیئ؟ نهوکیه څی عهردی مری، یئ هسک وزوها، دوباره زیندی دکهته څه و دکهته خودان شینکاتی وداروبار؟

ئەف هەمی رەنگ و جینین خودان رحان ل سەر عەردی دچن، یان ل بهر عەسمانی
دقن، ھندەک دېچوبک و ھندەک دمهزن، کئ ئەو هەمی داینه؟

ئینان ویرنا بای و ھەربایان، کئ پئ رادبت، دئ جار بینئ ئەو بایه کئ پئ مفا و خۆشە،
و جار دئ بینئ ئەو ھەربایه کئ ب زبان و خرابە، ئەو کئ ھەمی چەندئ دکەت؟

ما نە خودیئە ھەمی دکەت؟ بەلئ!!

قئجا چاوا خودانئ قان هەمی قەنجیان ژ بئ بکەین، و ھندەک خوداوەندئین ژ قەستا
بئین نەشین پئشیه کئ بدەن بپەرسین، و قیانان وان د دلئ خۆ دا بینینە رتزا قیانان خودئ یان
پتر؟

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا
أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرْوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ
شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٥٦﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ
بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٥٧﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا
كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٥٨﴾

د گەل وان هەمی دەلیلئین ئاشکەرا بئین ھندئ دگەھینن کو پەرسن دقئت بۆ خودایئ
ئیک ب تنئ بت، ھئشتا ھندەک مرۆقئین نەزان ھەنە عەقلئ خۆ سقک دکەن، و چاقئین خۆ
ژ ھەقیئ دگرن، و ل شوینا کو پەرسنا خودئ ب تنئ بکەن ئەو رادبن ھندەک صەنەمان
ددانن و پەرسنئ بۆ وان پئشکئش دکەن، خودایئ مەزن د دەر ھەقا وان دا دبئزت: ﴿وَمِنَ
النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ د گەل وان ھئجەتئین ئاشکەرا بئین
مە بۆ مرۆقان ئاشکەرا کرین بەلئ ھئشتا ھندەک د ناڤ وان دا ھەنە ژبلی خودئ ھندەک
صەنەمان بۆ خودئ دکەنە ھەفتا، ووی قیانئ یا ھئزای خودئ ب تنئ بت ددەنە وان.. ئەو
قیانا مەزنکرن و گوھداری د گەل دا، کو دبته پشکەک ژ عیبادهتی. ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ
حُبًّا لِلَّهِ﴾ بەلئ ئەوئین باوھری ئینای ودوبکەفتنا ھەقیئ کری قیانان وان بۆ خودئ پترە ژ یا
قان کافران بۆ خوداوەندئین وان؛ چونکئ قیانان خودان باوھران خوری بۆ خودیئە، ویا بی

څه برېښه ژي، بهلې کافران هه څپشکي د څيانا خو دا کريه، وڅيانا وان بو خوداوه نديتن وان يا بهروه خته، هند څه دکيشت هندي وان مصلحت پي هه بت د دنيايي دا، و ل تاخره تي نهو څيان دنيته څه برين، و دېته دوژمناتي.. و نه گهر څان دوپر بهري خو دابا وعه قلهک د سهری دا هه با وان وه نه دکر: ﴿ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرْوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَكِيدُ الْعَذَابِ ﴾ نهو پين ب کرنا شرکي د دنيايي دا زورداري ل خو کري، ده مي عه زابا خودي ل تاخره تي ديين، نه گهر وان زانبا کو هنگي هيز هه مي يا خودي ب تنبيه، و کو خوديه بي عه زاب دژوار، وان ژبلي خودي چو خوداوه ند بو خو نه ددانان و بهرستن بو نه دکر، و وان ب خوداوه نديتن خو پين ژ قهستا خو نيزيکي خودي نه دکر..

پاشي سوره تي ديمه نهک ژ ديمه نين وي روزه تری تهنگافي بو مه څه گوهاست، وگوت: ﴿ إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَأَرَأُوا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴾ وي روزه ده مي نهو عه زابا خودي ب چاډ ديين، و په شيماني بو وان چي دبت، تشتي کسه را وان زېده دکت، و خه ما وان دژوار دکت نهو ده دي بين نهو سه روکين د دنيايي دا دوپکه فتنا وان هاتيه کرن، خو ژ وان بهري دکن بين دوپکه فتنا وان ل سهر شرکي کري، و هه مي په يوه نديتن نهو ل دنيايي دگه هاندنه ټيک وهکي: مرؤفانيي، و دوپچووني، و ديني.. د ناقه را وان دا هاتنه برين.

نهو رپهر و پيشه واپين وان هزر دکر دي بهر څانيي ژ وان کهن، و وان ژ نه خو شې و تهنگافيان نينه دري، وي روزه ده ستين خو ژ وان دشون، و هه مي په يوه نديتن خو د گهل وان دبرن، څيجا ده مي نهو څي چهندي ژ وان ديين نهو چ دکهن و چ دپيژن؟

خودي ژ کيس ده څي وان څه دگوهيژت و دپيژت: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَرَبْنَا كَرَّةً فَنَتَّبِعُ اللَّهُ مَنَّهُمْ كَمَا تَبِعُوا مِنَّا ﴾ ناخ! خوزي جاره کا دي نه زڅپايينه دنيايي.. مه وهکي بهري نه دکر، نه ما با شيان کهن، و نه ژي دا خو ژ څان سه روکان بهري کهن، کا چاوا نهو نه څرو خو ژ مه بهري دکهن. هنگي ژ نوي، ل ده مه کي کو په شيماني چو مفايي نه گه هينته وان، نهو په شيمان دبن، په رده يي نه زانيني ژ بهر چاڅين وان دنيته لادان، ژ نوي نهو دزانن کاني نهو چهنه دې عه قل بوون ده مي وان دويشه لانکيا څان بي وژدانان دکر، بهلې فايده چيه؟

ژ خوزیان پیفته تر تشتهک ب وان نه‌مایه، و خوزیان چو پیفته ناییت! و نه‌فه نهو ریتک بوو یا وان بو خو هلبزارتی قیجا نهو لومه‌ی کی دکهن؟

﴿كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ﴾ وکانی چاوا خودی عه‌زبا خو یا دژوار ل رۆژا قیامه‌تی نیشا وان دا، و هسا خودی کریارین وان بین خراب ژی نیشا وان ددهت و بو وان دکه‌ته حه‌سرهت و که‌سه‌ر، و نهو قهت ژ ناگری ده‌رناکه‌فن. یه‌عنی: نهو ب دو ناگران دئیته سوتن: دلین وان ب ناگری حه‌سرهت و په‌شیمانیی، و له‌شین وان ب ناگری جه‌هنه‌می، و ب هه‌ر حاله‌کی هه‌ی نهو دمینه د وی حالی خراب دا و ده‌رکه‌فتن بو وان نابت.

يَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوًا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٧٤﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٧٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلَوْ كَانِ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٦﴾ وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَتَّقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بَكُمْ عَمًى فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧٧﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُّوًا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَأَشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٨﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٧٩﴾

نه‌فه دووه‌مین جاره سوره‌ها (البقرة) گازیی ناراسته‌ی گشت مروّقان دکهت، پشتی ل نایه‌تین ده‌سپیکتی فه‌رمان ب کرنا عیباده‌تی بو خودی ب تنی ل وان کری، ل قییری نایه‌ت هنده‌کی ژ وی قه‌نجیا خودی د گهل مروّقان کری کو خوارنیتن پاقر و حه‌لال داینی بهر چا‌ف دکهت، و به‌ری وان دده‌ته هندئ کو نهو ب حه‌لالی وان ب ده‌ست خو بیخن، و ب کار بینن، و دبیتژ: ﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوًا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَلًا طَيِّبًا﴾ گه‌لی مروّقان، هوین ژ وی رزقی ل عه‌ردی، یی کو خودی بو هه‌وه حه‌لال‌کری بخۆن، و بیی پاقر و یژوین نه‌وه، یی ب مفا و بیی زیانه، و پشتی هنگی نایه‌تی نهو ژ هندئ دانه پاش کو دو‌یکه‌فتنا دوژمنی خو یی سه‌ره‌کی،

کو شهیطانه، بکهن، وگوت: ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ و هشیار بن، دویکهفتنا رپکیین شهیتانی د حلالکرن و حرامکرنی دا نهکهن، گوهداریا وی نهکهن دهمی ئەو خوارنهکا حلال ل بهر ههوه حرام دکهت، یان خوارنهکا حرام بۆ ههوه حلال بکهت، هندی شهیطانه ئەو دوژمنهکی ئاشکهرايه بۆ ههوه، و ئەوی دوژمنی مروقی بت چو جارن خیرا مروقی نهقیبت.

وحهتا ئایهت پتر نهیارهتیا شهیطانی بۆ مه بهرچاڤ بکهت، ئەم ل هندهک کاری وی بی خراب ئاگهدار کرین، وگوت: ﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ و ل قییری ئایهتی بۆ مه ئاشکهرا کر کو شهیطان فهرمانی ب سی تشتان ل ههڤال ودویکهفتیین خو دکهت:

بی ئیکتی: کو ئەو وی کاری بکهت بی دویماییا وی یا خراب، کو گونیهه ئەوا غهزهب ونهقیانا خودی پینه دئیت.

بی دووی: کو ئەو وی گوتنی بیژن یا کریت، ئەوا نه ژ ههژی کو ژ دهقی مروقی دهکهفت.

بی سیی: کو ئەو وی گوتنی ل سه نافی خودی بیژن یا ئەو نهزانن، یهعنی: یا خودی نهگوتی.

زانایی ناقدار (ئبن کهثیر) دبیت: هه کافر و بیدهچهکی ههبت دکهفته د بن قی ئایهتی دا؛ چونکی کافر - و بیدهچه چی ژی - هندهک گوتنان ژ نک خو دهردئیتخت و ل سه نافی خودی، یان دینی وی دبیت.

مهعنا: شهیطان پیخه مهت د سهردابرنه مروقان دا فهرمانی ل وان دکهت کو ئەو شریعتی خودی ژ ژینا خو لادهن، ودویکهفتنا وان شریعت و رپبازان بکهن یین دژی شریعتی خودی، ئەوین مروقان بۆ خو د حلالکرن و حرامکرنی دا داناین.. وهکی ئەم دبینین نوکه گهلهک وهلاتین مه موسلمانان پی مویته لا بووین، ژ بهر چاقلیکرنا وان یا شهرمزار بۆ کافر و بی دینان، وهکی وان کهسان ئەوین ل دهمی هاتنه خوارا قورئانی شریعتی ئیسلامی

قهوبیل نه کری، و ل دویف نه چووین ژ بهر چاقلیکرنا وان یا کوره بو پری وریبازین باب ویاپیرین وان، وهکی نایه تی به حس ژئی کری وگوتی:

﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ یه عنی: نه گهر جاره کی خودان باوهرهک ب شیره تکاری فه گوتبا وان سهرداچوویمان نهوین شریعه تی خودی قهوبیل نه کن: هوین دویچوونا وی بکن یا خودی ئینایه خواری، قهوبیل بکن وکاری پی بکن، نهو دا بیژن: نهو دویکهفتنا دینی ههوه ناکهین، بهلکی دی دویکهفتنا وی کهن یا مه باب ویاپیرین خو ل سهر دیتین.

یه عنی: تشتی نهو ژ قهوبیل کرن و دویکهفتنا شریعه تی خودی داینه پاش نهو بو وان ددیت کاره کی ب زحمه ته نهو چاقلیکرنا باب ویاپیران بهیلن، و دویکهفتنا دینه کی نوی بکن، نه گهر خو نهو دین یی چیتر ژی بت!! و تهقلید و چاقلیکرنا کوره گهلهک به لایان دینته سهری خودانی ئیک ژ وان نهو نهو بهری وی ژ حهقیب وهردگپرت، ژ بهر فی چندی نایهت بهری فان چاقلیکهران دده ته هزر کرن و دانه شولا عهقلی و دیبژت: ﴿أُولَٰئِكَ أَبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ نهری نهو دویکهفتنا بابین خو دکهن نه گهر خو نهو چو ژ حهقیب نه زانن، و د راستیی نه گهن ژی؟

وئهف نایه ته هندئ دگه هینت کو تهقلید و چاقلیکرن د عهقاند ویر و باوهران دا تشته کی دورست نینه، و ئیسلام ههردهم دخوازت عهقلی مروقی ژ قهید ورنجیرین عهده تین نه دورست و چاقلیکرنا کولتوری خهلهت پرگار بکهت، و ههر ژ بهر فی چندی خودایی مهزن نمونه یه کی کریت بو فان رهنگه مروقان دینت، نهوین تهقلیدهکا کوره دکهن حهتا نه گهر نهو تهقلید بهری وان بده ته کوفری ولادانا حهقیب ژی، و دیبژت: ﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الْآدِيِّ يَغْرُقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بُكُمْ عَمَىٰ فَهَمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ یه عنی: مه ته لا فان مروقان نهوین باوهری ب خودی نه ئینای و دویکهفتنا شریعه تی وی نه کری، ویا وی کسهی نهوی بهری وان دده ته ریکا باوهری، وهکی مه ته لا وی شقانیه یی ب ئاخفتنی حه یوانان پاشقه دبهت، و دخوازت بهری وان بده ته ریکا راست، و نهو ب خو نهو حه یوان د وی ناگههن، ههر چهنده دهنگی وی شقانی دچته وان ژی ووان گوهل دهنگی وی دبت ژی، لهو گوهداریا وی ناکهن!

يان ژى: مه ته لا وان وهكى مه ته لا وى په زبیه یی ب دویف شقانی خو دکهفت ده می
 نهو لی دخورت، بی بزانی کانی نهو دی بهری وان ده ته چه روانه کی خوش، یان ژى دی وان
 به ته نک سهر پرده کی رحمی ب وان نه بهت!

و د هه ردو حالتان دا نهو کافرین ژ بهر ته قلید وچاقلی کرنا باب و باپیران قهستا
 کوفری کری، وان عه قلی خو یی گرتی، ومفا بو خو ژ وان هه ست ووهواسان نه کره یه یین
 خودی داینه وان، لهو دی بینى حالى وان: ﴿صُمُّ بُكْمٌ عُمَىٰ فَهُمْ لَا يَفْقَهُوْنَ﴾ ۱۳۱ نهو
 دکه پرن، وان گوهد ل حه قیى نابت، دلان نه زمانین وان ب راستیى ناگه پریین، دکوره نه چاقلین
 وان نیشانیین دورست وناشکه را نابینن، وچونکی وان گوهد و نه زمان وچاقل نینن نهو
 نه شین د تشته کی بگه هن، وهکی وى یی عه قلهک نه هه ی.

ویو هندى دا نایهت ته نکیدی ل سهر پییکه گریدانا باوهریى و شریعه تی بکهت، دا
 د هزا مه دا بنه جم بیت کو باوهری ئینانا ب خودی هندى دخوات نه م د هه می سهر و بهری
 ژینا خو دا پیگیری ب شریعه تی وى بکهین، نایه تی گوټ: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا
 مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ۱۳۲ نهی نهو که سپین هه وه
 باوهری ب خودی ئینای، هوین د مه سه لا خوارن و قه خوارنی دا دویکه فتنا شریعه تی وى بکهن،
 و ژ وان خوارن خوش و حه لال بخون یین خودی داینه هه وه، وهوین ب دل و نه زمان و له شی
 سوپاسی وشوکرا خودی بکهن ژ بهر وان قه نجیین مه زن یین وى داینه هه وه، نه گه ر راسته
 هوین د فرمانا وى دانه، وهوین وى ب تنی دپه ر یسن.

و پستی نایه تی نهو تشت بو خودان باوهران ناشکه را کری یی خودی بو وان حه لال کری،
 نهو تشت ژى بو وان ناشکه را کری یی خودی ل سهر وان حه رام کری و گوټ: ﴿اِنَّ مَا حَرَّمَ
 عَلَیْكُمْ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِیْرِ وَمَا اَهْلٌ بِهٖ لِغَیْرِ اللّٰهِ فَمَنْ اَضْطُرَّ غَیْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا اِثْمَ
 عَلَیْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ﴾ ۱۳۳ یه عنی: هه ما نهو تشتی خوارنا وى ل سهر هه وه هاتیه
 حه رام کرن نهو حه یوانه ته یین مرار بووی و ب رهنکه کی دورست نه هاتیه سهر ژ پکرن، وخوین،
 ومه خسه د ب خوینی ل قیری خوینا رونه، وهکی د نایه تا (۱۴۵) یدا ژ سووره تا (الانعام)
 هاتی، وگوشتی به رازی، و نهو حه یوانه تی نه بو خودی هاتیه ته قه کوشتن، به لکی ل ده می
 قه کوشتنی نا قی ئیکى دی ژبلی خودی ل سهر هاتیه بلندرکن. نه قه هه می دحهران، به لی

ژ قهنجیا خودی ل سهر مه وی بو مه حلال کر کول دهمی تنگافیان ئەم فان تشتین حەرام بخۆین، ب شەرتەکی زۆرداری د خوارنا وان دا نەکەین، یەعنی: هندی بخۆین کو نەمرین، وزیدی پیتقییا خۆ نەخۆین، ئەو کەسێ قی چەندی بکەت چو گۆنەهل سەر وی نینە؛ چونکی ئارمانجا وی ئەو ئەو نەفسا خۆ ژ مرنی رزگار بکەت. هندی خودییه ل بەنیین خۆ ناگرت وگۆنەهی بو وان ژێ دبهت، دلۆقانیی ب وان دبهت، ئەگەر هات ووان تۆبه کر.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
 أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ
 وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ
 فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿٧٦﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي
 الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٧٧﴾

د قی پارچهیی دا سوورەت جارەکا دی ل وان کەسان دزقێتەقە یین خودی علم وزانین دایی، وفەرمان ب ئاشکەراکرن وگەھاندنا وی زانینی ل وان کری، بەلێ د گەل هندی ئەو فەرمانا خودی ب جە نائین، زانینی ل بەر خەلکی قەدشیرن، وبارزگانیی ب دینی خودی وگۆتتا وی دکەن؛ دا زکی خۆ تژی بکەن، وئایەت ئاشکەرا دکەت کو ئەو پەرتالی دنیایی یی کیم ئەوی سەرا نەگۆتتا وان بو حەقیی دگەھتە وان یی حەرامە ل سەر وان، وەکی حەرامیا وان خوارنن بەحسی وان د ئایەتین بۆرین دا هاتیەکرن، وئەو ل ئاخەرتی دی هیژای عەزابهکا دژوار بن: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خودی دبیژت: هندی ئەون یین وی تشتی خودی د کیتایین خۆ دا ئینایە خواری قەدشیرن، ولی دگەریین بەرانبەرەکی کیم ژ پەرتالی دنیایی پێش قی قەشارتنی قە وەرگرن، ئەوین هە هەندەک کەسین حەرام خورن، ئەو وی تشتی حەرام دخون یی بەری وان ل ئاخەرتی ددەتە ئاگری جەھنەمی، قیجا ئەو ئاگری د زکین خۆ دا دخون، و ژ بەر قی کاری وان یی خراب وکریت کو وان ئاخەرتا خۆ دایە ب هەندەک پشک وبارین کیم ژ خواری ل دنیایی،

خودې ل رږژا قيامه‌تې د گهل وان نااخفت، ووان ژ قرېژا گونهد وکوفري ژي پاقرژ ناکهت، وعه‌زابه‌کا ب ئيش بډ وان هه‌يه.

ژ عه‌دللاهي کورې عه‌باسي دئيته فه‌گواستن کو مه‌خسه‌دا قئې نايه‌تې ئهو زانايتن ئسرائيليانه يين ئهو جه‌ ژ کيتايتن خو فه‌شارتين يين به‌حسي پيغه‌مبه‌رينيا موحه‌ممه‌دي -سلاف لي بن- دکهن. و ل سهر قئې ته‌فسيري مه‌به‌ست ب (الکتاب) د قئې نايه‌تې دا ته‌ورات وئنجيله، وئگهر خو نايه‌ت د دهر حقا وان دا هات بت ژي رامانا وي يا به‌رفره‌هه، وئهو ژ ههر که‌سه‌کي دگرت يي خودې زانينه‌ک ژ کيتابا خو وديني خو دابتي، وئهو وي زانيني فه‌شپرت ونيشا خه‌لکي نه‌دهت، بډ هندي دا مه‌صلحه‌ته‌کا وي ب جه‌ بيت، يان ماله‌کي دنيايي بگه‌هتي، ئه‌گهر خو ئهو که‌س ژ زانايتن موسلمان ژي بت.

فه‌شارتنا حقيقي، وته‌حريف‌کرنا ديني خودې، وکرنا بازرگانيني ب گوتنا خودې و ل سهر ناقي وي، د شريعه‌تې خودې دا تاوانه‌کا مه‌زنه، لهو خودې جزايه‌کي مه‌زن بډ دانايه، به‌رانبه‌ر وي مالي دنيايي يي وان ل سهر ناقي خودې ب پښکين حهرام خواري، ل ئاخره‌تې ئهو د زکين خو دا ئاگري دخون، يه‌عني: ئهو د دنيايي دا وي تشتي دخون يي ل ئاخره‌تې دبتنه ئه‌گه‌را هندي کو ئاگر ب دورستي دچته زکين وان.. ما نه بي عه‌قليه‌کا مه‌زنه سه‌را شه‌هوتنا زکي يا مروث دشيت خو ژي بي مننه‌ت بکه‌ت؛ چونکي دنيا يا به‌روه‌خته، رابت ئيکا هند بکه‌ت ل رږژا دويماهيي يا بي دويماهي، تڙي زکي خو ئاگر بکه‌ت؟!

وجزايي وان نه به‌س ئه‌فه‌يه به‌لکي يي ژ وي ژي مه‌زنتره ئه‌وه خودې غه‌زه‌بي لي دکه‌ت، د گهل وان نااخفت، وئاخفتنا خودې د گهل که‌سه‌کي نيشانا ژي رازييونيني، ونه ئاخفتن نيشانا نه‌رازيونون وکيم‌کرنييه، ده‌مي ته‌ بقيت ئيکي کيم بکه‌ي، تو د گهل وي نااخفتي ب گوتنه‌کا وه‌سا يا وي پي خو ش بت، و خودې وان ژ گونهدان پاقرژ ژي ناکه‌ت، وئهو وي خودې ب ره‌ما خو وي پاقرژ نه‌که‌ت، ئاگري جه‌هنه‌مي دي وي پاقرژ که‌ت!! و د سهر قئې هه‌مبي را خودې دبيژت: وعه‌زابه‌کا ب ئيش بډ وي هه‌يه.. ئهو عه‌زاب چيه؟ نايه‌ت نابيژت، دا سه‌هما وي د دلين وان دا بمينت هتا ئهو رږژ دئيت يا ئهو وي ب چاف تيدا دبيين.

بۆچی ئەو دگههه ئی دویمایا خراب؟ چونکی وان د دنیا یی دا کرین وفرۆتنهکا ب زیان کر بوو، د شیانان وان دا هه بوو هیدایهتی ب دهست خو بیخن، وهکی وی مرۆقی پاره هه بن وبشیت وی تشتی بکرت یی وی بقیته، فیجا شوبنا رابت وی تشتی بو خو بکرت یی فایدی وی تیدا ههبت، ئەو رابت تشتهکی وهسا بکرت خرابیا وی تیدا ههبت، پارێ خو ژێ ژ دهست بدهت، وتشتهکی زیانا وی تیدا ههبت ب دهست خو بیخت، فان کهسان هیدایهت ل بهر دهستی وان هه بوو، خودی علم وزانین دابوو، ئەو ب سهه حهقیی هلبوو بوون، و ئەو دشیان وی بو خه لکی ناشکهرا بکهن، ودویکهفتنا وی بکهن، بهلی وان وه نه کر. دلی خو بره پهرتالهکی کیم یی دنیا یی، هیدایهت دا ب ضه لالهت، وحهقیی ب بهایهکی کیم فرۆت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ وان بهرزهبوون ب ریکا راست، وعزایا خودی ب لیبۆرینا وی گوهارت، ما نه گوهارتنهکا غه ریه؟ وتجارتهکا عه جیه؟ ئه ری ما کاری وان کری نه جهی هندیه مرۆف ژێ عه جیگرتهی بمینت؟ ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ وهی بو وان وکاری وان! ئەو چهند ل سهه ئاگری دبسته نه!! ئەو دزانن کو ئەف کاری ئەو د دنیا یی دا دکهن به ری وان ل ئاخه تهی دی دهته ئاگری، و د گهل هندی ژێ ئەو وی دکهن، دی بیژی وان تهحه ممو لا ئاگری وصه برا ل سهه گه رما وی هه یه!

وهندهک تهفسیرزان ل وی باوه رینه کو په یفا (ما) ل فیتری نه یا عه جیگرتنیه، به لکی ئەو یا پسپارییه، یه عنی: ئه ری ئەو چ تشته هنده ئەو ل سهه ئاگری بسته کرین، وبه ری وان دایه صه برا ل سهه نه خوشیا وی؟ و ئەو صه بره که ب که سی شه ناییت!

و ئەف کاری هه یی کو دی چی بت، کوچونا فان کهسانه بو ئاگری، دی چی بت؛ چونکی وان باوه ری ب وی کیتابی نه ئینایه یا خودی ب حه قیی بو پیغه مبه ری خو ئینایه خواری: ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ یه عنی: ئەو عزایا هه یا وان خو هه ژیکری ژ بهر هندیه چونکی خودی کیتابا خو بو پیغه مبه ری خو ئینایه خواری، وحه قیا ناشکهرا تیدا هه یه، به لی وان کافری پی کر. وهندی ئەون بین کوفر ب کیتابا خودی کری وتیدا ژیک جودا بووین، وباوه ری ب هنده کی ژێ ئینای و ب هنده کی نه ئینای، وهکی کو جو هیان کری، ئەو د ژیکفه بوون و ژیک جودا بوونه کا دویر ژ حه قیی دانه.

وېستی وی هه می حه قیا د هنده ک نایه تین بۆرین دا هاتی د دهر حه قا شه گوهاستنا پرووگه هی دا بۆ مزگه فتا حه رام ل مه که هی، هیشتا هنده ک نه زانین کیتابیان گالگال د دهر حه قا قی مه سه لی دا دکر، وحه ز دکر گومانی بۆ خودان باوهران د حه قیا وان دا چی بکه ن، لهو سووره ت جاره کا دی ل قی مه سه لی زقړی شه، به لی قی جاری ژ لایه کی دی شه:

﴿ لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَأَبْنَ السَّبِيلِ وَالسَّالِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّادِقِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴾

ونهف نایه ته -وه کی نیمامی قورطبی دبیت- نیک ژ مه زنتین نایه تین شه حکامانه. وده می شه به ری خو دده نیی شه دبیین شه هزرا مه د مه سه لا قه نجیی دا راست دکه ت، وه ژماره کا دهر گه هین مه زن بین خیری ل بهر مه شه دکه ت، ودخوازت بیر وباوهرین مه ژی سه راست بکه ت..

خودی دبیت: گه لی موسلمانان، یان گه لی مرؤفان ژ موسلمان ووهی ووه لان، ل نک خودی باشی شه نینه هوبن د نقیژی دا ب لایی رۆژه لات وروژتاقایی شه به ری خو بدن شه گهر فه رمانا خودی نه بت.. ده می موسلمانان به ری خو ژ رۆژتاقایی لایی -به بیتولمه قدسی- وهر گپرای، و به ری خو دایه که عبی، جوهیان ب قی چه ندی نه خوش بوو، ههر وه سا فه لان ژی شه وین به ری خو ددا رۆژه لات، چونکی ل نک وان باشی ووه نجی هه ما شه بوو مرؤف به ری خو بده ته رۆژه لات ب لایی رووگه ها فه لان شه، یان رۆژتاقایی ب لایی رووگه ها جوهیان شه، نینا نایه تی به رسفا وان دا: ﴿ لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ ﴾ باشی ب رۆژه لات وروژتاقایی شه یا گریدای نینه، شه گهر به ربخودانا ب نک وان لایان شه نه شه بت یا خودی گوتی، به لکی باشی هه می کاری وی که سیه یی باوهری ب خودی نینای، و په رستنا وی ب تنی کری، وباوهری ب رۆژا دویمه یی نینای، و ب هه می فریشته وکیتابین هاتینه

خواری، و ب هه می پیغهمبهران بی جودایی. مهعنا: باشیا ژ هه میی مهزنتر نهوه مرؤف باوهریی ب خودی و ب ستونین باوهریی بینت، وئوی باوهریی ب خودی بینت، دی فرمانا خودی ب جه بینت، ودی بهری خو ب وی لایی فه دت بی خودی فرمان پی کری، چ نهوه لا رؤشهلات بت یان رؤژئافا بت، یان لایهکی دی بت.

دهرگههی دی یی باشیی نهفهیه: ﴿وَأَتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ﴾ یهعنی: هه وهسا باشی نهوه مرؤف وان ههقان ژی ژ مالی خو بینته دهر بین تیدا، وئیک ژ وان ههقان نهوه نهوه هندهکی ژ مالی خو -ژ بلی زکاتا فه- بینته دهری و بدهته کهسین ههوجه وپیتقی، وئوه د سهه رهژیکرنا خو را بو مالی وی بدهته مرؤقین خو بین نژییک، وئیتیمان، کو نهوه زارؤکن بین باین وان نهماين، ووان ههژارین فهقیری ئیخستین، ووان ریننگین ژ مال و مرؤقین خو دوبرکهفتین وموحتاج بووین، ووان خازؤکین ژ بی ری نهچار بووین خواستنی بکهن، ومالی د ئازاکرنا بهنی وئیخسیران دا خهرج بکهت.

ومه گؤت: نهفه نهوه ههقن بین د مالی دا ههین، ژبلی زهکاتی؛ چونکی پاشی بهحسی زهکاتی ژی دی ئیتهکرن.. وئهفه هندی دگههینت کو نه ب تنی حهقی زهکاتی د مالی دهولههندی دا ههیه، ئیمامی قورطبی دبئژت: زانا هه می ل سهه هندی کومبووینه کو نهگهر پشتی دانا زهکاتی ههوجهیهک ب سهه موسلمانان دا هات واجبه ل سهه وان نهوه مالی تیدا خهرج بکهن.

دهرگههی سیی: ﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ﴾ کرنا نفیژی ب رهنهکی دورست وتمام نهوه ژی دهرگههکه ژ دهرگههین خیری وقهنجیی.

دهرگههی چاری: ﴿وَأَتَى الزَّكَاةَ﴾ دانا زهکاتی، وئهفه دهلیله کو دانا مالی نهوه بهری نوکه بهحس ژی هاتیبهکرن زهکات نهبوو.

دهرگههی پینجی: ﴿وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾ نهوین پهیمانین خو ب جه- دئینن، و ب جهئینانا سؤز پهیمانان ئیک ژ وان فرمانانه بین خودی و پیغهمبهری وی

-سلاډ لى بن- ل مه كرين، وپيغه مبهري -سلاډ لى بن- د گوتنه كا خو دا هم ناگه هدار كرينه كو شكاندنا په يمانان ژ نيشانين منافق و دورويانه.

د هرگهي خيري يې شه شي: ﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ نغو كه سين ل ده مي هه ژاري ونه خو شيبې، و ل ده مي د ژواريا شهري، صه بري د كيشن و بيهنا خو فره ه دكهن. و صه بري كيشان نيشانا خو ب ده ست شه بهردان و رازيبوونا ل سه ر نه مري خودييه، و جونكي نغو كاره كي ب ساناهي نينه، نايه تي ل قيري نغو ژي ژ وان خيران هژمارت يين خوداني خو هيزاي مه دحا خودي دكهن، ده مي به حسي وان دكهن و دبيري: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ نغو يين هه يين نه ف سالوخه ته ل نك هه يين، و ب فان كارين خيري رادبن نه ون يين د باوه ربا خو دا د راستگو، و نه ون نه ون يين خو ژ غه زه با خودي پاراستي كو خو ژ بي نه مريا وي دايه پاش، و نه ف كاره نيخستينه د ناقبه را خو وچوونا د ناگري دا.

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كِتَابَ عَلَيْكُمْ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْبِ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأَنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعُ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَعْتَدَ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يَأْتِوْلى الْأَلْبَابَ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

د فان هه ردو نايه تان دا خودايي مه زن شريعه تي تولستاندنې بو مه دورست دكهن، وهنده ك نه حكاميين وي بو مه ناسكه را دكهن، و كانې دقيت چاوا بيته ب جهينان، و تشي بهرچاډ د قې شريعه تي دا -وه كي هه مي شريعه تين دي يين نيسلام پي هاتي- نه وه قورئان وي ب عه قیده وبيير و باوه ران شه گرېدده ت، و ناسكه را دكهن كو نارمانجا سه ره كي ژ دانانا قې شريعه تي پاراستنا رحا مرو فانه، و دانا (ژينې) يه بو وان.

ل سه ري گازی بو خودان باوه ران ب تاييه تي دئيه ته ناراسته كرن: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ و ناگه هداريا وان دئيه ته كرن كو نه ف شريعه تي دي بو وان نيه ته ناسكه را كرن تشته كه ژ لايي خودي شه يي هاتيه دورست كرن: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُم﴾ يا ل سه ر هه وه هاتيه نفيسين، هوسا..

یپی تاشکهره بکته کانی کی ل سهر وان نفیسیه؛ چونکی تشته کی تاشکهره ل بهر وان کو بی حق هه تشته کی ل سهر وان بنقیست، ههر خودییه. ومه خسه د ب نفیسینی ل فیرئ دورستکره، یه عنی: یا بو هه وه هاتیه دورستکره، وهندهک زانایین تهفسیرئ دبیژن: مه خسه د پی نه وه بهری نوکه د لهو حی پراستی دا ل عسمانان نه ف شریعه ته بو هه وه یی هاتیه نفیسین و دورستکره.

﴿الْفِصَاصُ فِي الْقَتْلِ﴾ وه که هقی ویه کسانی د کوشتیان دا، ومه خسه د پی نه وه جزادانا وی که سی کوشتنی بکته دقیت وه کی تاوانا وی بت، یه عنی: نهو ژئ بیته کوشتن، وزانا هه می ل وی باوهرینه کو ب جهینانا فی (قیصاصی) کاری کاریده ستانه؛ چونکی ب جهینانا خودو دین شریعی خه ما وانه، ونابت ههر که سهک ژ نک خو رابت و بیژن نهو دی نه حکامین شریعی ب جه نینم.

و ژ وان عورف وعده تین کول جاهلییه تی ل نک عهره بان ههین یین کو ژ دفن بلندی وته عه صوبو با ئویجا خانئ وان دکر نه فه بوو: ده می شه د ناچه را دو ئویجا خان دا چی دبوو، وهندهک ژ وان هندهک دکوشتن، یین ب هیز خو د سهر یین دی را ددیتن، وه گهر عه بده کی وان، یان ژنه کا وان هاتبا کوشتن، نهو دا بیژن: نهو صولحی ناکهین هه تا مره فه کی ئازا پیش عه بدی خو فه نه کوژین، یان زه لامه کی پیش ژنکا خو فه. ووان هزر دکر نهو ب فی چه ندی مه زنی دبه نه بهری خو! فیجا هه تا خودی فی عه ده تی جاهلی وخومه زکرنی ل نک وان نه هیلت، نه ف نایه ته ئینا خواری وگوت: ﴿الْحُرُّ بِالْحَرْ وَالْعَبْدُ بِالْأَنْثَى بِالْأُنْثَى﴾ یه عنی: خودی ل سهر هه وه نفیسیه بو هه وه دورست کره کو هوبن وی بکوژن یی ژ قه ستا کوشتنی بکته، به لی ب وی شه تی یه کسانی ووه که هقی تیدا هه بت: که سی ئازا ب یی ئازا بیته کوشتن، وعهد ب عه بدی، ومی ب یا می.

ومه عنا فی نایه تی نهو نینه نه گهر زه لامه کی ئازاد عه بده کی بکوژت، یان زه لامه ک ژنکه کی بکوژت نهو پیشفه نایته کوشتن، نه خیر! ئوممهت هه می ل سهر هندئ کوم بوویه کو یی که سه کی ژ قه ستا بکوژت، دی پیشفه ئیته کوشتن، نه گهر خو نفشی وان وه کی ئیک نه بت ژئ، یه عنی: ژن ب زه لامی وزه لام ب ژنی دئیته کوشتن، وهه وده سا یی عه بد ویی

نازا ژى. وکومه کا مروّقان ژى نه گهر ئیکى بکوژن، یان بهروفاژى ئیک کومه کى بکوژت، نهو ژى پیش ئیک ودو فه دئینه کوشتن، وشه رت نینه کوژهک وکوشتى وهکى ئیک بن.

وهف تولستاندنه یان (قیصاصه)، هنگى ب جه دئیت دهمى مروّقین کوشتى داخوازا کوشتنا کوژهکى بکهن، ولئى نه بوژن، بهلئى نه گهر هات وهول وی بوژین، حوکمى مهسه لئى دئیتته گوهارتن: ﴿فَمَنْ عَفَىٰ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبِعْهُ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّءِ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾^۴ یه عنى: هه چیبی ژ لایى برابى وی فه بیتته عه فیکرن.. وباش هزرا خو د فئى ته عبیرا قورئانى دا بکهن: ژ لایى (برابى وی) فه، برابى وی نهوئى وی عه فى دکهت کیه؟ سه رکار وه لیبى وی که سیه بى وی کوشتى! خودئى دبیتت: هه چیبى مروّقه کى بکوژت، پاشى برابى وی، برابى قاتلى، کو خودانئى مهقتوولیه، وی عه فى کهت، وبیتت: مه نه فیتت بیتته کوشتن.. وخودئى دهمى وه لیبى کوشتى دکهته برابى کوژهکى هه وهکى دقتیت بیرا وان ل براینیا وان یا دینى بینته فه، وبیتتئى: د گهل فئى تاوانا چیبووی، ووئى نه یاره تیا د ناقبه را هه وه دا پهیدا بووی، ژ بهر فئى کارى، بهلئى ژ بیر نه کهن کو هوین برابین ئیکن، وهه گهر ئیک ژ هه وه چوو هوین نه کهنه دو، ئیک ودو عه فى کهن باشته..

قیجا نه گهر خودانئین کوشتى حه قئى خو ل دويف کوژهکى بهردا، وگوت: وی نه کوژن..

حوکم چیه؟

خودئى گوت: ﴿فَاتَّبِعْهُ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّءِ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾^۴ یه عنى: نه گهر مروّقین کوشتى نهو ژ تولفه کرنئى نازاکر، و ب تنئى داخوازا فدیبى، کو دانا خوینیبیه، ژئى کر، یه عنى: گوتئى: پیش کوشتیبى مه فه هندهک مالى بده مه، نه فه دورسته، وحه قئى وان، وهنگى ههردو لا، کوژهک و مروّقین کوشتى ژى، بلا پیگیریبى ب رهفتاره کئى باش بکهن، خودانئین کوشتى بئى توندی بلا داخوازا خوینئى بکهن، و بئى کوشتن کرى ژى بلا مافئى وان ب قه نجى بده تئى، بئى کیمکرن یان گیروژن..

﴿ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ﴾^۵ نهف لیبوژینه وهدرگرتنا خوینئى یا کو خودئى بو

هه وه دورست کرى، سفکى ودلوقانیه که ژ لایى خودایئى هه وه فه، خودئى رحم ب نوممه تا ئیسلامئى بر، وهف شریعه تئى سفک بو وان دورست کر، نه وهکى شریعه تئى سرائیلیان نهوئى

تولستاندن (قیصاص) ب تنی تیدا هه‌ی، ودانا فدیج و عه‌فیکرن تیدا نه‌هاتییه دورستکرن. وئه‌فه هندی دگه‌هینت کو شریعتی ئیسلامی شریعت‌ه‌کی ب ساناهی و به‌رفره‌هه.

و پستی دیارکنا حوکمی قیصاصی د کوشتنی دا، ودانا فدیج پیش‌فه یان عه‌فیکرن، خودایی مه‌زن ل دویمایی ناگه‌هداریا خودان باوه‌ران کر کو ئەف حوکمه ژ نک خودییه، له‌و بو وان نابت ئەو پی لئ بدن، یان د سهر را بازدهن، وگوت: ﴿فَمَنْ أَعْتَدَ بَعْدَ ذَلِكَ لَكُمْ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ پستی دیارکنا فی حوکمی روهن وناشکه‌را هه‌ر کهسه‌کی ته‌عدایی بکه‌ت، و پی ل وی شریعتی بدانت یی خودی دانای عه‌زابه‌کا ب ئیش و دژوار بو وی هه‌یه. وئه‌فه ئیشاره‌ته بو وی ته‌عدایی یا کو دبت ژ لایج مرؤقین کوشتی فه بیته‌کرن، وه‌کی کو ئەو کوزه‌کی عه‌فی که‌ن، یان داخوازا خوینی ژئ بکه‌ن، و پستی ئەو ئەمین دبت کو چول سهر نه‌ما، ژ نوی ئەو رابن بچن وی بکوژن، ئەفنی هوسا بت نایه‌ت دبیرت: عه‌زابه‌کا ب ئیش بو وی هه‌یه، ئەو عه‌زاب چیه؟ زانا دبیرن: عه‌زاب ئەوه ئەو ژئ بیته‌ کوشتن، به‌عنی: ئەو وه‌کی وی که‌سی لئ دئیت یی ئیکه‌مین جار کوشتنی دکه‌ت، وفایدی وی ناکه‌ت ئەو دبیرت: یا من تولستانده نه‌ کوشتنه! ئەفه عه‌زابه‌ دنایی، و عه‌زابه‌ ناخره‌تی سهره‌ خیانه‌تا وی ئەو خودی پی دزانت.

و د نایه‌تا دویمایی دا ژ فی پارچه‌یی خودایی مه‌زن حکمه‌ت وفایدی دانانا فی شریعتی د کوشتنی دا بو مه‌ ناشکه‌را دکه‌ت، و دبیرت: ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ به‌عنی: گه‌لی خودان باوه‌ران، د فی شریعتی دا یی خودی بو هه‌وه دانای، کو ئەوی کوشتنی بکه‌ت بیته‌ کوشتن، ژیان هه‌یه. چاوا د کوشتنی دا ژیان هه‌یه؟

مرؤقه‌کی ئەگه‌ر ئیک کوشت، قیجا مرؤقین کوشتی کار ب عه‌ده‌تی ئویجاخکانی یی جاهلی کر، ئەوی ئەم دبیرتی: خوینداری، و رابوون کهسه‌کی بی گونه‌ه ژ مرؤقین قاتلی کوشت، و ژ که‌ریان دا مرؤقین یی دی رابوون ئیکدی ژ مرؤقین فی کوشتن، وه‌وسا. چه‌ند که‌سین بی گونه‌ه یین نه‌ چو ژئ ونه‌ چو تی! دی ئینه‌ کوشتن؟ ئەگه‌ر ئەم شریعتی قیصاصی یی خودی دانای ب جه‌ بینین، ئەفه مه‌ رحین فان هه‌می که‌سان پاراستن، به‌عنی: مه‌ ژین دا وان! پستی هنگی ئەو مرؤقی بئیت کوشتنی بکه‌ت، ئەگه‌ر بزانت ئەو ژئ پیش

قی قہ یی ئەو دکورث دی ئیتہ کوشتن، یا بەرہزر ئەوہ ہنگی ئەو ب خو ژ ی کوشتنی نہکەت، ئەقہ مہ ب قی شریعەتی ژین دانا جہی مرنی.

ئەقہیہ دەمی خودی دبیرت: گەلی عەققداران، د شریعەتی تۆلستانندی و جہئینانا وی دا ژینەکا تەنا بۆ ھەوہ ھەییہ؛ ب ھیشیا کو ھوبن تەقوا خودی بکەن و ژ وی بترسن و ھەردەم گوھداریا وی بکەن، و خو ژ قی کارئ خراب کو کوشتنە بەدەنہ پاش.

کُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ
بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٥٦﴾ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا أَثْمَارُ عَلَى الَّذِينَ
يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٧﴾ فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا
إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥٨﴾

د شریعەتی جاھلییەتی دا ل ھەمی جہ- و ھەمی دەمان، مرۆقەک دەمی دمەرت و ھندەک مالی ل پشت خو دەھیلت، مرۆقی وی یی ژ ھەمیان خورتر دئیت، و دەستی خو ددانته سەر ھەمی مالی وی، ووی چاوا دقیت و ھسا تەصەروفی د وی مالی دا دکەت، و جفاکا عەرەبان ب خو ژ ی، ئەوا ئیکەمین جار ب قورئانی ھاتیہ ناخافتن، یا ب قی پەنگی بوو، چو سیستەم بۆ لیکفەکرنا مالی مری د ناڤ وان دا نەبوون، و ئەو کەسی دمەرت وی د مالی وی دا نەدما، ولیکفەکرنا مالی وی دما ب کەیفە مرۆقی وی یی ژ ھەمیان خورتر و ھکی مەگۆتی، دەمی شریعەتی ئیسلامی ھاتی پزۆیمەکا ئابۆری یا پیکھاتی دانا، ولیکفەکرنا میراتی پشکەک ژ وی پزۆیمی بوو.

و د قان ئایەتان دا ئەوین بەری ئایەتین لیکفەکرنا میراتی -ئەوین د سوورەتا (النساء) دا ھەین- ھاتیہە خواری، خودایی مەزن بەحسی دورستکرنا و ھەسیہ تکرنی دکەت، و (و ھەسیہت) ئەوہ مرۆقەک شیرەتەکی ل مرۆقین خو بکەت کو پشتی مرنا وی ئەو ھندەکی ژ میراتی وی د پیکەکا ئەو دەسنیشان دکەت خەرچ بکەن. و دەمی مرۆق ب سەر قە سەر قە بەری خو ددەتە قان ئایەتان و ھ تی دگەھت کو و ھەسیہت کارەکی فەرە ل سەر خودان باو ھەران، ژ بەر کو ئایەت دبیرت: ﴿کُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ﴾ یەعنی: گەلی خودان باو ھەران، خودی ل سەر ھەوہ نقیسیہ کو ئەگەر نیشانین مرنی ل نک

ئیک ژ ههوه پهیدا بوون، وئهووی مالهک ههبت ل پشت خو بهیلت، بلا ئهو شیرهتی (وصیهتی) ب هندهک مالی خو بکهت..

ژ بهر ئی چهندی زانایین شریعهتی چهند گوتنهک د ئی مهسهلین دا گوتینه، هندهک دبیزن: وهصیهت فهرزه ل سهر وی مرؤقی یی مال ههبت، وهندهک دبیزن: ئهو ل دهسپیکئی فهرز بوو، بهری ئایهتین لیکفهکرنا میراتی بینه خواری، بهلی پشتی ئهو ئایهت هاتینه خواری، و خودایین مهزن پشکا ههر ئیکی ئاشکهرا کری، فهرزبوونا وهصیهتی هاته (نهمسخهکرن) وئهو بوو کارهکی سوننهت، وهندهکین دی دبیزن: ئهو ههما ههر ژ دهسپیکئی سوننهت بوو. وهندهک زانا دبیزن: ئهف ئایهته نههاتیه (نهمسخهکرن) وحوکمئی وئ یی مای، وههر چهنده (لهفظا) وئ یا گشتیه، کو مرؤقی خودان مال یی دکهفته بهر مرنی بلا وهصیهتی ب هندهک مالی خو بو فان کهسان نهوین بهحسی وان دی ئیتنهکرن بکهت، بهلی مهعنایا وئ یا تابهته؛ چونکی ئهو بهحسی دانا وهصیهتی بو فان کهسان دکهت، ئهگهر هات وئهو -ژ بهر مانعهکی- پشکا خو ژ میراتی وهرنهگرن، وهکی: بابی مرؤقی بو نمونه، ئهگهر کافر بت، یان عهبد بت، میراتی کورئی خو وهرناگرت، هنگی دفتیت کور وهصیهتی ب هندهک مالی خو بو وی بکهت..

وههر چاوا بت چی نابت بو مرؤقی وهصیهتی ب هندهک مالی خو بو وی کهسی بکهت یی پشکهکا میراتی وهردگرت، ژ بهر وئ ههدیسئی یا تیدا هاتی: ﴿إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ فَلَا وَصِيَّةَ لِرِثٍ﴾^(۱) یهعنی: خودی حهقی ههر ئیکی دایی، ئیجا چو وهصیهت بو میراتگری نینن.

وچی نابت وهصیهت ب پتر ژ سینییکا مالی بت، ژ بهر ههدیسا سهعدی ئهوا تیدا هاتی، دبیزن: دهمی ئهز نساخ بوویم ل مهکههی، وپیغهمبهر -سلاف لی بن- هاتی سهرا من دای، من گوتی: ئهی پیغهمبهری خودی، ئهز وهصیهتی ب ههمی مالی خو بکهم؟ وی گوت: ﴿نه﴾ من گوتی: پا ب نیشتی؟ گوت: ﴿نه﴾ من گوتی: پا ب سینیکی؟ وی گوت: ﴿الثُّلُثُ، وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ، أَنْ تَدَّعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدَّعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّمُونَ النَّاسَ فِي أَيْدِيهِمْ﴾

(۱) ئهبو داوود وئبن ماجه ژ ئهبو ئومامهی فهدگوهیزن.

سىيىك، وسىيىك گەلەكە ژى، تو ئەگەر مىراتگرىن خۆ بەيلى دەولەمەند، چىترە ژ ھندى كو تو وان بەيلى ھەژار، بەرى وان بىمىنتە ل دەستىن خەلكى.^(۱)

ووصىيەت بۆ كىيە؟

ئايەت دېيىت: ﴿الْوَصِيَّةُ لِلْأَوْلَادِ لِلذَّكَرِ وَاللِّأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ خودى بۆ ھەوۋە ووصىيەت دوستكر، كو ھوبىن ووصىيەتى بكن بۆ دەيبايىن خۆ، وبۆ مروقىن خۆ يىن نىزىك، ئەفە - ۋەكى مە گۆتى - ھنگى بوو دەمى ھىشتا ئايەتىن لىكفەكرنا مىراتى نەھاتىنە خوارى، وپشتى خودى مىرات لىكفەكرى وبۆ ھەر ئىكى ژ دەيبابان و مروقىن نىزىك بارا وى ژ مىراتى دەسنىشان كرى، ئىدى ووصىيەت بۆ مىراتگرى چى نابت، ئەوئى چو بار ژ مىراتى نەگەھنى، ئەگەر خۆ مروقى مرى يى نىزىك ژى بت دوستە ووصىيەت بۆ بىتەكرن. ئايەتى ل قىرى شەرەك بۆ ووصىيەتى دانا وگۆت: ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ يەنى: دەمى ھوبىن ووصىيەتەكى دكەن ھوبىن د ووصىيەتا خۆ دا دادى وقەنجىي ژ بىر نەكەن، عەدالەتى ب كار بىنن، نە كو مەيلى بۆ مروقى زەنگىن بكن، وىي فەقىر بى بار بكن، يان ووصىيەتى ب پتر ژ سىيىكا مالى خۆ بكن دا زىانى بگەھىنە مىراتگرىن خۆ. ئەفە كارەكى دوست نىنە.

و د دوياھىيا ئايەتى دا خودى گۆت: ﴿حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ يەنى: ئەف ووصىيەتكرنە تشتەكى حەقە، وكارەكى بىنەھە ل سەر تەقوادارن، مەنا: تەقوادارن كارى پى دكەن. ۋەندەك زانا دىيىن: دەمى خودى دىيىن: ووصىيەت كارەكى حەقە ل سەر تەقوادارن، مەنا ئەو تشتەكى واجب نىنە، ئەگەر نە. خودى دا دىيىن: ئەو كارەكى حەقە ل سەر ھەمى خودان باۋەران، ئەوئىن دىيىن: ووصىيەت واجبە دىيىن: كرنا بەھسى تەقواداران ل قىرى قەدرگرتەكە بۆ وان، وپالدىنەكە بۆ ھەمى خودان باۋەران كو ئەو ووصىيەتى بكن دا بىنە ژ تەقواداران.

ۋەھر چاوا بت دقئىت ئەم ژ بىر نەكەين كو ئەف ئايەتە بەرى ھاتنەخوارا ئايەتىن لىكفەكرنا مىراتى ھاتبونە خوارى، ۋەكى بەرى نوکە ژى مە گۆتى.

(۱) بوخارى فى ھەدىسى قەدگۆھىت.

ووه صیهت حهقه که ژ حهقین مری فهره ل سهر مرؤقین وی پشتی مرنا وی ب جه-
 بینن، لهو د نایه تا دی دا خودی گهف ل وان کسان کر ئهوتین گوهورین دئینه د وه صیه تی
 دا وگوت: ﴿فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾
 یه عنی: قیجا ههچی گوه ل وه صیه تا مری بیت پاشی ئه و وی بگوهورت، گونه ها وی
 گوهورین ل سهر وی که سیه یی وه صیه تی دگوهورت. مه عنا: گوهورینا وه صیه تی کاره کی
 گونه هه، دکه فته ستوی وی یی ب کاری گوهورین رادبت، و د دویمهیا نایه تی دا خودی
 گوت: هندی خودیه گوهدیری پرزانیه، دا مه ل هندی هشیار بکهت کو نه وه بت ئیک
 ژ هه وه وه صیه تا مری بگوهورت دلخی خو ب هندی خوش بکهت کو مانی کهس ب وی
 ناحه سییت، یان کهس وی نابینت، نه. هندی خودیه گوهدیری گوتن ووه صیه تین هه وه یه،
 وی ناگه ژ هه وه هه یه، وئو ب کاری هه وه یی پرزانیه، ئه و دزانت کانی مه خسه دین هه وه
 چنه، وهوبن چ تشتی د سنگین خو دا شه دشیرن، و ژ بهر چ هوبن وه صیه تا مری خو
 دگوهورن.

به لی دبت هنده ک جاران مرؤقی وه صیه تی دکهت د وه صیه تا خو دا خه له تی بکهت،
 و تشته کی وه سا بیژت یی ریکه فته نه بت د گهل ئه حکامین شریعه تی، چ ژ نه زانین یان ژ
 دا زیانی بگه هینته میراتگرین خو، قیجا کهسه ک راببت وی خه له تی ئه و د وه صیه تی دا
 هاتی دورست بکهت، یه عنی: گوهورین بیخته وه صیه تی، ئه فه چا وایه؟

نایهت دیژت: ﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ
 عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ یه عنی: ههچی بزانت کو وه صیه تکه ری د وه صیه تا خو دا دی بهری خو
 ژ حهقی یی وه رگی پای، ژ قهستا، هه ما ژ بهر هندی دا زیانی بگه هینته هنده ک میراتگرین
 خو، کو هنده کی ژ پشکا وان کیم بکهت، یان ژ وی د وه صیه تا خو دا ب خه له تی شه
 تشته کی گوتی دژی ئه حکامین شریعه تیه وی دورست نینه وزیان پی دگه هته میراتگرین وی،
 قیجا ئه و راببت وی وه صیه تی بگوهورت دا ئه و وه کی شریعه تی لی بیت، وه می لایان
 ل سهر قی چهنده پیک بینت، میراتگران ووان یین وه صیه تی ژ بو هاتیه کرن، چو گونه ه
 ل سهر وی نینه، یه عنی: هنگی گوهورینا و صیه تی نابهت گونه ه؛ چونکی دوپچونا ئه حکامین
 شریعه تی فهرتره ژ جهینانا وه صیه تا مریه کی.

ول دوېماهيې نايه تي گوت: هندي خودييه گونه هين به نيپين خو ژي دبه ت، ولدو قانيي ب وان دبه ت. وه هر وه كي وي دقيت ب في چهندي ناگه داريا مه بكه ت كو دبت خودي ب رحما خو ل وه صيه ت كه ري بيورت، وسه را گونه ها وي كرى لي نه گرت؛ چونكي نه وه گونه هان ژي دبه ت وره حمي ب به نيپين خو دبه ت.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدٰنَكُمُ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ أَجَلٌ لَّكُمْ لَيْلَةُ الصِّيَامِ الرِّقْتُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَاوْنَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَطْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَىٰ الْبَيْلِ وَلَا تَبَشِّرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَنكُمُونَ فِي الْمَسَاطِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ ءَايَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

رؤزي نيك ژ ستونين نيسلامييه، ونيك ژ وان عبادتانه بين كو (نيرادا) خوداني ب هيز دنيخن، ونيكا هند ژ وي چي دهن كو نهو بشيته خو، وچونكي رؤزي نيك ژ مهزترين ريكين پهروده وپاقرکنا نهفسييه، ونهو نهفسا خوداني ناماده دکه ت كو ههردهم نهو يا بهرههف بت بو وهرگرتن و ب جهينانا فهريمانين خودي، نهو شريعه ته کن گستي بو، خودي ل سه هرهمي نوممه تان فهريکيو، وهكي د في نايه تي دا هاتي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۱۸۷﴾ نهي گهلی
 نهوین ههوه باوهری ب خودی و پیغه مبهری وی ئینای و کار ب شریعه تی وی کری، خودی
 رۆژی ل سهر ههوه نفیسییه کانئ چاوا وی نهو ل سهر ملله تین بهری ههوه زی نفیسی بوو؛
 دا بهلکی هوبن تهقوا خودایی خو بکن، و ب فی کاری په رزانه کی بکنه د ناقبهرا خو
 وگونه هان دا. و رۆژی خودیرکنا ژ وان تشتانه یین رۆژی پی دشکیت، وهکی: خوارن
 و قه خوارن و چوونا نفینی، ههر ژ هه لاتنا سپیدی و حهتا ناقابوونا رۆژی، ب ئیه تا عیباده تی،
 و نه قه ئیک ژ پینج ستوبین ئیسلامییه، یین پیغه مبهری -سلا لئ بن- د گوتنه کا خو دا
 بو مه ده سنیشان کرین، ده می گوتی: ﴿بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا
 رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ﴾^(۱) یه عنی: ئیسلام ل سهر پینج
 ستوبینان یا هاتییه ئاقرن: شاهده دان، و کرنا نفیژان، و دانا زه کاتی، و کرنا حه جی، و رۆژیگرنا
 ره مه زانی.

د فی نایه تی دا خودایی مه زن فه رزبوونا رۆژی ل سهر ئومه تا ئیسلامی رادگه هینت،
 و کو نهو واجبه ل سهر وان، و دبیت: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ رۆژی ل سهر ههوه یا هاتییه
 نفیسین، یه عنی فه رزکرن ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ وهکی کو نهو ل سهر یین
 بهری ههوه زی هاتییه فه رزکرن، و ل دۆر فی وه که هقی زانایان دو بۆچوون هه نه: هنده ک
 دبیت: کانئ چاوا رۆژی ل سهر ئومه تین بهری مه فه رز بوو بوو، و هسا نهو ل سهر مه زی
 فه رز بوویه، یه عنی: وه که هقی د فه رزبوونی دایه. و هنده کتین دی دبیت: وه که هقی د رۆژی
 ب خو دایه، یه عنی: کانئ رۆژیین مه چه ندن و دچاوانن یین ئومه تین بهری زی هندبوون
 و دوه سا بوون، به لی وان گوهورین یین دئیخستینی.

پاشی حه تا نایه ت پیتی و گرنگیا رۆژی و هنده ک ژ حکمه تا گرنا وی بو مه ئاشکه را
 بکه ت گوت: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ یه عنی: دا بهلکی هوبن تهقوا خودایی خو بکن. و نه گهر
 ته بقیت بزانی کانئ نهو رۆژیا تو بو خودی دگری ب دورستی نهوه یا خودی گوتی یان نه،
 بهری خو بدی کانئ وی رۆژی تهقوا ل نک ته پهیدا کریه یان نه، ژ خو نه گهر ته بقیت

(۱) بوخاری و موسلم ژ عه بدلاهی کو ری عومه ری شه دکوهین.

بزانی کانی تهقوا چیه فی دیمهنی بینه بهرچاقین خۆ: ئەگەر جارەکی بەری ته کەفته ریکەکا تژی ستری، وتو بی پیحواس بی، دئ چ کەه؟ ئەز باوەر دکەم تو دئ بیژی: ئەز دئ خۆ هشیارکەم، دەلنگین خۆ دئ هلدەم و خۆ ژ وان جهان دەمه پاش بین ستری لی ههین، وبهری ئەز پیتی خۆ بهاقیزم، ئەز باش دئ بهری خۆ دەمه وی جهسی یی من دقیت پیتی خۆ بدانمی؛ دا ژ ستریان پاراستی بمینم. ئەها (تهقوا) ئەوه.. خۆپاراستنه، ودقیت تو ژبنا خۆ یا دنیا یی ههمی ب فی رەنگی ببهیه سهری، ئەو تشتی خودی تو ژئ دایه پاش ئەو سترینه بین دکەنه ریکە ته، و ئەگەر ته قیا ب سلامهتی ژئ دهرباس بی گوهداریا فهرمانا خودی بکه، وبه رستنا وی بو خۆ بکه ئەو پهژانی ته ژ کرنا گونەهی دپارتیت.. وههه جارەکا تو وگونەه روی ب روی کەفتنه بهرانبهر ئیک وته پهژان راکر وقهستا گونەهی کر، هنگی تو بزانه کو ئەو تهقوا ل نک ته نینه ئەوا رۆژی ل نک خودان باوهری پهیدا دکەت.

و ئەگەر مه بقیت فهلسهفهیا رۆژی د ئیسلامی دا ب دو سی په یقهکان کورت بکهین، دئ بیژین: رۆژی ئەو مهدرهسهیه یا ئیرادهیا مرۆقی ب هیز دئخت.. تشتی ژ ههمی ب زهحه تتر ل نک مرۆقی ئەوه مرۆف هیزا خۆ یا رووخی ب سهر یا لهشی بیخت، ب رەنگهکی وهسا کو پتخه مهت ب جهئینانا داخوازین خۆ بین رووخی ههوجه بین لهشی توخوب بدەت، وبۆ دەمهکی دەسنیشان کری گوه نه ده ته پیتقیین لهشی، و ئەف کاره گه لهک ب زهحه تتر لی دئت ئەگەر ئەو پیتقیین لهشی ل بهر مرۆقی رۆتینهکی وهسا یی دژوار بن کو خۆ ژئ خلاس کرن کارهکی نیف موسته حیل بت، وهکی خوارنی وقه خوارنی، یان خوشیه کا وهسا بت عهقلی وی بیخته داقتین دلی، وهکی شهوه تا جنسی، وبهس رۆژه دشت فی کاری ب زهحه ت ل بهر خودانی ب سانا هی بیخت.

و چونکی مه خسه د ژ فی عیبادهتی ئەو نینه خودان باوهر ل بن بارهکی گران وهستیانه کا زبده بینت، خودی کهرم د گهل وی کر و ئەف عیباده ته وهسا ل سهر ئاسی نه کر کو پتقه بیزار بیت، ئایه تی گوت: ﴿أَيُّهَا مَعْدُودَاتِ﴾ ئەو هندەک رۆژین هژمارتینه، کو رۆژین ههیشا ره مه زانینه، وهکی دئ د ئایه ته کا دی دا ئیت، مهعنا: ژ موعه ده لی (۳۶۰) رۆژان کو رۆژین سالینه، خودی رۆژیگرتنا (۳۰) رۆژان ب تنی ل سهر مه فهرز کرن، یهعنی: (۱) ژ (۱۲) ئ، و ژ (۲۴) سهعتان د شهقهک ورۆژه کان دا نیزیکی (۱۲) سهعتان ب تنی

پوژی دئیته گرتن، مهنا (۱) ژ (۲)ی، وئه گهر فی نسبئ مروث بکته د گهل یا بوژی دی بیترت: ژ موعه ددهلی (۳۶۰) پوژان (۱۵) پوژان ب تنئ مروث یئ ب پوژی، یه عنی: نسبا (۱) ژ (۲۴)ی فیجا بوچی پوژی کاره کی ب زه حمت بت؟

د گهل هندئ ژئ ئه و کهمئ نه خوئ بت، یان ل سهر وه غره کی بت، یان ژئ ژ بهر ژئی خو یئ مهزن زه حمتئ ب پوژیئ فه ببینت، پوژی ل سهر وی نینه: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ خودئ دبیت: هه چیئ ژ هه وه یئ نه خوئ بت نه خوئیه کا وه سا ب پوژیئ زیده تر لی بیت، یان پوژی چاره سهر یئ گیره کت، پشتی دختوره کی باوه ری حوکی ب فی چه ندئ ددهت، یان هه چیئ ریفنگ بت ژ هه وه ریفنگیه کا وه سا کو نفیژ تیدا بیته کورت کرن، بو فان هه ردو پهنگان هه یه پوژیئ نه گرن، وهنده ک پوژین دی، هندئ وان یین وی خوارین، بلا پیشقه بگرت. وئوین زه حمتئ ب پوژیئ فه دهن ونه شین بگرن وه کی وی پیره میترئ ب ناف سال فه چووی، وئو نه خوئئ ئیشه کا به رده وام ل نک هه ی وژی رانه بته فه، ئه و ل شوینا هه ر پوژه کی بلا خوارین هه ژاره کی بدن وه ک فدیة. وهنده ک زانا دبیتن: فدیة هندئ فتریه، یه عنی: کانی فتره چه نده، فدیا پیش خوارین پوژیئ ژئ هنده. وپشتی هنگی نایه تنی گوت: ﴿فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ﴾ یه عنی: هه چیئ فدیئ پترئ ژ خوارین مسکینه کی بدت ئه و دورسته و بو وی خیره.

پاشی نایه تنی بهرئ مه دا یا ب خیرتر ژ فدیئ وگوت: ﴿وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ یه عنی: ئه گهر هوبن پوژیئ بگرن د گهل دیتنا زه حمتئ، بو هه وه چیتره ژ دانا فدیئ، ئه گهر هوبن بزنان کانی خیرا پوژیئ ل نک خودئ چه ند یا مه زنه، وگرتنا پوژیئ بو هه وه چه ند یا ب مفایه.

ودا نایهت پتر بهایی پوژیئ وده می پوژیگرتنئ، کو هه یفا ره مه زانییه، بو مه ناشکه را بکته گوت: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ﴾ هه یفا ره مه زانی یا کو خودئ د شفا وئ یا ب بها دا ده ست ب ئینانه خواری

قورئانې كړې، دا بؤ مروّقان بېته رېنېشاندهر، ونيشانېن ئاشكهرال سهر هيدايه تا خودې وژېك جوداكرنا د ناقبهرا راستيې ونه راستيې تېدا هه نه.

قورئان مهنه جې قې ئوممه تييه، ئهو مهنه جې ئوممه ت سهر ژ نوي دورستكړې و ژ هه مې خه لكې دې جودا كړې، وهه بوون و(نعته بار) د قې دنيايې دا دا يې، قورئانه ئهو كيتابا خودايې يا ئه ف ئوممه ته ژ كونجېن تاريا شركې ده رېخستيه رؤناهييا باوه ريې و خودي ناسيې، قېجا يا فهره ئهو ده مې ئه ف قورئانه تېدا هاتي وهكي ههر ده مې كې دې د سهر موسلمانې را نه بوّرت، وئه گهر عه ده تې خه لكې نه موسلمان ئهو بت ئهو بېره اتنېن خو ب ياري و غه فله ت وېئ ئه مريا خودې قه بوّرين، د قېت موسلمان بېره اتنېن خو ب عيباده تې خودې ساخ دكه ت.. و ل سهر قې بناخيې رؤژيگرنا هه يفا ره مې زانې بوو باشتري عيباده ت موسلمان بېره اتنا هاتنه خوارنا قورئانا رېنېشاندهر پې ساخ بكه ته قه.^(۱)

قېجا مادهم ره مې زان هه يفا قورئانيه، وقورئان ئهو كيتابه يا بؤ مروّقان دېته هيدايه ت وئهو ب وئ حه قېي ونه حه قېي ژېك جودا دكهن، هوين -گه لي خودان باوه ران- ب رؤژيگرنتې پېشوازيې ل قې هه يقي بكه ن، دا رؤژيگرنا هه وه بؤ خودې بېته ئهو شوكر يا هوين پېشكېشي وي خودايې دكهن يې ئه ف هه يقه وئه ف قورئانه دايه هه وه: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ قېجا هه چيې ژ هه وه گه هشته قې هه يقي بلا ئهو ل رؤژين وئ يې ب رؤژي بت، ودا كه سه ك هزر نه كه ت كو ئهو حوكمې به ري نوكه ئايه تې راگه هاندي كو رؤژي ل سهر مروّقي نساخ و رېتنگ نېنه، ئايه تې ئه ف حوكمه دوباره كره قه وگوت: ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ يه عني: هه چيې نه خو ش بت يان رېتنگ بت بؤ وي هه يه ئهو يې ب رؤژي نه بت و پېشقه هنده ك رؤژين دې بگرت، ودا پتر ئه گه را قې حوكمې بؤ مه ئاشكهره بيت خودايې مه زن گوت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ خودې د شريعه تې خو دا تشتي ب ساناهي و خو ش بؤ هه وه د قېت، ووي زه حمه ت ونه خو شي بؤ

(۱) هه يفا ره مې زانې ژ وان هه يقان نه بوو يېن عه ره بان به ري ئيسلامې ب چاقي پېروزيې به ري خو دد ايې، لهو تشتي بهرچا ل قېري ئهو خودې -بؤ ئېنانه خوارا قورئانې- هه يقه كا وده سا هلبزارت كو به ري هنگي چو به ايې خو -ل نك عه ره بان- نه بت، دا پېروزيا قې هه يقي ب تنې يا ئېنانه خوارا قورئانې بت، ودا كه س نه بيترت: مانې قې هه يقي به ري هنگي ژي پېروزي و به ايې خو هه بوو!

ههوه نهقیئت، و مادهم گرتنا رۆژیئ ل دهمی نساخیی و پرتقنگیی زهحمهت تیدا ههیه ههوه ماف ههیه هوبن رۆژیئ نهگرن.

وقهزا کرنا قان رۆژیان یین هوبن ب عوزر دخون بو هندیییه دا هوبن هژمارا رۆژیان تمام بکهن و بکهنه ههیههک، و دا هوبن ل رۆژا جهژنی ب مهزنکرنا خودی رۆژیئ ب دویماهی بینن، و دا هوبن وی مهزن بکهن کو بهری ههوه دایه هیدایهتی، و دا هوبن سوپاسیا وی بکهن کو قهنجیا هیدایهتی وری خوشکرنی د گهل ههوه کری: ﴿وَلْتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدٰنٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ و ژ بهر قی ئایهتی زانا دبیزن: یا باش ئەوه ل دویماهییا ره مهزانئ و هتا نقیژا جهژنی دئیتته کرن مرۆف (تهکبیراتان) بدهت.

وبهری ئایهت بهردهوامیی ب ئەحکامین رۆژیئ بدهن و بو مه ئاشکهرا بکهن کانی توخوبین رۆژیئ چنه، ئایهت چهندهکی د گهل مهسهلا دوعا کرنی راوهستیان، د ناف ئایهتین رۆژیئ را خودایی مهزن گۆت: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ یهعنی: ئەگەر بهنیتن من پسیارا من ژ ته کر، ئەی موحه ممهه تو بیژه وان: هندی ئەزم ئەز بی نیزیکی وانم، ئەز د گازی وی دئیم بی گازی من بکهت، قیجا بلا ئەو گوهداریا من بکهن د وی تشتی دا بی ئەز فهرمانی پی ل وان دکم، و بلا باوهریی ب من بینن، دا بهلکی بهری وان بکهفته باشیا دین و دنیا یا وان.

وقی ئایهتی ئەگەر مرۆف باش ههرا خو تیدا بکهت دئ بینت مهسهلهکا هوبر یا تیدا ههی دلی خودان باوهری تری خوشی وهیقی دکهت، خودی گۆت: ئەی موحه ممهه! ئەگەر عهبدین من پسیارا من ژ ته کر.. و یا بهرهر ئەو بوو ئایهت بیژت: تو بیژه وان.. پاشی بهرسقا وی پسیاری بدهت یا عهبد دکهن، بهلی ئایهتی وه نهگۆت! خودی ب خو بهرسقا عهبدین خو دا، وئیکسهه گۆت: ئەز بی نیزیکم! ههه وهکی وی نهقیایه د مهسهلا دوعا بی دا کس بکهفته د ناقبهرا وی و عهبدین وی دا، ئەگەر خو ئەو ئیک خوشتقیی وی ژی بت، بو هندی دا ئەو بزنان کو خودایی وان بی نیزیکی وانه و گوهد ل دوعا بین وان دبت، و ئەگەر وی قبا ئەو د بهرسقا وان دئیت، قیجا بلا ئەو ریکتی ل خو بهرزه نهکهن، و د دوعا کرنی دا -کو

کاکلکا عیباده تیه- بلا ئهو بهرئ خو ژ خودئ وهرنه گپرنه کهسه کئ دی، ئه گهر خو بهایی وی کهسی ل نک خودئ گلهک ژئ بت.

و د ئه گهرا هاتنه خوارا قئ نایه تی دا دبیزن: هنده کان پسیار ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- کر: ئه رئ خودایی مه یئ نیزیکه ئهم ب دهنکه کئ نرم دوغایان ژئ بکهین، یان یئ دویره ئهم گازی بکهینئ؟ ئینا ئهف نایه ته هاته خوارئ.

وئه گهر ئهم هزرا خو د قئ پارچه یئ دا ژ نایه تی بکهین: ﴿أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ دئ بینین کو خودایی مه زن بهرسقدانا خو بو دوغایا عهبدئ خو ب تنئ ب تشته کی فه گریدا وگوت: ئه گهر وی دوغا ژ من کر.. مهعنا: ههر جاره کا عهبدئ دوغایهک ژ دل کر، خودئ دوغایا وی دئ قه بویل کهت، ژ بهر قئ چهندي زانا دبیزن: ههر دوغایه کا مروث ژ خودئ بکهت، خودئ وی قه بویل کهت، قیجا یان د دنیا یئ دا دئ وی تشتی بو ب جه ئینت یئ وی داخوازکری، یان دئ هندهک گونه هیئ وی پیشقه ئینه ژیرن، یان ژئ ل ناخره تی خیرا وی دوغایی دئ بو ئیته نفیسین.. چونکی خودئ ژ هندئ مهزنتره بیژت: ههچی دوغایه کئ ژ من بکهت ئهز دئ دوغایا وی قه بویل کهم، پاشی ئهو ل گوتنا خو لیقه بت و دوغایا وی قه بویل نه کهت.

و پستی قئ راوه ستیانا کورت د گهل دوغایی، نایهت جاره کا دی ل هندهک ئه حکامین دی یین رژی دزقرت، بو هندئ دا توخوبین رژی بو مه ئاشکهرا بکهت، وئه گهر رژی ئه وه مروث خو ژ خوارن و قه خوارن وشه هوه تی بده ته پاش، یا فهره ل سهر موسلمانئ ئه وه بزانت کو ئهف ههر سئ تشتین بو وی دحلال ب رژی ل سهر حرام دین، بهلی حرامیه کا بهروه خت، لهو نایهت دبیزت: ﴿أَجِلْ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لَبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لَبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ﴾ وئه شه پهنگه کئ ب سناهیکن وسفکرنئ بوو خودئ دایه مروثی رژیگر؛ دا باری وی گران نه بت، د سهرئ نایه تی دا خودئ دبیزت: بو هه وه هاته حلال کرن.. مهعنا: ئهف تشته بهری هنگی بو وان یئ حلال نه بوو، ئهو تشت چ بوو؟ خودئ دبیزت: بو هه وه هاته حلال کرن کو هوبن ل شهقین ره مهزانی بچنه نفینا خو.

وهکی بهری نوکه ژى مه ئاشکهراکری ژ وان تشتین پوژى پى دشکیت ئهوه پهیهوندىا
 (جنسى) د ناقبهرا ژن ومیران دا چى ببت، وئەف پهیهوندىا هلال -وهکی خوارن وئەخوارنى-
 ل سهر پوژيگري حهرام دبت، و ل دهسپيكا فهزکونا پوژيى حوکم يى وهسا بوو ههر جارهکا
 پوژيگري پشتى فتارا خو دکر نقشتا، ئيدى بو وى چى نه دبوو ئهوه پهیهوندىى د گهل ژنکا
 خو بکهت، يان بخوت وئەخوت، ئهگهر خو نه بيا سپيده ژى، وئى چهنديى بارگرانى بو
 پوژيگران چى دکر، و ژ بهر زهحه تيا قى حوکمى هندهک جارن خودان باوهر دکهفتنه
 خهله تيبى وپى ل قى حوکمى ددانا، ئينا خودى رحم ب وان بر، وئەف حوکمه ل سهر سئک
 کر، وگوت: ئهوه تشتین ژ بهر پوژيى ل سهر ههوه هاتينه حهرامکرن، ههر ژ پشتى پوژى ئاقا
 دبت وحهتا سپيده دههليت بو ههوه هلال دبن، چ هوين نقشت بن يان نه، و ل سهرى
 بهحسى مهسهلا پهیهوندىا (جنسى) د ناقبهرا ژن ومیران دا کر، دبت چونكى ئهوه ل بهر وان
 يا ب زهحه تتر بوو، يان ژى چونكى ئهگهرا سئککونا حوکمى وهاتنه خوارا ئايه تى
 سهراه تيه کا گرئداى بوو ب قى چهنديى قه..

وپشتى خودى ئهوه ئاگه هدار کرىن کو دورسته بو وان ل شه قين ره مه زانى بچنه نک
 ژنکين خو، ته عقيبهک دا مهسهلى وگوت: ژنين ههوه کراسن بو ههوه، وهوين کراسن بو وان،
 يه عنى: ئهوه ستارنه بو ههوه، وهوين بو وان ستارنه. وئەف (کينايه ته) ژ نيزيکبونا وان
 وژنکين وان بو ئيک ودو، يه عنى: کانى چاوا کراسى مرؤقى يى نيزيکى مرؤقيه، وئهو
 مرؤقى ستاره دکهت، وهسا ژن ومير دنيزيکى ئيکن وستارنه بو ئيک ودو، وئەف نيزيکيه
 دبت هندهک جارن بيته ئهگهرا هندى ئهوه نه شينه خو، وبهرانه ر دلچوونى لاواز بن، وبهر
 ب وى تشتى قه بچن يى ژ بهر پوژيى خودى ل سهر وان حهرامکرى، لهو ئايه تى گوت:
 خودى زانيه کو هوين ب چوونا نقينا خو پشتى عهيشا ل شه قين ره مه زانى خيانه تى ل خو
 دکهن.. لهو وى تو به دانا سهر ههوه وبهر فردهى بو ههوه ئيخسته مهسهلى، وئهو تشتى
 ل دهسپيکى بو ههوه نه يى دورست بو ههوه دورستکر.

﴿فَالَّذِينَ بَشَرُوا هُنَّ وَأَبْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكَلُوا وَأَشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ
 الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَطْرِ ثُمَّ آتَمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَشِّرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ
 عَنكِفُونَ فِي الْمَسَاطِدِ﴾ يه عنى: ژ نوکه ويقه دورسته بو ههوه هوين ل شه قين ره مه زانى

پشتی نقشتنی بچنه نقینا خو، وئو په یوه نندیا بهری نوکه ل سهر ههوه حهرام نوکه حهلال بوو، و هوبن ب قی چوونا هه وی تشتی خودی بو ههوه حهزکری ژ زاروکان بخوازن، وئو سفککرنه د حوکمی دا نه بهس ژ په یوه نندیا (جنسی) د نایههرا ژن و مییران ب تنی دا دگرت بهلکی نهو ژ خواری وئو خواری ژی دگرت، لهو نایهتی گوت: و هوبن بخون وئو خوون ژی، ژ کهنگی هتا کهنگی؟ نایهتی گوت: هتا دهزیی رهش ژ دهزیی سپی بو ههوه ناشکهرا بیت، یهعنی: هتا روناها دورست ل عهسمانی بو ههوه ناشکهرا بیت، و ژ تاربا شهقی جودا بیت، و د هدیسهکی دا ژ عدی کوری حاته می دئته فهگوهاستن، دبیت: ده می نهف نایهته گههشتیه من، نهز رابووم من ههفسارهکی رهش وئیککی سپی دانانه بن بالیفکا خو، و ب شهقی من ههر بهری خو ددایی، چو بو من ناشکهرا نهوو، ئینا نهز سپیدی چوومه نک پیغه مبهری -سلاف لی بن- و من سوجهتا خو بو وی کر، وی گوته من: ﴿إِنَّمَا ذَلِكَ سَوَادُ اللَّيْلِ وَيَبَاضُ النَّهَارُ﴾^(۱) هه ما نهو رهشاتی شهقی و سپیاتی رونا پیه.

نهفه ده می دهسپیککی، و ل دور ده می دویماهی نایهت دبیت: پاشی هوبن خو ژ وان تشتان یین رونی پی دکشت بدنه پاش، و رونا خو تمام بکن هتا دبه شهف. و شهف ب ناقابوونا رونی ل مخره ب دهست پی دکت.

و ب هلهکفتنا حهلال کرنا چوونا نقین ل شهقین رونی، خودایی مهزن حوکمهکی دی یی په یوه نندی ب قی مهسلی فه هه ناشکهرا کر، نهو ژ حوکمی چوونا نقین بو مرقی نعتیکافی ل مزگهفتی دکت، و نعتیکاف نهوه مرق ده مهکی دهسپیکافی ل مزگهفتی بمینت ب نیهتا خیری و کرنا عیادهتی، و دبت ژ بهر کو نعتیکاف ل رهمه زانی و ب تاییهتی ل دههکیتن دویماهی (سوننه ته کا موئه ککه ده) بهحسی وئ د ناف نایهتین رونی دا هاتبته کرن، خودی گوت: و ده می هوبن بو نعتیکافی دمینه ل مزگهفتان هوبن نهچنه نقینا خو، چونکی نهف چهنده نعتیکافی پویج دکت.

و پشتی خودایی مهزن نهف نه حکامین رونی یین هلیژارتی بو مه فهگیران، ونیشا مه داین، وی -وو هکی نسلووی قورناتی یی هه ردهم- نه م ناگه هدار کرین کو نهف حوکمه ژی

(۱) بوخاری ژی فه دگوهیزت.

وهكى يئن بهرى خو ب توخوبيئن خودئ شه دگرئداينه، وگوت: ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ ﴿١٧٧﴾ ئەف ئەحكامين بو ههوه هاتينه دياركرن د ئايهتين بوئين دا ئەو توخوبين يئن خودئ بو ههوه دانين، توخوبيئن وى يئن هلالى وهرامى ژىك جودا دكهن، فئيجا هوين نيزىك نهبن، وپئ لئ نه دانن؛ دا نهكهفنه د ههرامىي دا. و ب فئ رهنگئ ئاشكهرا يئن ئەحكامين رۆژيئ پئ هاتينه دياركرن، خودئ ئايهتين خو بو مروفقان ديار دكهت، دا بهلكى ئەو ژ وى بترسن وتهقوا وى بكهن.

ودهمى خودئ توخوبيئن خو بو مه ئاشكهرا دكهت وديبترته مه: خو نيزىك نهكهن، بو هندىيه دا ئەم پاراستى بمينين، چونكى ئاشكهرايه ئەو شقانى پهنئ خو ل دور پاوانى بچهرينت نيزىكه ب ناف زيانى شه بچت، و د ههديسهكا دورست دا هاتيه كو پاوانئ خودئ ئەو تشتن يئن وى ههرام كرين. ^(١)

مهعنا: بهرى ئايهت ب دويماهى يئن ئەو جارهاكا دى بيرا مه ل هندئ دئبنه شه كو پئنگيريا ب شان ئەحكامين خودىيه تهقوايئ ل نك مروقىي پهيدا دكهت، وتهقوايه ئەو ئارمانجا مهزن يا مروقىي موسلمان هيفئ دكهت بگههتئ.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَطْلِ وَتُدُلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا
مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٧٨﴾

ئىك ژ وان مافان يئن شريعهتى داينه مروقىي مافئ (ملكىيهتئ)يه، يهعنى: مروقىي مال وملك ههبت، وحهتا ئەف مافئ كهسايهتئ بو مروقىي پاراستى بمينت، حوكمئ شريعهتى ب هندئ هات كو ههرامه ل سهه ههر ئىكى مالى ئىكى دى ب رىكهكا نه يا دورست بخوت، و ل سهه فئ بناخهيبى ئەف ئايهته هاته خواري، خودايئ مهزن فهومان تئيدا ئاراستهئ خودان باوهران كر وگوته وان: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَطْلِ﴾ يهعنى: گهلى خودان باوهران، هندهك ژ ههوه بلا مالى هندهكان ب رىكىئن نه دورست نهخون.. و رىكىئن نه دورست

(١) وهكى بوخارى وموسلم ژ (نوعمانئ كورئ بهشيري) شه دگوهئزن.

ئەون يېن شریعتی گۆتی نەد دورستن، وەکی: ب دەست قە ئینانا مالئ کەسەکی دی ب پیکا سویند خوارنا ژ درەو، یان ژیتستاندنئ، یان دزی و بەرتیلان، یان ربیایی.. وەتند.

وتشتئ بەرچاڤ د قئ ئایەتی دا ئەو ئایەت دبیژت: هوبن مالئ خو د ناڤهرا خو دا ب پیکین نە یین دورست نەخۆن.. ونابیژت: هوبن مالئ ئیک و دو نەخۆن! بۆچی؟

دب دو ئەگەر د پشت قئ (تەعبیرئ) را هەبن، یا ئیکئ: هەر وەکی ئایەتی دقیت ئەم بزاین کو فەرقا مالئ مە ویی براین مە نینە، وکانئ چاوا ئیک ژ مە مالئ خو دپاریژت، دقیت وەسا ئەو مالئ برایئ خو ژئ بپاریژت، و دەمئ ئیک ژ مە مالئ برابەسئ خو ب حەرامی دخت، هەر وەکی ئەو مالئ خو ب حەرامی دخت. یا دووی: ودا ژئ بیته زاین کو بو مرۆقی دورست نینە خو ئەو مالئ خو ب خو ژئ -یی بو وی حەلال- د وان پیکان دا خەرچ بکەت یین خودئ حەرام کرین، وەکی: قوماری، وربیایی، و دانا بەرتیلان، یان خەرچکرنا ل تشتئ حەرام.

ویشتئ ئایەتی ئەم ژ هندی داینە پاش کو مالئ ب پیکین حەرام بخۆین، پیکەک ژ وان پیکین حەرام دەسنیشان کر و ئەم ب رەنگەکی تاییهت ژئ داینە پاش وگۆت: ﴿وَتَذَلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِيَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ﴾ یەعنی: و هوبن مالئ خو وەک بەرتیل نەدەنە حاکم و کاربەدەستان؛ دا ل وی دەمئ هەڤرکی د ناڤهرا هەو و هەندەکین دی دا چئ دبت ئەو وی مالئ یئ نە یئ هەوە بت بو هەوە بیخن، قیجا هوبن مالئ هەندەک مرۆقان یئ حەق بخۆن.. ئەقئ چەندی ژئ نەکەن؛ چونکی ئەف چەندە گۆنەهە بو هەوە ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ و هوبن دزانن کو ئەو تشت یئ حەرامە.

و دەمئ ئایەت قئ تەعقیبی د دەتە مەسەلئ و دیبژت: و هوبن دزانن کو ئەو تشت یئ دورست نینە. ئەو کریتیا هندی بو مە بەرچاڤ دکەت کو مرۆف تشتەکی بکەت ویزانت کو ئەو یئ حەرامە و بو وی دورست نینە، نە وەکی وی کەسی یئ تشتەکی بکەت و نەزانت کو ئەو یئ دورست نینە.. پشتی هنگی ئایەت مە ل هندی ژئ ناگەهدار دکەت کو دەمئ حاکم یان مەحکەمە تشتەکی نە یئ مرۆقی بو مرۆقی دبیخت، ئەو تشت ب قئ حوکمی بو مرۆقی حەلال نابت، لەو دقیت بەری هەر تشتەکی وژدانا مرۆقی یا حاکم بت ل سەر وی،

دا بؤ مروّقان بېته رېنیشاندهر و شریعت، نه کو دا مهسهلین علمی بین هویر بؤ وان شرؤفه بکته.

ثایه تی گؤت: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْآهِلَةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ﴾ ئەى موحه ممه د، هه قالین ته پسپارا هه لاتنا هه یقی و گوهوړینا وئ ژ ته دکهن، کانئ ئەو بؤچی ب هنده پهنگان دئیتته دیتن؟ د بهرسفا وان دا تو بیژه: ئەف هه یفا هوین پسپارا گوهارتنا وئ دکهن خودئ یا کرپه نشان بؤ هندئ دا مروّف دهمئ عیباده تین خو پئ بزنان، وهکی: رۆژی و حه جئ.. و چونکی به حسئ حه جئ هاته کرن، ئیشارهت بؤ عهده ته کی ژ وان عهده تان هاته کرن بین کو ل زه مانئ جاهلیه تی ل نک هنده ک عه ره بان هه ی، و گؤت: ﴿وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾ یه عنئ: باشی نه ئەوه یا هوین ل جاهلیه تی وده سپیکا ئیسلامئ فی ربو وینئ کول دهمئ حه جئ یان عومرئ هوین د پشنا خانیان را بچنه ژور، ب وئ هزرئ کو ئەف چهنده دئ هه وه نیزیکی خودئ کته.. چو راستئ بؤ قئ چهنده نیسه، بهلکی باشی کارئ وی که سیه یئ ته قوا خودئ کری و خو ژ گونه هان دایه پاش، و هوین گه لی خودان باوهران ل دهمئ کرنا حه جئ و عومرئ د دهرگه هان را وهرنه د ژورقه، نه وهکی هنده ک ژ هه وه ل دهمئ جاهلیه تی دکر دهمئ هزر دکر چئ نابت بؤ وی مروّقی د ئیحرمان دا بت د دهرگه هان را بچنه ژور ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ و هوین د هه می کارین خو دا ژ خودئ بترسن؛ دا بهلکی هوین ل دنبا یئ وئاخره تی بگه هنه مرادئ.

به ررائئ کورئ عازبی دبیژت: ئەف ثایه ته د دهر حه قا مه دا هاتبوو خوارئ، چونکی عهده تی ئەنصاریان بوو دهمئ دچوونه حه جئ -ل زه مانئ جاهلیه تی- و دزقپن د دهرگه هان را نه دچوونه د مالین خو قه، جاره کی زه لامه کی ئەنصاری هات و د دهرگه هئ را چوو ژور، قیجا خه لکی ئەف کارئ وی ب کیماسی زانی، ئینا ئەف ثایه ت هاته خوارئ.

وهنده ک زانایین ته فسیرئ دبیژن: ئەف ثایه ته وهکی مه ته له کیبه خودئ بؤ وان صه حابیان ئینای بین پسپارا هه یقی ژ پیغه مبه ری -سلاف لی بن- کری، کو پسپاره ک بوو چو مفایئ وان تیدا نه بوو، خودئ گؤته وان: د دهرگه هان را هه رنه ژور، یه عنئ: وان پسپاران

بکهن بین مفاہی ههوه تیدا ههبت.. مروڤهک نهگهر کارهکی دورست بکهت، دئی ئیته گوتن: نهڤه د ده‌رگه‌هی را چوو ژۆر، یه‌عنی: ل ریکا راست چوو.

پشتی قی چهندی و د چهند نایه‌ته‌کان دا به‌حسی جیهادا د ریکا خودی دا هاته‌کرن:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقْتُلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
 الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ
 أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقْتَلُوا فِيهِ فَإِن قَاتَلُوكُمْ
 فَأَقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكٰفِرِينَ ﴿١٩١﴾ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ
 حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾
 الشَّهْرُ الْحَرَامَ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا
 عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾ وَأَنْفِقُوا فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

د شریعه‌تی ئیسلامی دا (جیهادا) نه‌وا هاتیه دورست‌کرن دا به‌ره‌فانی پی ژ دینی
 بیته‌کرن، وئیسلام پی پیتته به‌لا‌کرن، ئیک ژ مه‌زنت‌ترین عیاده‌تانه مروڤ خو پی نیزیکی
 خودی بکهت، و جیهادا د رامانا خو دا نه‌وه مروڤ د شه‌ری کافران دا، ل دویف شینا خو خو
 بوه‌ستینت، و ئاشکه‌رایه کول ده‌سپیکا هاتنا ئیسلامی، و هندی موسلمان ل مه‌که‌هی به‌ری
 مشه‌خت بینه مه‌دینی، خودی فه‌رمان ب کرنا جیهادی ل وان نه‌کریو، چونکی نه‌و دلا‌واز وین
 ده‌ست بوون، و کرنا جیهادی ب وان شه‌ نه‌دهات، به‌لی پشتی موسلمان مشه‌خت بوینه
 مه‌دینی، و ل ویری شه‌ه‌ویاین، بوونه خودان هیز و ده‌وله‌ت، و هنگی ژ نوی کرنا جیهادی بو
 وان هاته دورست‌کرن، و ئیکه‌مین جار نایه‌تا سوره‌تا (الحج) هاته خواری، نه‌وا خودایی
 مه‌زن تیدا دیب‌رت: ﴿أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقْتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿١٩٠﴾﴾
 (الحج: ٣٩) و وه‌کی ئاشکه‌را قی نایه‌تی ب تنی ده‌ستویری دا وان خودان باوه‌رین ژۆرداری
 لی هاتیه‌کرن کو به‌ره‌فانی ژ خو بکهن، به‌لی فه‌رمان ل وان نه‌هاته‌کرن کو نه‌و بچن شه‌ری
 کافران بکهن، پاشی نه‌ف نایه‌تین سوره‌تا (البقرة) ژ هاتنه خواری، و وان وه‌کی دئی بو مه
 ئاشکه‌را بت- ل بهر خودان باوه‌ران کرنا شه‌ری وان کافران شرین کر بین شه‌ری وان دکهن،

وئو نيكه مين نايهت بوون ژ قورئانې هاتينه خواري فرمان تيدا ل خودان باوهران هاتيه کرن کو ئو شهري کافران بکن، ب تنې وان کافران بين شهري موسلمانان دکهن، پاشي پشتي وان ژ نوي نايهتا سوورهتا (التوبة) هاته خواري ئهوا فرمان تيدا ب کرنا شهري همي کافر وموشکان ل موسلمانان هاتيه کرن، وئو نايهت ئهغه بوو: ﴿وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً﴾ (التوبة: ۳۶).

وزقپن ل نايهتین سوورهتا (البقرة) دئ بیترین: د قی نايهتی دا کو دبه نايهتا (۱۹۰) ئ خودای مهزن دبیترت: ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا أَرَأَيْتَ اللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ یه عنی: هوین گهلی خودان باوهران، بو ب سهر بخستنا دینی خودی، شهري وان بکن بین شهري ههوه دکهن، تهعدایی د قی چندی دا نه کهن. ومه بهست ب تهعدایی ل قیری کرنا شهري وانه بین شهري مه نه کهن، ووه کی مه گوتی: ل سهری بو موسلمانان چی نه دبوو ئهوه دست ب شهري بکن د گهل وان بین شهر نه کری، پاشی ئهف حوکمه ب نايهتا سوورهتا (التوبة) ئهوا بوری هاته نه سخه کرن.

وهندهک زانا دبیترت: مه عنا نايهتی ئهغه یه: هوین شهري وان کافران بکن بین شهري ههوه دکهن، وئو بین شهري ههوه نه کهن، وه کی: زاروک وژن وعیباده تکهران و بین وه کی وان هوین شهري وان نه کهن، چونکی شهري د گهل وان دبه تهعدایی، خودی هز ژ تهعداکهران ناکهت. وهندهک زانایین دی دبیترن: مه بهست ب تهعدایی د قی نايهتی دا ئهوه نارمانجا جیهادکهران ژ شهري خومه زکرنا د عهردی دا بت، نه کو به لا قکرن وبلندکرنا دینی خودی بت. وهر چاوا بت مه عنا نايهتی یا به رفه هه، وهر په نگه کی تهعدایی بی ههبت حه رامه وچی نابت بو موجاهدان خو نیزی بکن.

﴿وَأَقَاتِلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ﴾ وئهغه به رده و امیدانه ب فرمانا کرنا شهري کافران، خودی فرمانی ل خودان باوهران دکته، و دبیترتی: ل ههر جهه کی هوین وان کافران لی بین بین شهري ههوه دکهن هوین وان بکوژن ﴿وَأَخْرِجُوهُمْ مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ﴾ وهوین وان ژ وی جهی دهریخن بی وان هوین ژئ دهریخستین کو مه که هه، ده می وان هوین مه جبوورکین کو هوین بهر ب مه دینی فه مشهخت بین، ﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ وئو فتنا وان هلیخستی

و ب سهری ههوه ئینای، دهمی وان نهخوشی گهاندیه ههوه وهوبن ژ جهی ههوه دهریخستین، پیخه مهت هندی هوبن ل کوفری بزقرنهفه ووهکی وان لی بین، نهو ژ کوشتنی ژی مهزنتره.

ودهمی سوورته بیرا خودان باوهران ل وئ زورداریی دئینته شه یا کافرین مهکههی ئینایه سهری وان، ههر وهکی دقیت حه ماسی بو وان چی بکهت، ووان ل کرنا شهری وان مجد بکهت، وچونکی مهیدانا شهری ل دهسپیکا دورستبونا جیهادی د ناقبهرا مهکههی ومه دینی دا بوو، تشتی هندی دگه هینت کو دبت ده مهکی شهر شه کیشته مهکههی ودور وپه خین کهعبی ب خو، ئایه تی بیرا خودان باوهران ل پیروزیبا فی جهی ئینا فه، وکو پیتتیه ل سهر وان نهو فی چه ندی ژ بیرا خو نه بهن، ئایه تی گوت: ﴿وَلَا تَقْتُلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يَقْتُلُوكُمْ فِيهِ فَإِن قَتَلْتُمُوهُمْ فَآقْتُلُوهُمْ كَمَا قَتَلْتُمُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ یه عنی: هوبن گهلی خودان باوهران، ل نک مزگه فتا حهرام ل مهکههی، ل وی جهی حهرامه کو شهر لی بیته کرن، دهست ب شهری وان نه کهن، وهک قه درگرتن بو مزگه فتی، حه تا نهو شهری ههوه لی دکهن، قیجا نه گهر وان شهری ههوه لی کر هوبن ژی شهری وان لی بکهن، ووان لی بکوژن. جزایه کی ب فی پهنگی، کو شهر وکوشتنه، جزایی کافرا نه.

وئهف ئایه ته وهکی تاییه تکر نه کییه بو وی حو کمئ گشتی یی بهری نوکه د ئایه تی دا هاتی دهمی خودی گوتی: ههر جهه کی ههوه کافر لی دیتن هوبن وان بکوژن. ل قیری گوت: ل نک مزگه فتا حهرام تی نه بت، ل ویری چی نابت هوبن دهست ب کرنا شهری وان بکهن، بهلی نه گهر جاره کی و هسا چی بوو وان ل ویری دهست ب شهری ههوه کر، هوبن ژی بهره قانیی ژ خو بکهن وشه ری وان بکهن، و نه گهر مهسه لی سهر کیشا کوشتنی ژی هوبن وان بکوژن. وهکی ل دهمی فه کرنا مهکههی چیبوی دهمی خالدی کوری وه لیدی نهچار بووی شهری وان کافران بکهت بین شهر کرین.

﴿فَإِنِ انْتَهَرُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ قیجا نه گهر وان کوفرا خو هیلا وشه ری ههوه ل نک مزگه فتا حهرام بهس کر، وباوهری ئینا، وهاتنه د ئیسلامی دا، خودی دی ل گونه ها وان بوورت، وره حمی ب وان بهت، ژ بهر کو هندی خودییه گونه ه ژبیری به نییین خویه، ویی دلوقانکاره ب وان.

و ژ قې نايه تي د نيته زانين كو جيهاد د نيسلامې دا ريكه كه بو پاراستنا (ده عوي) ونازاديا به لافكرنا ديني، نه كو نارمانجه، لهو هر جاره كا لايې بهرانه ر دست ژ شه پر كړني قه كيشا و بهر ب ناشتي و ته ناهيې قه چوو، د قيت هم ژي ده ستي ناشتيې دريژ ب كه ين، و داخوازا شهري نه كين، و هكي د نايه ته كا دي ژي دا هاتي: ﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (الأنفال: ٦١) يه عني: نه گهر كافران مه يلا ناشتيې كر و خو ژ شهري دا پاش، تو ژي -ته ي موحه ممه د- مه يلي بو وي چهندي ب كه و خو به يله ب هيقييا خودي قه، و باوره ربا خو ب وي موكم ب كه. هندي نه وه نهو گوه دي ري گوتنين وانه، يې پزرانايه ب نيه تيې وان.

پاشي نايه تي فه رمان ل موسلمانان كر كو نهو بهر ده و اميې بده نه جيهادا د ريكا خودي دا، هندي دوژ منين قې گزيې د دوژ مناتيا خو دا دمجد و بهر ده و ام بن، خودايې مه زن گوت: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ يه عني: هوين گه لي خودان باوهران د بهر ده و ام بن د شهري كافر ين ته عدا كه را؛ دا نهو بو موسلمانان نه بنه فتنه وان ژ ديني پاشقه بدن، و دا دين همي بو خودي ب تني بمينت.

و ژ قې نايه تي ناشكهر ا دبت كو جيهاد د نيته كرن هندي كوفري هيزه كا و هسا هه بت بشيت موسلمانان پې د فتنه بيه ت، و ريكي ل بهر خه لكي وه اتنا د قې ديني دا بگرت، خودي فه رمانې ل خودان باوهران د كه ت كو هنگي نهو ده ست بده نه هيزي و شهري كوفري ب كه ن هتا نهو فتنه نه مينت، و ري ل بهر خه لكي و موسلمان بووني قه كري بمينت، هنگي شه ر پادوه ست، مه عنا: جيهاد بو هندي نه هاتيه دور سترن دا هم خه لكي ب ته عدايي بينينه د نيسلامې دا، مانې خودي د بيژت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ﴾ د ديني دا كوته كي و ته عدايي نينه، به لكي نهو بو هندييه دا نهو ناسته نگ د ريكا ده عوي دا بينه را كرن بين دبه نه گه را په يدا بو نا فتنې.

﴿فَإِنْ أَنْتَهُمْ فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ ﴿٣٧﴾ قيجي نه گهر وان كوفرا خو هيتلا، يان نه گهر وان شهري هه وه به س كر، و ناسته نگ نه يي خسته د ريكا هه وه و به لافكرنا ديني دا، هوين ژي ده ستان ژ شهري وان بگرن؛ چونكي جزادان (و نايه تي ل قيري نافي وي كره ته عدايي چونكي نهو جزايي ته عدايي يه) ب تني بو وانه بين ل سهر كوفري و دوژ منكار يې د بهر ده و ام.

پشتی قی چندی نایه تی دهست ب ناسکهراکرنا حوکمه کی شهرعی کر یی په یوهندی ب جیهادی وه یقان شه هه، نهو ژی حوکمی کرنا جیهادییه د وان ههر چار هه یقان دا یین عه رها د جاهلیه تا خو دا دگوتی: (هه یقین حهرام) چونکی وان کرنا شهری تیدا حهرام دکر، خودایی مه زن گوت: ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ﴾ هه یقا حهرام ب هه یقا حهرامه، یه عنی: نه گهر وان د هه یقا حهرام دا شهری هه وه کر، هوبن ژی شهری وان بکن، چونکی شهری هه وه د گهل وان ل وی هه یقی یا شهر تیدا حهرام جزایی شهر کرنا وانه بو هه وه ل وی هه یقی، وتولستاندنا وه که هف د وان تشتان دا هه یه یین خودی حهرام کرین، یه عنی: هه چیی ب ته عداایا خو پی ل وان تشتان بدانت یین خودی حهرام کرین، وه کی کافرین مه که هی نهوین پیروزی باژیری حهرام کو مه که هه، وه یقا حهرام کو (ذو الحجة) یه، وده می حهرام کو ده می نیحرامانه، هه می تیکداین و ل سالا شه شی مشه ختی هاتینه د ریکا موسلمانان دا ونه یلاین نهو بینه مه که هی بو کرنا عومری، وگه فین شهری لی کرین.. دورسته ب کاره کی وه کی یی وان بهر سفا وان بیته دان، نایه تی گوت: ﴿فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ هه چیی پی ل پیروزییا وی جهی ووی ده می بدانت یی خودی حهرام کری، و ب کرنا شهری ته عداای ل هه وه بکه ت، هوبن ژی ب کرنا شهری ته عداایه کا وه کی یا وان ل وان بکن.. ونایه تی ناخی (ته عداای) ل سهر بهر سفا دانا ته عداایا وان دانا، ل دویف وی شیوه یی یی د علم ی به لاغی دا دبیزنی: (المقابلة - هه قبه رکن) ههر چهنده نهو ته عداای نینه ژی؛ چونکی یی دهست پی دکه ت ته عداکه ره ویی بهر سخی بدت بهر هفانه.

ودا کو که ربه بوون وحه زکرنا تولستاندن ییکا هند ژ مه چی نه که ت، نه م د بهر سفا دانا خو دا بو ته عداایا وان زیده گاقی بی بکه یین، ودادیی ژ بیرا خو ببه یین، نایه تی بیرا مه ل ته قوایی یینا شه وگوت: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ هوبن ژ خودی بترسن و ته عداایی د جزادانی دا نه که ن، ووان توخویبان ده ربا ز نه که ن یین خودی بو هه وه داناین، وباش بزنان هندی خودییه یی د گهل ته قواداران.

مه عنا: نیسلام دخوات مرؤقی موسلمان یی سهر فه رازیت، و ب کیماسیی رازی نه بت، نیسلام نابیزت: نه گهر نیکی شه که دانا رویی ته یی راستی تو رویی خو یی چه پی ژی

ب نک شه لیده!! نه.. ئەڤه تشته که دژی فطره تا مروڤیه، ئیسلام دبیژت: ئەگەر ئیکی تهعدایی ل ته کر، وشهڤهک دانا ته، توژی شهڤهکا وهکی یا وی بدانی.. ژ خو ئەگەر تو شیایی وته ئەو عهفی کر، ئەو هیشتا باشته و ب خیرتره. و ل سهر فی بناخهیی پیغه مبهه -سلاف لی بن- د گۆتتهکا خو دا دبیژت: ﴿لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يُدَلَّ نَفْسَهُ﴾^(۱) یه عنی: نابت بو خودان باوهری ئەو نهفسا خو رهزبل بکهت.

و ب هلکهفتنا بهحسکرنا ژ جیهادا د ریکا خودی دا ئایهت بهحسح خهرجکرنا مالی د ریکا خودی دکهت؛ چونکی جیهادی کانی چاوا ههوجهیی ب خوگۆزیکرن ودانا رحی ههیه، وهسا وئ ههوجهیی ب دانا مالی ژی ههیه، دا چهک پی بیتته بهرههڤکر، ههر وهسا دا پیتقیبین مواهدان و بین مالین وان ژی ب جه- بین، خودایی مهزن گۆت: ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ هوبن مالی د ریکا خودی دا خهرج بکهن.. ومهخسه د ب ریکا خودی د فی ئایهتی دا جیهاده، ههر چهنده ئەڤه نابتته مانع کو مهخسه د پی ههر ریکهکا دی ژی بت یا مروڤ پی دگهته خودی ژ بلی جیهادی، وئایهتی گۆته جیهادی: ریکا خودی؛ چونکی جیهاد ئەو ریکه یا مروڤی دگههینته خودی ورازیبوونا وی.

وخودی گۆت: هوبن ب دهستین خو خو نه به نه هیلاکی. یه عنی: ئەگەر ههوه مالی خو د ریکا خودی دا -کو جیهاده- خهرج نه کر، وههوه ب فی چهندی جیهاد هیتلا، وکۆمکرنا مالی ل نک ههوه خوشتقیتر بت ژ خهرجکرنا وی د ریکا خودی دا، هنگی دوژمنین ههوه دی ل سهر ههوه زال بت، وههوه به نه هیلاکی.

ئهبوو ئهیبووپی ئەنصاری دبیژت: ئەم ل غهزایهکی بووین ل قهسطه نطینین^(۲)، پیزدهکا مهزن ژ رۆمی ده رکهفت، زهلامهکی ژ موسلمانان هپرش کرئ ههتا چوووه ناڤ ریزا وان، پاشی زڤری شه، ئینا خه لکی کره ههوار: (سبحان الله)! وی ب دهستین خو خو هاقیتته هیلاکی.. ئەبوو ئهیبووپی گۆت: گهلی مروڤان، هوبن هوسا فی ئایهتی مهعنا دکهن، و ئەو

(۱) ترمذی وئین ماجه ژ حوذهیفهفی قه دگوهیزن.

(۲) ستهنبولا نوکه، وهنگی ئەو پایتهختا دهولهتا رۆمانی بوو.

ب خو ئهف ئایهته د دهر هقا مه ئه نصاریان دا هاتبوو خواری، ده می خودی دینی خو ب سهر ئیخستی وپشتهفانین وی زنده بووین، مه د ناچهرا خو دا گوت: مالی مه هه می زهعی بوو، نه گهر مه خو لی کرپا خودان، وسه خبیری بو خو لی کرپا بو مه باشر بوو، هنگی ئهف ئایهته هاته خواری، مهعنا روینشتن وخو پاشقه کیشانا مه ژ جیهادی ئهوه تیچوون وهیلاک^(۱).

وههر ئهف رهنگه تهفسیره بو فی ئایهتی ژ عهبدللاهئ کورپی عهباسی وحوذهیفهیی کورپی یهمانی ژئ دئیهته فهگوهاستن، ئهوه دبیتژن: خوئیتیرن ئهوه ئهوه مالی د ریکا خودی دا خهرج نهکهن، ژ فهقیری بترسن، وبیتژن: مه تیرا هندئ مال نینه.

ویشتی ئایهتی ئهوه ژ هندئ داینه پاش کو ژ ترسین فهقیری دا مالی د ریکا خودی دا خهرج نهکهن، گوت: وهوبن قهنجیی بکهن، وقهنجی ئهوه مرؤف ئهمرئ خودی ب جه بینت، وئیک ژ ئهمرین وی ئهوه مرؤف بهخیلییی دریکا خودی دا ب رحی و مالی نهکهن، خودی دبیتژت: هوبن قهنجیی بکهن، هندئ خودییه ههز ژ قهنجیکاران دکهن.

ویشتی بهحسی رژی هاتبه کرن، ئهوا ئیرادهیا مرؤفی ب هیز دئیتخت، وبهحسی جیهادی کری، ئهوا مهردینیا مرؤفی بهرچا دکهن، ئایهتین بین دی بهحسی ستوبنهکا دی ژ ستوبنن نیسلامی کهن، ئهوه ژ کرنا ههجییه، ئهوا خو ب دهسته بهردانا مرؤفی یا تمام بو خودی بهرچا دکهن.

وَأْتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ بِهِمْ أَذًى مِنْ رُءُوسِهِمْ فَمَنْ مِّنْ صِبْيَانٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَٰلِكَ لِمَنْ لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٦٣﴾ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَكَرَّوْا فِي خَيْرِ الزَّادِ اتَّقُوا

(۱) موسلم فی چهندی ژئ فهدگوهیت.

وَأَتَّقُوا لِلَّهِ الْآلِيبِينَ ﴿١٧٧﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِّنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِّن قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ﴿١٧٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا مِّنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٩﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا ءَاتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِن خَلْقٍ ﴿١٨٠﴾ وَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ رَبَّنَا ءَاتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٨١﴾ أُولَئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٨٢﴾ * وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَن تَعَطَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٨٣﴾

د فان نايه تان دا ژ سوورہ تی، کو دبنه نايه تین (۱۹۶-۲۰۳) بی، وهکی مه گو تی بهحسی ستونیه کا دی ژ ستونین نیسلامی کو حجه دئیته کرن، وهندهک لایین کرنا فی عیاده تی دئینه ناشکهر اکرن، وتشتی بهرچاش ل قیروی نهوه سوورہت جیهادی وحجی پیکفه گری ددهت، وپه یوهندی د ناقبهرا فان ههردو (شه عائرین نیسلامی) دا تشته کی ناشکهر ایه، (حج) نیشانهک ژ نیشانیین نیکیبونا موسلمانانه، وریگرتنا ل کرنا حجهی ریگرتنه ل نیسلامی، وگه فکرنه ل جهین پیروزیین موسلمانان، وشه پرکرنه د گهل هه بونا نوممه تی، وجیهاد نهو ریکه یا خودی بو نوممه تی دانای؛ دا نهو هه بونا خو پی پاریزت. پستی هنگی نهف نایه ته ب خو نهوین بهحسی هندهک نه حکامین حجهی دکهن، هه ر ل دهسپیکتی حوکمه کی ژ نه حکامین حجهی بی هندهک نه حکامین جیهادی تیکه لی وی بووین بو مه ناشکهر دکته، ودیبتت :

﴿ وَأْتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ ﴾ نهف نایه ته نیکه مین جار فهرمانی ل خودان باوهران دکته کو نهو (حجهی) و (عومری) ژی بو خودی تمام کهن، ونهفه هندی دگه هینت کو نه گهر مروقی دهست ب کرنا فی عیاده تی مه زن کر دقیت نهو وی ب دورستی وتامی بیه ته سه ری، ونیکا هند نه کته نهو پویج بیت، ودهمی نایه ت دیبتت: هوین حجهی وعومری بو خودی تمام بکهن. نهفه هندی دگه هینت کو حجه تمام نهوه یا نارمانجا مروقی ژی خودی

ب تنی بت، ونه چو تشتین دی، ودهتا نهو ب دورستی بو خودی بت، دقیت نهو ب مالهکی
 حلال بیته کرن، و ل دهمی کرنی مروث پیگیری ب وان نه حکامان بکته بین خودی بو مه
 داناین.

وهه چهنده حج و عومره د گلهک نه حکامین خو دا وهکی نیکن، بهلی دهمی نایهت
 دبیت: حجی و عومری بو خودی تمام بکن. نهغه هندی دگههنت کو حج تشتهکی جودایه
 ژ عومری، یان ژی بلا بیتین: هندهک تشتین جودا د ناقبهرا حجی وعومری دا ههنه،
 و تشتی ژ ههمیان بهرچاقر نهوه: حج ل دهمهکی دهسنیشانگری ژ سالی دئیته کرن، نهگه
 ل وی دهمی نهبت، نهو نایته کرن، بهلی عومره ل هه دهمهکی ههبت دئیته کرن، وفه رضین
 حجی نهغه نه: ئینانا نایته تی، ل بهر خو کرنا ئیحرامان، طهوافا ل دور که عبی، سهعی
 د ناقبهرا صهفا ومهروایی دا، وراوه ستیان ل عهرفی، وهاقیتنا بهرکان.. د گهل هندهک
 خیلافاتین سفک د ناقبهرا زانایان دا. وکارین عومری نهغه نه: ئینانا نایته تی، ل بهر خو کرنا
 ئیحرامان، طهوافا ل دور که عبی، وسهعی د ناقبهرا صهفا ومهروایی دا.. وخیلاف د ناقبهرا
 زانایان دا چیبویه کانی عومره ژی وهکی حجی فهرضه ل سهه موسلمانان، یان سوننه ته،
 وگلهک زانا ل وی باوه رینه کو نهو واجبه نه کو سوننه ته، لهو خودی نهو ئینا ریزا حجی
 دهمی گوتی: هوبن حجی و عومری بو خودی تمام بکن.

بهلی چونکی نه حکامین ئیسلامی دواقعینه، ودیت هندهک جاران ژ بهر نهگه رهکا
 مروثی دهست تیدا نهبت، ئاستهنگهک بکفته د ریکا مروثی دا، و مروث -پشتی دهست
 ب حجی یان عومری کری- نهشیت فی عیبادهتی تمام بکته.. هنگی نهو چ بکته؟

نهف نایهته فی حوکمی دی بو مه ئاشکهرا کهت: ﴿فَإِنْ أَحْصَرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ
 الْهَدْيِ﴾ ژ خو نهگه پشتی هوبن نایته حجی یان عومری دئین، وئیحرامان دکه نه بهر خو
 ئاستهنگهک کفته ریکا ههوه، وهکی کو ریک ل ههوه بیته گرتن ژ لایی دورژمنهکی فه، یان
 نهخوشیهک ب سهه ههوه دا بیت و بکفته د ناقبهرا ههوه و تمام کرنا حجی یان عومری دا،
 وهکی کول سالا شهسی مشهختی ب سهری موسلمانان هاتی، دهمی کافرین مهکههی هاتینه
 د ریکا پیغه مبهری -سلاف لی بن- و سهحابین وی دا، ونه هیلای نهو بچنه ههوه می بو کرنا
 حجی، نایهت دبیت: هنگی یا فهر ل سهه ههوه نهوه هوبن ل دویف پیچیبوونا خو تشتهکی

ژ حیستران، یان چیلان، یان تهرشی، بو خودی شه کوژن، یه عنی: قوربانه کی بدهن، پاشی هوبن سهرین خو بتراشن، وئیحرامین خو بیخن، وبزقرنه مالین خو، ﴿ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ ﴾ وئه گهر هوبن د محاصره کری بن، هوبن سهرین خو نه تراشن ههتا نه وی هاتیبه محاصره کرن قوربانن خو ل وی جهی نه وی هاتیبه محاصره کرن سهرژیکهت، پاشی ئیحرامین خو بیخت، وه کی پیغه مبهری -سلاف لی بن- ل نهالا حوده بیبی ل سالا شه شی مشه ختی کری، وئو کهسی محاصره کری نه بت دقیت قوربانن ل جهی وی یی دورست کو حهرمه، ل رۆژا جهژنی، یان ل ئیک ژ ههر سی رۆژین د دویف دا شه کوژت.

وچونکی ئیسلام دینه کی ب سانا هیه، ووی نه قیت ب ئەحکامین خو بارئ تاگیرین خو گران بکهت، ئایه تی گوت: نه گهر ئیک ژ ههوه یی نه خووش بت، یان سهری وی ئیشه ک لی ههبت، ووی ل ده می ئیحرامی پیتقی ب سهر تراشینی ههبت، بو وی دورسته نه وی سهری خو تراشت، به لی دقیت نه وی هنگی فدی پی پیش فی چهندی شه بدهت، وفدیبه نه وی نه وی سی رۆژان یی ب رۆژی بت، یان ژی نه وی خواری بدهته شهش که سین ههژار، یان په زه کی بو خه لکی حهرمه می شه کوژت، وئه شهیه مه عنا گوتنا خودی: ﴿ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ بِمَاءٍ أَدَىٰ مِّن رَّأْسِهِ فَعِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ نُسْكَ ﴾ و ژ فی ئایه تی ئاشکرا دبت کو تراشینا سهری ئیک ژ وان کارانه یین چی نه بن بو وی کهسی د ئیحرامان دا بت.

ئهف حوکمه بو وی کهسی بو یی بیته مو حاصره کرن، یان ئیشه کا وه سا بیته هه لیت نه وی دورستی ئەحکامین هه جی یان عومری ب جه بینت، پا نه وی د حاله ته کی طه بیعی دا بت؟

ئایهت دبیرت: ﴿ فَإِذَا أُمِنْتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ﴾ وئه شه بو ده می نه نا هییه، ده می مروقی دقیت هه جی بکهت، وئیه تا خو بینت، وده ست پی بکهت، ویی پشت راست بت کو چو دوژمن د ریکا وی دا نین وی حصار بدهن، ههر وه سا نه گهر نه وی یی ساخلم ژی بت وچو ئیش وی گری نه دهن، نه فی هوسا بت خودی دبیرت: هه چیی ژ ههوه بقیت عومری بکهت پاشی ئیحرامین خو بیخت؛ دا نه وی تشتین ب ئیحرامان حرام دهن بو وی هلال بین، ههتا ده می کرنا هه جی دقیت پاشی نه وی ئیحرامان بکهته بهر خو و هه جی بکهت، کو دبیرنه فی کاری: (ته مه تنوع)، نه شه دورسته بو وی ههیه فی چهندی

بکەت، ب شەرتەکی ئەو حەیانەکی بکەتە قوربان، ئەگەر ب دەست کەفت، ژ خو ئەگەر چو حەیان ب دەست نەکەفتن بکەتە قوربان، یان ژێ پێشە نەهات چو حەیانان بکرت و بکەتە قوربان، بلا ئەو سێ رۆژیان ل هەقیقەتێ جەجی بگرت، دەمی ئەو ل مەکەهی د ناڤهرا هەردو ئیحرامان دا، وەهفت رۆژین دی دەمی ئەو ژ کاری جەجی خلاس دبت و دزڤرتە مالا خو، ئەفە وی دەه رۆژین تمام گرتن، و ئەف رۆژیە پێش هندی قەنە کو وی (تەمەتتوع) کری، و ئایەت د دویف دا دبێژت: ئەفە بۆ وییە یی مالا وی ل حەرەمی (ل مەکەهی) نەبت، و ل دۆر مەعنایا پەشقا (ذک - ئەفە) چەند گۆتەنک هەنە، یا ژ هەمی نێزیکتر - و خودی چیتەر دزانت ئەو - ئەف هەر دەه رۆژیە یین جەجی قوربانی دگرن، بۆ وینە یی مالا وی ل حەرەمی نەبت، و ژ دەرڤە (میقاتان) هاتی؛ چونکی ئەو ژ خەلکی مەکەهی بت، (تەمەتتوع) بۆ وی نینە، و مادەم (تەمەتتوع) بۆ وی نینە، مەعنا: ئەو قوربانی ژێ نادەت.

و ل دویمایی ئایەت دبێژت: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ هوبن ژ خودی بترسن، و گۆتن و فەرمانین وی ب جە بینن، ویزانن هندی خودییە یی عەزاب دژوارە بۆ وی کەسی ل دویف فەرمانا وی نەچت، ووی بکەت یا وی ئەو ژێ دایە پاش.

و پستی دیار کرنا حوکمی (تەمەتتوعی) ئایەتا د دویف دا ئیشارەت دا دەمی کرنا جەجی، هەر وەسا هەندەک ژ وان کاران ژێ بۆ مە ئاشکەرا کرن یین ل سەر مرۆڤی دحەرام دەمی ئەو د ئیحرامان دا و گۆت: ﴿الْحَجُّ أَشْهَرُ مَعْلُومَاتٍ﴾ جەج ل هەندەک هەقیقەتێ تاییەت ل سالی دئیتە کرن، و ئەف هەقیقە د ئاشکەرانە خو ل بەر خەلکی جاھلیەتی ژێ، چونکی وان ژێ هەر ل فان هەیفان قەستا جەجی دکر، و دیارە ئەف چەندە وان ژ دینی ئیبراھیمی و ئیسماعیلی وەرگرتوو، و ئەو هەیف ئەقەنە: شەووال، و ذولقەعدە، و دەه رۆژین سەری ژ هەیف ذولحجە.

﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ فیبجا هەچی ل فان هەیفان جەج تیدا ل سەر خو فەرکر، و دەست ب کرنا وی کر، یەعنی: ژ میقاتی دەرپاس بوو و ئییهتا خو ئینا، و جلیکن ئیحرامان کرنە بەر خو، هەندەک تشت هەنە ل سەر وی حەرام دبن، دڤیت ئەو خو ژێ بدەتە پاش، و ئایەتا بەری نوکە تشتەک ژ وان تشتان بۆ مە دیار کریوو کو تراشینا سەریه، و ئەف ئایەتە بەحسی سێ تشتین دیت دکەت:

(الرفث) چوونا نقينييه، وهندهك زانا دپيژن: ههر گوتن وكريارهكا فهحشا بت، دكهفته د بن قى پهيقي شه. و(الفسوق) دهرباسكرنا توخوبيين خودييه ب گوتن وكارين سهقهت يين وي حرام كرين، ودهركهفتنا ژ بن نهمرئ ويه ب كرنا گونههان، (جدال) جرهكيشانا ل هجيه يا كو سهري دكيشته ههچركي وكهرب ونهقياني.. نهفه نهو سي تشتين حرامن بو وي مروقي يي د ئحرامان دا بت، يين نهف نايهته بهحس ژئ دكهت، و ژ بلي شان هندهك كارين دي ژي ههنه د هندهك (دهقين) دي يين شهري دا هاتينه.

﴿ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَكْرَهُوا فَاِنَّ خَيْرَ الْاَزَادِ الْقَوْمَ ۗ وَاتَّقُوا يٰٓاُولِي

الْاَلْبَابِ ﴿١٧﴾ نهو مروقي قهستا هجى دكهت، دچته جههكي پيروژ، وداخلي دهمهكي پيروژ ژي دبت، لهو دقيت نهو وهكي خهلكي دنيايي نهبت، جلكي وي، سهروبهه ونهخلاقي وي دقيت ژ يي خهلكي دي يي جودا بت، نهو ميثاني خودييه، وميثان دقيت ريز ونحترامي ل وي بگرت يي نهو ميثانكري.. خودي خوداني خيرئ دپيژت: ههر خيرهكا هوين بكن خودي پي دزانت، ونه جزايي ههر ئيكي ل دويش كاري وي دي دهتي، وهوين زادهكي ژ خوارن وفهخوارني بو وهغرا هجى د گهل خو بهن، نه وهكي خهلكي جاهليه تي دهمي نهو دچونه هجى وان چو زاد بو خو نه دبر، وهزر دكر نهف چهنده رهنهكي تهقوايييه، خودي دپيژت: هوين گهلي موسلمانان خوارني بو خو بهن، وهوين زادهكي بو خو ژ كارين چاك ژي بو ناخهتي تاماده بكن، چونكي هندي تهقوايه باشترين زاده، و ژ من بترسن گهلي خودان عهقلان.

ودا نهنيته هزركرن كو دهمي نهو دپيژن: ل دهمي كرنا هجى، دقيت موسلمان يي جودا بت ژ خهلكي دنيايي، چي نابت هجى كارهكي دي ژ بلي كارين هجى بكهت، ب تاييه تي نهو كارين پهيوهندي ب بازرگانيي شه هه، نايهتي گوت: ﴿ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ﴾ و د جاهلييه تي دا خهلكي هزر دكر نهوي بچته هجى دقيت خو ژ ههمي رهنگين بازرگانيي بدهته پاش، و ل دهمي چووني وحتا نهو دزقرته مال، دقيت چو كرين وفروتنن ژي نهكهت، قى نايهتي خهله تيا قى هزرئ ژي بو مه ناشكهرا كر، وگوته خودان باوهران: چو گونه ل سهه ههوه نينه، نهگهر هوين ل رورژين هجى داخوازا مفاي ب ريكا بازرگانيه كي بو خو ژ خودايي خو بكن، يهعني: دورسته بو مروقي هجى ل دهمي كرنا

حهجی تجارتهکی ژی بو خو بکته، وهکی کو تشتهکی د گهل خو ببهت ل ویری بفرۆشت، یان تشتهکی ژ ویری بینت و ل وهلاتی خو بفرۆشت.. وئهی چو دژاتی د گهل ئیخلاصا د کاری هجی دا نینه.

وېستی دیارکرنا ئی چهندی ئایهتی فرمانهکا دی ل خودان باوهران کر وگوت: ﴿فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ﴾^(۱) یهعنی: نهگر هوبن ژ عهرفی -کو ئهو جهه یی هجی ل رۆژا نهی لی رادوهستن- زفرینهفه، پستی کو رۆژ ئافادبت، وهوه قهستا موزدهلیفی کر، هوبن ل وی جهی هرام -کو موزدهلیفیه- خودی ب تهسیحاتان ل بیرا خو بینن، و ب وی رهنگی خودی بهری هوه دایب هوبن خودی ل بیرا خو بینن، و ب راستی بهری ئهو ریکی نیشا هوه بدهت هوبن دبهرزهبون وهوه هقی نهذزانی.

وراوهستانا ل عهرفی، ل رۆژا نهی ژ ههیفئا (ذو الحجة)، ئیک ژ ستوبین سهرهکی بین ههیه، بی وی هج یا دورست نابت، ودهمی رادوهستانا ل عهرفی پستی نیفرۆیا رۆژا نهی دهست پی دکته، هتا رۆژ ئافا دبت، وپستی بو وی مسوگر دبت کو رۆژ یا ئافا بووی، یا سوننهت هوه ئهو ب رحهتی بچت قهستا (موزدهلیفی) بکته، ودهمی رادوهستانا ل عهرفی هتا رۆژا دهی سپیده دبت ژی دمینت.

و ژ دهیکا موسلمانان عایشایی -خودی ژی رازی بت- دئیه فهگوهازتن، دبیرت: د جاهلییهتی دا دهمی هجی ل عهرفی رادوهستان، قورهشیان خو ژ وان فهدر دکر وچرون ل موزدهلیفی رادوهستان، لهو ئهف ئایهتا هاته خواری، خودی گۆته وان: هوبن ژی د گهل خهلی ل عهرفی رادوهستن، و د گهل وان ژ عهرفی ههپنه موزدهلیفی، چونکی چو جوداهی د ناچهرا هوه وخهلی دا نینه^(۱).

ئایهتی گوت: ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^(۲) وگوتن ل قیری بو قورهشیان دئیه ناراستهکرن، چونکی ئهو -وهکی مه گۆتی- د گهل خهلی ل عهرفی رانهدوهستان، خودی گۆته وان: وهوبن ژی گهلی قورهشیان، چوونا

(۱) بوخاری ئی چهندی ژی فهدگوهیزت.

ہوہو ژ عہرفئی بہر ب موزدہلیفیٰ قہ، بلا د وی جہی پا بت یی مرؤف تیرا دچن، ودبت نایہت ب قی رہنگی ژی بیته تہفسیرکرن: ہوین گہلی حہجیان دہمی ژ عہرفئی دچن د وی جہی پا بہر ب موزدہلیفیٰ قہ ہہرن یی مرؤفین سہرپاست بہری ہوہو کو ئیبراہیمہ -سلاٹ لی بن- تیرا چووی.. نہ وہکی وان مرؤفین جاہلییہتہی ژ قورہیشیان، نہوین ل عہرفئی پانہدوہستان، و د وی جہی پا نہدچوون یی خہلکی دی تیرا دچوون، و ل وی دہمی ہوسن ژ عہرفئی دچنہ موزدہلیفیٰ، ہوین (ئستغفاران) بکیشن، وداخوای بؤ خو ژ خودی بکن کو نہو گونہہین ہوہو بؤ ہوہو ژئی بہت، ہندی خودیہ گونہہی بؤ وان بہنیین خو ژئی دہت یین تویہ دکہن، نہو دلوقانیی ب وان دہت.

پشتی قی چہندی نایہتی نہم ل مہسہلہکا دی یا گرنگ ہشیار کرین، نہو ژئی نہفہیہ: بیرئانا مہ بؤ خودی، وکرنا زکری وی وداخوای لیبوریی ژ وی نہ ب تنی ل وی دہمی دبت یی مرؤفی ب کرنا عیبادہتہکی وہکی حہجی رادبت، بہلکی ل ہمی دہمان دقتیت خودی ل بیرا مہ بت، وچو گاقان نہم وی ژ بیرا خو نہبہین، نایہتی گوت: ﴿فَإِذَا قُضِيَتْمْ مِّنْ سِکِّمْ فَأَذْکُرُوا اللّٰهَ کَذِکْرِکُمْ ؕ اَبَاءَکُمْ اَوْ اَشْکَدَّ ذِکْرًا﴾ عہدللاہی کوری عہبباسی -خودی ژئی رازی بت- دبیت: ل جاہلییہتہی دہمی کافر ژ کرنا حہجی خلاس دبوون، دا ل جہہکی کوم بن وہر ٹیک ژ وان دا مہدحین باب وباپیرین خو کہت، لہو نہف نایہتہ ہاتہ خوار، خودای مہزن گوت: نہگہر ہوہو عیبادہتی خو ب دویمای ئینا، وہوین ژ کاری حہجی خلاس بوون، ہوین گہلہک خودی ل بیرا خو بینن ومہدحین وی بکن، وہکی ہوین بابین خو وکاری وان ل بیرا خو دینن یان پتر ژئی.

مہعنا: گہلی خودان باوہران، ہوین وہکی کافران نہکہن، دہمی حہجا خو ب مہدحین باب وباپیران قہ نہبہن، چونکی نہو تہرازا بہری ہوہو ٹیک ودو پی دکتیشا نوکہ نہما، ونہ ہہجیی باب وباپیرین وی دبش بن مہعنا وی نہو نہو ژئی دی یی باش بت، ومرؤف ل سہر دو پشکان لیکفہ دبن:

- ﴿فَمِنَ النَّاسِ مَن یَقُولُ رَبَّنَا ؕ اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا وَمَا لَہُمْ فِی الْاٰخِرَةِ مِنْ حَلٰلٍ﴾
ہندہک مرؤف ہنہ خہما وان دنیا ب تنیہ، لہو دہمی نہو دوعیان بؤ خو ژ خودی دکہن دبیتن: خودای مہ، تو -د دنیا یی دا- ساخلہمی، ومالی، وعہیالی بدہ مہ.. ونہقان رہنگی

پاشی نایهت حوکمه کی ژئه حکامین حه جی، کو مانا ل میناییه، بو مه ناشکهره دکهت، ودبیت: هه چیی قیا لهزی بکهت، و ل رۆژا دوازدی پشتی بهرکان دهافیت ژ میناییه ده رکهفت چو گونه ه ل سهر وی نینه، وهه چیی قیا خو گیرۆ بکهت وشهفا سیزدی ژی بمینته ل میناییه هتا ل رۆژا د دویف دا -کو رۆژا سیزدیه- بهرکان دهافیت چو گونه ه ل سهر وی ژی نینه، بو وی یی ل هجا خو تهقوا خودی بکهت.

وخوگیرۆ کرن کو مروقی حه جی ل شهفا سیزدی ژی بمینته ل میناییه هتا نهو ل ئیثاریا سیزدی ره جمی بکهت، چیتره، چونکی مانا رۆژه کا پتر ل قی جهی دی بته نه گهرا هندی کو خودان عیباده ته کی زنده تر بکهت، و ژ لایه کی دی قه شهف چهنده دویچوون و چاقلی کرنا سوننه تا پیغه مبهریه -سلا ل ل بن-؛ چونکی وی ده می حه ج کری خو گیرۆ کربوو و رۆژا سیزدی ژی مابوو ل میناییه.

پاشی ل دویمهیا قی نایه تی خودای مه زن گوته موسلمانان: هوبن ژ خودی بترسن، و د ه می کارین خو دا بلا هه وه بهر ل وی بت، و بزنان کو پشتی مرنی هوبن بو نک وی دی ئینه کو مکرن بو جزادانی.

حه ج ومه ناسکین وی دقیت قی مه عنایا مه زن د دلین موسلمانان دا ناماده بکهت: مه عنایا تهقوایی، و کو نهو رۆژا کو مبوننا مه زن ل نک خودی ل بیرا خو بینته شه. گا فا نهو ل عه ره فی راده وستت، و ل دۆر وره خین خو دزقیت، ژ مروقین سه رکۆل پیقه تر کسه ی نابینت، هه می ب ئیک جلکینه، جلکه کی ساده، وه کی جلکی خه لکی دنیا یی نینه، بهری هه میان یی سه رئه قرازه، هی قیا وان ره حما خودیه. بهری وان یی ل هندی رۆژا د دویف دا نهو قه سته مالا خودی بکهن، و چاقین خو ب دیتنا هه ره می رو هن بکهن. و طه و افا وی جهی بکهن یی بسویه لاندکا ئیک بو گازی ته وحید ی. شهف دیمه نه دقیت بیرا وی ل راده ستانا مه زن ل مه حسه ری بینته شه، ده می خه لک هه می ل بهندا ره حما خودی راده ستای، و گو ه ی وان لی کانی کهنگی نا قی وان دی ئینه خواندن، و بهری وان چه پ یان راست دی ئیته دان.

حه جی ده می قه سته هه ره می دکهت و ل مالا خودی دبه میقان، بلا نهو بیرا خو ل فه قیریا خو بینته شه ده می نهو ل ئاخه تی قه سته خودی دکهت و ل بهر ره حما وی دداننت، بلا نهو هه وارین خو بگه هینته خودی کو نهو ب که ره ما خو ل میقانی خو بسۆرت، چونکی

عهده تی که ریمان له وان که سان دبورن یین کو خو دهافینه ناڤ مالا وان، نه گهر چهند تاوانین وان دمهن ژی بن. ده می نهو ب له شی خو څه د ناڅهرا صهفا ومهروایی دا دئیت ودچت، دا نه مره کی ژ نه مرین خودایی خو ب جه- بینت، بلا نهو بیرا خو ل وی رۆژی بینته څه ده می هزرا وی د ناڅهرا ههردو لایین ته رازی دئیت ودچت، ده می خیر وگونه هین وی دئینه کیشان، و بهر وی لی کانی کیر لایین ته رازی دئ کیر لایین دی هلکیش.

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْطِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ
 وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ
 وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ ﴿٢٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ
 جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ
 وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٧﴾

د قی پارچه یی دا ژ سوورته تی خودایی مه زن بهر می مه دده ته (قه زیه کا وجوودی) ومه سه له کا کو د قی دنیا یی دا هه ی، وگه له ک جاران ب بهر چاقین مه دکه فت، دا مه ناگه ه ژ خو هه بت، وزوی ب زوی نه ئینه خاپاندن، نهو ژ می مه سه لا هه بوونا لایین ناڅهرا ولایین قه شارتی بو هه ر تشته کی، وئحتمالا خاپاندنا بینه ری ب جوانیا لایین ناڅهرا ژ تشتی، و بی ناگه هرکنا وی ژ کر تیا لایین قه شارتی، وئه قه ئیک ژ وان مه سه لانه یین پتر ژ هه ر تشته کی دی مرۆف پین دئینه خاپاندن. وئه گه هات وهه ر ئیک ژ مه باوه ری ب خودایه کی شاره زا ئینا، وزانی کو چو تشت ژ مه ل بهر وی خودایی نایته قه شارتن، و رۆژه ک دئ دئیت قه شارتیین مه هه می دئ ناڅهرا بن، وحسیب سه را وان دئ د گه ل مه ئیته کرن، هنگی هه ر ئیک ژ مه لایین خو بی قه شارتی - وه کی لایین ناڅهرا- دئ جوان که ت، مه عنا: که س ژ مه ب یی دی نایته خاپاندن..

ژ لایه کی دی قه، ئەف ئایه ته بو مه رادگه هینن کو مرۆف ژ لایین نه فسیه تین خو څه دو

پهنگن:

- رهنگه ک د (فاسد وموفسدن) یه عنی: نهو ب خو د نه فسا خو دا دخرابن، وخرابی

ژی ژی چی دبت، و د گه ل هندئ ژ نه گه ر تو بهر می خو بده یه لایین وان یی سه رقه وئاڅهرا

الرَّحْمَانِ رَجُلًا يَحْتُلُونَ الدُّنْيَا بِالْأَيْدِي، يَلْبَسُونَ لِلنَّاسِ جُلُودَ الضَّأْنِ مِنَ اللَّيْنِ، أَلَسْتُمْ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ، وَقُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الدَّنَابِ، يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَبِي يَغْتَرُونَ، أَمْ عَلِيٌّ يَخْتَرُونَ؟ فِي حَلْفَتِي، لِأَبْعَثَنَّ عَلَى أَوْلِيكَ مِنْهُمْ فَتَنَةً تَدْعُ الْحَلِيمَ حَيْرَانَ^(١) يه‌عنی: ل دویمایها زه‌مانی هندهک زه‌لام دئی هه‌بن ب دینی خاپاندنا دنیا‌یی دکهن، ژ نه‌رمیی پیستی میهان بو مروّقان دکهنه بهر خو، نه‌زمانین وان ژ هنگفینی شریترین، ودلین وان دلین گورگانه، خودایی پاک وبلند دبیتت: نه‌ری نه‌و ب من دئینه خاپاندن، یان ل سهر من بسته دین؟ سویند ب من بت، نه‌ز فتنه‌کی دئی ب سهر نه‌وین هه‌ دا هنیتم مروّقین بینفرده و نه‌رم و حه‌لیم حیبه‌تی و حه‌یران بمینن.

وگوتنا خودی: ﴿وَيَشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ﴾ یه‌عنی: نه‌و منافق خودی ل سهر وی تشتی د دلّی خو دا دکته‌ته شاهد، خواندنا وی ب ره‌نگه‌کی دی ژی هاتیبه ریوایه‌تکران، نه‌و ژی نه‌فه‌یه: ﴿وَيَشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ﴾ یه‌عنی: خودی شاهده ل سهر وی تشتی د دلّی وی دا هه‌ی، مه‌عنا: تشتک ژ وی ل بهر خودی به‌رزه نابت، نه‌و نه‌شیت خودی ب گوتنا ده‌قی خو، یان سهر‌فه‌ییا کاری خو بخاپینت!

پاشی نایه‌ت پیدا دچت و هندهک نیشانین دی ژ نیشانین فی ره‌نگی مروّقان (مروّقین منافق و دوروی) بو مه‌ ناسکه‌را دکته، و دبیتت: ﴿وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ﴾ نه‌گه‌ر ئیک ژ فان ره‌نگه‌ مروّقان ژ نک ته‌ ده‌رکه‌فت، و پشستا وی که‌فته ته، ب ره‌نگه‌کی و هسا یی نه‌و هزر بکه‌ت تو وی نابینی، نه‌و ب له‌ز بزاقه‌کا و هسا د عه‌ردی دا دئی که‌ت کو فسادئ به‌لاش بکه‌ت، و خرابی و فسادا وی هند یا دژوار و به‌لاشه نه‌و ژ مروّقین حازر ب تنی ناگرت، به‌لکی خو نه‌و دگه‌هته شینکاتی و دار و باری، و وی دوونده‌هی یا هیشتا نه‌بووی ژی، نه‌و ناگرتی فتنه و شه‌ر و به‌لایی هل دکته‌تی، تشتی دبتنه نه‌گه‌را خرابوونا شینکاتی، و نه‌مانا دوونده‌ها مروّقی و حه‌یوانه‌تی ژی.. مه‌عنا: نه‌و دخرابکارن، و هندی خودیبه‌ه‌ز ژ خرابکاران ناکه‌ت.

و دبت په‌یفا ﴿تَوَلَّى﴾ مه‌عنا: (ویلا‌یه‌تی) ژی بده‌ت، و هنگی مه‌عنا‌یا نایه‌تی دئی بته نه‌فه: نه‌گه‌ر ئیک ژ فان منافقان بوو تشتک، و ره‌نگه‌کی مه‌زنی و به‌رپسیاریی که‌فته

(١) ترمذی فی حه‌دیسے ب سه‌نده‌کا لاواز ژ نه‌بوو هورده‌ری فه‌دگوه‌یتت.

دهستان، نهو دهست ب به لافکرنا خرابیې د عهردی دا دکهت، مهعنا: هر جاره کا نهو بوونه مهزنین خه لکی، و (مهستوولیهت) کهفته دهستین وان، مهزنیان وان به لایه بو مرؤقان، و بو شینکاتی، و بو حیوانه تی ژی!

و ژ لایه کی دی شه ده می خودی دبیترت: ﴿سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا﴾ دئیتته زانین کو عهرد ل سهر چاکیې بی هاتیه دورستکرن، و فساد تشته کی (طارئه) ل سهر، نهو ب دهستین مرؤقی لی به لاف دبت، نهو مرؤقی ژ ریکا خودی ده رکهفتی، وهه وایی نه فسا خو بو خو کر به ری وریباز.

﴿وَإِذِ قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَخَذْتُمُ الْعِزَّةَ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ و سالوخته کی دی ژ سالوخته تین فی مرؤقی نهو نه گهر جاره کی نهو هاته شیره تکر، و نیکی گوتی: ته قوا خودی بکه، و ژ جزادانا وی بترسه، و بهس خرابیې د عهردی دا بکه. نهو وی شیره تی قه بویل ناکهت، به لکی خو مه زکرن و سه رگه رمیا وی به ری وی دده ته کرنا پتر گونه هان، و به لافکرنا پتر خرابیې..

نهو ده می دگه هته فی هددی ژ سه رداچوونی، کو گو هین خو ژ گوتنا حه قبی بگرت، و شیرت ئیدی چو کاری لی نه کهت، خودی دبیترت: جهنم تیرا وی ههیه، و عهز ابا وی بهسی و بیه، و نهو چ پیسه جهه!

رهنگی دووی بی مرؤقان، نهون بین خودان باور، نهوین سه رقه یی و بنقه بیا وی وهکی ئیک، بین رازیوونا خودی نارمانجا وان: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ و هندک مرؤقین دی هه نه پیخه مهت رازیوونا خودی خو دفروشنه خودی، جیهادی د ریکا وی دا دکهن، ورحا خو و مالی خو بو پیشکیشی وی دکهن، و خودی ب به نیان بی مه ره بانه، ب دلوقانیه کا به رفره ه ل دنیا بی وئاخره تی نهو دلوقانی ب به نیین خو بین خودان باور دبهت، و جزایه کی باش دده ته وان.

و بارا پتر ژ زاناین ته فسیری ل وی باورینه کو نهف نایه ته د دهر حه قا (صوهه بیی رومی) دا هاتبوو خورای، ده می نهو ژ مه که هتی ده رکهفتی، و قیای بهر ب مه دینی شه مشهخت بیت، هندک کافرین مه که هتی هاتنه دریکا وی دا وگوتنی: رؤزا تو هاتیه د ناف مه

دا ته تشتهک نه‌بوو، نوکه تو بوویه خودان مال ژ نوی دئی دهرکه‌قی؟ ئەم ناهیلین تو بچی! ئەو ژ دوارا خو هاته خواری، وکفانی خو دا دهستی خو، وتیرین خو ژی حازرکرن، وگوت: گه‌لی قوره‌یشیان، هوبن باش دزانن کو ئەز ژ هه‌وه هه‌میان سه‌گفانترم، و ئەز ب خودی که‌مه هوبن نه‌شین بگه‌هنه من هندی تیره‌کی من مابت، پاشی هندی شیرئ من ژی د دهستی من دا بت هوبن ناگه‌هنه من، پاشی هه‌وه چ دقیت وه بکه‌ن، وان گوتی: مالی خو نیشا مه بده کانی ته دانایه کیشه، ئەم دئی ریکا ته به‌رده‌ین.. وی گوت: و ئەگه‌ر من مالی خو دا هه‌وه هوبن دئی ریکا من فه‌که‌ن؟ وان گوتی: به‌لی.. ئینا وی مالی خو نیشا وان دا، و وان ریکا وی فه‌کر، و گا‌فا صوه‌ه‌یب گه‌هشتیه مه‌دینی، و پیغه‌مه‌ری -سلاف لی بن- گوتی: ﴿بایی یه‌حیای، فرۆتنا ته یا ب فایده بوو، فرۆتنا ته یا ب فایده بوو﴾ پاشی وی ئەف ئایه‌ته بو وی خواند: هنده‌ک مرۆف هه‌نه پیخه‌مه‌ت رازی‌بوونا خودی خو دفرۆشنه خودی.

و پستی فان ئایه‌تان ئەف هه‌ردو په‌نگین مرۆقان هه‌قه‌ری ئیک کرین، و سه‌ر و به‌ری وان نیشا مه‌ دای، ئایه‌تین بین فه‌رمان ل خودان باوه‌ران کر کو ئەو ب تمامی خو ته‌سلیمی خودایی خو بکه‌ن، و پیگیری ب گوتن و ئەحکامین وی بکه‌ن:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اَدْخُلُوْا فِي السَّلٰمِ كَآفَةً وَّلَا تَتَّبِعُوْا خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ ۚ
 اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿٢٤﴾ فَاِنْ لَّلْتُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَ تَكُمْ اَلْبَيِّنٰتُ فَاَعْلَمُوْا اَنَّ اَللّٰهَ
 عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٥﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا اَنْ يَّآتِيَهُمْ اَللّٰهُ فِي ظُلُلٍ مِّنَ الْعَمَامِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ
 وَقَضٰى اَلْاَمْرَ وَاِلٰى اَللّٰهِ تَرْجِعُ الْاُمُوْرُ ﴿٢٦﴾

گازی ل قیری بو هه‌می خودان باوه‌ران دئینه ئاراسته‌کرن، ئەوین باوه‌ری ب خودی وگوتنا وی ئینای، خودی دیبته وان: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اَدْخُلُوْا فِي السَّلٰمِ كَآفَةً﴾ گه‌لی ئەوین باوه‌ری ئینای، وهرنه د ئیسلامی هه‌می دا، یان هوبن ب هه‌می فه‌ وهرنه د ئیسلامی دا، و په‌یقا (السلام) هه‌ر چه‌نده د زمانی عه‌ره‌بان دا رامانا ناشتی و نه‌ناهی ددهت، به‌لی مه‌خسه‌د ب وی ل قیری خو ته‌سلیمکرنه بو خودی، یه‌عنی: گه‌لی خودان باوه‌ران، ئەگه‌ر راسته هه‌وه باوه‌ری ب خودی هه‌ی، پا هوبن خو ته‌سلیمی وی بکه‌ن، و کاری ب هه‌می ئەحکامین وی بکه‌ن، و تشته‌کی ژ دین و شریعتی وی نه‌هیلن..

ودہمی نایہت دیبیرت: ہون ہرنہ د ئیسلامی ہمیی دا، یان ہون ہمی ہرنہ د ئیسلامی دا، ئو ئیسلامی وکی خانیکہ کی دئیتہ سہر ہزرا مہ دہمی مرؤفہک دچتہ د ژور فہ، وئو خانی ژ ہمی لایان فہ دؤری ل وی مرؤفی دگرت، ودهمی ئیسلامی ب وی شریعتی خو فہ بی ناشتی وتہناہیی بہلاف دکہت، دؤری ل مرؤفی دگرت، هنگی مرؤف دی ہست ب رحہتی وتہناہیی کت.

وخو تسلیمکرنا مرؤفی بو خودی وچوونا وی ب ہمی فہ د ئیسلامی ہمیی دا، ہندی ژی دخوازت ئو خو ژ ہمی ریکین شہیتانی بدہتہ پاش، لہو نایہتی د دویف دا گوت: ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾^(۱) یہعنی: ہون دویچوونا ریکین شہیتانی بین ئو ہری ہووہ ددہتی بو کرنا گونہہان نہکھن.

وئفہ جارا دویہہ ئف سورہتہ خودان باوہران ژ دویکہفتنا ریکین شہیتانی ددہتہ پاش^(۱)، وہردو جاران ژی سورہت دہمی خودان باوہران ژ دویکہفتنا ریکین شہیتانی ددہتہ پاش، دیبیرت: ہندی شہیتانہ بو ہووہ دوزمنہکی ناشکہرایہ. مہعنا: چی نابت بو مہ ئم دویکہفتنا شہیتانی بکھین، چونکی دوزمناتیا شہیتانی بو مہ یا کھن وناشکہرایہ، پشتی هنگی چی گافا مہ دویکہفتنا وی کر ئو دئ مہ ژ ریکا خودی دہتہ پاش.. لہو دقیت ئم ژی دہشیار بین.

ودہمی نایہت دیبیرت: ﴿خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ ژی دئیتہ زانین کو شہیتانی گہلہک ریک ہنہ ئو پی دئیتہ مرؤفی؛ دا مرؤفی د سہر دا بہت، وہر جارہکا ئو ژ ریکہکی بی ہیقی کو مرؤفی پی د سہر دا بہت، دی ریکہکا دی ب کار ئنت..

پشتی نایہتی ئم ژ دویکہفتنا شہیتانی داہنہ پاش، گہفہک ل مہ کر، وگہف ب خو ژی ب راستی رہنگہکی پاشفہبرنییہ، نایہتی گوت: ﴿فَإِنْ لَلْتُمِّنْ بَعْدَ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^(۲) یہعنی: پشتی ئف نیشانین ناشکہرا ژ قورنائی وسونہتی بو ہووہ ہاتین، نگہر ہووہ ژ ریکا حہقیی لادا، ہون بزائن ہندی خودیہ

(۱) جارا ئیکن د نایہتا (۱۶۸) یدا بوو.

د ملکی خو دا بی زاله چو تشتهک ژ دهست وی دهرناکهفت، د گوتن وفهرمانین خو دا بی کاربنهجه، ههر تشتهکی ددانتته جهی وی بی درست.

وهاتنا باشناقئ (عزیز) ل قیروی یا د جهی خو دایه، ههر وهکی نایهتی دقتیت بیژته مه: خودی بی عزیزه (بی زال و خودان دهسهلاته) وی چو منته ب ههوه نینه، نهگهر هوبن بتهحسن، و ژ ریکی لادهن، نهو دشیت ههوه عهزاب بدهت، وتولی ژ ههوه بستینت، وههر کارهکی نهو بکته بی د جهی خو دایه؛ چونکی نهو بی حهکیمه. ودا کو نهو کهسین تهحسین وبهر ب گونههی فه چووین بی هیقی نهبن، خودی ب رهنهگهکی نه بی نیکسهر، د کراسی گهفکرنی دا، تویه ل بهر وان شرین کر، وگوت: ﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْعَمَامِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ إِلَى اللَّهِ تَرْجِعَ الْأُمُورُ ﴾ نهوی نهو کهسین هه، بیین سهر دا چووین، وگونهه کرین، ل هیقی چنه؟ نهو چاقهریبی چ تشتی دکهن ژ بلی هندی کو خودی ب رهنهگهکی هیژای وی- ل رۆژا قیامهتی د عهورهکی سپی دا بیت؛ دا ب دادی حوکی د ناقبهرا وان دا بکته، وملیاکهت ژی بیین، وهنگی حوکی خودی ب جه هات، وحسیبا وان هاتهکرن؟ وکاری ههمی چیکریان بو نک خودی دزقرت.

مهعنا: ههر وهکی نایهت دبیژته وان: ههوه چیه بوچی هوبن تویه ناکهن، وهوبن دزانن کو ههوه چو ری نینن هوبن برهقی، ژ بلی هندی کو هوبن ل نک خودایی خو ناماده بین، ونهو حوکی د ناقبهرا ههوه دا بکته؟ تویه بکهن نهو بو ههوه چیتره؛ دا ل وی رۆژی نهوا ههر دی نیت هوبن شهرمزار نهبن.

ونهف نایهتا بوری سالوخهتی هاتنی بو خودی بنهجه دکته، دقتیت نهم باوهری پی بینین بی چاوانی وکهیفیهتا وی هاتنی دهسینشان بکهین؛ چونکی نهو د چارچووقهیی شیانین مه بین عهقلی دا نینه، ودقتیت مه باوهریهکا باوهری ههبت کو خودایی پاک وبلند د ذات وناث و سالوخهتین خو دا وهکی چو چیکریان نینه.

سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِّنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٢٧﴾ يُنَّ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْقُ مِنْ يَشَاءُ بِعَبْرِ حِسَابِ ﴿١٢٨﴾

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢٣﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْأَرْضَ الْأَنْعَاءَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلُّوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿١٢٤﴾

پشتی خودایی مهزن فهومان ل خودان باوهران کری کو ئو گوهداربا وی بکهن، وههر د سیاقی هشیارکرن ویرئینانا وان دا، نایه تان ژ وان خواست ئهو دهلیقه یه کی د گهل ئسرائیلیان راوهستن؛ دا پسیاره کی ژ وان بکهن، پسیاره کا نه گوهداربا بهرده واما ئسرائیلیان بو ئه مرئ خودی ژئ ناشکرا دبت، ئهو ئسرائیلیین بهری نوکه سووره تی ب بهرفره هی به حسنی وان کری، وکفنتین وان یین مهزن ل بهر چاقین مه دانین، ههر وهکی نایه تان دقت ب قئی چهندی مه ژ بی ئه مریا خودی بدهنه پاش، وپیژنه مه: هوین ژئ وهکی وان نه کهن؛ دا ئهوا هاتیبه سه ری وان، نه ئیته سه ری هه وه ژئ.

﴿سَلِّ بِنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٢٤﴾﴾ وههر چهنده ناخفتن ل قیبری بو پیغه مبه ریه -سلاف لی بن-، به لی ئهو د ریپکا وی را بو ههر خودان باوهره کیه ژئ، خودی دبیرت: تو -ئهی موحه ممه د- پسیاری ژ ئسرائیلیین هه قپک بکه: چهند نایه تین ناشکرا یین به ری وان دده نه حقیقی مه دابوونه وان، ووان کافری ب ههمیان کر، وپشت ددایی، ووهربادان ئیخستی؟

مه عنا: گه له ک نایه ت مه دابوونه وان، به لی وان باوهری پی نه ئینا، وته حریف ووهربادان ئیخسته نایه تین مه؛ دا ئهو حقیقی ل بهر خه لکی بهرزه کهن. وئهو قئی چهندی بکه ت، ئه وی شوکرا نعمه تین خودی نه کریه، وهه چیی نعمه تا خودی -کو دینی ویه- بگوهورت، وکافری پی بکه ت پشتی وی ئهو نیاسی، وبو وی ناشکرا بووی، خودی عه زابه کا دژوار دئ ده ته وی؛ چونکی خودی یی عه زاب دژواره، ئهو ژ وی خلاس نابت، قیجا بلا هشیاری خو بت!

﴿يُنذِرَ لِّلَّذِينَ كَفَرُواْ اَلْحَيٰوةَ اَلْـدُّنْيَا﴾ ژینا دنیا یی یا نرم، وئو خویشیین تیدا ههین، بوئوئین کافری ب تهوچیدا خودی کری یا هاتیه خهملاندن.. کیئو بوئو وان خهملاندیه؟ نایهت ناشکهره ناکهت؛ دا مهسهله بمینته فهکری، دبت هندهک جاران خودی وی ل بهر چاقین وان بخهملینت؛ دا وان پی بجهرینت، ودبت هندهک جاران شهیتان ب وهسواس ودهسهدابرهنا خو وی ل بهر وان بخهملینت؛ دا وان پی بخرینت. ﴿وَيَسْخَرُونَ مِّنَ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا﴾ وچونکیئوئین کافر بووین، زهلامین دنیا یینه، ودنیا د چاقین وان گهلهکه، وچونکی گهلهک جاران ئهوین باوهری ئینای ژ مرؤقیین فهقییر ولاوازن، ئهوین کافر بووین ترانه وباربان بوئو خو ب خودان باوهران دکهن.. هزر دکهن ئهو ژ وان دچیترن، لهو بارا وان ژ دنیا یی پتره، وئو ب خو مهسهله یا وهسا نینه وهکی ئهو هزر دکهن، شهرت دنیا نینه؛ چونکی دنیا ل بهر ناخرهتی دهسهکی زیده کورته هه نایته حسابکرن، ﴿وَالَّذِيْنَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ﴾ رؤژا قیامهتی، کو یا گرنگ ئهوه، ئهوین باوهری ئینای وتهقوایا خودی کری، د سهر ههمی کافران رانه؛ چونکی خودی وان دبهته جهین بلند ل بههشتی، وکافران دبهته نرمترین جهین جهههمی، وئوئه دانا خودییه ﴿وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَن يَّشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ویی خودی بقییت بیی هژمار رزقی ددهتی. ورزقی دورست رزقی بههشتییه؛ چونکی بیی دویماهیه.

﴿كَانَ اَلنَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيِّْنَ مُبَشِّرِيْنَ وَمُنذِرِيْنَ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ اَلْكِتٰبَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِیْمَا اَخْتَلَفُوْا فِيْهِ﴾ مرؤف ههمی ئیک دهستهک بوون، ههمیان باوهری ب خودی ههبوو، و ل سهر دینی دورست بوون، ئهقه ل دهسپیکا ههبوونا مرؤقی ژ زهمانی ئادهمی، وحهتا پشتی وی ب چند جیلهکین مرؤقان، پاشی ئهو د ناقبهرا خو دا ب خیلاف چوون، ووان دینی دورست هیتلا و ژ بیرکر، ئینا خودی پیغهمهبر بوئو وان هنارتن؛ دا ئهو دینی وی بی دورست نیشا خهلهکی بدهن، و مزگینی ب بههشتی بدنه وی بی گوهرداریا خودی بکهت، ووی ب ناگری بترسینن بیی کافری پی بکهت، و خودی کیتاب ب حقیقی د گهل وان ئینانه خواری؛ دا ئهو حوکی پی د ناقبهرا مرؤقان دا بکهن د وی تشتی دا بی ئهو تیدا ژیک جودا بووین..

مهعنا: (تهوحید)، و خودیناسی، و دووچوونا دینی دورست، د دیرؤکا مرؤقی دا، ئهصل ویناخهیه، پاشی شرک و دوویربوونا ژ حقیقی پهیدا بوویه، نه وهکی هندهک کهسین خو ب زانا

دنیاسن نهږو دهمی دین و دبیژن: مرؤقی نیکه مین جار په رستنا هندهک دیاردین سورشتی کره، پاشی هیدی هیدی نهو ب سهر خودایه کی ب تنی هلبوویه.. نهږان رهنکه مرؤقان دقتیت بیژن: توحید و خودپناسی تشته که مرؤقی ب دهستین خو بو خو چی کره، وچو راستی بو نینه!

و پستی مرؤق د دینی دا ب خیلاف چوین، و خودی پیغه مبهه بو وان هنارتین، و نهو کیتاب د گهل دا بین حقیقی و نه حقیقی ژیک جودا دکهن، خه لک د وی حقیقی دا جودا بوون یا خودی بو وان هنارتی، هندهکان باوهری پی نینا و کار پی کر، و هندهکا کوفر پی کر و باوهری پی نه نینا ﴿ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ اِلَّا الَّذِينَ اُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ﴾ خودی دبیژن: کس ژ زورداری و دلرشی د وی حقیقی دا ژیک جودا نه بووینه، نهو تی نه بن بین خودی کیتاب دای، فیجا هندهکان کوفر پی کر، ﴿ فَهَدَى اللهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِادْنِهِ ﴾ خودی ب قهنجیا خو بهری خودان باوهران دا ریکا ژیک جودا کرنا حقیقی ژ نه حقیقی، وزانینا تشتی نهو تیدا ژیک جودا بووین. ﴿ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ و هچیی خودی بقیت ژ به نین خو نهو بهری وی دی دته ریکا راست.

و ژ څان ههردو دهسته کان: نهوین ژ حقیقی دویرکه فتین و باوهری پی نه نینای، و نهوین حقیقی نیاسی و باوهری پی نینای، ب تنی نهو ل ناخره تی دی چنه به حشستی بین د جهرباندنی دا ب سهرکه فتین: ﴿ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْاَرْضَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمُ الْبِاسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَلِزُلُوْا حَتَّى يَقُوْلَ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللّٰهِ اِلَّا اَنْ نَّصْرَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ ﴾ یان ههوه - گهلی خودان باوهران - هزرکره دی چنه به حشستی، و هیشتا نهو ب سهری ههوه نه هاتی یا ب سهری خودان باوهرین بهری ههوه هاتی: ژ فهقیری و نه خوشی و ترس و سهمی، و نهو ب گهلهک ته نگاڅیان هاتبوونه هژاندن، ههتا پیغه مبهری وان و نهو خودان باوهرین د گهل دا - ژ لهزین خواستنا سهرکه فتنا خودی دا - گوئی: سهرکه فتنا خودی که نگییه؟ نی هندی سهرکه فتنا خودی یا نیژیکي خودان باوهرانه.

مه‌عنا: هوبن -گه‌لی خودان باوهران- ناچنه به‌حشستی، حه‌تا هوبن ژی وه‌کی خودان باوهرتین به‌ری خو نه‌ئینه جه‌پانندن، وخوژاگريا هه‌وه به‌رانبه‌ر به‌لایئ ل به‌رچاڤ نه‌ئیتته دیتن، هنگی ژ نوی هوبن ب کارئ خو دئ (ئیسبات) که‌ن کو هوبن ژ هه‌ژی وئ به‌حشستینه یا خودئ بو خودان باوهران به‌ره‌فکری.. قیجا باش بزائن کو ریکا سه‌رکه‌فتنا ل دنیا‌یی، وچوونا به‌حشستی ل تاخه‌رتئ یا تژی موصیبه‌ت و به‌لا وجه‌پانندنه، وئهو نوممه‌تا فیری رحه‌تی ونه‌رمی وکسلانیئ بووی، ئهو یا هیتزای سه‌رکه‌فتنا خودئ نابت.

وپشتی قئ چهندي و د ناچه‌را بیت دا، نایه‌ت ده‌ست ب به‌رسق‌دانا هنده‌ک پسپارین سه‌حایبان دکه‌ت..

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢٦﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ
الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا
وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ
قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْطِطَةُ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ
مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقْتَلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن
دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَعُوا وَمَن يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَمَاؤَلِيَّتِكَ خَبِطَتْ
أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ
الدِّينَ أَمْنٌ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٩﴾

به‌ری نوکه سووره‌تئ فه‌رمان ل خودان باوهران کر بوو کو ئهو مالی خو د ریکا خودئ دا
خه‌رج بکه‌ن، و د قئ پارچه‌یی دا یا کو ب نایه‌تا (٢١٥) ئی ده‌ست پی دکه‌ت، سووره‌ت
پسپاره‌کی ژ وان پسپاران یئین سه‌حایبان ژ پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- دکرن بو مه
قه‌دگوه‌یتت، کو په‌یوه‌ندی ب خه‌رجکرنا مالی قه‌هه‌یه، و دییژت: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾
یه‌عنی: ئهو پسپاری ژ ته دکهن، کانئ ئهو چ مالی خه‌رج بکه‌ن؟

و پسيار كهر ل څيرى صه حايبتن پيغه مبهريه -سلاف لى بن-، وئوى پسيار ژى
دئيتته كرن پيغه مبهره، و خودى بهرسقى ددهت.. وئفه هندى دگه هينت كو صه حايبان نه دڅيا
تشته كى بكن -نه يى بچويك ونه يى مهزن- بهرى ئهو حوكمى خودى بزانت، مهعنا وان
دڅيا ژينا خو هه ميبى ل دويش شريعتى خودى بهن، وئگهر هاتبا و جاره كى وان حوكمى
خودى د مهسه له يه كى دا نه زانبا ژى دا پسيارا وى ژ پيغه مبهري -سلاف لى بن- كهن.

وده مى نايهت پسيارا صه حايبان بو مه فه دگوهيژت، دببژت: ئهو پسيارى ژ ته دكهن
كانى ئهو چ بنه فقينن (خه رج بكن) وتشته كى ناشكه رايه كو خه رج كرنى سى ستوين بو هه نه:
ئهو كهسى خه رج كرنى دكهن، وئهو مالى دئيتته خه رج كرن، وئهو كهسى مالى خه رج كرى بو
دئيتته دان.. وده مى صه حابى پسيارا ستوينا دووى دكهن، و دببژن: ئهم چ خه رج بكن؟ مهعنا
وى ئهو مهسه لا خه رج كرنى ب خو ل نك وان تشته كه ههوجهى پسيارى ودان و ستاندنى
ناكهن، مادهم خودى فه رمان پى كرى، بهلى پسيار ئه فه يه: ئه رى ئهو چ خه رج بكن؟
و ژ بهر څى سه رنه رميا وان و پيگيريا وان ب ئه مرى خودى، به رسقا وان ب رهنگه كى زيده تر
ژ وى يى وان فاي هاته دان.. وان گوت: ئهم چ خه رج بكن؟ خودى به رسقا وان دا و گوت:
﴿ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا
مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴾ و پارچه يا ئيكى ژ بهرسقى: ﴿ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ ﴾ مرؤش
دشيت ب دو رهنگان مهعنا بكهت:

مهعنا يا ئيكى: تو بيژه وان: هه ر ماله كى هوين خه رج بكن خيره بو هه وه.. خودى
جزايى هه وه دى دهن.

ومهعنا يا دووى: تو بيژه وان: هه ر ماله كى خيره بت (يهعنى: يى باش بت) هوين
بدن..

مادهم هوين دان و ستاندنى د مهسه لا دانى ب خو دا ناكهن، هوين بزانت كو ئهو مالى
هوين دهن دڅيت يى باش بت؛ دا باشى بو هه وه پيغه بيت، مهعنا: چى نابت هوين ماله كى
نه يى حلال و پاقر بينن و بكنه خيره، وئگهر خو يى حلال و پاقر ژى بت، دڅيت ئهو يى باش
بت؛ دا ئه وى هوين خيرى د گهل دكهن، مفايه كى بو خو ژى بينت.

هەر وهسا دڤتت هوبن بزنان کانتی هوبن خیرین خوژی دئی دهنه کی، دا خیرین ههوه جهی خوئی دورست بگرن: ﴿فَلِللّٰوَلِدِیْنَ وَالْاَقْرَبِیْنَ وَالَّتِیْمٰی وَالْمَسٰکِیْنِ وَاَبْسِ السَّبِیْلِ﴾ وهوبن دهمی مالی خو د ریکا خودی دا خهرج دکهن، هوبن خیرا خو بدهنه دهیبابان، و مرؤقین خو یین نیزیک.. ئەڤه بهری ههمیان؛ دا پهیوهندیین ههوه یین جفاکی د گهل مرؤقین ههوه یین نیزیک ئیکه مین جار موکم بن، یه عنی: مهسهله نه ب تنی درپژکرنا دهستی هاریکارییه و ب جهینانا ههوجهی و پیتنیهین وانه، مرؤقین ته یین نیزیک و بهری ههمیان دهیک و باب، ئەگهر خو حالی وان یی خوش ژی بت، هاریکاریا وان بکهن، چونکی ئەو هاریکاری دئی ههوه پتر نیزیکی ئیک کهت، و قیانی د ناقبهرا ههوه دا زیده کهت، مرؤقی ئیتیم ژی ههر وهسا، بلا حالی وی یی خوش ژی بت، هاریکاریا وی بکه، چونکی هاریکاریا ته بو وی دئی وه ل وی کهت ئەو ئحساسی بکهت کو هندهک ههنه جهی بابی وی بگرن، و دلوفانیی پی بهن، و ئەو یی هاقیتی نینه.. ههر وهسا خیر بو ههژاران ژی دئیتهدان، و بو مرؤقی رینگ بت، یی ژ مال و مرؤقین خو دوبرکهفتی و ههوجه بووی. و د دویمایا ئایهتی دا خودی گوت: ﴿وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِیْمٌ﴾ یه عنی: ههر خیرهکا هوبن بدن خودی یی پی زانایه.. و ههر وهکی ئایهتی ب قی چندی دڤتت بیژته مه: هشیار بن، دهمی هوبن خیرهکی دکهن، بلا نارمانجا ههوه ئەو نهبت، خه لک ب خیرا ههوه بهسهیین، خه لک چو فایدهی ناگههینه ههوه، یا گرنگ ئەو خودی ب کاری ههوه یی زانایه، ئەو دزانت کانتی ئیهتین ههوه چنه، و ئەو یی جزایی ددهته ههوه، قیجا بوچی بهری ههوه ل خه لکی بت؟!

و پستی قی پسیاری و بهرسقی ئایهت جارهکا دی ل مهسهلا جیهادی و کرنا شهری دزقرنهڤه، ب هلهکفتنا پسیارکرنا صحابیان کانتی دورسته ئەو جیهادی د ههقیقین حهرام دا بکهن یان نه؟

ئایهت دبیرت: ﴿کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ کُرْهُ لَکُمْ﴾ و د قی ئایهتی دا گوتن بو صحابیین پیغه مبهری -سلاف لی بن- دئیته پتیشکیشکرن، و د ریکا وان را ئەو بو ئوممهتی ههمییه، خودی دبیرته وان: گهلی خودان باوهران، خودی جیهاد و کرنا شهری کافران ل سهر ههوه فه رکرییه، وهوبن ب تبعهتی خو حهز ژ شهری ناکهن.. و مهسهلا نهقیانا مرؤقی بو شهری تشتهکی فطرییه د نهفسا مرؤقی دا، مهعنا: مهسهلی چو فهلسهفه پی نهقییت،

تیک بیت و بیژت: قیجا ما چ د شهری دا ههیه، ئەو گەلەک تشتهکی خوشه.. نهخیر! مرۆف ب وی تبیعهتی خوئی خودی ئەو ل سەر داین هەز ژ شهری ناکەن؛ چونکی شهری ترس و زەحمەت تیدا ههیه، قیجا مادەم مەسەلە ب قی پەنگیە پا بۆچی خودی ئەو ل سەر خودان باوەران فەرکر؟

نایەت بەرسقی ددەت: ﴿ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ گەلی مرۆفان، چونکی زانینا ههوه یا کیمه، دبت هوبن -هندهک جار-ان- هەز ژ تشتهکی نهکەن و ئەو ب خو خیرا ههوه تیدا ههبت، دەمی هوبن ب سەر قە بەری خو بدەنه تشتهکی هوبن هز بکەن ژ بەر زەحمەت و نهخوشیا وی، باشیا ههوه د وی تشتی دا نینه، بەلی دەمی هوبن هوبن بەری خو ددەنی، و هزرا خو د وان مفایان دا دکەن یین پشستی هنگی بو ههوه ب وی تشتی قە دین، هوبن دزانن کو ئەو هزرا ههوه بەری هنگی دکر، یا د جهی خو دا نهبوو.. و ئەگەر ههوه نمونەیهکی بەرچا ل سەر قی تشتی دقیت، بەری خو بدەنه دەرمانی، تاما وی ل بەر مرۆقی چەند یا نهخوشه، بەلی دەمی مرۆف ل بیرا خو دینته قە کو چارەسەریا ئیشا وی تیدا ههیه، ئەو وی دەرمانی -د گەل نهخوشیا وی- ب کەیف و خوشی قە ب کار دینت.

وبەرانبەر قی چەندی مەسەلەکا دی ژی ههیه: ﴿ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ﴾ بەلکی تشتهک ههبت یی تەنا ورحەت، قیجا هوبن هز بکەن مفای ههوه تیدا ههیه، و هوبن هەز ژ بکەن، بەلی دویمایی خرابیا ههوه تیدا ههبت.. مەعنا: هوبن خوشی و دلچووین خو نهکەنه پیقهری باشی و نهباشیا تشتی، و هوبن زانینا خو یا کیم و توخوبیدای ژی نهکە بناخه بو کاری کانی هوبن وی بکەن یان نه؟ تشتی خودی کرنا وی ژ ههوه بخوازت هوبن وی بکەن، چونکی زانینا وی ب هەر تشتهکی ههبت یان نهبت ههیه، و ئەو چیتەر ژ ههوه دزانت کانی فایده و مفای ههوه د چ تشتی دا ههیه: ﴿ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ خودی دزانت و هوبن نزانن.. قیجا مادەم هویه، هوبن لەزی د کرنا جیهادا د ریکا خودی دا بکەن، ئەگەر خو ئەو ل سەر ههوه یا گران ژی بت؛ چونکی مفایین وی گەلەکن.

و ژ قی نایهتی ناسکەرا دبت کو حوکمی جیهادی د شریعهتی ئیسلامی دا (فەرضه) بەلی زاناین مە ل سەر هندی کۆمبوینه کو ئەو (فەرض کفایه)یه، یهعنی: ژ وی پەنگی فەرضییه یی کو ئەگەر هندەک پێ رابوون، گونەها نهکرنی ژ سەر هه میان رادبت، و ئەگەر کەس

پې رانه بوو، هه می گونه هکار دېن، وه سا نه بت کافر ب سهر جهه کی موسلمانان دا بگرن، ووی بیخنه بن دهستی خو، هنگی جیهاد ل سهر خه لکی وی جهی دېته (فهرض عهین) نهو ل سهر وان هه میان فهرض دبت.

پشتی قی ده سپیکا فه ل دۆر حوکمی کرنا جیهادی د ریکا خودی دا، نایه تا د دویف دا (یا ۲۱۷ ژ سوورته تی) به حسی حوکمی کرنا جیهادی د هه یقین حهرام دا کر، ومه سه لا نه کرنا شه ری د هه یقین حهرام دا، نه شه عه ده ته ک بوو ل نک عه ره بان هه ی به ری ئیسلامی، ودویر نینه نه شه عه ده ته هیشتا ژ زه مانئ ئیبراهیمی وئیسماعیلی د نا ف وان دا هه بت، لهو ده می ئیسلام هاتی، ئیسلامی نهو عه ده ت هتلا.. د سالی دا چار هه یف هه بوون عه ره بان ب چاشی پیروزی به ری خو ددانئ، ووان شه ری ئیک ودو تیدا نه دکر، وهه ژ بهر قی چهندی وان دگوتی: هه یقین حهرام، یه عنی: نهو هه یقین شه ر تیدا یی حهرام، ونهو هه یف نه شه بوون: ره جه ب، ذولقه عده، ذولحجه، وموحرره م.

وچونکی شه ر د فان هه یقان دا نه ده اته کرن، خه لک تیدا یی ژ خو پشت راست بوو، وگه له ک جارن وان رېتنگی وبازرگانیتن خو تیدا دکرن، وجاره کی وه سا چی بوو، ل سالا ئیکتی ژ مشه ختبونئ، ل هه یقا ره جه بی، پیغه مبه ری -سلاف لی بن- (سه رریه کا له شکه ری) ب سه روکاتیا عه بدللاهی کورئ جه حسی هنارته جهه کی د ناقبه را مه که هی وطائیفی دا، وگوتی: هه ر ل ویری خو فه نویسن، و به ری خو بده نی کانئ چ دنگ وباسین قوره یشیان هه نه.. وده می نهو چوینه وی جهی، ووان خو فه نویسای، کاروانه کی قوره یشیان د وی جهی پا بوری، ونهو رۆژ رۆژا دویماهی بی بوو ژ هه یقا ره جه بی، نهو دودل بوون کانئ هیرشی بکه نه سه ر وی کاروانی یان نه؟ د ربوایه ته کی دا هاتیه: وان هزرکر هه یقا ره جه بی یا خلاس بووی، و د ربوایه ته کا دی دا هاتیه: وان گوت: نه فرۆ رۆژا دویماهی ژ هه یقییه، نه گه ر نه م وان به یلین، نهو دی ژ ده ست مه ده رکه فن، وگه ه نه حه ره ما مه که هی.. وهه ر چاوا بت وان بریار دا هیرشی بکه نه سه ر کاروانی، هه ر چهنده پیغه مبه ری -سلاف لی بن- نهو بو کرنا شه ری نه هنار تبوون ژ، به لکی کارئ وان ب تنی نهو بوو نهو دنگ وباسان کوم بکه ن. د قی هیرشی دا یا بو جارا ئیکتی شه ر د ناقبه را موسلمان وکافران دا چی بووی، هنده ک قوره یشی هاتنه کوشتن، وهنده ک ژ هاتنه گرتن، وده می نه شه مه سه له به لاقبووی، قوره یشیان گوت:

موحه ممد وهفالتین خو شهړی د هه یقین حهرام ژی دا دکهن! وپیغه مبهری -سلافت لی بن- ب فی کارې ههفالتین خو نهخوش بوو، لهو ب گازندهغه گوته وان: من نهگوتبوو ههوه شهړی د هه یقین حهرام دا بکن. بهلی وی خو بی دنگ کر، حهتا نهف تایهته هاتیه خورای.

خودی گوت: ﴿يَسْتَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ فِيهِ كَبِيرٌ﴾ بهعنی: ئهی موحه ممد، ههفالتین ته (یان: بوتپه ریس) پسیرا هه یقا حهرام ژ ته دکهن: کانئ شهړ تیدا دورسته یان نه؟ تو بیته وان: شهړ وخوینرتین د هه یقا حهرام دا ل نک خودی کاره کی مهزنه.. بهعنی: بهلی، پیلیدانا حورمه تا فان هه یقان ب حهلال کرنا شهړی د وان دا، کاره کی مهزنه، وگونه هه کا کریته.. نهغه راسته، بهلی ههوه چیه ئهی کافرین مه که هی، هوین خو ب فی (مهسه لا شه کلی) فه گرتددهن، وهوین وی دکهنه تاوانه کا مهزن، وهوین تاوانین خو بیتن مهزنتر ژ بیرا خو دهن؟ ئهړی ما کوشتنا مروغه کی یان دووان د هه یقه کا حهرام دا ژ وان هه می تاوانین ههوه مهزنتره بیتن ههوه د گهل مروقین خو ژ خودان باوهران کرین؟

ئهو گونه هه.. بهلی، بهس ما ژ گونه ها ههوه مهزنتره؟ ﴿وَصَدُّ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْطِدِّ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ گونه ها خودان باوهران ئهو بوو وان ب خهله تی فه (یان ژ نهزانین) زهلامه ک دووین ههوه ل هه یقا حهرام کوشتن، بهلی ههوه بهړی خه لکی ژ ریکا خودی وهرگتیرا، وههوه نه هیلا ئهو بچنه د دینی خودی دا، وههوه کوفر ب وی کر، وههوه موسلمان ژ کرنا عیباده تی خودی د مزگه فتا حهرام فه دانه پاش، وده ریخستنا ههوه بو پیغه مبهری وهفالتین وی ژ جهی پیروز هه چهنده ئهو ژی وه کی ههوه خه لکی وی جهینه، نهف هه می گونه هکاری وتاوانین ههوه کرین ل نک خودی دمهزنترن وکریتن ژ کرنا شهړی د هه یقا حهرام دا. ﴿وَأَلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾ و د حوکمی خودی دا ئهوه ئهو شرکا هوین ب خودی دکهن (کو مهزنترن فتنه یه) وده ردا برنا ههوه بو خودان باوهران، مهزنتر ودروارتره ژ کرنا شهړی د هه یقا حهرام دا.

ونهف تایهته ب پهنگه کی نه بی ئیکسه ر مه ل مهسه له یه کا گرنک ناگهدار دکهن، ئهو ژی نهغه یه: هندهک مروث ب هندهک (جوزئیاتین دینی) فه دنویسیین، وپشکه کا بچوبکا حه قیبی ب دهست خو دئین، وپی دئاخن؛ دا تاوانه کا خو یا مهزنتر پی فه شیرن، وبهړی خه لکی ژی وهرگتیرن، گوتنه کا حق دئ بیتن، بهلی نارمانجا وان بهره قانیا ژ نه حه قیه کا

دییه، دئی بیژن: ما (فلان کار) خودئ حهرا م نه کریه؟ و حال چ حاله ئه و حهتا ستوکوری د وان کاران دا نقو بووینه بین خودئ حهرا م کرین.. بهلی وان بقیه یان نه قیته (واقع) راستیا وان ناشکهره دکهت، لهو د قیته ئه م ب وان و حالئ وان نه ئیینه خاپانندن، وهزر نه کهین ئه و دلسوژین حه قیینه، و وان د قیته عه دالهت ب جه بیت:

﴿ وَلَا يَزَالُونَ يُقْتَلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا ﴾ و ئه شه راستیه که قورتان د دانته بهر چاقین مه، د قیته ئه م چو جاران وئ ژ بیرا خو نه بهین: گهلی خودان باوهران، کافر هه دئ مینن کاری بو د سهر دابرا هه وه دا کهن، چو جاران وان پی خوش نابت هوبن دینی خو بگرن و کاری پی بکهن.. ئه شه د قیته باش ل بیرا هه وه بت، وهوبن ب گوتن و کربارین وان بین ژ دره و بریسقه دار و خاپینوک د سهر دا نه چن، نه بیژن: ئه و هه قال و هه قیه ایمانین مه نه، و حهز ژ مه دکهن، کافری و حه ژیکرنا خودان باوهران د دلکه کی دا کوم نابن، ئه شه هشیار کر نه که د کراسئ راستیه کی دا بو مه ژ لایئ خودئ شه هاتی: کافر هندئ بشین و ژئ بیت دئ کاری بو هندئ کهن، هه وه ژ دینی هه وه لیقه کهن و دهر بیخن، بلا هوبن نه چنه سهر دینی وان، یا گرنگ ئه وه هوبن ژ دینی خو دهر که فن، ژ ویری و ئه هوبن چ بن چو نه بن، ئه و گرفتاری نینه!!

﴿ وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَمَا لِي بِهِ مِنْ عَمَلٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ و هه چیی ژ هه وه - گهلی خودان باوهران - گوهداریا وان کافران بکهت، و ژ دینی خو لیقه بیت و د سهر دا بچت، و بمرت کافر، ئه و کاری وی د دنیایی و ئاخره تی دا دئ پویچ بت، و ئه و دئ بته ژ خه لکی ئاگری و چو جاران ژئ دهر ناکه فن.

جو داییا سهره کی د ناقبه را خودان باوهری و کافری دا ئه شه یه: خودان باوهر ده می کاره کی باش دکهت، ئارمانجا وی یا مه زن ئه وه خودئ ل ئاخره تی جزایی وی سهره کاری وی بده تی، و مروقی کافر ئارمانجا وی ژ کاری وی بی باش ئه وه د دنیایی دا نا و دهنگین وی به لاف بین، و خه لک مه دحین وی بکهن، و فایده یه کی دنیایی بگه تی.. و مه سه لا ئاخره تی و به حه شت وجه هه می، ئه شه ل سهر هزرا وی هه ر نینه! له و ژ عه داله تییه ل ئاخره تی خودان باوهر جزایی کاری خو یی باش و هرگرت (وه کی د ئایه تا بیت دا به حس دئ ژئ ئیته کرن) و کافر ئه و ی

تاخرت نہ خہما وی، هنگی ئہو چو جزایی باش ودرنگرت.. خودی گوت: ئہوی ل سہر کوفری دمرت، کارین وی کرین -ئہگر چند دباش ژی بن- د دنیاوی وناخرتئی دا پویچ دین، وئو ل تاخرتئی چو مفایی ژئی نابینت، وئہفہ لایہکہ ژ بہرسفا وی پسیاری یا ہندہک جارن مہ گوہ لئی بت دەمی ہندہک دبیتژن: ئہری چاوا چئی دبت کہسہکی کارہکی وہسا کری مرؤف ہمی د ژیا نا خو دا مفایی ژئی بینن، وئو رؤژا قیامہتئی بچتہ جہنہمی، وچو مفایی بو خو ژ وی کاری نہبینت؟

دہرکہفتنا ژ دینی حق، وزفرینا ل کوفری (ئہوا دبیتژن: رددہ)، ومرنا ل سہر کوفری، کاری خودانی پویچ دکہت، ووی ہیتژای جہنہمی دکہت، وبہرانبہر وان ہہر سببان سی کارین دی ہنہ: باوہری ومشہختببون وخہباتا د ریکا خودی دا، وئہوی ئہفہ ل نک ہہبن وی ہیقبہکا مہزن ب رہما خودی ہہیہ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ہندی ئہون بین باوہری ب خودی ویتغہمبہری وی ئینای، وجہی خو ہیلای ومشہختببون، وجہاد د ریکا خودی دا کری، وئہف ہہر سی کارہ ل نک وان کہسان ہہبون بین د وی (سہریبا لہشکہری) دا یا پیغہمبہری -سلاٹ لئی بن- ہنارتیہ دؤرین مہکہمی، خودی دبیتژت: ئہوین ہہ ئہون بین دلئی خو دہنہ قہنجی دلؤقانیبا خودی.

چونکی وان باوہری ب خودی ہہیہ، وئو دزانن رؤژا قیامہتئی ئہو دی ل خودایی خو زفرنہفہ، ئہوان ہیقبہا خو کریہ ئہو وی رؤژئی خودی رہمی ب وان بہت، وخودی گونہہ ژبیری گونہہین بہنیتن خوہ، ب دلؤقانیہکا بہرفرہ ئہو دلؤقانیی ب وان دبہت.

پشتی قئی چہندی ئایہتین دی ہندہک پسیارین دی د گہل بہرسقین وان بو مہ ئاشکہرا

دکهن:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا
أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ ﴿٢٤٨﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلِ إِصْلَاحٌ لَهُمْ
خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِحْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ

إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٢٢﴾ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ ۚ وَلَا مَؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا أُعْطِبَتْكُمْ وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَا أُعْطِبَكُمْ أَوْلِيَّكُمْ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْإِطْنَةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿١٢٤﴾ نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُّثْلَقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٥﴾

و د نایه تا ئیکی دا ژ فئی پارچهیی بهرسفا پسیارا ژ سئی تشتان دئیتهدان، تشتی ئیکی و بیج دووی: فهخوارنا مهیی و کرنا قوماریه، خودی دبیت: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ نهی موحه ممهده نهو پسیارا فهخوارنا مهیی ژ ته دکهن، ومهی ههر خوارن و فهخوارنه که یا عهقلی ژ سهری خودانی دبهت، ووی مهست و سهرخوش دکهت، و پسیارا خودان باوهران ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- ل دور فهخوارن و کرین و فروتننا وی بوو، کانئ دورسته یان نه؟ و ههر و هسا نهو پسیارا قوماری ژئی ژ ته دکهن، و قومار نهوه مرؤف مالی بدهت یان بستینت ب ریکا سهرکهفتنا ل سهر لایه کی دی بی بهرانبهر، و پسیارا وان بو هندی بوو کانئ دورسته مرؤف وی کاری بکهت یان نه؟ و وان نهف پسیاره ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- کر چونکی نهو دو تشت بوون د جفاکا جاهلییه تی دا هه بوون، و ههر چهنده نیسلام ده می هاتی بو هندی هاتبوو دا نهو سهروبهری جاهلی ژ ناف جفاکی راکهت، بهلی نهو د وان مهسه لان دا بین په یودهندی ب بابه تین ژ یانا جفاکی فه ههی، و په یودهندی کا ئیکسه ب عهقیده و بیرو باوهران فه نه ههی، هیدی هیدی د گهل خه لکی چوو؛ دا نهو ئیکجار کویقی نه بن، و نهف نایه ته پیگا فا ئیکی بوو ل سهر ریکا هه رامکرنا فهخوارنا مهیی هاتی هه قیتن، و نهو و هکی ریخوشکر نه کی بوو بو مهسه لی.. پشتی نایه تی پسیار فه گپرای، بهرسف دا: ﴿قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا﴾ یه عنی: نهی موحه ممهده تو بیتره

وان: خرابی وزیانین مهزن یین دین و دنیا یی، وعه قلی و مالی، د وئ چهندي دا هه نه، وهندهک مفا ژي بو مروغان تیدا هه یه، بهلی خرابیا وان ژ مفا یی وان مهزنتره ..

ووهکی نم دبیین نایه تی چو حوکمین ناشکرا نه دان، یه عنی: نه گوت: نهو دحلالن یان دحرامن، و ژ بهر قی چهندي دهمی نهف نایه ته هاتیه خورای نیمامی عومهر - وهکی ژي دئته فه گوهاستن- گوت: یا ره بی به رسقه کا دل پی رحهت بیت د مهسه لا فه خورانی دا تو بو مه ناشکرا بکه .. نایه تی گوت: د فه خوارن وقوماری دا خرابی وگونه هه کا مهزن هه یه .. بهری خو بدنی گوت: ﴿ اِنَّكُمْ كَیْرٌ ﴾ خرابیه کا مهزن، وگوت: ﴿ وَمَنْفَعُ لِلنَّاسِ ﴾ وهندهک مفا ژي بو مروغان تیدا هه نه .. ونه گوت: مفا یین مهزن! نه بهس هنده، بهلکی پشتی هنگی ب ناشکرایي گوت: نهو خرابیین د وان دا هه ین، دمهزنترن ژ وان مفا یین تیدا هه ین. وههر مروقه کی تیگه هشتی بت، دهمی دبینت خرابیین تشته کی ژ باشیین وی پترن، دئ خو ژي ده ته پاش، وهه ما بهسه بیترین: ژ مهزنترن خرابیین فه خوارنا مه یی وکرنا قوماری، نهو مروقی ژ زکری خودی ونقیژی دده نه پاش، نهو کهرب ونه قیانی د ناخ خه لکی دا به لاث دکهن، وعه قلی و مالی پویچ دکهن. وما کیژ مروقی تیگه هشتی هه یه قه بوبل بکه ت تشته کی وهسا بکه ت عه قلی وی و مالی وی پی بهرزه بیت، وخو دای وی پی ژ بیری بچت؟

ونه هه - وهکی مه گوتی - ریخوشکر نهک بوو بو حهرامکرنا وان .. وپشتی قی نایه تی ژ نوی نایه تا (۴۳) بی ژ سووره تا (النساء) هاته خورای، نهوا موسلمان ژ هندي داینه پاش کو نهو ل دهمی کرنا نقیژی دسه رخوش بن، وحهرامکرنا فه خورانی ب ناشکرایي ژ قی نایه تی ژي نه دهاته زانین، وپشتی وئ نایه تی (۹۰-۹۱) بی ژ سووره تا (المائدة) هاتنه خورای، نهو یین خودایی مهزن تیدا ناشکرا کری کو فه خوارن وقومار تشته کی پیسه و ژ کاری شهیتانیه، وگوتیه موسلمانان هوین خو ژي بدنه پاش ونیزیک نه بن .. هنگی ژ نوی عومهری گوت: یا ره بی مه بهسه، مه بهسه!!

پشتی هنگی پسیرا سیی هات: ﴿ وَیَسْئَلُونَكَ مَاذَا یُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ ﴾ ونهو پسیرای ژ ته دکهن کانی نهو چ بکه نه خیر؟ وبهری نوکه د نایه تا (۲۱۵) یدا ژي دا ههر نهف پسیره هاتبوو، بهلی به رسف ل قییری ب رهنگه کی دییه، وبه لکی پسیرا ژ صه حایبان هاتبته

دوباره کرن، لهو دوباره بهرسف ل سهر هاتبته دان، د قئى ئايهتئ دا خودئ د بهرسفا پسيارئ دا دبئزت: ئهئ موچه ممد، تو بئزه وان: ئهئ مالئ ژ ههوه زئده دکهت هوبن وئ بکهنه خئر. و ژ قئى ئايهتئ دئئته زانين کو خئرا باش يا مرؤف ددهت ئهوه يا کارتئکرنهکا خراب ل خودانئ نهکته، ئهگهر مالئ ته هند بوو تئرا ته بکته، وهندهکئ ژ ههوجهببا ته زئده کر تو ژ وئ مالئ زئده خئرئ بده، نه کو تو رابئ وئ مالئ خوئ بئ تو ههوجه ببهئ بکهنه خئر قئيجا پشتئ هنگئ خئر ب ته وعيالئ ته بچن.. ئهف خئرا ب قئى رهنگئ بت، خئر نينه، پئغه مبهر -سلاف لئ بن- د گؤتهکا خو دا دبئزت: ﴿أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ - أَوْ خَيْرُ الصَّدَقَةِ - عَنْ ظَهْرِ غَيْي﴾^(۱) يهعئى: باشرين يان ب خئرترين خئر ئهوه يا مرؤف ددهت وئو يئ بئ منهت بت، ههوجهببئ پئ نهبت.

ويشتئ ديار کرنا حوکمئ قه خوارئ و قومارئ ودانا خئران، ئايهتئ گؤت: ﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿١٠٠﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ يهعئى: ب قئى رهنگئ ئاشکهره خودئ ئايهت وئ حکامئ شربعهتئ بو ههوه ديار دکهت؛ دا بهلکئ هوبن هزرئن خو د وئ تشتئ دا بکهن يئ مفايئ دنبا وئاخرهتا ههوه تئدا ههئ.

پاشئ ئايهتئ پسيارهکا دئ ژ پسيارئن سهحايان د گهل بهرسقئ بو مه قه گوهاست، وگؤت: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْآيَاتِ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ﴾ وئهو پسيارا ئئتيمان ژ ته دکهن کانئ ژ لايئ خودانکرئ و مالئ وان قه ئهو چاوا سهردهدريئ د گهل وان بکهن؟ تو بئزه وان: چاکيا ههوه د گهل وان بو ههوه خئر، قئيجا ههردهم هوبن وئ بکهن يا بو وان چئتر، وئهگهر هوبن د هه مئ کاران دا تئکهلبئ د گهل وان بکهن، ئهو برايئن ههوه يئن دينينه، ودقئيت برا مهصلحهتا براي ل بهر چاڤ بدانت.

عهبدللاهئ کورئ عهبياسئ ئاشکهره دکهت کو ده مئ ئايهتا (۱۰)ئ ژ سوورتهتا (النساء) هاتيه خوارئ، ئهوا خودايئ مهزن گهفئ تئدا ب جههنه مئ ل وان کهسان دکهت يئن مالئ ئئتيمي ب زؤردارئ دخون، سهحايان زئده خو ژ مالئ ئئتيمان دا پاش، وئهقه بو ئهگهره هندئ ئهو تئکهلبيا وان نهکهن، ژ ترسئن هندئ دا جارهکئ ئهو تشتهکئ وان بخون يان

(۱) موسلم قئى حهديسئ قه دگوهئزت.

څه خون، څيځا بچنه جهنه مې، هه تا ده مې وان خوارنه کي بؤ ټيټيمه کي لينا با، وتشته ک ژ بهر مابا، که سې ټهو خوارن نه د خوار، د ترسيان بؤ وان گونه ه بت. . ودويمه هېي مهسه له ل بهر وان ناسې بوو، ټينا وان مهسه لا خو بره نک پيغه مبهري -سلاڅ لي بن-، وئاگهداريا وي کر کو د مهسه لا ټيټيمان دا ټهو يين که فتينه حاله کي نه خوڅ! وټهو نزانن چاوا ټيډي سه ره ده ريي د گهل وان بکه ن، هنگي ټه ټا يه ته هاته خوارئ..

خودئ گوت: ټه گهر هوين ټيکه ليا وان بکه ن، ب ټنيه تا گه هاندنا باشي وقه نجبي بؤ وان، و ژ بهر څي ټيکه ليا هنده ک جارن هوين مه جوور بين هنده کي ژ مالي وان بخون ژي، ټه ټه چيتره ژ هندی هوين پشت بده نه وان، و ټيکه ليا وان نه کهن، ژ ترسين هندی دا کو هوين هنده کي ژ مالي وان بخون، ټهو زيانا نه فسي وجفا کي يا ب پشتدان ونه ټيکه ليا د گهل وان دگه هته وان، پتره ژ وي زيانئ يا دگه هته وان، ټه گهر جاره کي تشته کي وان بخون..

به لي څيځا دا هنده ک که سين خودان نه فسین لاواز څي ټيکه ليا بؤ خو نه که نه هيجه ت کو مالي وان پي بخون، و ل سهر حسيا وان بڅين، ټا يه تي گوت: ﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُنْفِسِدَ مِنَ الْمَصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَأَعْنَتَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ خودئ هر ټيک ژ هه وه باش دنياست، وټهو وي دنياست يي مالي ټيټيمان پويچ دکه ت، ووي ژي يي چاڅي خو دده تي. وټه گهر خودئ څيا با دا زه حمه تي بؤ هه وه چيکه ت، وټهو دا ل سهر هه وه حه رام که ت کو ټيک جار هوين ټيکه لي مالي ټيټيمان بين.. هندی خودييه د ملکي خو دا يي زاله، وټهو د ريفه برنا چيکريان ودانانا شريعه تي دا يي کارينه جهه.

و د څي ټا يه تي دا هشييارکونه بؤ وان که سان هه يه يين چاڅديريي ل ټيټيمان ومالي وان دکهن، کو ټهو ل خو ده شيار بن، وهزر نه کهن ټيټيم ژ بهر زاروکيني ولاوازي خو نه شيت حسيا مالي خو د گهل وان بکه ت، يان پيغه ناييت حه قې خو ژ وان بستينت، وبلا ټهو باش بزنانن کو خودايه کي زال وکارينه جه- د سهر وان دا هه يه، ټهو ب ټنيه ت وکاري وان يي ناگهداره، وټهو دئ حسبيي د گهل وان که ت..

﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنَ ۚ وَلَا أُمَّةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا تُؤْمِنُ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا ۚ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ و د څي ټا يه تي

دا بهحسی مهسهلهکا گریدای ب ژنئینان وشوبکرئی قه هاتهکرن، کو ئیک ژ وان مهسهلانه بین کارتیکنهکا مهزن ل سهر ژیان وپاشهپرؤژا مرؤقی قه ههیی.. وهندهک زانایین تهفسیری دبیژن: ئەگهرا هاتنه خوارا قئی ئایهتی صهحاییهکی پیغهمبهری بوو دگوتنی: (مهشهدی غهنهوی) بهری ئەو موسلمان بیت وی ههز ژ کچهکا کافر دکر ناقتی وی (عناق) بوو، وپشتی ئەو موسلمان بووی، و ژ مهکههتی بهر ب مهدینی قه مشهختبووی، جارکئی پیغهمبهری -سلاف لی بن- ئەو ب کارهکی هنارته مهکههتی، ووهسا چیبوو وی ئەو کچک دیت، کچکی خۆ ب نک قه لیدا، وی گوتنی: ئیسلامی بهندک د ناچهرا من وته دا یی بری.. وی گوتنی: ئەز دئی شوی ب ته کهم، مهشهدی گوتنی: حهتا ئەز پسپارا پیغهمبهری -سلاف لی بن- نهکهم، ئەز قی تشتی ناکهم، وپشتی ئەو زقریه مهدینی، وی پسپارا قئی چهندی ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- کری، ئەف ئایهته هاته خوارئ.. مهعنا: ئەف ئایهته ژی بهرسقا ئیک ژ پسپارین صهحاییان بوو، ههر چهنده ل دهسپیتکا ئایهتی ئیشارهت بوو پسپاری نههاتیبه دان ژی.

د قئی ئایهتی دا خودایی مهزن گوت: هوبن ژنکین موشرک وبوتپهرتس بوو خۆ نهئینن، ووان ماره نهکهن، حهتا ئەو باوهریی بینن وبینه د ئیسلامی دا.. وهوبن بزائن کو ژنهکا بهنی بت، یا بی مال وبنه مال، ویا خودان باوهر، ژ ژنکهکا بوتپهرتس چیتره، ئەگه خۆ ئەوا بوتپهرتس یا ئازاد بت، ویا ب دلئ ههوه ژی بت.

وئشه مه ل خالهکا گرنگ هشیار دکهت، گهلهک جارن دهمی زهلامهکی دقیت ژنهکی بوو خۆ بینت، بهری وی دمینه ل مهسهلهکی یا ژ وی قه ئەو گهلهک یا گرنکه، وئهو ب خۆ ئەگه مرؤف ههرا خۆ تیدا بکهت دئی بینت یا وهسا نینه.. بهری وی دمینه ل خۆشپیرنا سهرفه سهرفه، چ ئەو خۆشپیرن ب جوانیا ژنی یا حسسی بت، چ ب مالداری وزهنگینیا وی بت، چ ب حسهه و نهسهه و مال مهزنییا وی بت، وئهو ژ بیرا خۆ دبهت کو ئەف جوانیا هه وهکی وی گولا گهشه یا دهمهکی کورت دمینه، پاشی دچرمست ونه بین تیدا دمینه، نه رهنگ وروی! وتشتی ژنی دمینه ب تنی ئەو (قیهه و بهایین ئەخلاقینه) یین بهردهوامیی ددهنه ژینا وان د گهل ئیک. وههر جارکا وی -ل دهمی هلیژارتنا وی ژنی یا کو دئی بته پشکدارا ژینا وی- چو بها نهدا قان (قیهه مین ئەخلاقی) دهمهکی درتیر پیغه ناچت، پهرده

ژ سهر چاقین وی دئ نیتته هلدان، وئو راستیه کا دی دئ بینت یا وی بهری هنگی ناگههی ژئ نههی، وهنگی بهس پهشیمانی دئ مینته د دهستین وی دا.

ژنه ب دورستی مهزنا مالی، یا چاقدیریی وشقانیی ل عیالی دکهت، وئوه شوین تبلیین وی ل سهر نهفسیهتا زارۆکان دمینت، وکارتیکرنا وی د پهروهردهکرنا وان دا بهری ژ خو ددهت، وگهلهک زهلام ژ بهر (ئیعبابا) وان ب جوانیا ژنی قی تشتی ژ بیرا خو دبهن، وکنگی ئهو دئیتته بیرا وان؟ دهمی خرابه ئهجامی ئهخلاقی ژنکا خو وبنهمالا وی د رفشار وتهصهرووفاتین عیالی خو دا دبینت، پشتی گولا جوانیا دهیکا وان چرمسی، وئیدی ئهو بین ژ خو نهدهای یا بهری هنگی وی ژئ سهح دکر.. وهنگی کوفانداری چو فایدهی ناگههینته وی!

نایهت ههر ژ دهسپیکئی مه ل قی ئهجامی خراب هشیار دکهت، ودبیزته مه: تشتی ژ ههمیان گرنکتر بی کو دقیت ل نک وی ژنکی ههبت ئهوا هوین بو ههقزینیا خو هل دبیزتر ئهوه وی باوهریهکا دورست ههبت، ئهو خودان عهقیده بت؛ چونکی عهقیده ئهگهر خو فهقیری ونهبوونا حهسهب ونهسهبان ژئ د گهل دا بت، چیتره ژ وی جوانی وزهنگینی ومال مهزینی یا بی دینی د گهل دا بت..

ونایهت قی مهسهلا گرنک نه ب تنی ددانته بهر سنگی زهلامی، بهلکی ئهو وی ددانته بهر سنگی ژنی ب خو ژئ، بهلکی ژن هیشتا ژ زهلامی ژئ پتر دقیت ل قی چهندی یا هشیار بت؛ چونکی ئهو ژ وی پتر ب (مهظاهران) دئیتته خاپاندن، نایهتی گوت: وهوین ژنکین خو نهدهنه بوتپهریسان هتا ئهو باوهریی دئینن. وبنهیهکی خودان باوهر د گهل فهقیریا خو، ژ بوتپهریسهکی چیتره، ئهگهر خو ئهو بوتپهریس بی ب دلی ههوه ژئ بت.

وتشتی بهرچا د نایهتی دا ئهوه دهمی نایهتی بهحسی هلبزارتنا زهلامی بو ژنی کری گوت: ﴿ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِيْنَ ﴾ یهعنی: هوین ژنکین موشرک ماره نهکهن.. ودهمی بهحسی هلبزارتنا ژنکی بو زهلامی کری نه گوت: هوین شوی ب زهلامین موشرک نهکهن، بهلکی گوت: ﴿ وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِيْنَ ﴾ یهعنی: گهلی زهلامان، هوین ژنکین خو نهدهنه زهلامین موشرک.. وئهفه هندی دگههینت کو ژن دهمی شوی دکهت چی نابت بیی (وهلیی خو) کو دقیت زهلام بت، بریاری بدهت، وبیژت: مانئ ئهفه ژيانا منه، وئهزا ب کهیفا خومه!

بۆچی؟ چونکی ژن پتر جاران ب تنی (عاطفا) خو د قان پهنگه مهسهلان دا ب کاردئینت، ومقیاسی عاطفه ب تنی د قان مهسهلان دا خودانی تی دبهت، چونکی هندهک مهسهلین دی هه نه مقیاسی عقلی پی دثیت. هه چهنده دثیت ژ بیر نهکهن ژی کو ئیسلامی پی نه دایه وهلیی ژنکی نهو بیی رازیبوونا وی وی بدهته شوی، ومروقهکی وی پی خوش نهبت ب تهعدایی بینت بکته د ژيانا وی دا، فی چهندی ژی ئاتافین مهزن ب دویف دا دئین!

وپشتی ئایه تی حوکمی خو دای، کو چی نابت بو زهلامی خودان باوهر، وژنا خودان باوهر ژی، نهو ژنهکا موشرک یان میرهکی موشرک بکهنه ههقرین بو خو، و د ژینا خو دا شریکاتیی د گهل بکهن، هندهک ژ وی نهگه و حکمهتا د پشت فی حوکمی را بو مه ئاشکهرا کر وگوت: ﴿أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْإِسْلَامِ وَالْمَغْفِرَةُ بِإِذْنِهِ﴾ نهوین هه، کو ژن ومیترین موشرک وبوتیه ریسن، بو ئاگری گازی دکهن، بهعنی: ل وی ریکی دچن وبهری خه لکی ژی ددهنه وی ریکی یا سهری دکیشته جههنه می، وخودی نهوی خودان باوهر ل سهه ریکا وی دچن، بو بههشتی وژیرنا گونههان گازی دکهت. ئیجا هوین -گهلی خودان باوهران- ده می ب پهنگه کی وهسا تیکه لیا موشرکان بکهن کو هوین ئیک ژ وان هلبترین بیته شریکی ژيانا ههوه، هوین پی خه طه رهکا دژوار بو خو هل دبترین، ژ بهر دو نه گهران:

- چه ژیکرن وهه قالینیا ههوه یا نئیزیک بو وان دی بهری ههوه دهته هندی هوین هندهک جارن، یان گه لهک جارن، دویکه فتنا هه وایی وان بکهن، و ل سهه ریکا وان بچن، نهوا بهری خودانی ددهته ئاگری.

- ههه وهسا ده می هوین ب هندی رازی دبن کو نهو ب سهه ردهری وپهروه رده کرنا عه یالی ههوه رابین، ل سهه ر بناخه یی بی دینیا خو، نهو هوین بین رازی دبن کو عه یالی خو بها قینه هیلاکی، ووان ته سلیمی هندهک که سین وهسا بکهن نهو هندهک گازی که رین ریکا جههنه می ژ وان چی بکهن.

﴿وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ وخودی ئایهت وه حکامین خو بو مروقان ئاشکهرا دکهت؛ دا نهو بیرا خو پی بیننه فه، ووجه کی بو خو ژی بگرن. وده می ئایهت دبیرت: دا نهو بیرا خو لی بیننه فه. ههه وه کی دثیت بیژته مه: نهفه مهسه له که هوین ب خو ژی دزانن، بهلی ژ بهر هندهک نه گهران ههوه نهو ژ بیرا خو بریه، لهو هه ما خودی

دقیقت بیرا ههوه لی بینته شه. . وئو ب خو وه سایه، گهلهک تشته کی غه ربیه تو بچی نه یاره کی خو بینی بدانیه مالا خو، و مال وعه یالی خو ته سلیمی وی بکه ی، ونه بینی و شه شار تیبین خو بده یه تی، و بچی پشت راست پالده ی!

- ئیک هه یه تی چندی نه زانت؟

- پا بوچی هوبن ژ بیرا خو دهن؟!

و ب هلکه فتنا به حسکرنا ژ ژنی و ژنننن و شو بکرنی، ئایه تا د دویش دا به حسنی مه سه له کا په یوه ندی ب ژنی و تیکه لیا وی فه کر، وئو ئایه ته ژنی وه کی ژ ده سپیکا وی دیار دبت، به رسفدانه ل سهر پسپاره کا صه حابیان:

ژ نه نه سی کوری مالکی دئیه شه گوه استن، دبیزت: ل نک جو هیان ده می ژن دکه فته بینقیژی، وان خوارن د گهل وی نه دخوار، و د گهل وی نه دمانه د خانیه کی شه، ئینا صه حابیان پسپار ژ پیغه مبه ری -سلاف لی بن- کر، کانی ئو چ بکه ن؟ هنگی ئه ف ئایه ته هاته خواری: ﴿وَسَأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَرُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ (١) یه عنی: هه چیا هه وه دقیقت هوبن بکه ن، چوونا نشینی تی نه بت. وگاڤا ئه ف چه نده گه هشتیه جو هیان وان گو ت: ئه ف مرو شه تشته کی ناهیلت ئه گهر موخاله فا مه تیدا نه که ت!

و د مه سه لا سه ره ده ریا د گهل ژنی دا، ل وی ده می ئو دکه فته د بینقیژیان دا، ده می شریعه تی ئیسلامی هاتی، دو بوچوونین هه فدر هه بوون:

- هنده کان، کو جو هی بوون، هزر ذکر ژن د شی ده می دا پیس دبت، لهو دقیقت زه لام ب ئیکجاری خو ژنی بده ته پاش، د گهل وی نه مینته د مه زله کی شه، وئو زادی ئو دلینت ژنی نه خوت، هه تا ئو پاقر دبت.

(١) موسلم فی حه دیسی شه دگو هیزت.

- وهندهکین دی، کو فهله بوون، هزر ذکر چو جوداهی د ناڅبهرا څی دهمی ودهمی پاقژیی دا نینه، لهو سهردههرا وان د گهل ژنی ل څی دهمی ژی وهکی دهمی دی بوو، ووان خو ژ تشتهکی نه ددا پاش.

شریعتی ئیسلامی نهوی ههردهم ب ناڅجی وههشهنگیا خو دئیتته نیاسین، ریکهکا تایهت، یا ناڅجی د ناڅبهرا ههردو بوچوونین بوری دا، دانا، نایهتی گوت: نهی موحه ممد، ههڅالین ته پسیرا بیتنڅیژیا ژنی ژ ته دکهن، کانی نهو چیه؟ وسهردههرا وان د گهل ژنی ل وی دهمی دڅیت یا چاوا بت؟

ویهری نایهت ب دورستی بهرسفا وی پسیرای بدت یا وان کری، وحهتا نهو زهنا مه بو وی حوکمی بهرههف بکته، یی کو دئ نیتهدان، نایهتی راستیهکا په یوهندی ب لهشی ژنی څه هه ی بو مه ناشکهرا کر، گوت: ﴿قُلْ هُوَ اَدَى﴾ یهعنی: نهی موحه ممد تو د بهرسفا پسیرا وان دا بیژه: نهو (نهزیهته) وئزیهت نهو تشته یی نیشانی پهیدا دکته، وئیشان د څان رهنگه بابتهان دا ژ نیشان پهیدا دبت، یهعنی: ههروهکی نایهتی دڅیت بیژت: نهف حالهتی هوبن د سهر ژنی دا دئیت، ههرو چنده نهو تشتهکی سورشتیه خودی ل سهر ههروایی وکچین وی نفیسیه، بهلی نهو د حقیقهتا خو دا (حالهتهکی نستثنائی) یه ژن تی دبورت، وئو نهجامی کربارهکا کیمیاوی یا فهره وی بو وی کاری بهرههف دکته یی خودی نهو بو دای کو بوونا زاروکانه.. وجودا ژ وی خوینی یا ژ گههین لهشی دهر دکهفت، نهف خوبه یا تژیه ژ هندهک ماددین دی یین ب زبان، تشتی دپته نهگهرا هندوی نهو بیته باشتین جه- بو ژین وزیده بوونا میکرووبان، وی نهڅیت بیژین میکرووب باشتین نامیرهته بو څه گوهاستنا گهلهک رهنگین نیشان، لهو خو خلاسکرن ودریخستنا څی خوینی تشتهکی فهره بو لهشی، دا ساخله میا وی بیته پاراستن، وپشتی ناشکهرا کرنا څی راستیی ب نیک په یفا ب تنی، نایهتی حوکمی خو د مهسهلی دا دا وگوت: ﴿فَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ﴾ یهعنی: څیجا مادهم مهسهله ب څی رهنگیه، هوبن ل څی دهمی خو ژ زککان بدهنه پاش، وخو نیزیکی وی جهی نهکهن یی نیشان ژی بگههته ههوه، ههتا کو ژقانی وان ب دویماهی دئیت، وئو پاقژ دبن.

ومەخسەدا ب (ئعتزالا) ژنكان ل ڧيىرى، ئەو ئعتزال نىنە يا جوھيان دكر، دەمى وان ئەو دكرنە د مەزلەكا جودا ڧە، وخۆ شوين دەستى وان ژى نەدخوار.. نە! بەلكى مەخسەد پى چوونا نڧىنى (پەيوەندىا جنسى) ب تىنيىه؛ چونكى ئەو دبتە ئەگەرا پەيداكرنا ئيشان بۆ ژنكى زەلامى ژى، ژ بەر ڧى چەندى ئايەتى د دويڧ دا گۆت: ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ يەعنى: ئەگەر ژفانى وان ب دويماهى ھات، ووان خۆ پاقر كر ھوين ژ وى جھى وەرنى پى خودى ئەمر پى ل ھەوە كرى، كو ئەو جھە پى زارۆك لى چى دبن، وەكى د ئايەتا بىت دا دى ئاشكەرا بت.

وئەگەر ئەم ھزرا خۆ باش د ڧى ئايەتى دا بکەين، تىشتەكى ھوير دى بىنين.. ئايەت چ دىبىت؟ دىبىت: ﴿حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ..﴾ جارا ئىكى گۆت: (يطهرن) ومەعنا وى ئەگەر ب كوردى بىژين، ئەڧەيە: ھەتا ئەو پاقر دبن.. وپەيڧا دووى گۆت: (تطهرن) يەعنى: خۆ پاقر دكەن.. مەعنا ئايەتى جارەكا دى: ھوين نىزىكى وان نەبن ھەتا ئەو پاقر دبن، ڧىجا ئەگەر وان خۆ پاقر كر، بۆ ھەوە دورستە ھوين نىزىكى وان ببن! مەعنا: ئايەتى دورستيا پەيوەندىا د گەل وان ب شەرتى خۆپاقركرنى ڧە (كو خوشويشتنە) گرىدا.. لەو گەلەك زانا دىبىژن: ئەگەر ژن پاقر بوو، ھەتا خۆ نەشۆت چى نابت بۆ زەلامى وى خۆ نىزىك بکەت.

ووەكى عەدەتى قورئانى كو ھەر دەليشەيەكا ھەبت بۆ شىرەتكرنى ئستغلال دكەت، و ب ھلكەفتنا كرنا بەحسى خۆپاقركرنى، تەعقيبەك دا مەسەلى و ل دويماهيا ئايەتى گۆت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ ھندى خودىيە ھەز ژ وان بەنيان دكەت بىن گەلەك تۆبە دكەن، وئەو ھەز ژ وان ژى دكەت بىن خۆ پاقر دكەن. وکانى چاوا لەش ب ئاڧى دئىتە پاقركرن، ومروڧ ب خۆدويركرنا ژ تىتتىن پيس و ب ئىش خۆ پاقر دەيلىت، وەسا دل ب تويى پاقر دبت، وئەو ب خۆدويركرنا ژ گونەھ وكارىن خراب پاقر وېژوين دمىنت، و د ڧى ئايەتى دا خودايى مەزن ئەڧ ھەردو رەنگىن پاقرىي (پاقرىيا مەعنەوى ويا حسى) كۆمكرن، و ب رەنگەكى نە پى ئىكسەر فەرمان ب وان ھەردووان ل مە كر.

ويشتى دياركرنا ڧى حوكمى، وھەر نىزىك ژ بابەتى وى پەيوەندىيى يا زەلامى وژنى دگەھىنتە ئىك، ئايەتى بەحس ژ مەسەلەكا دى كر، يا كو دان وستاندن د ناڧبەرا جوھى وموسلمانان دا ل دۆر ھاتىەكرن، ئايەتا (۲۲۳) پى گۆت:

﴿ نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأْتُوا حَرَّتْكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ وَأَتَقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلْقَوَةٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ ﴿٢١٧﴾
 به عني: ژنين ههوه جهی چاندنینه بو ههوه، خودی هوبن بو ئیک ودو حلال کرینه؛ دا ب ئانههیا خودی دووندهها ههوه ژیک شین بیت، قیجا مادهم مهسهله یا ب فی پهنگیه هوبن ژ جهی چاندنی وچاوا ههوه بقیته وهسا وهرنی.. مهعنا مهسهله یا وهسا نینه وهکی جوھی دبیزن، دهمی وان دگوته خه لکی مه دینی ژ موسلمانان: هه جار هکا زه لام ژ پاشیی قه وهجا خو بقیه تینت، نهو زاروکی چی دت دی بی ویر بت! نایه تی ره ددا وان کر وگوت: چاوا زه لامی بقیته وچا خو بقیه تینت دورسته، به لی ب شهرته کی، هاتن ل وی جهی بت بی خودی حلال کری کو جهی (توقچینی) یه، و بهری خو بدنی نایه تی چند په یقه کا ب نه ده ب کارئینا.

پاشی نایه تی گوت: هوبن کاره کی چاک بو خو پیشکیش بکن، بهری خو بو خو بهنیرن، هه کاره کی هوبن بزنان مفایی ناخره تا ههوه تیدا هه یه، هوبن وی بکن، و ژ خودی بترسن وته قوایا وی بکن، وهوبن بزنان کول رۆژا قیامه تی هوبن بو حسیی دی چنه نک وی، وهوبن بهرانبهر وی دی راوهستن، ونهو دی سهرا کاری ههوه ل دنیا بی کری جزایی ههوه دهته ههوه.. قیجا تو -ه ی موحه ممه د- مزگینی ب به حه شتی وتشتی خوش بده خودان باوهران.

و پستی فان نایه تان هندهک لایین وی په یوه ندی بو مه دیار کرین یین ژن ومیران دگه هینته ئیک، د نایه تین بین دا هندهک مهسه لین په یوه ندی ب خیزانی قه ههین، ژن ومیران، وعه یالی.. بو مه ئاشکه راکرن.

وَلَا تَطْعَمُوا اللَّهَ عَرَضَةً لِّأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ عَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢١٩﴾ لِلَّذِينَ يُؤُولُونَ مِنْ نَسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُ فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢٠﴾ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢١﴾ وَالْمَطْلَقَتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ

مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٣٨﴾ أَلطَّلَقَ مَرَّتَانِ
فَامْسَاكِ بِالْمَعْرُوفِ أَوْ تَسْرِيحٍ بِحَسَنٍ وَلَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا
أَلَّا أَنْ يَخْفَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا
أَفْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ
﴿٢٣٩﴾ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
﴿٢٤٠﴾ وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِنَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ
اللَّهِ هُزُوعًا وَأَذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ
وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٤١﴾ وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا
تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ
مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَُمْ أَكْرَمٌ لَكُمْ وَأَطْهَرٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ
﴿٢٤٢﴾

و د دهر حقا هاتنه خوارا نايه تا نيكي دا ژ شي پارچه يي كو د بته نايه تا (٢٢٤) بي
ته فسيرزان ديترن: نهو د دهر حقا عهبدللاهي كوري رهواهي دا هاتبوو خوارى، ده مي زاقايي
وى به شيرى كوري نوعمانى ژنكا خو (خويشكا عهبدللاهي) بهرداي، پاشى په شيمان بووى،
وقباي لى بزفرتشه، ئينا عهبدللاهي سويند خوار نهو د گهل وى نه تاخفت، ووان پييك
نه ئينت، هنگي نهف نايه ته هاته خوارى.. خودايي مهزن گوت: ﴿ وَلَا تَطَّعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً
لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ ﴿٢٤١﴾ يه عنى: هوين
سويندا خو ب خودى نه كه نه په رزان د ناقبه را خو وكرنا خيرى دا، ومروقاينى ته قوايى
وقه نجيا د ناقبه را مروقان دا، هيجه تا خو ب كه نه نهو كو هه وه سويندا خوارى شى كارى
نه كه نه، قيجا هوين وى نه كه نه، وخودى گوه ل گوتنين هه وه هه يه، نهو دزانت كانى هوين
بوچى سويند دخون، ونهو ب سهر بهرى هه وه يى زانايه، دزانت نيه تا هه وه ب وى سويندى
چيه، باشيه يان خرابيه.

مه‌عنا: ئايهت مه ژ هندی ددهته پاش کو ئەم سویندا خو بکهینه په‌رده د ناڅبهرا خو وئیک ژ سی تشتان دا: قه‌نجیی، وته‌قوایی، وچاکیا د ناڅبهرا خه‌لکی دا.. نه‌بیتن: مه سویندا خواری ئیک ژ څان هه‌ر سی کاران نه‌که‌ین، پا نه‌گه‌ر ئیکی سویند خواری چ بکهته؟ پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- د هه‌دیه‌کا خو دا به‌رسقی ددهته، ودبیتت: ﴿مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَىٰ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَلْيَأْمُرْ بِالْإِخْرَاقِ وَلَا يُكْفَرْ عَنْ يَمِينِهِ﴾^(۱) یه‌عنی: هه‌چی سویند ل سه‌ر تشته‌کی خواری، پاشی تشته‌کی باشتر ژئ دیت، بلا ئەو یی باشتر بکهته، وکفاره‌تا سویندا خو بدهته.

و ب هله‌کفته‌نا کرنا به‌حسی سویندی، ئايه‌تا د دويف دا مه‌سه‌لا سویندی پتر بو مه ئاشکه‌را کر؛ دا ئەم بزانیان کانئ ئەو کبیر سوینده یا مرۆڤ گونه‌هکار دبت نه‌گه‌ر ئەو شکاند و ب جه‌ نه‌ئینا، وگوت: ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِیْ أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَاللَّهُ عَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ وئەف ئايه‌ته هندی دگه‌هینت کو خودی یی ب ره‌حه‌م د گه‌ل به‌نیین خو، وئەوی نه‌قیبت باری وان گران بکهته، له‌و هه‌ر جاره‌کا ئیک ژ وان سوینده‌ک خواری نه‌گه‌ر یا سه‌رده‌ف ژئ بت، ئەو ل سه‌ر وان نانقیست ووان پی ناگرت. ئايه‌تی گوت: خودی سه‌را سویندین هه‌وه‌ یین نه‌ ژ دل و سه‌رده‌ف هه‌وه‌ جزا ناده‌ت، به‌لکی ئەو دئ هه‌وه‌ سه‌را وئ سویندی جزا ددهته یا ژ دل بت، وه‌وین لی دمجد بن.

وسویندا نه‌ ژ دل، ئەوا ب عه‌ره‌بی دبیتنئ: (لغو الیمین) ئەوه‌ یا مرۆقی چو مه‌خسه‌د پی نه‌بن، وپی وی بیته سه‌ر ئەزمانئ وی، وه‌کی گه‌له‌ک جارن مرۆڤ د ئاخفتنا خو دا دبیتت: نه‌ ب خودی، به‌لی ب خودی.. وه‌تد. ئەقی سویندی چو کفاره‌ت بو نینن، و خودی پی ل مرۆقی ناگرت، ووه‌کی قئ سویندیه‌ ئەوا مرۆڤ هزر دکر وه‌سایه‌ وده‌رکه‌فت نه‌ وه‌سا.. وئەو سویندا نه‌ ب خودی ژئ بت یا بی قه‌سد ژ ده‌قی مرۆقی ده‌رکه‌فت، ئەقان ژئ چو گونه‌ه‌ل سه‌ر مرۆقی نینه، هه‌ر چه‌نده‌ دقیت مرۆڤ یی ل ئەزمانئ خو هشیار بت ژئ، به‌لی خودی -ژ ره‌حما خو ب به‌نیان- به‌رفه‌هی ئیخسته‌ مه‌سه‌لی؛ دا باری وان گران نه‌بت.

و د گه‌ل هندی ژئ خودی گونه‌ها وی که‌سی ژئ دبه‌ت یی تویه بکهته، نه‌گه‌ر گونه‌ها وی چه‌ندا مه‌زن ژئ بت؛ چونکی خودی یی غه‌فووره، وئەو یی ئارامه‌ د گه‌ل وی یی بی

(۱) موسلم قئ هه‌دیه‌سی ژ ئەبوو هوره‌یره‌ی قه‌دگوه‌یتت.

نه مریا وی دکهت، له زئی د جزادانا وی دا ناکهت؛ چونکی نهو یی حه لیمه. وهندهک سویندین تاییهت هه نه شولا وان شوله؛ چونکی ل سهر هندهک مهسه لین گرنک وحه سساس دئینه خوارن، ئیک ژ وان سویندان سویندا زهلامیه کو نیزیکی ژنکا خو نهبت، وهک رهنگه کی عقوبه دانئ بو وی، ونه شه تشتهک بوو د جاهلییه تی دا ل نک عه ره بان هه بوو، زهلامه کی ده می قیابا ژنکا خو بچه مینته بن دهستی خو، ووی بشکینت، ل سهر جهی پشتا خو ددایی، وحه تا نهو د قی برپارا خو دا سست نهبت، سویند دخوار نهو هنده ده می نیزیکی نهبت، و بهری نهو ده م ب دویماهی هاتبا جاره کا دی سویند دخوار بو ده مه کی دی، و ب قی رهنگی وی مافهک ژ مافین ژن ومیرینی لئ دخوار، وزهره دگه هاندی.. ژ عه بدللاهئ کورئ عه بپاسی دئیهته شه گوهاستن کو د جاهلییه تی دا هندهک جاران زهلامی سویند دخوار نهو ساله کی یان دووان پشت بدهته ژنکا خو.. گاڤا ئیسلام هاتی قیا قی ته عدا ییا ل ژنکی دئیهته کرن لادهت، لهو نهف نایه ته هاتنه خوارئ، خودئ گوت: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرِيصٌ فَانِ فَانٍ فَاِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ رَّحِيْمٌ﴾ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَاِنَّ اللَّهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۳۰﴾.

ئیسلامی دقیت وئ په یوه ندی یا د ناقبه را ژن ومیران دا هه ل سهر بناخه یه کی واقعی ناڤا بکهت، یی ریڅکه فته د گهل تبعه تی زهلامی ویی ژنی ژی، نه کول سهر بناخه یه کی (میثالی و خه یالی) یی کو شاعر د خهونین خو دا ناڤا دکهن، ونه ل سهر بناخه یه کی زوردار یی هندهک زهلامین دلره ق بو خو ددانن، بهلکی د ناڤ ژنکان دا هندهک هه بن، ژ بهر جوانیا خو یان ژ بهر هه نه گه ره کا دی یا ههبت، مه یلا زهلامی خو بو خو ئستغلال بکهت، ووی بشکینت دا بیخته بن دهستی خو! وهنگی چه کی ئیکانه یی زهلام پی دشیته وئ نهوه، نهو وئ پی بحه سینت کو نهو نه نهوه یی ب قی چه ندی بیته ئستغلال کرن وچه ماندن، قیجا بو ده مه کی خو ژئ بی منهت بکهت، پشت بده تی ل سهر جهی (طبعاً)!! بهلئ نهف ده مه چه ند بت؟ نایه تی نهو نه هیلا ب هیثیا وی شه، گوت: بو وان زهلامان، یین سویندئ دخون کو نهو نیزیکی ژنین خو نه بن، خوگرتنا چار هه یقان هه یه، به عنی: حه تا چار هه یقان ری دچتی، وگاڤا مهسه له گه هشته چار هه یقان، وکس ژ وان ژ برپارا خو نه هاته خوارئ، و ل دویت یی دی بهر نه دا، هنگی سوچهت چی نابت ب وی رهنگی بمینت!

تایهت دبیرت: بهری ئەف چار هه‌یقه ب دویماهی بێن، ئەگەر زه‌لام ل سویندا خو
لیقه‌بوو، خودی یی غه‌فوور وره‌حیمه.. یه‌عنی: چو ل سه‌ر وی ناچت، هه‌تا هندهک زانا
دبیرن: هنگی ئەو کفاره‌تا سویندا خو ژێ ناده‌ت. به‌لی پتیریا زانایان ل وی باوه‌رتنه کو هنگی
دقیقت ئەو کفاره‌تا سویندی بده‌ت، به‌لی ماده‌م ئەو لیقه‌بوو، ژ به‌ر لیقه‌بوونا وی خودی وی
گونه‌هی دی بو وی ژێ به‌ت یا وی سویند سه‌را خواری، کو نیزیکی ژنکی نه‌بت، و خودی
دلۆقانیی دی یی به‌ت.

و ئەگەر چار هه‌یف ب دویماهی هاتن، و ئەو لیقه نه‌بوو، ئەو دبه‌ به‌ردان (طه‌لاق)،
وژنا وی ب (طه‌لقه‌کی) ژ وی دچت، ئیکسه‌ر یان پشتی ژن ل نک حاکی داخوازا فی
چهن‌دی دکه‌ت؟ ئەف هه‌ردو گوته‌ ژ زانایان دئینه شه‌گوه‌استن، و د دویماهیایه‌تی دا هات:
هن‌دی خودییه‌ یی (سه‌میه‌) گوهد ل گوته‌ین وان هه‌یه، ویی (عه‌لیمه) دزانت کانی
مه‌خسه‌دین وان چنه، و ئەو جزایی هه‌ر ئیکی ل دویش مه‌خسه‌دا وی دی ده‌تی.

و چونکی به‌حسی به‌ردانی هاته‌کرن، تابه‌تا د دویش دا حوکه‌ک ژ وان (ئه‌حکامین
ته‌کلیفی) بو مه‌ ئاشکه‌را کر یین پشتی به‌ردانی دئین، کو (عه‌دین) وی ژنکینه یا دئینه
به‌ردان، تابه‌تی گوته‌:

﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ و هه‌ر چهن‌ده په‌یسا (ژنین به‌ردای)
ل سه‌ری تابه‌تی گشتی هاتیه‌ ژێ، به‌لی مه‌خسه‌د یی ل فیتری ئەو ب تابه‌تی ئەو ژنه یا بالغ
بت، و خودان ژفان بت، و ئەو بت یا بو زه‌لامی هاتیه شه‌گوه‌استن، یه‌عنی: زه‌لام چووبته نک،
و ئەو ب فی ره‌نگی نه‌بت، وه‌کی یا بچویک یان یان ب حه‌مله، حوکی وان یی جودایه
وه‌کی د هندهک تابه‌تین دی دا به‌حس ژێ هاتیه‌کرن.. خودی دبیرت: ئەو ژنین دئینه به‌ردان،
دقیقت سی ژفانان خو بگرن.. و تابه‌تی ل فیتری گوته‌: ﴿ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ یه‌عنی: سی ژفانان،
(قرء) ژ لای زمانی شه‌ پامانا ژفانی بینقیرتی ژێ دده‌ت، ویی پاقری ژێ، له‌و زانا
د ناچه‌را خو دا ب خیلاف چووینه، هندهک ژ وان دبیرن: (عه‌دین) فی ژنکی سی ده‌مین
بینقیرتیینه، و هندهک دبیرن: سی ده‌مین پاقریینه، و (عه‌ده) ئەو ده‌مه یی ژن دقیت تیدا خو
بگرت، و شوی ب چو زه‌لامین دی نه‌که‌ت، و ده‌می تابه‌ت دبیرت: ژنین به‌ردای سی ژفانان
خو دگرن، یه‌عنی: بلا خو بگرن.. ئەفه فه‌رمانه‌که خودی ب فی ره‌نگی ل وان دکه‌ت.

ودو نه گهرين سهره كي د پشت دانانا في دهمي (دهمي عددان) را هه نه، يا ئيكي: نهو دئ بته ده ليشه يهك بو ژن وميران كو نهو حسيني د گهل خو بكن، وباش هزرا خو د في كاري دا بكن يي وان ده ست پي كړي، كو بهردانه.. دا بهلكي په شيمان بين، و ل في بپارا خو ليته بين. نه گهرا دووي: دا باش ناشكهره بيت كاني في ژني تشتهك هه يه يان نه، چونكي نه گهر وي تشتهك هه بت (عددين) وي ژي دئ ئينه گوهارتن، وبهلكي زهلامي وي ژي -ژ بهر بچويكي خو- حسيه كا دي بكهت!

وبهلكي د ناف ژنكان دا ئيك هه بت، ژ بهر كهره فهبونا وي ژ زهلامي وي، وبهس دا بهلكي وان ژيك فقه تيت، مهسه لا حملې خو فشيرت، وزهلامي پي ناگهدار نه كهت، وچونكي نهغه مهسه له ژ تايبه تمه نديتن ژنيه، نهو ب تني پي دهسييت، شاهديا وي ل فيري بو وي دئته حسيكرن، خودي گوت: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِيهِ أَرْحَامَهُنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ يه عني: بو وان هلال نينه نهو وي تشتي خودي د مالچويكي وان دا چي كړي فشيرن.. ودبت مهسه د ب وي تشتي خودي چي كړي زاروك بت، ودبت مهسه لا بينقيزي بت، چونكي نهو ههردو هژمارا (عددان) دگوهزن، نايه تي گوت: نه گهر وان ب دورستي باوهري ب خودي وروژا دويمه يي هه بت، دقيت نهو في چهندي نه فشيرن.

وبهلكي ئيك بيژت: باوهري چ په يوه ندي ب في حوكمي شرعي فه هه يه هه تا نهو پينه بيته گريدان؟ و د بهر سفي دا دئ بيژن: هندي مهسه لا وي تشتيه يي د مالچويكي دا دئته نافراندن، تشتهكي فشارتبه، قانونا بهرچا ف نه شيت زه بت بكهت، تشتي دشيت زه بت بكهت ب تني باوهريه، لهو نايه تي ل فيري بپرا ژني ل باوهريا ب خودي وروژا دويمه يي ئينا فه.. وئف ناشكهره كونه بو هنديه دا نه كو ژني تشتهك هه بت ونه بيژت، پاشي بچت شوي ب ئيكي دي بكهت، وهنگي زاروكي وي بو زهلامه كي دي -نه كو بابي وي- بيته پالدان، وئفي چهندي خرابي بين مهزن تيدا هه نه.

وده مي ژنا بهرداي د عددان دا دقيت نهو بمينته ل مالا زهلامي خو؛ دا بهلكي نيزيكي وان ژ ئيك ودو بته نه گهرا زقرينا وي ل وي، چونكي هندي عدده خلاس نه بن، د بهردانا ئيكي ودووي دا، حقي زهلاميه وي بزقرينت، نايه ت ديژت: ﴿وَعَوْلَتُهُنَّ أَحَقُّ

وېشتی نایه تی عددین وی ژنی ناشکرا کرین یا کو دئیتته بهردان، وئیشارهت دای کو دورسته بو زهلامی نهو ژنی ل دهمی عددهی بزقرینت، د نایه تا دی دا بهحسی هژمارا وان بهردانان کر یین دورسته بو زهلامی ژنکا خو تیدا بزقرینت، چونکی ل نک عهه ربان د جاهلیه تی دا و ل دهسپیکا ئیسلامی ژی، بو زهلامی هه بوو هندی وی بقیته ژنکا خو بهردهت و بزقرینت، وقی چهندی زیانه کا مهزن دگهانده ژنکان، هتا جاره کی زهلامه کی گوته ژنکا خو: نه نهز ته دحهوینم، ونه نهز دهیلم تو خلاس بی! وی گوته: چاوا؟ گوته: نهزدی ته بهردهم، هتا نیزیکی بیت عددین ته خلاس بین، دی ته زقرینم، پاشی جاره کا دی دی ته بهردهم، وهوسا.. ئینا نهو ژنک هاته نک پیغه مبهری -سلاف لی بن- گازندهیا خو بو وی کر، هنگی نهف نایه ته هاته خواری:

﴿ اَلطَّلُقُ مَّرَّتَانِ قَامَسَاكَ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٍ بِاِحْسَنِ ﴾ یه عنی: نهو بهردانا زقراندن تیدا دورست بت، دو جارن، ئیک ل دویت ئیکیه.. وحوکی خودی نهوه پشته ههر بهردانه کی ژن ب چاکی بیته گرتن، یان ب قهنجی بیته بهردان.

وبهردان، نهوا د حهقیقه تا خو دا دبنه خرابکرن بو ماله کی، وفه کرن بو گریه کا موکم، حه لاله که خودی ههز ژنی ناکهت.. و بهلکی ئیک بیته: مادهم ههز ژنی ناکهت، پا چاوا بوچی حه لال کره؟ د بهرسقی دا دی بیترین: واقعی ژینا مروقان بنهجه- کره کو د هندهک حاله تان دا چاره سهریا ئیکانه بو گرفتاریین ژن ومیران نهوه ههر ئیک ژ وان بچته سهه ریکا خو، وطاً و بهندکیین خو ژ ناچیک بیننه دهه! وخو نهوین بهردان ل سهه خو حه رام کری ژی پشته هنگی زانی کو نهف کاره دژی واقعی ژینا مروقانه، لهو دویماهی مهجور بوون نهو حه لال کره فه، نه گهر خو ب هندهک ناچین دی ژی بت..

به لی چونکی بهردان فه کرنا گریکا زه واجیه، کو گریه کا موکمه ژن ومیران دگه هینته ئیک، فه کرن وه کی گریدانی یا ب ساناهی نه بوو، نهو ب په یقه کا ب تنی، یان ب جاره کا ب تنی چی نابت، دقیت دهلیقه بو زهلامی (نهوئ ب کاری بهردانی رادبت) بیته دان کو هزرتین خو بکهت، ویزانت کانی نهو بی چ دکهت، دا کهرهک، یان عیجزیه کا بهروهخت ئیکا هند ژ وی چی نهکته نهو وی مالی خراب بکهت یا وی ب خو ب دهستین خو ئافاکری، ئیسلامی هندهک ئاستهنگ ئیخستنه د ریکا بهردانی دا؛ دا نهو کاره کی ب ساناهی نهبت،

وئیک ژ وان ناستهنگان ئهو بوو بهردان نهکره ئیک جار، وبؤ زهلامی دورست کر د دو بهردانان دا ئهو ژنکا خو بزفرینتهفه (هندي ئهو د عددهی دا بت) ههر وهکی چو چی نهبووی، ژ بلی هندئ کو جارین وی ماف ههی ژنکی تیدا بهردهت کیم دبن، یان ههر نامینن..

وئهگهر زهلامی ژن بهردا، ولتفه نهبوو هتا مهسهله ب دویماهی هاتی، هندهک مهسهلین گریدای د ناچهرا وان دا دمینن، دقیت بینه چارهسهکرن، نایهتی گۆت: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾^(۱) یهعنی: گهلی زهلامان، بو ههوه دورست نینه تشتهکی ژ وی مالی ههوه دایه ژنکین خو هوبین ژئ بستینن، ومهخسهد ب مالی ل قییری ئهو (مههره) یی زهلامی دایه ژنی، ئهو مالی ژنکییه، وبؤ زهلامی چی ئهو وی مالی ژئ بستینت ب هیجهتا هندئ کو مانئ وی ئهو بهردا.. حالتهک تی نهبت، ئهو ژئ ههوه یی نایهتی ناشکهرا کری، دهمی گۆتی: وهسا نهبت کو ژن ومیر بترسن ئهو ب ئهکرکین ژن ومیرینیی رانهبن، یهعنی: ژنکی زهلامی خو نهقیت، وحز نهکته د گهل وی بزیت، قیجا ئهو بترست نهگهر ما د گهل وی ب دورستی ب حقی وی رانهبت، وئهفه بته نهگهرا هندئ زهلام تهعداییی لی بکهت، د قی حالتهی دا زهلامی حقی ههی هندهکی ژ وی مالی یی وی دایه ژنی ژئ وهرگرت، بهرانبهر هندئ کو ئهو وی بهردهت، و د کتیبین فقهی دا دبیزنه قی کاری: (الخلع).

عبداللاهئ کورئ عهباسی دبیزت: ژنکا ثابتئ کورئ قهیسی هاته نک پیغهمبهری -سلاف لی بن- وگۆتی: ئهی پیغهمبهری خودئ، من چو گازنده ژ ثابتئ کورئ قهیسی نینن نه ژ دینی وی ونه ژ ئهخلاقی وی، بهلی ئهز دترسم ئهز ب حقی وی رانهبم.. ئهفه چونکی وی ئهو نهدفیا، پیغهمبهری -سلاف لی بن- گۆتی: ﴿تو دئ بیستانی وی لی زفرینی؟﴾^(۱) ومهرئ وی ئهو بوو وی بیستانهک دابووی، وی گۆت: بهلی، ئینا پیغهمبهری -سلاف لی بن- گۆته ثابتی: ﴿بیستانی وهرگه، و ب بهردانهکی وی بهرده﴾^(۱).

(۱) بوخاری قی حهدیسی قهدهگوهیزت.

مه‌عنا: نه‌گهر به‌ردان داخوازا ژنكې بت، زه‌لامې حه‌ق هه‌يه، هنده‌ك مالى ژې وهرگرت، وه‌ك (فديه)، وناشكه‌رايه كو د مه‌سه‌لا نه‌هيتلانا زه‌واجې دا، نه‌گهر هم ژ لايې ماددى څه به‌رې خو بده‌ينې، يې زيان څې دكه‌څت زه‌لامه، چونكي نه‌وه مه‌صره‌فې ژنئينانې دده‌ت، له‌و ژ عه‌داله‌تې بوو نه‌و ماله‌كي ژ ژنكې وهرگرت، نه‌گهر به‌ردان سوېچ وداخوازا ژنې بت.

وتشتې به‌رچاڅ ل څيرې -د څې مه‌سه‌لې دا- نه‌وه نايه‌ت گوتنې ټيكسه‌ر ناراسته‌ي ژن وميران ناكه‌ت، به‌لكې وې ناراسته‌ي كو‌ما موسلمانان دكه‌ت، كارېده‌ستان ووان كه‌سان نه‌وېن د ناڅبه‌ينا ژن وميران دا دټين وډچن دا چاره‌يه‌كې يو گرتاريا وان بېينن، هه‌ر وه‌كي نه‌څه ټيشاره‌ته‌كه يو پيتڅيا هه‌بوونا هنده‌ك كه‌سپن خي‌رخواز د ناڅبه‌را وان دا بېن وېچن، ونه‌هيتلن مه‌سه‌له مه‌زن بېت، ژ خو نه‌گهر سوچه‌ت كه‌هشته هندی كو (خولع) چاره‌يا دويماهيې بت، نايه‌تې گوت: هنگي قه‌يدې ناكه‌ت ژن (خولعې) بكه‌ت.

وچونكي نايه‌تې په‌يقا (حدود الله) توخوبېين خودې، يو وې په‌يوه‌نديې وحه‌ق وحقووقان ب كارئينا بېن كو د ناڅبه‌را ژن وميران دا هه‌ين، ل دويماهيې زڅرې وناشكه‌را كر كو نه‌څ نه‌حكامه توخوبېين خودېنه، قورټان يو ژن وميران ناشكه‌را دكه‌ت، ودڅيت نه‌و پې لې نه‌دانن؛ چونكي هه‌چيې پې ل توخوبېين خودې بدانت نه‌و ژ زوردارانه، ژ وانه بېن زورداري ل خو كړي ده‌مې پشت دايه شريعه‌تې خودايې خو، وخو هيتزاي عه‌زابا وي كړي.

حه‌تا څيرې مه‌سه‌له يا گرتدايه ب به‌ردانا ټيكې و دووې څه، وه‌كي نايه‌تا بوړي گوتې: به‌ردان دو جاره.. نوكه نايه‌ت دې به‌حسې به‌ردانا سبې كه‌ت، وهنده‌ك نه‌حكامين وې ناشكه‌را كه‌ت: ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ وَجًا غَيْرَهُ﴾ يه‌عنى: نه‌گهر زه‌لامې يو جارا سبيې ژنكا خو به‌ردا، ټيدې نه‌و يو دورست نابت، وچې نابت نه‌و وې بزڅرېننه څه، هه‌تا ب شوېكرنه‌كا دورست نه‌و شوي ب زه‌لامه‌كې دې بكه‌ت.. وده‌مې نه‌م دبېترين: شوېكرنه‌كا دورست، مه‌خسه‌د نه‌وه په‌يوه‌نديا جنسي يا تمام د ناڅبه‌را وان دا چې بېت، نه كو نه‌و عه‌قدې گرتدن، وبيې تشته‌ك د ناڅبه‌را وان دا چې بېت، زه‌لام وې به‌رده‌ت، به‌س يو هندی دا نه‌و يو زه‌لامې وې يې ټيكې هلال بېت، نه‌څ ږه‌نگې شوېكرنې نه‌وې د كتبېين فقهې دا دبېترنې: (التحليل) هه‌لالكرن، يې هه‌رامه، ټيمام عه‌لى دبېترت: ﴿لَعَنَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُحَلَّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ ﴿١﴾ پیغه مبهری خودی - سلافت لی بن - له عنته ل وی کهسی کریه یی ژنکه کی بو زهلامی وی حلال بکهت، و ل وی زهلامی یی حلال کرن بو دئیته کرن.

ئه گهر زهلامه کی بو جارا سیی ژنکا خو بهردا، ئه فه بهردانه دبتنه ئه و یا فمهران دپیژنی: (البینونه الکبری) وئهو ل سهر وی حهرام دبت، قیجا ئه گهر هات وقی ژنکی پشتی عددین وی خلاس دبن، شوی ب زهلامه کی دی کر، ووی ب دلی خو، ئه و بهردا، نه ب ئیه تا هندی دا ئه و بو میری بهری دورست ببت، ئه گهر زهلامی دووی ئه و بهردا، یان مر، وعددین وی ژ زهلامی دووی خلاس بوون، هنگی ژ نوی چو گونه ه ل سهر ژنی و زهلامی وی یی ئیکی نینه ئه و ب ماره کرنه کا نوی لیک بزقرنه فه، ئه گهر هزرا وان ئه و بوو دئ شین وان ئه حکامان ب جه- ئینن یین خودی بو ژن و میران داناین.. وئه فه یه مهنا گوتنا خودی ده می دپیژت: ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ و جاره کا دی ئایه تی ل دویمه یی گوت: ئه ف ئه حکامه توخوبین خودی یین ده ستیشان کرینه، ئه و وان بو وی ملله تی ئاشکه را دکته یین توخوبین وی دزانن، و کاری پی دکهن؛ چونکی بهس ئه ون یین مفای ژنی دبینن.

و چونکی گه له ک جاران بهردان دبتنه ئه گهر پیدابوونا دلساری د ناقبه را ژن و میران دا، تشتی به لکی بهری هنده ک زهلامان بده ته هندی کو ئه و بی وژدانیی د گهل وی ژنکی بکهن یا دئیته بهردان، ئایه تا (۲۳۱) بی ب رهنگه کی ئاشکه را ئه و ژ گه هاندنا زیانی و ته عدا یی بو ژنکی دانه پاش، و گوت: ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا﴾.

ووه کی ئاشکه را گوتن ل قییری تاییه ت بو وان زهلامانه یین خودان ژن بن، وژنیین خو بهردن، ئایه ت وان ل هندی ئاگه هدار دکته و دده ته پاش کو ئیک ژ وان شریعه تی بهردانی بو خو بکه ته ریک زیانی یی بگه هینته ژنکی، خودی گوته وان: گه لی زهلامان، ئه گهر هه وه ژن

(۱) ئبن ماجه قی حه دیسی فه دگوهیژت.

بهردان، ونیزیک بوو عددین وان خلاس بین، هوبن نیک ژ دووان بکهن: یان ب قهنجی وان بزقربن، ب وئ نئیته تی کو هوبن ب دورستی ل دویف شریعتی وعورف وعده تان ب مافی وان رابن، وچو کیماسیان نه گهیننی، یان ژی وان بهیلن هتا عددین وان خلاس دبن، وئهو سهراست دبن، ووی ریکتی بو خو هل دبرترین یا وان دقیت.

وریکه کا دی ژی هیه، بهلکی نه فسا زهلامی، وئیانا وی بو تولقه کرنا ژ ژنکی بهری وی بده تی، ب سهرفه نه گهر تو سهح بکهیی دی هزر کهی نهو کاره کی باشه، بهلی د دل دا نئیته یا خرابه.. نهو ژی نهفه یه: ده می نیزیکه عددین ژنکی خلاس بین، زهلام وئ بزقربننه فه، نه کو دا ژبانه کا تازه سهر ژ نوی د گهل بیورینت، بهلکی ژ بهر هندی دا نهو وئ ره زیل بکهت، ونه خوشی بگهینتی، ده مکی بهیلت، پاشی بهرده ته فه؛ دا عددین وئ سهر ژ نوی دهست پی بکه نهفه! وئفه نئیته ته که یا د دل زهلامی دا بهلکی کهس پی نهحه سییت، لهو پشتی نایه تی زهلام ژ فی کاری داینه پاش، چ گوت؟

گوت: ههچی فی چهندی بکهت، نهوی زورداری ل خو کر کو خو هیژای جزادانی کر.. مهعنا: گهلی زهلامان، هوبن هزر نه کهن کو هوبن ب فی چهندی زبانی دگهیننه ژنکی، وتولا خو ژئی دستین، وچول سهر ههوه ناچت.. نه! هوبن ب فی کاری مهزترین زبانی دگهیننه خو ب خو؛ چونکی هوبن دبنه ژ وان زورداران یین بو خو یاری وترانه یان ب نایهت وشریعتین خودی دکهن، خودی ده می شریعت ته کی درست دکهن (وهکی بهردانی)، نارمانج ژئی نهوه سهروبه ری ژبنا ههوه پی بیته ریکخستن، وری ل بهر گرفتاریان بیته گرتن، نه بو هندی دا هوبن یاریان بو خو پی بکهن، ووی شریعتی بکه نه ریک بو گهاندنا زبانی بو وی کهسی کهرین ههوه ژئی فه دبن.

﴿ وَلَا تَتَّخِذُواْ ءَايَتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَاذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمَا اَنْزَلَ عَلَیْكُمْ مِّنَ الْكِتٰبِ وَاَلْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهٖء وَاتَّقُواْ اللّٰهَ وَاَعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِیْمٌ ﴿۱۳۰﴾ ﴾ هوبن نایهت وئ حکامین خودی بو خو نه کهنه یاری وترانه. وئهوا خودی بو ههوه ئینایه خواری ژ قورئان وسوننه تی هوبن ل بیرا خو بینن، وسهرا فان قهنجیین مهزن سوپاسیا وی بکهن، خودی بیرا ههوه ل فی چهندی دئینت، وههوه ژ نه گوهرداری دترسینت، فیجا هوبن ژ خودی بترسن، وبزانن هندی

خودتییه ب ههر تشته کی یی زانایه، چو ل بهر وی بهرزه نابت، وههر ئیک ژ ههوه کانئ هیزای چ جزایه ئه وی ده تی.

ژ هسه نی بهصری دئیه فه گوهاستن، دبیزت: ئه ئه ئایه ته د دهر حه قا وی که سی دا هاتیه یی ب یاری وترانه فه ژنکی بهر ده ت، یان بزقرینت. مهعنا: ئایه ت ژ لایه کی دی فه زه لامان ژ هندی دده ته پاش کو ئه یاری وترانه یان بو خو ب په یقین بهردانی و زقراندنی بکن، ووهک ریگرتن ل فی کاری خراب، شریعه تی بهردانا ب یاری وترانه فه، ههر وهسا زقراندن ژی، حسیب کریه کاره کی ب مجدی فه، هه دیسه ک د فی دهر باره یی دا هه یه، تیدا هاتیه: ﴿ثَلَاثٌ جِدُّهُنَّ جِدٌّ وَهَزُّهُنَّ جِدٌّ: النَّكَاحُ، وَالطَّلَاقُ، وَالرُّجْعَةُ﴾^(۱) سی تشته هه نه مجدیا وان مجدی، وترانه یا وان مجدی: ماره کرن، و بهردان، و زقراندن. مهعنا: ئیسلامی دقیت ژن ومیر ب چاقه کی بلند بهرئ خو بده نه زواجی، وههر تشته کی په یوهندی پیقه هه ی، ووی بو خو نه که نه جه ی یاری وترانه یان.

ئه گهر ئیسلامی ژ بهر چه ند ئه گهره کان کلیلا بهردانی کریته د دهستی زه لامی دا، ههر جاره کا وی قیا ئه وی ژنکی بهر ده ت، گا فا وی ژن بهردا (بهردانا ئیک کی و دووی)، و عددین وی خلاس بوون بهر زه لام وی بزقرینت، هنگی مهسه له دکه فته د دهستی ژنکی دا، یا وی دقیت ئه وی ب جه دقیت.. چاوا؟

ئایه ت دبیزت: ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ و ل فیری گوتن نه بو وان زه لامان ب تنییه یین ژنکین خو بهر ده ت، بهلکی ئه وی بو وهلی و سهر کارین ژنکی ژیه، چونکی وان ژی په یوهندی ب مهسه لی فه هه یه، و د ئه گهر هاتنه خوارا فی ئایه تی دا هاتیه کو مهعقه لی کوری یه ساری خویشکه ک هه بو، زه لامی وی ئه وی بهردا، و نه زقراند هه تا عددین وی خلاس بوون، پشتی هنگی ژ نوی ئه هات و قیا جاره کا دی وی ژنکی بو خو بخوازت، ئینا مهعقه لی گوتنه زه لامی: من قه درئ ته گرت و ئه وی دا ته، تو رابووی ته ئه وی بهردا، نوکه ژ نوی تو دئی و ته دقیت وی بخوازیه فه؟ ب خودی قه ت ئه وی ل ته نازقرته فه.. ووهسا دیار بوو کو ژنکی دقیا لی بزقرته فه،

(۱) ئه بو داوود و ئبن ماجه فی هه دیسی ژ ئه بو هوره بردی فه دگوهیزن.

چونکی ئەو زەلامەکی بێ کیماسی بوو، هنگی ئەف ئایەتە هاتە خواری، خودی گۆت: ئەگەر هەوە جارا ئیککی ویا دووی ژن بەردان، وەددین وان خلاس بوون بیتی کو هوبن وان بزقربنن، هنگی هوبن گەلی خودانین ژنی، کوتەکیی ل وان نەکن کو ئەو نەزقربنە نک زەلامین خو، ئەگەر وان ئەف چەندە فیا، و ژیک رازی بوون. گاڤا پیغەمبەری -سلاف لی بن- ئەف ئایەتە بو مەعقلی خواندی، وی گۆت: ئەی پیغەمبەری خودی، نوکە ئەز دی هیلم ئەو لی بزقربن^(۱).

مەعنا: د بەردانا ئیککی و دووی دا، ئەوا دبیزنی: (البینونة الصغری) هندی ژنا بەردای د عددان دا بت، زەلامی حەقی هەی وی بزقربنت، بیتی چو گرفتاری هەبن، ئەگەر عددین وی خلاس بوون، وی حەق هەیه وی بزقربنت ب دو شەرتان: ژن یا رازی بت، و سەر ژ نوی بیتە مارەکرن. و د بەردانا سببی دا ئەوا دبیزنی: (البینونة الکبری) ژن د عددان دا بت، یان عددین وی خلاس ببن، چی نابت ئەو ل زەلامی خو بزقربتەڤه، حەتا شوی ب ئیککی دی بکەت، شوپکرنەکا دورست، و پاشی ژنی بیتە بەردان.

و ئەف ئایەتە دەمی دبیزتە وەلیی ژنکی: هوبن مەنعا وی نەکن ئەو ل زەلامی خو بزقربتەڤه، هندی دگەهینت کو رازیبوونا (وەلیی) ژنکی ل سەر شوپکرنە وی، شەرتە حەتا شوپکرن دورست ببت، ئەگەر خو ئەو کچ نەبت ژنی، نە وەکی ژ ئەبوو حەنیفەیی دبیتە ڤهگواستن کو ئەو نە شەرتە.

و ل دویمایی ئایەتی گۆت: ﴿ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَكْبَرُ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾^(۱) یەعنی: ئەو ئەحکامین هە، ئەو کەس ژ هەوە پی دبیتە شپەرەتکرن پی باوەریەکا دورست ب خودی و پوژا دویمایی هەبت. هندی ئەف چەندەیه -کو زقربنا ژنییە بیتی مروقتین وی کوتەکیی لی بکەن- پاقتەرە بو ناموسی و ب بەرەکەتتەر، و مفایی وی مەزنتەر، و بو هەوە ب خیرتەر. و خودی وی تشتی دزانت پی چاکیا هەوە تیدا و هوبن نزان.

(۱) بوخاری فی حەدیسی ژنی ڤهگواستن.

و ل قییری مهسهلهکا هوبر ههیه پیتقیه مرۆف ل نک راوهستت، ئایهت دبیتزه (وهلیی) ژنکی: نهگه ژنکی قیا شوی ب زهلامی بکهت (وزهلام بی باش بت)، نه وهبت هوبن مهنا وی ژ قی چهندی بکن، چونکی پاقری وپژوینی بو ههوه د وی چهندی دا ههیه! گهلهک جارن وهلیی ژنکی ژ بهر نهگههکا شهخصی وتشتهکی بی مهنا، دبته ئاستهنگ د ریکا شوپکرنا ژنکی دا ب وی کهسی بی وی دقیت، ونه دویره هزر بکهت نهو ب قی چهندی وی تشتی پاقر بو خو (سومعهتا) خو دکهت.. ئایهت دبیت: نه، تشتی پاقر وپژوین وی ب بهرهکهت بو ههوه نهو هوبن نهبنه مانع د ریکا شوپکرنا ژنکی دا ب وی کهسی بی وی دقیت، هندی چو مانعین شهعی نهبن.. ویا خودی گوتی دورستتره، نهگه هوبن باش هزرا خو تیدا بکن!

مهنا ژنکی ژ شوپکرنی ب گشتی، ودانا ئاستهنگان د ریکا وی دا، یان دانا وی ب تهعدایی بو ئیکی وی نهقیت، ب چو هیتجهتا ههبت، دقیت بزاین دهرگههکی مهزن بی فسادی د ناخ جفاکی دا شه دکهت، قیجا هه ئیک بلا واجبی خو وبه ریساریا ژی خو بزانت.

﴿ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴾ خودی ژ ههوه چیتر دزانت کانی چ تشت بو ههوه بی باشه، لهو نهو وی بو ههوه دبیت، وهوبن نزان.. وی نهزان دقیت گوهداریا زانای بکهت.

﴿ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ اَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارُّ وَالِدَةُ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَاِنْ اَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَاِنْ اَرَدْتُمْ اَنْ تَسْتَرْضِعُوْا اَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِذَا سَلَّمْتُمْ مَاءً اَتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاَتَقُوا اللّٰهَ وَاَعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٢٢٣﴾

پشتی ئایهتین بوین هندهک نه حکامین بهردانا ژنی ئاشکهرا کرین، د قی ئایهتی دا بهحسی حوکهکی دیته کرن، په یوهندی هه ب بهردانی فه ههیه؛ چونکی گرتدانا وی ب ئیک ژ نهجامین بهردانی فه ههیه، زهلام دهمی ب کاری بهردانی رادبت، ووی مالی دهرفینت یا وی وژنهکا دی پیکه ئافاکی، کارتیکرنا قی ههرفاندنی ب پهنگهکی ئیکسه ل سه ر وان زاروکان پهیدا دبت، بین ژ نهجامی گهشتنا وان پهیدا بوین، ب تابهتی نهگه نهو زاروک

هيشتا ب شير بن، وچونكى بهردان كاودانهكى نه يى سورشتى د نابقهرا ژن وميران دا پهيدا دكەت، وهكى بهرى نوكه ژى مه گوتى، وحهتا ئەف كاودانى نه يى سورشتى نهسته ژئيدهرى بهخترهشيا زاروكى، خودايى مهزن د قى ئايهتى دا ئيك ژ گرنگترين مافين وي دپاريزت، و ب دهيك وبابتن وي ددهته زانين.. د قى ئايهتى دا بهحسى شيردانا زاروكان ژ لايى دهيكين وان قه هاتهكرن، چهنده وچاوايه و ل سهر كتيه؟

ئايهت ديبىژت: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ﴾ دهيك شيرى ددهنه زاروكين خو. وئقنه فرمانه د كراسى خهبرى دا هاتى، دهيك شيرى ددهنه زاروكين خو، يهعنى: بلا دهيك شيرى بدنه زاروكين خو. كيژ دهيك؟

دهيك ههمى.. بهلى دهيك نهگهر د مالا خو دا بت، و د گهل زهلامى خو بت، عورف وعدهت وه دخوازت نهو شيرى بدته زاروكى خو، وچو گرفتارى هنگى نابن، (نهو ژن تى نهبت يا نه ژ عدهتى بين وهكى وئ بت شيرى بدته زاروكى)، بهلى سوجهت د كيشه دايه؟ دهمى دهيك دئيته بهردان، و ژ مالا زهلامى خو ددركهقت، وزاروكهكى ب شير د دهستان دا ههبت، هنگى شيردانا زاروكى ل سهر كتيه؟ بهرى ئايهت بهرسقا قى پسپارى بدت، نهو وي دهمى بو مه دهسنيشان دكەت يى زاروكى حهقى شيرداني تيدا هه، بو هندى دا خيلاف د نابقهرا دهيك وبابان دا ل سهر دهسنيشانكرنا دهمى شيرداني چى نهبت؛ چونكى حوكمى بيت دى پهيوهندي ب قى چهندي قه ههبت، لهو ئايهتى گوت: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُرَضِعَهُ﴾ يهعنى: يا پينتيهيه ل سهر دهيكان دو سالتين تمام نهو شيرى بدنه بچويكين خو، بو وي يى بقت شيردانا زاروكى تمام بكت.. مهعنا: ژ دو سالان ويقهتر شيردان نامينت، ودبت نهو ژ دو سالان كيتر ژى بت، بهلى شيردانا تمام نهو يا دو سالتين تمام بت، نهقه حهقهكه ژ حهقين زاروكى، د ستويى دهيكى دا، بهلى چونكى باب يى بهرپسه ژ خودانكرنا عهيالى، ژ بهر كو عهياى يى ويه وبو وي دئيته پالدان، ئايهتى گوت: ﴿وَعَلَى الْوَالِدِ لَهُ رِضْعُهُمْ وَكَسْوَتُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ يهعنى: پهيداكرنا خوارن وجلكى بو وان دهيكين بچويكين وان ب شير، ل سهر ويه يى عهياى بو وي دبت، كو بابى ويه، ودهمى ئايهت ديبىژت: نهوي عهياى بو وي دبت، مهخسه د پى نهوه عهياى بو وي دئيته پالدان، و ب ناقى وي دئيته نياسين وگازيكرن، نهگهر خو نهو ل نك دهيكى خو يا بهرداي

ژی بت.. ودهمی نایهت حوکی ددهت کو خوارن وجلکی دهیکی (یا بهردای) ل دهمی شیرادانی دکهفته سهر بابی، شهرتهکی ددانت دبیژت: ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ یهعنی: ب رهنگهکی عدهتی، وهکی د عورفا خهلکی دا ههی، مهعنا: چی نابت دهیک ههبوونا زاروکی ب شیر بو خو بکته هیتجهت کو بارئ وی زهلامی نهو بهردای گران بکته، ورزقهکی زیدهی شیائین وی ژئ بخوازت، کانی چاوا بو زهلامی چی نابت پشت بدهته وی ژنکا وی بهردای و ب خودانکرنا زاروکی بهیتلته د ستویی وی دا.

وئف نایهته هندی دگهینت کو (نهفقا زاروکی) ل سهر بابی واجبه نه ل سهر دهیکی، نهگهر خو دهیک یا خودان مال بت وحالی وی یی خوش ژئ بت، وچونکی زاروکی ب شیر رزقی خو (یان نهفقا خو) ب ریکا شیرئ دهیکی وهردگرت، نایهتی نهفقه بو دهیکی پالدا وگوت: نهفقا دهیکان ل سهر بابین زاروکانه.. وزاروک نهگهر هاته شیرقه کرن، ب تنئ نهفقا وی (نهیا دهیکا وی یا بهردای) ل سهر بابی ویه، نهفقا زاروکی نهوا دکهفته سهر ملین بابی وی دقیت ل دویف شیان وپیقههاتنین وی بین مادی بت، لهو نایهتی د دویف دا گوت: ﴿لَا تَكْلَفُ نَفْسٌ إِلَّا وَسْعَهَا﴾ ههر کسهکی خودی ل دویف شیانا وی باری لی دکته، نه زیده تر. ﴿لَا تُضَاوِرْ وَلَدَهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُمْ بِوَلَدِهِمْ﴾ وئفه ژئ خهبره د کراسی نههیی دا هاتی، خودی دبیژت: زیان ب ریکا زاروکی ناگهته دهیکی، وئو ب ریکا زاروکی ناگهته وی ژئ یی زاروک بو وی دبت کو بابه، مهعنا: بلا زیان ب زاروکی نهگهته دهیکا وی یان بابی وی، بهعنی: چی نابت بو دهیکی یان بابی نهو زاروکی بو خو بکهنه ریک؛ دا زیانی پی بگههیننه ئیک ودو.

وپهیفا ﴿لَا تُضَاوِرْ﴾ کو خهبره، د هندک ریوایهتان دا هاتی: ﴿لَا تُضَاوِرْ﴾ وهنگی نهو دبت (نهی)، و د هردو خواندنان دا مهعنا ئیکه: بلا دهیک وباب زاروکی بو خو نهکهنه ریک کو زیانی پی بگههیننه ئیک ودو.. مهخسه: پشتی دهیک دئیتته بهردان. وبلا نهو زاروکی نهکهنه نامیرهتهک حسیا خو د گهل ئیک ودو پی صافی بکن، زاروک بلا یی دوبر بت ژ هفرکیا وان؛ دا ب رهنگهکی ساخلم بیتنه پهروه رده کرن.

وپسبار ل قیری نهقیه: نهوی چاوا نهو دی زاروکی بو خو کهنه ریک کو زیانی پی بگههیننه ئیک ودو؟

دھیک دهمی ب ہیجہتا نہفہقا زاروکی بارہکی گران دئیختہ سہر ملین بابی وی، ئەفہ وئ ب ریکا زاروکی زیان گہاندہ بابی وی، وباب دهمی پشت ددہتہ دھیک، وزاروکی وئ یئ ب شیر دھیلته د ستویئ وئ دا؛ دا ئەو وی ب خودان بکەت، ئەو وی ب ریکا زاروکی زیان گہاندہ دھیک. ئەفہ بۆ وان ہەردووان چئ نابت.

ودبت زیان ب رینگہکی دی بت، دهمی زہلام ژنکی بەرددہت وئو یا بچوبک شیر بت، ئەو رابت بچوبکی بۆ بابی وی فریکەت و بیژت: من سۆلہ ژئ نینہ، ئەز وی ب خودان ناکەم، وشیری نادهمی. بۆ ہندی دا ئەو زہلامی بیشینت ونەخوشیی بگہہینتی، یان زہلام دهمی ژنکی بەرددہت بچوبکی وئ یئ ب شیر ژئ بستینت و بیژت: ئەز دئ وی ب خودان کەم. بۆ ہندی دا ئەو ژنکی بیشینت ونەخوشیی بگہہینتی. ئەفہ بۆ وان ہەردووان چئ نابت.

پاشی ئایہتی گۆت: ﴿وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ﴾ و د تەفسیرا قئ پارچہیی دا دو گۆتین سەرہکی ہنہ: جمہوری زانایان دبیزن: ئەفہ بەحسئ ہندیہ دهمی بابی زاروکی دمرت، وھیشتا ئەوئ ب شیر (ل نک دەیکا خو یا بەردای)، ہنگی نہفہقا دەیکا وی -ہندی ئەو یئ ب شیر بت- ل سہر وی کەسیہ یئ دبته میراتگری بابی وی (یان میراتگری وی ب خو ئەگەر ہات وئو بمرت)، یەعنی: کانئ چاوا ئەگەر ئەو زاروک مربا و ہندەک مال ہبا، ئەو دا بتہ میراتگری وی ومالی وی وەرگرت، وەسا دهمی زاروک دمینتہ بی خودان، دقیت ئەو جہئ بابی وی بگرت، ونەفہقی بدہتہ دەیکا وی (ئەوا چو میرات ژ بابی ناگہتی چونکی یا بەردایہ) حەتا دو سالین شیردانا زاروکی تمام دبن.

و ژ ہندەک زانایان دقیتہ فہگواستن کو مەعنا قئ پارچہیی ئەوہ خودئ دبیزت: کانئ چاوا بۆ دەبیان چئ نابت ئەو ب ریکا زاروکی زیانی بگہہیننہ ئیک و دو، وەسا بۆ میراتگری ژئ چئ نابت ئەو ب ریکا میراتی زیانی بگہہیننہ مروؤقی خو یئ نیزیک، کو بارا وی ژئ کیم بکەت، یان نەدەتی.

﴿فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ بەری نوکە ئایہتی گۆتبوو: شیردانا زاروکی بۆ وی یئ بقیت وئ تمام بکەت دو سالہ، مەعنا: ئەگەر نہقیت دو سالان تمام بکەت بۆ وی ہہیہ، بەلی کەنگی؟

نایه تی گوت: نه گهر ده بیابان قیا بهری دو سال تمام ببن بچوبکی خو شیرفه کهن چو گونه ل سهر وان نینه، نه گهر نهو رازی بوون ودان وستاندن ل سهر قتی چهندي کر، ودیت کو چو زیانا زاروکی د قتی چهندي دا نینه؛ چونکی هندهک زاروکی هه نه بهری دو سالیی شیرفه دبن.

پا نه گهر ده یکی قیا شوی بکته، ونه شیا شیري بده ته زاروکی، یان شیري وی نه ما، مهسه له دئی یا چاوا بت؟

نایه تی گوت: ﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ونه گهر هوبن، گهلی ده یک وبابان، ل سهر هندی پیک هاتن کو هوبن ژنکه کا دی -ژبلی ده یکی- بگرن؛ دا نهو شیري بده ته بچوبکی هه وه، چو ل سهر هه وه نینه، یه عنی: نهو ژي دورسته، ماده م مه صلحه تا زاروکی پی ب رتفه بچت، نه گهر بابی زاروکی پارتین وی ژنکی دانی یا کو دئی شیري دته زاروکی، ب وی رهنگی یی عورف وعه ده تی خه لکی ل سهر هه ی.

دویمه هیی نایه تی ببرا هه لایه کی ل ته قوایی نیناقه وگوت: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ یه عنی: ل هه می ده مان هوبن ژ خودی بترسن، وبزانن هندی خودییه تشتی هوبن دکهن دبنت، ودی هه وه سه را وی جزا ده ت.

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغَ أَجَلُهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠٧﴾ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَنْكُمْ سَتَذَكَّرُونَ هُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْرَضُوا عَقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠٨﴾ لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَىٰ الْمَوْسَعِ قَدْرُهُ وَعَلَىٰ الْمَقْتَرِ قَدْرُهُ مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَىٰ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٩﴾ وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ

يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٤﴾

د فقی پارچه یی دا ژ سوورته تی، به حس ژ دو مهسه لین سهره کی دئیته کرن: عددین وی ژنی یا میبری وی دمتر، ومهسه لا بهردانا ژنی بهری بیته فه گوهاستن، کانی چ بو وی دکه فت.

ل سهری، د نایه تا (٢٣٤) یدا، خودایی مهزن گوت: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ یه عنی: نهو زه لامین دمرن ژ هه وه، گه لی خودان باوه ران، ونهو ژنان ل پاش خو دهیلن، نهو دمرن وژنین وان دمینه زیندی، یا فهر ل سهر ژنین وان نهوه نهو چار هه یف ودهه رۆژان خو بگرن، ژ مالین زه لامین خو دهرنه کهن، وخو نه خه ملینن، وشوی نه کهن، نه فه وهک نیهار ل سهر زه لامین خو، ووه فاداری بو وان.. ونه فه به حس وی ژنییه یا ب حمله نهت، ژ خو نه گهر نهو یا ب حمله بت عددین وی ب دانانا بچوبکی ب دویماهی دینن، نه گهر نهو دهم ژ چار هه یف ودهه رۆژان کیتر نهت، نه گهر کیتر بو، هتا چار هه یف ودهه رۆژان دقت نهو خو بگرت، پاشی نه گهر وی قیا بو وی هه یه نهو وی بکته یا خودی حلال کری: ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٥﴾﴾ قیجا نه گهر نهو دهمی ژنیگوتی ب دویماهی هات (کو چار هه یف ودهه رۆژان)، چو گونه ه ل سهر هه وه نینه -گه لی مروفین ژنی- کو نهو دهرکه فن، یان خو بخه ملینن، و ب رهنه گه کی شهرعی شوی بکهن. وخودی ب کاری هه وه یی فه شارتی وناشکهرای یی شاره زابه، ودی جزایی هه وه سهره دهته هه وه.

و ژ فقی نایه تی هاته زانین کو چی نابت بو وی ژنی یا زه لامی وی دمتر شوی بکته هتا عددین وی ب دویماهی دینن، به لی دبت که سهک پسیار بکته: پا نه گهر نهو دهمی عددان دا بیته خواستن ب تنی، نهو چاوایه؟

نایه تا دی به رسف دا: ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْتَمْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾

وَلَا تَعْرَمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ ﴿١٠٧﴾ يه عنى: چو گونهد ل سهر ههوه نينه -گهلى زهلامان- كو هوين ب رهنگه كئ نه ئيكسه ر فان ژنان يين كو د عددان دا بخوازن، وچول سهر ههوه نينه نه گهر هوين ننيه تا ماره كرنا وان پشتى عددئ بكنه دلئ خو. خودئ زانى كو هوين ژ بهر لاوازا خو دئ به حسئ وان كهن، وهوين نه شين خو بئ دهنگ بكن، لهو وى بو ههوه دورست كر كو هوين ب رهنگه كئ نه ئيكسه ر ئيشاره تئ بدنه وان، كو ههوه دل د وان ههيه، وهوين خواستنا وان بكنه دلئ خو، وهشيار بن ب دزى فه ژفانى نه ده نئ كو ل ده مئ عدد هئ هوين وان ماره بكن، يان خرابيئ بكن، يان مه دحيتن زهلامينا خو بكن، وهسا تئ نه بت كو هوين گوتنه كا وهسا بيژنئ نهو تئ بگهن كو هندك هه نه دلئ خو دبه نئ، وهوين ل ده مئ عدد هئ ب ماره كرنا وان رانه بن هتا ژفانى وان ب دويماهى بيت.

مه عنا: خو خواستن ژى ب رهنگه كئ صه ربح وئاشكه را ل ده مئ عددان، چئ نابت، به لئ بو زهلامى ههيه ئيشاره ته كا وهسا بدته ژنئ (نهوا زهلامئ وئ مرى) كو وى دل تئ ههيه پشتى ب دويماهى هاتنا عدد ين وئ نهو وئ بخوازت وماره بكه ت، دا نهو بزانت وهزرا وى بكه ت.

و ل دويماهيئ نايه تئ گوت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ﴾ وهوين بزائن كو هندى خودييه يا دلئ ههوه دزانت قيجا ژئ بترسن، ويزائن هندى خودييه گونه هئ بو وى ژئ دبه ت يئ تويه بكه ت، و نهو د گهل به نيئين خو يئ نارامه له زئ د جزدانا وان دا ناكه ت. مه عنا: هشيار بن، وى تشتى نه كهن يئ خودئ ل سهر ههوه حه رامكرى، وهكى خواستنا صه ربح وماره كرنا وئ ژنئ يا د عددان دا.

وبه لكى هندك جارن وهسا چئ بيت زهلامه ك ژنه كئ بخوازت، وماره بكه ت، به لئ به رى نهو وئ فه گوهيئت، تشتهك بو وى ئاشكه را بيت دلئ وى ژ وئ ژنكئ سار بكه ت، و نهو ژ خواستن وماره كرنا وئ په شيمان بيت، هنگى يا دورست بو وى نهوه نهو چ بكه ت؟ به رده وام بت د پيكتينا زهواجئ دا د گهل ژنكه كا وى نه قيت، وژينا خو ويا وئ ژئ تئ نه خوشى بكه ت؟ يان ژئ وئ به رده ت وهه ر ژ سه رى هه ر ئيك ژ وان ريكه كا دى يا تاييه ت بو خو هلبزيرت؟

وئەگەر مه گۆت: يا باشتر ئەوه ئەو وي بەردهت، ئەري ئەو مهسهلین د ناڤهرا وان دا هاتينه هلاويستن، چاوا دئ ئينه چارهسەر کرن؟

ئەف ئايهته مهسهلین ئاشکهرا دکهت: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ﴾ چو گونهد ل سەر ههوه نينه -گهلی ميران- ئەگەر ئیک ژ ههوه پشتی ژنهکی دخوازت وماره دکهت، وبهري ئەو نيزیکی وي ببت، ئەو وي بەردهت.. مهعنا: ئەگەر ئەو ژ کاري خۆ پهشيمان بوو، يان دلخ وي د دهر حهقا وي ژني دا هاته گوهارتن، يا باشتر بۆ وي ئەوه ئەو وي ژنکی بەردهت، وچو گونهد ل سەر وي نينه، بهلکی گونهد ئەوه ئەو وي بينت، ونه يا ب دلخ وي بيت؛ چونکی ئەو هنگی ژيانا خۆ ويا وي ژي دئ ل سەر بناخهين نهڤيانئ ئاڤا کهت، وبارا پتر ئەوه مهسهله دويماهيئ هەر ل سەر بهردانئ دئ راوهستت، ڤيجا بهردان ل سهري وبهري ڤهگهاستنئ، باري وان دئ سفکتر لي کهت.

و ل دۆر مهسهلین مالي د ناڤهرا وان ههردووان دا، د ڤي حالهتي دا، مهسهله دئ ئیک ژ دووان بت: يان زهلامی هيشتا چو نهخت بۆ ژني نهڤهبريه وچو مال نهڤايئ، يان ژي وي نهختهک يئ بۆ وي ڤهبري ونهڤهبريه دابتي ژي.. هنگی ئەو دئ چ کهن؟

بۆ حالهتي ئیکي ئايهتي گۆت: ﴿أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ و ژ بير نهکهن کو ئەف پرسته د دويڤ پرستهيهکا نهڤيئ دا هاتيه: ﴿مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ وهندهک زانا دپيژت: (أو) ل ڤيري ب پامانا (و) هاتيه، يهعني: ئەگەر ههوه ڤيا وي ژني بهردهن يا ههوه دهست نهکريئ، (و) هيشتا ههوه چو مههر بۆ دهسنيشان نهکريت.. تاميا ئاخفتني چيه؟ ﴿وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمَقْتِرِ قَدَرَهُ﴾ خودئ دپيژت: د ڤي حالهتي دا هوبن تشتهکی (مالهکی) بدهنه وان ژنکان يين ههوه بهرداين؛ دا دلخ وان نهشکيت، ودا ئەو مفای بۆ خۆ ژي بينن، ودا کين د دلين وان دا پهيدا نهبت، ودا بهردان ل سەر وان يا گران نهبت.. ئەڤه هندهک ژ وان حیکمهتانه يين د ڤي دانئ دا هين. بهلئ ئەو مال دڤيت چهند بت؟ ئايهتي ئەو دهسنيشان نهکر، بهلئ قاعیدهيهکی گشتي بۆ دانا وگۆت: ئەو مال ل دويڤ پي چيپوونا زهلاميه، يئ دهولهمهند بلا ل دويڤ شيانا خۆ بدهت، ويئ ههژار ل دويڤ شيانا خۆ. وگهلهک زانا دپيژن: ئەو مال دڤيت نيڤا مهري ژنکين وهکی

وئ بت، یه عنی: ئەو ژنکین وهکی وئ، دهمی شوی دکهن، عهدهت ئەوه ئەو چهند مههری وەرگرن، ئەها نیفا وی مههری دفتیت زهلام بدهتی.

وئایهتی ل دویمایی گۆت: ﴿مَتَعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾ یه عنی: ئەو مالی هه یی کو زهلام ددهته ژنکی، دفتیت ب وی پهنگی بت یی شریعتی گۆتی، ودانا وی یا ب قهنجی بت، زهلام نهکته مهت ل سهر ژنکی، یان دلئ وئ بیشتین هتا بدهتی! وگۆت: ئەو مافهکی بنهجهه ل سهر قهنجیکاران، یه عنی: ههر وهکی ئایهتی دفتیت بیژت: ئەو زهلامین قئ چهندی نهکن وپی درازی نهبن، ئەو نه ژ قهنجیکاران، یین گوهدار یا خودی دکهن، وئهری وی ب جه دئین.

وئو حالهتی دووی ئایهتی گۆت: ﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ﴾ وئهگهر ههوه پشته ماره کرنئ ئەو ژن بهردان، یین هیشتا ههوه دهست نه کریی، وههوه نهختهک بو وان فهپری بت، هوین نیفا وی نهختی ههوه گۆتی بدهنی. ئەفه حقی وان، پا نهگهر ئیکی حقی خو ل دویش یی دی بهردا؟ یه عنی: ژنکی مههری زهلامی هه می بو زقراند، وگۆت: من ئەو نیف ژئ نهفتی، یان زهلامی مههر هه می بو ژنکی هتلا وگۆت: من چو ژئ نهفتی؟! ئەفه دورسته: ﴿إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ الزَّكَاحِ﴾ وهندهک زانا دبیزن: مهسهه ب قئ ئایهتی ئەوه دورسته ژن یان وهلیی وئ زهلامی ژ وئ نیفا مههری عهفی بکهت، مهعنا: ﴿الَّذِي بِيَدِهِ عَقْدَةُ الزَّكَاحِ﴾ وهلیی ژنییه، نه کو زهلامه.

وچهتا ئایهت عهفیکرنی ودفرههیی ل بهر مه شرین بکهت، ب تاییهتی د حالهتهکی وهسا دا یی مهجال بو عهفیکرنی زیده بهرتنهنگ بووی، کو حالهتی بهردانی وذلمانییه، ئایهتی ل دویمایی گۆت: ﴿وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ یه عنی: عهفیکرنا ههوه بو ئیک و دو، گهلی میر وژنان، بو تهقوایی وترسا ژ خودی وگوهدار یا وی نیزیکتره! وهوین -گهلی مروقان- قهنجیی وچاکیی د ناچهرا خو دا ژ بیر نهکن، و ژ بهر وئ بهردان وودویرکهفتنا چیبووی هوین ریکتی نهدهنه کهرب وکینی ریکا خو بو دلین ههوه بیینت، وئو تشتی ل سهر ههوه یی فهر نهبت ژئ نهگهر هوین

ببینن نهو قهنجیه، هوبن وی بدن، وتشتی مافی ههوه بت هوبن خه لکی ژئی عهفی بکهن..
 نهفهیه قهنجی، وهندی خودییه تشتی هوبن دکهن دببنت، نهو چاکیی ل بهر ههوه شرین
 دکهن، وبهری ههوه ددهته قهنجیی.

وبهری سوورته نه حکامین بهردانی بۆ مه تمام بکهت، د ناف را دو نایهت ل دۆر
 بهحسّی نفیژئی، وگرنکیا پاراستنا وی ژ لایی خودان باوهران فه، نینان، ههر وهکی وی دثیبت
 ب فئی چهندی، و ب رهنگهکی نه یی ئیکسهه بیژته مه: نهگهر هندهک تشت ههبن دلین ههوه
 نهخوش بکهن، وههوه ب خهم بیخن، وهکی بهردانی.. هندهک تشتین دی ههنه، وهکی نفیژئی،
 دثیبت بۆ ههنه بینه جهی خۆشی ودلرهحتیی، هوبن لی بزقین، و ژ پیغه مبهری -سلاف لی
 بن- هاتییه فهگوهاستن کو ههر جارهکا تشتهکی نهو ب خهم ئیخست با، وی قهستا کرنا
 نفیژئی دکر^(۱)، د فان ههردو نایهتان دا خودایی مهزن دببنت:

حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿۲۳۸﴾ فَإِنْ حَفِظْتُمْ
 فَرِحْنَا وَأَنْبَأْنَا فَرِحًا آمِنًا ﴿۲۳۹﴾ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۲۴۰﴾

د نایهتا ئیکئی دا، خودایی مهزن فهرمانی ل خودان باوهران دکهن کو نهو نفیژان
 بیارین: ﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ﴾ وتشتهکی ئاشکهرایه ل بهر خودان باوهران کو مهخسهه
 ب نفیژان ل فیری ههر پینج نفیژن فهرن، بین خودی ل سهه مه واجب کرین، بهلی مهعنا وی
 چیه خودی د ناچههرا فان ههر پینج نفیژان دا تاییهت بهحسّی نفیژهکی بکهت، وبیژت:
 ﴿وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ﴾ یهعنی: هوبن ههر پینج نفیژان بیارین، و ب تاییهتی نفیژا ناخی.
 ونفیژا ناخی کیژ نفیژه؟

ئیکه مین جار دی بیژن: دهمی پهیههکا گشتی د ئاخفتنی دا دئیت، پاشی بهحسّی
 ئیکئی تاییهت ژ یی گشتی دئیهه کرن، نهفه نیشانا گرنکیدانییه ب وی تاییهتی، وخودی
 دهمی دببنت: ههر پینج نفیژان ونفیژا ناخی بیارین.. نهفه هندی دگههینت کو نفیژا ناخی
 گرنکی وتاییهتییهکا خو د ناچههرا ههر پینج نفیژان دا ههیه، لهو پشتی ب گشتی بهحسّی
 نفیژان هاتییهه کرن، ب تاییهتی بهحسّی وی هاتهه کرن.

(۱) وهکی نهبوو داوود ژ حوذهیفهی فهگوهیژت.

ونقیژا ناغی کیژ نقیژه؟ بهرسف د هدیسهکا پیغهمبهری یا درست دا هاتیه، دهمنی کافران دۆر ل مه دینی گرتی، ل وی رویدانا ب ناغی شه ری خه ندهکی هاتیه ناظر، رۆژهکی کافران ئیکا هند کر پیغهمبهر -سلاف لی بن- نهشیا نقیژا ئیقاری بکته، هتا وه لی هاتی رۆژ بهر ب ئاقابونئی قه چووی، ئینا وی گوت: ﴿شَعَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ، صَلَاةِ الْعَصْرِ، مَلَأَ اللَّهُ بُيُوتَهُمْ وَبُيُوتَهُمْ نَارًا﴾^(۱) یهمنی: وان ئەم ژ نقیژا ناغی، نقیژا ئیقاری، موژیل کرین، خودی مالین وان وگۆرین وان تژی ناگر بکته. مهعنا: پیغهمبهری -سلاف لی بن- نقیژا ناغی ب یا ئیقاری تهفسیر کر، لهو جمهورئی زانایان ل سهر قی گوتنینه.

وهندهک زانا دبیتن: خودی نقیژا ناغی بۆ مه دهسنیشان نهکریه، کانی چاوا وی (اليلة القدر) بۆ مه دهسنیشان نهکریه، دا ئەم ههر پینج نقیژان بپاریزین و ژ بیر نهکین، چونکی بهلکی ئیک ژ وان ئەو بت.. لهو پتر ژ نقیژهکی دبته نقیژا ناغی، ئەگه مرۆف ژ لایین جودا جودا قه سهح بکته، بۆ نمونه: دو نقیژ ب رۆژ دئینهکر، یا نیفرۆ وئیقاری، و دو ب شەف دئینهکر، یا مهغرهب وعهیشا، مهعنا: نقیژا سپیدی یا ناغیه. نقیژا سپیدی دو رکاعهتن، ویا نیفرۆ وئیقاری وعهیشا چار رکاعهتن، یا مهغرهب سینه، و سۆ دکهفته ناقههرا دووی وچاری دا، مهعنا: نقیژا مهغرهب یا ناغیه. ونقیژین سرری (یین ئیمام دهنگی خو ب خواندن تیدا نزم دکته) نقیژا نیفرۆ وئیقارینه، ویین جههری (یین ئیمام دهنگی خو تیدا بلند دکته) یا مهغرهب وعهیشا وسپیدیته، ونقیژا سپیدی یان یا مهغرهب دکهفته د ناقههرا وان دا، وهوسا.. مهعنا: وهصفی نقیژا ناغی، ژ پتر ژ نقیژهکی دگرت، ومهخسه د پی ئەوه ئەو نقیژ ل بهر مه یا ئاشکهره نهبت؛ دا ئەم ژ بهر وی ههمی نقیژان بپاریزین.

ودبت مهخسه ب په یقا (وسطی)، نقیژا ناغی نهبت، بهلکی نقیژا ناغی بت، ئەوا دکهفته د ناقههرا نقیژا سست دا ویا زنده (تهکه لوف) تیدا هه، وهنگی مهعنا دی ئەقه بت: هوبن ههر پینج نقیژان بپاریزین، ونقیژهکا ناغی.. وههر چاوا بت بۆچوونا ئیک ل نک مه ژ ههمیان دورستره ژ بهر وی گوتنا پیغهمبهری -سلاف لی بن- یا مه قه گپرا، کو نقیژا ناغی نقیژا ئیقاریه، وخودی چیتزر دزانت.

(۱) بوخاری وموسلم قی هدیسی ژ عهلی قه دگوهیزین.

﴿ وَفُؤْمُوا لِلَّهِ قَلْبَيْنِ ﴾ هوبن ب کرنا نفیژئی بؤ خودی پابین، و د نفیژئین خو دا ب خوشووع بن، یه عنی: هوبن ب ترس و خوشکاندن فه بؤ خودی پابین، ده می هوبن نفیژئی دکهن. خو بی دهنگ بکهن، و درحمت و تهنا بن، و ل سهر کرنا وی دبه ردهوام بن.

وده می نایه تی گوتی: هوبن بؤ کرنا نفیژئی ب خوشووع ل بهرانبهر خودایی خو پراوهستن، بهلکی بیته هزرکرن کو نفیژ بیی رابوونه فه چی نابت، وئو ب خو و هسا نینه، دبت موسلمان بکه فنه د حاله ته کی دا ئهو نه شین نفیژئی ژ پیمان فه بکهن، و هکی ل ده می ترسی، ترسا ژ نه یاره کی بت، یان هتا ترسا ژ ئیشی ونه خوشی بت، هنگی بؤ نفیژکهری هه یه ئهو بؤ کرنا نفیژئی رانه وهستت، نایه تی گوت: ﴿ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَاتًا ﴾ یه عنی: ئه گهر هوبن ژ دوژمنه کی خو ترسیان، هوبن په یا یان سوبار، یان ب ههر رهنه کی هوبن بشین خو ئه گهر ب ئیشاره تان بت، یان بهرئ هه وه ل پرووگه می نه بت ژئ، هوبن نفیژئا خو بکهن..

نفیژ دقبت ههر بیته کرن، ونه بیته هیلان، ﴿ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَدْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴾ وئه گهر ترسا هه وه نه ما، و هوبن ل حاله تی خو بی سورشتی زقرینه فه، هوبن نفیژئا خو و هسا بکهن ده می هوبن ل ته ناهیی دکهن، و هکی خودی و پیغه مبهری -سلاف لی بن- نیشا هه وه دای، و هوبن خودی تیدا ل بیرا خو بینن، و چویی ژ نفیژئا خو کیم نه کهن، و سوباسیا خودایی خو بکهن کو وی هوبن فیژکرینه وان عیبادهت وئو حکامین هه وه نه دزاینن.

و پستی ئی پراوه ستانا کورت د گهل نفیژئی، سووردهت جاره کا دی ل مهسه لا وی ژنکی زقری فه یا زه لامی وی دمرت، و هندهک ئه حکامین دی یین په یوه ندی پیغه هه یین بؤ مه ئاشکهره کرن:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لَّهُنَّ وَأَجْرًا مِّمَّا رَزَقْنَهُنَّ مِنْ قَبْلِهَا وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُوَفُّوْنَ مِنْكُمْ
فَإِنْ خَرَجْنَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَا فِي أَنْفُسِنَا مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٤﴾
وَلِلْمُطَلَّقاتِ مَتَعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤٥﴾ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٦﴾

و ل قیژئی نایهت به حسی حوکه کی دکهت، گهلهک زانا ل وی باوهرینه کو ئهو بی هاتیه نه سخه کرن، ب نایه ته کا بؤری یا به حسی عددین وی ژنکی دکهت یا زه لامی وی

دمرت، نایهت دبیرت: ﴿ وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لَّهُنَّ وَأَجْرًا مِّمَّا رَزَقْنَهُنَّ وَأَنْ يَكُنَّ فِي كُفْرٍ مِّمَّا كَفَرْتُمْ ﴾. یه‌عنی: ئەو زه‌لامین دمرن ژ هه‌وه، وژنکین وان پشتی وان دمینه ساخ، بلا ئەو شیرده‌ته‌کی بکه‌ن کو پشتی مرنا وان ساله‌کی ژنکین وان د مالین زه‌لامین خو دا بمینن، و ژ میراتی زه‌لامین وان مه‌صره‌ف ل وان بیته‌کرن، ومیراتگر وان ده‌رنه‌ئین.. ئەفه بۆ هندی دا دلین وان نه‌شکین، ووه‌ک چاکی ووه‌فاداریه‌ک ژ نک وان د گهل زه‌لامین وان بین مرین.

مه‌عنا: ئەو ژنکا زه‌لامی وی دمرت، ساله‌کی وه‌ک عدده ل مالا وی دی مینت، ونه‌فه‌قا وی د قی سالی دا، ژ میراتی زه‌لامیه.. ئەفه ئەو حوکم بوو یی ل ده‌سپیکتی هاتیه دانان، به‌ری عدده ب چار هه‌یف وده‌ه رۆژان بیته توخوبیدان، وباره‌ک ژ میراتی زه‌لامی بۆ ژنی بیته ده‌سنیشانکرن کو چاریکه یان هه‌شتیکه.

وه‌نده‌ک زانا دبیرن: حوکمی نایه‌تی نه‌هاتیه نه‌سخه‌کرن، وکار پی دئیته‌کرن ئەگه‌ر ژنی بقییت، یه‌عنی: ئەگه‌ر ژن هه‌ز بکه‌ت ساله‌کی دی مینته د مالا زه‌لامی دا، وکه‌سه‌کی ژ میراتگران هه‌ق نینه وی ده‌ریخت، به‌لی ئەگه‌ر وی قیا پشتی بۆرینا چار هه‌یف وده‌ه رۆژان، ئەو ژ مالا زه‌لامی ده‌رکه‌فت، ئەو بۆ وی دورسته، وئه‌قیه مه‌عنا گوتنا د دویف دا: ﴿ فَإِنْ خَرَجْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْتُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ مِنْ مَّعْرُوفٍ ﴾. یه‌عنی: ئەگه‌ر به‌ری ساله‌ک تمام بیت ئەو ب دلی خو ده‌رکه‌فت، چو گونه‌ه ل سه‌ر هه‌وه نینه -گه‌لی میراتگران- د وی تشتی دورست دا یی وان بقییت د گهل خو بکه‌ن، وه‌کی: خو خه‌ملاندنی، یان شوپکرنی.

ودویمه‌یه‌ی نایه‌تی گوت: ﴿ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ وئه‌فه گه‌فه‌کا نه ئیکسه‌ره خودی ل میراتگران دکه‌ت کو ئەو زۆرداری ل ژنی نه‌که‌ن، دبیرت: خودی د ملکی خو دا یی زاله، که‌س نه‌شیتی، قیجا هوین پی ل ئەمری وی نه‌دانن، کو ژنکی ژ مالا زه‌لامی وی ده‌ریختن، ل وی ده‌می وی دقیت بمینت، و خودی د گوتن و فه‌رمانین خو دا یی کارینه‌جه‌ه، ئەو تشتی ئەو دبیرت، وئو حوکمی ئەو ددانت یی راست و دورسته، نه یی هوین دبیرن و ددانن. و به‌ری نوکه د نایه‌ته‌کی دا به‌حس هاتبوو کون کو ئەو ژنکا به‌ری فه‌گوه‌استنی دئیته به‌ردان، بیی مه‌هره‌ک بۆ هاتبه ده‌سنیشانکرن، پیتقیه ل سه‌ر زه‌لامی ماله‌کی بده‌تی، وئو مه‌هره‌ک بۆ

هاتبته دهسنيشانكرن، نيڤا مهري دئ بو ئيتهدان.. پا نهگه رن هاتبته شهگواستن، وبيته بهردان، چ بو وي ههيه؟

ئايت ديترت: ﴿وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ (٢٤١) يهعنى: بو ژنكيين بهرداي، هه رنكه كا ههبت، مالهك ژ نهفهقي وجلكي ب رهنكهكي عهدهتي ههيه، دثيت زهلام بدهتي، وئشه مافه ل سه ر وان يين ژ خودي دترسن وتهقوا وي د گوتن وفهريمانين وي دا دكهن.

وئش هه مي نهحكامه يين كو سوورهتي بو مه ئاشكهرا كرين، د دهر حهقا ژن وزاروكان دا، خودي بو مه دانايينه وئاشكهرا كرينه، ووي ئه ب مه داينه زانين؛ دا ئه م فامهكي بو خو ژي بگرين: ﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ (٢٤٢).

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ (٢٤٣)
 وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْضُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

د قئ پارچهيي دا ژ سوورهتي، بهري خودايي مهزن تهكليفا ئومهتا ئيسلامي ب جيهادي دا بكهت، كو ئه و كارهكه دبت گهلهك جاران مروفي (موكهلهف) خو ژي بدهته پاش ژ ترسين مرنئ دا، ئيشارهت دا سهراهاتيهكا ديروكي يا كو د واقعي دا چييووي، دا مه ل هندی ئاگههدار بكهت كو د شيانين كهسي دا نينه ئه و ژ قهدهرا خودي برهقت، ومرنئ ژ خو بدهته پاش، نهگه هات وخودي ئه و ل سه ر وي نقيسي بت، چ ئه و ل مهيدانا شهري بت، يان ژي ل سه ر جهئ خو يي پالداي بت، وئش سهراهاتيه سهراهاتيا وان مروقان بوو يين ژ مرنئ رهقين.

قئ ئه و سهراهاتي چ بوو؟ وچاوا چي بووبوو؟

ئشه د ئايهتا (٢٤٣)يي دا بو مه ديار دبت، خودايي مهزن گوتني ئاراستهي پينغه مبهري خو -سلاف لي بن- دكهت وديترتي: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ

أَلُوْفُ حَذَرَ أَلَمَوْتِ ﴿۱﴾ ئەى موحەممەد، ما تە ئەو نەدیتینە ییتن ژ مال ووارئ خو ږدھئین، وئەو ب هزاران بوون؛ ژ ترسا مرنئ دا؟

وچونكى ئەو ژ مللەتەكى بەرئ بوون، وپيغەمبەرى -سلاڤ لئ بن- ئەو ب چاڤ نەدیتی بوون، دڤیت دیتن د قئ ئایەتی دا، دیتنا دلئ بت، یەعنی: ما تە چیرۆک وسەرھاتیا وان نەزانیه، وئاگەھیا تە پئ نینە؟ ومەخسەد پئ ل ڤئیرئ پسیار نینە، بەلكی ئایەتی دڤیت بیژتی: بلا ئاگەھیا تە پئ ھەبت، وتو بزانه کو ھندەك كەس ھەبوون، جارەكئ ئەو ژ ترسین مرنئ دا، ژ جھ- ووارین خو ږدەرکەفتن، وڤیان ږدھئ.. ئەو کی بوون؟ وکەنگی ژیا بوون؟ وئەو ژ کیز مرنئ ږدھئین؟ وکیفە ږدھئ بوون؟

قورتان قئ ھەمیئ بو مە نابیژت، وعەدەتی قورتانییە د ڤەگئیرانا سەرھاتیان دا، ئەو سەرھاتیئ ژ وئ گۆشەیی ب تنئ وەردگرت یا سەرھاتی ژ بەر ھاتیە ئینان، وئەو -چونکی نە کتیبەکا دیرۆکیە- گەلەك جارن گرنگیئ نادەتە بەرفرەھی و (تەفصیلاتین) دیرۆکی ییتن سەرھاتیئ؛ دا ھزرا خواندەڤانی بژالە نەبت، و بەرئ وی ژ ئارمانجا سەرەکی نەئیتە وەرگئیران، پشتی ھنگی مانا بیژن: دیرۆک خو دوبارە دکەت؟ مەعنا: ئەڤ سەرھاتیە ئەوا جارەكئ ږویدای، دبت گەلەك جارن، و د گەل گەلەك كەسان، ھاتبته دوبارە کرن، ودبت ھندەك لایین وئ د گەل من، یان د گەل تە ژئ، دوبارە ببن، ڤیجا ھەتا قورتان دەلیڤەیی بدەتە مە کو ئەو سەرھاتیئ ب قئ بەرفرەھیئ وەریگرن، ئەو وان ھویر ومارئین چو مفايئ مە تیدا نەبت، یان چوئئ ژ وئ ئارمانجئ ب جھ- نەئینن یا سەرھاتی ژ بەر ھاتیە ڤەگئیران، بەحس ناکەت. بەلئ د گەل ھندئ ژئ، زانایین تەفسیرئ د گەل ھەر سەرھاتیەكئ خو وەستاندیە، و ل دویش ریوایەت ږویدانئین دیرۆکی چوونە، و ل گۆتئین زانایین ئوممەتئین بۆرین، ب تاییەتی ئسرائیلیان، زڤرینە؛ دا ھندەكئ ژ بەرپەرئین ڤەشارتی ئاشکەرا بکەن، ییتن قورتانئ ل بەر مە پئچاین، یان نەڤیای ڤەكەت..

ل سەر قئ بناخەیی، زانایین تەفسیرئ ھژمارەکا گۆتن و بوچوونان د ږەر ھەقا ڤان مەرۆڤان وسەرھاتیان وان دا گۆتینە، ئەم دشئین، وان ھەمیان د دو گۆتنان دا کۆم بکەین: ھندەك دبئژن: ئەڤ مەرۆڤئین ھە ژ ئسرائیلیان بوون، خودئ ئەمر ب جیھادئ ل وان کر، ل سەر ئەزمانئ پیغەمبەرەكئ وان، وان ژ ترسین مرنئ دا ئەمرئ خودئ ب جھ- نەئینا،

و ژ باژپړی خو دهرکهفتن، ورهښین، گوتن: دا نه مریڼ. وهنده کین دی دبیتن: ئیشهک ل جهی وان دا به لاف بوو، قیجا ژ ترسین مرنی دا، وحه تا نهو ژ وی ئیشی خلاس بین، نهو ژ جهی خو رهښین، گوتن: دا ئیش مه ژی فه نه گرت، ونه م ژی نه مریڼ^(۱).

وهه چاوا بت، قورنای دقیت بیژته مه: گهلی موسلمانان، د نوممه ته کی دا ژ وان نوممه تین بهری هه وه هاتین، هندهک مرؤف هه بوون باوهریا وان ب قهده را خودی وشیانین وی بین بی توخوب یا تمام نه بوو، له ونه و ژ مرنی رهښین، ژ جهی خو دهرکهفتن، یا ژ وان فه مرن بهس یا ل جهی وان هه ی، ونه خودای و وان ل جهی وان بمربنت نه شیت وان ل جهه کی دی بمربنت، نه فه نهو (خه له لا عه قاندی) بوو یا د سه ری وان دا هه ی! قیجا خودی قیا دهرسه کی نیشا وان بدهت.. وده می نایهت دبیتن: ﴿وَهُمُ الْاُولُو﴾ یه عنی: نهو دهمی ژ جهی خو دهرکهفتین ب هزاران بوون، نه فه دلې مرؤفی پتر دبه ته وی گوتنی نهوا دبیتن: ره قینا وان ژ ترسین کرنا شه ری دوزمنی بوون، دهمی جیهاد ل سه ر وان هاتیه فه رزکرن؛ هه وه کی نایه تی دقیت زنده بی عه قلیان وان بو مه ئاشکه را بکهت، ویتن: نهو ب هزاران بوون، هژمارا وان گه لهک یا بوش بوو، نه گه ر وان نه مری خودی ب جهینا با وجیهاد کربا، دا شینه دوزمنی خو، وهند ژ وان نه دمرن! به لی وان وه نه کر، رهښین، ئینا خودی نهو هه می مراندن، نهو مرنا نهو ژی رهښین، یا وان هزر کری دی ل مهیدانا شه ری ب سه ر وان دا ئیت، وان نهو د نهاله کا کویر دا ل به را خو دیت! مه عنا: ره قینا ژ مرنی پی نه قیت. ونایهت ناییتن: هژمارا وان چهند هزار بوون، به لی ژ په یقا (الوف) دئیته زانین کو نهو گه لهک هزار بوون؛ چونکی (الوف) وه کی زانایین زمانی عه ره بان دبیتن: (جمع کثره) یه، نهو کومه یا بو گه لهکان دئیته ب کارئینان.

(۱) و د کیتابا ئسرائیلیان یا نوکه دا، نهوا دبیتن: کیتابا پیروژ، په رتووکهک هه یه دبیتن: په رتووکا حزقیالی، و حزقیال ل دویف گوتنا وان ئیک ژ پیغه مبه رین وان بوو، د پارچه یا (۳۷) یدا ژ قی په رتووکی هاتیه کو جاره کی نهف پیغه مبه ره د بهر نهاله کی را بوری، دیت یا تزیه ژ هه ستیان، وی هه ز کربت بزانت چیروکا فان هه ستیان چیه، ئینا وی دوعایهک ژ خودی کر کو نهو وان زیندی بکهت، خودی دوعایا وی بو ب جهینا ونه زیندی کرن، ووه کی به ری زفراندنه فه، وی دیت نهو له شکه ره کی گه لهک وگه له کی مه زنه.. وهندهک زانایین مه بین به ری ل وی باوهری بوون کو نهف مرؤفه نهو بوون بین ژ مرنی رهښین و خودی نهو مراندین، وه کی د قی نایه تی دا هاتی یا نه م ته فسیر دکهین، بنیره: (البدایة والنهایة) یا زانایین نافدار (ابن کثیر) ی (۲/۲-۴).

نهغه، و ژ هندهک زانايان دئيتته شه گوهاستن کو نهغ نايهته تماميا سهرهاتيا وان مرؤقانه بين ژ مرنې رهقين، يهعني: پشتي خودي نهو زيندي کرين، گوته وان: قيجا مادهم ههوه زاني مرن ب تني ل نهيدانا شهري ههيه، هوين شهري د ريکا خودي دا بکهن.

وکرنا شهري د ريکا خودي دا هندي دخوازت مرؤف يي مهرد بت، بهخيلبي ب رحا خو ومالي خو نهکته، لهو پشتي هندي نيشارهت بو مهرديني هاته دان، وخودي ب رهنهگه کي غهريب دانا خيران ل بهر مه شرين کر وگوته: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ يهعني: نهو کيه يي دهينه کي د گه خودي بکته، دهينه کي باش؟ ونهغه نه مره د کراسي پسياري دا، بو هاندان، خودي يي دبيژت: هوين گهلي خودان باوهران دهينه کي باش د گهل خودايي خو بکهن.. وما خودايي دهوله مهنده هوجهيي ب دهيني مه ههيه؟ نهخير، نهو يي بي منتهه ژ مه وخيرين مه، بهلي وي دقيتت ب قبي رهنهگي کرنا خيران د گهل بهنيان ل بهر مه شرين بکته، دهمي تو دهينه کي د گهل نيکي دکهي، خيره کي ددهيه نيکي، پشکداري ب مالي خو يان حهتا نهفسا خو د جيهادي دا دکهي، نهو تو يي دهينه کي د گهل خودي دکهي، ودهيني د گهل خودي نه وهکي دهيني د گهل مرؤقه کيه، نهو دهيني تو ددهيه خودي، نهگهر يي باش بت، يهعني: ننيه تهکا باش د گهل دا هبت، مفايه کي مهزن دگههينته خوداني خو، چونکي نهو وي گهلهک بو وي زنده دکته.. خيرهکا گهلهک زنده تر ژ وي يي وي داي، ددهتي، ﴿وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ خوديه دستينت ودهت، رزقي ل سهر وي کهسي بهرتهنگ دکته يي وي بقيت، و ل سهر وي بهرفرهه دکته يي وي بقيت، ل دويش حکمه تهکا نهو پي دزانت، قيجا هوين گهلي خودان باوهران، خيران بدن وههوه خهم پي نهبت؛ چونکي خوديه رزقي ددهت، ودهت، وهوين ههر بو نک وي ب تني پشتي مرنې دي نينه زفراندن، قيجا نهو جزايي ههوه دي دته ههوه.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ آتِعْنَا لَنَا مِن مَّاءٍ نُّقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِينِنَا وَأُتْبِئْنَا فُلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَتَىٰ يَكُونُ

لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ
 وَآدَهُ بِسَطْوَةٍ فِي الْعِلْمِ وَالْإِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٧٧﴾ وَقَالَ لَهُمْ
 نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِمْ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آءَالُ
 مُوسَىٰ وَآءَالُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُم إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾

و د قی پارچهیی دا سووردهت سهرهاتیبهکا دی یا کهفن بو مه فه دگوهیت، و قی جاری
 -وهکی ئەم دینین- سووردهت بهرفرههیتن پتر ل دۆر سهرهاتیی ددهته مه، وهکی دهسنیشانکرنا
 وی مللهتی یی ئەف سهرهاتیبه د گهل چیبووی، وناقین هندهک کهسین سهرهکی یین
 سهرهاتیی.. و بهری نوکه سووردهتی سهرهاتییا وان مروقان بو مه فه گپرا یین ژ ترسین مرنی دا
 پشت دایه جیهادا د ریکا خودی دا ورهقین، ئینا ئەو ب سهری هاتی یا هاتی، وهه نیزیبک
 ژ قی بابتهتی هندهک کهسین دی هه بوون، بهری جیهاد ل سهر وان بیته فهرکن، وان گهلهک
 دلئ خو دبره جیهادی، وخوزی رادهیلان کو دهلیشه بو وان هاتیبا دان؛ دا وان شهر د ریکا
 خودی دا کربا، بهلی پشتی هیقییا وان ب جه هاتی، وجیهاد ل سهر وان فهربووی، وان خو
 ژ مهیدانا جیهادی دا پاش، کیمهک ژ وان تی نهبن.. قیجا سهرهاتییا وان چ بوو؟ ئەف
 نایهته دی بو مه فه گپرن..

وسوردهت قی سهرهاتیی ژی وهکی یا بهری خو ب پساری دهست پی دکهت: ﴿أَلَمْ تَرَ
 إِلَى الْمَلَأِ مِن بَنِي إِسْرَائِيلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ﴾ ئەی موحه ممهه، ما ته نه دیتیه دهمی مه زنین
 مللهتی ئسرائیلیان، پشتی زهمانی موسای.. و بهری ئەم بهردهوامیی بدهینه سهرهاتیی وهکی
 نایهت بو مه فه دگپرت، ل قیری ژی مه دقیت بیژین: چونکی پیغه مبهه -سلا ل لی بن-
 ل وی دهمی نه بوو یی ئەف سهرهاتیی تیدا چیبووی، دقیت مه خسهه ب دینتی د قی نایهتی
 دا، دیتنا دلئ بت، یه عنی: ما ته ئەف چیرۆک وسهرهاتیبه نه زانیه ئەوا ئەم دی فه گپرن؟
 و چونکی نه دشیا نا پیغه مبهه دایه ئەو بیی وهحیا خودی سهرهاتیبهکا هوسا بزانت، مه عنا:
 مه خسهه ل قیری پسار نینه، بهلکی نایهتی دقیت بیژتی: ئەی موحه ممهه، و ئەی
 خواندهقانی قورئانی، بلا ناگهیا ته ب قی سهرهاتیی ههبت، و تو پی بزانه، دهمی مه زن
 و ما قوبلین ئسرائیلیان کۆمبووین، و خو دایه ئیک، و ئەف چهنده کهنگی بوو؟ نایهت دبیژت:

وبه لا فکرنه ته وحیدتی گه له ک بوو، لهو وان پخ خوښ نه بوو نهو خو و ملله تی خو ببینن دویر
ببینن ژ مهیدانا جیهادی..

به لئی پیغه مبهری وان، نهوی تبعه تی ملله تی خو باش دزانی، و دزانی کو باری شه ری
د ریکا خودی دا یی سفک نینه، و نهو ب حه ماسه کا ب سه رقه سه رقه و ب فیانه کا ب ده فی
ب تی نائیته هلگرتن، و جیهادی هنده ک زه لامین خودان باوهریه کا قائم پی دثین، به ری
داخوازا وان بو ب جه- بینت، بیره وان ل فی مهسه لا گرنگینا فه: ﴿ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ اَنْ
كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ اَلَّا تَقَاتِلُوْا ﴾ پیغه مبهری وان گوتی: نه کو وهسا چی بت وهکی نهز هزر
دکه م کو نه گهر شه ری د ریکا خودی دا ل سه ر هوه هاته نفیسین، ومن شاهه ک بو هوه
ده سنیشان کر وهکی هوین دخوازن، هوین شه ری نه که نه؟ نه کو هوین بترسن و ژ شه ری بره فن،
گا فا وان نه ف گوتنه ژ پیغه مبهری خو بهیستی، حه ماسا وان زیده تر لی هات، و وان نه ف
گوتنه یا پیغه مبهری وان گوتی ب غه ربی فه وهرگرت ﴿ قَالُوْا وَمَا لَنَا اَلَّا نُقَاتِلَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ
وَقَدْ اُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَاَبْنَانَا ﴾ وان گوت: وهی!! نه فه چ گوتنه؟ نه گهر فی گا فی نه م شه ری
نه که یین، پا دی که نگه کیه یین؟ وما بوچی نه م شه ری د ریکا خودی دا ناکه یین، و دوژمنی مه
نه مین ژ جه- و واری مه کرینه ده ر، و ب کوشتن وگرتنی نه م ژ عه یالی مه یین دویر کرین؟

مه عنا: وان -ل بهر چا ف- قه ناعه ت و باوهری ب عه داله تا قه زیا خو هه بوو، وان ب فه ر
ددیت کو نهو هه می پیگه رابن، و به رسنگی نه یاری خو بگرن، و حه فی خو ب ده ستی خو ژ وی
چی بکه ن..

﴿ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴾ به ری
نایه ت سه رهاتیی ب رهنگی وی یی طه بیعی ب ریقه بیه ت، حه تا نه نجامی حه ماسا وان بو
مه ئاشکه را بیت، لهز کر و نه م ب نه نجامی ناگه هدار کرین، و گوت: ده می خودی شه ر ل سه ر
وان نفیسی، و مه سه له بو راستی، نهو چی بوو یا پیغه مبهری وان گوتی، نهو ژ کرنا شه ری
ترسیان، و ژ مهیدانا جیهادی ره فین، و نهو هه می گه رمیا وان ساریوو! کیمه ک ژ وان تی
نه بن یین باوهریه کا دورست و موکم هه ی، خودی قه نجی ل وان کر و نهو موکم هیلان.

وئایه تی ب پهنگه کی نه یی نیکسهر گهف ل وان زورداران کر یین پشت ددهنه نه مرئ خودی، و ل سوزین خو لیفته دبن، وگوت: خودی یی زانایه ب زورداران! ومادهم نهو ب وان وحالی وان یی زانایه، نهو ژ وی خلاس نابن..

وېستی فی تهعقیبی نایهت جارهکا دی ل سهرهاتی زفري شه: ﴿ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ﴾ مهعنا: خودی داخوازا وان ب جهینا، وپیغه مبهری وان گوته وان: وهکی ههوه داخوازگری خودی فهران ل من کر نهز شاههکی بو ههوه دهسینشان بکه، دا هوبن ل ژیر حوکمی وی جیهادا د ریکا خودی دا بکه، وئهری خودی ل سهر هندی پیک هاتیه کو (طالوت)^(۱) بته مهزنی ههوه، وئهوه یی کو دی سهرکیشیا ههوه بو کرنا شهری د گهل دوژمنی کهت.

بهرسفا وان چ بوو؟

نهو ب خو نهگه باوهریا وان یا تمام با، دقیا نهو ب مهزنی (طالوتی) رازی بان؛ چونکی پیغه مبهری وان نهو یی هلبژارتی، وپیغه مبهر تشتهکی ژ نک خو ناکهت، بهلی نهغه نسرائیلینه نسرائیلی! نهوتین چل روژان پیغه مبهری وان موسا ژئی دویرکهفتی، نهو رابووبین صهنه می کولکهکی بو خو ژ زیری چتکری وپهرستن بو کری!

﴿ قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةَ مِنَ الْمَالِ ﴾ وان گوته پیغه مبهری خو: نهری چاوا طالوت نهو شاه بت یی ته بو مه هلبژارتی، وئهم ژ وی ههژیترین بو شاهاتی، ووی مالهکی وهسا یی مهزن نینه نهو بشیت ملکي خو پی ب ریغه ببهت، وهژی مهزنی بت!!

ویوچی نهو ژ وی ههژیترین بینه شاه؟ نایه تی نهف چهنده ناشکهرا نهگریه، بهلکی چونکی نهو وهکی وان ژ بابکی شاهان ومالا پیغه مبهران نینه، وهکی هندهک زانا تهفسیر

(۱) د پرتوکا (صه مویل) ی دا ژ (کیتابا پیروژ) نافی وی کهسی یی بو مهلکاتی هاتیه هلبژارتن (شاووله) وتیدا هاتیه کو نهو ژ بابکی بنیامینی بو، وناشکهرايه کو نه مهزنی دینی ونه یا دنیا یی ل نک نسرائیلیان د ناف بابکی بنیامینی دا نهبو، وبهلی نهغه ژئی نهگههک بت د پشت عه جیبیا نسرائیلیان را ژ هلبژارتنا وی دا.

دکهن، و بهلکی ژ حسویدیا وان بت، ههر ئیک ژ وان هزر کربت نهو بو مهلکاتیی دئی ئیته هلبژارتن؛ چونکی نهو مهزن و ماقوبیلین ئسرائیلیان، بهلئی گاڤا پیغه مبهری وان طالووت هلبژارتی، و طالووت نه ژ مهزن و ماقوبیلان بوو، وان حسویدی پی بر، و گوتن: نه مین یین هیژای مهزنیی و مهلکاتیی نه طالووت!!

﴿ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَادَّهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْأَطْسِمِ ﴾ ئیکه مین جار پیغه مبهری وان بیرا وان ل وئی راستیی ئینا یا وان ژ بیرا خو بری، و دقیا وان ژ بیرا خو نه بریا، مادهم نهو خودان باوهرن، و حهزا کرنا جیهادی د دلی وان دا ههیه، وی گوته وان: خودی نهو یی هلبژارتی ژ ههوه کو بته مهلک، نهغه نه مری خودییه، نه یی منه، و من چو دهست د هلبژارتنا وی دا نینه، و خودی ب به نیین خو و کار و پیغه هاتنین وان شاره زاتره، و نابت بو مرؤقی خودان باوهر، خو ل سهر نه مری و هلبژارتنا خودایی خو نه رازی بکهت.. پاشی پیغه مبهری وان هندک ژ وئی حکمه تا بهرچاڤ یا د هلبژارتنا طالووتی دا هه ی بو وان بهرچاڤ کر، و گوت: طالووتی خودی بهر فره ی ژ لایی زانینی فه، و هیژ ژ لایی لهشی فه، یا دایی؛ و نه ههردوو به وی مهلکی دپیتقینه یی کو دئی سهر کیشیا ههوه کهت، و شه ری دوزمنی ب ههوه ده ته کرن، زانین و شاره زایی ب هونه ری شه ری، و هیژا لهشی و زیره کی، نهغه دگرنگن بو سهرؤکی، و نهو ههردو ل نک طالووتی هه نه.. و دیاره نه هه زانینه ل دوز زانین و هیژا طالووتی تشته کی قهشارتی نه بوو ل بهر وان، وان ژی ئعتراف ب قی چهندی دکر، لهو وان گوتن ل پیغه مبهری نه زقراند، و نه گوتن: نه م ژ وی زانانتر و ب هیژترین، بهلکی وان خو بی دنگ کر، ل وی ده می پیغه مبهری وان دوباره بیرا وان ل وئی مهسه لا قه بر ئینا یه فه یا کو چی نابت بو خودان باوهره کی خو ل سهر نه رازی بکهت: ﴿ وَاللَّهُ يُؤْتِي مَلِكُهُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَسِعَ عِلْمُهُ ﴾ خودی خودانی ملکیه، و نهو ملکی خو دده ته وی یی وی بقیت ژ به نیین خو، ژ بهر حکمه ته کا نهو پی دزانت، و بهلکی هوبن نه زانن، لهو هه قری و عیناد و رکداری پی نه قیت، و قهنجی و دانا خودی یا بهر فره هه، و نهو ب راستیا کاران یی زانایه، چو ل بهر وی بهرزه نابت.

پشتی قی هه می بیرئینانی، ههلوستی قان مهزن و ماقوبیلین ئسرائیلیان چ بوو؟

قورئان گوتنا وان بو مه ناهه گپرت، بهلی ژ سیاقی فه گپرتنا سهرهاتیی مرؤف دشیت تی بینتهدر، کو ههر وهکی د گهل فی ههمی بیرئینانی ههر نهو ب دورستی قانع نه بوینه، لهو وان داخواز ژ پیغه مبهری خۆ کر کو نهو نیشانه کی بو وان ناشکهره بکهت، نهو پی بزانی کو راسته خودییه طالوت هلبژارتی!! قیجا هزر بکهن سهرهقی وعینادا وان چهند بوویه، و ژ بیر نه کهن ژی کو نهفه باشین وان بوون، نهوین حماسه کا زیده بو کرنا جیهادی ههی، ونهو ب خۆ چووین گوتیه پیغه مبهری خۆ ئیکی بو مه لکاتیا مه هلبژتیره.. وگاڤا وی نهو ئیک نه ژ وان هلبژارتی، بهری خۆ بدهنه ههلوستی وان، قیجا نهوین هوسا چاوا نهو دی باورهی ب پیغه مبهره کی دی ئینن نه گهر نه ژ وان بت، وهکی موحه ممدی سلاف لی بن؟!

﴿ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آدَمُ وَنُوحٌ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ ﴾ وگاڤا پیغه مبهری وان نهف عیناده ژ وان دینی گوته وان: خودی نیشانه کا پهردهر وموعجیزه دی نیشا ههوه دهت، دا هوبن پی زانن کو خودییه طالوت بو ههوه هلبژارتی، ونه نیشان ژی نهفه یه: تابوت دی ل ههوه ئیته زقران.. و تابوت نهو صندوقه یا مرؤف تشتان دکهته تیدا، ومهسه لا تابوتا سرائیلیان چ بوو؟

ژ فی گوتنا پیغه مبهری وان ناشکهره دبت کو وان صندوقه ههبو گهلهک یا ب قهر وقیمهت بوو ل بهر وان، چی گاڤا وان نهو ددیت خودی رحهتی وتهنایی دئیخسته دلین وان، بوچی؟ چونکی هندهک تشت ژ پاشمایین بنه مالا موسای وهاروونی -سلاف لی بن- تیدا بوون، نهو تشت چ بوون؟ نایهت بو مه ناشکهره ناکهت، بهلی ژ عهبدلاهی کوری عهباسی دئیته فه گوهستن کو گۆپالی موسای، وهوبرکی وان دهپین تهورات ل سهر هاتیه نفیسین، تیدا بوو. وهندهک زانایین دی دپین: گۆپالی موسای ونه عالیین وی، وشاشکا هاروونی، د گهل هندهک پرتین وان دهپین تهوراتی یین بو موسای هاتینه دان، د وی صندوقی دا ههبوون..

و د کیتابا سرائیلیان یا نوکه دا هاتیه کو شهرهک د ناچهرا سرائیلی و فلسطینیان دا چیبوو، و د فی شهری دا سرائیلی شکهستن، ئینا وان گوته ئیک ودو: تابوتا خۆ یا پیروز د گهل خۆ بیننه مهیدانا شهری؛ دا خودی ههوه ب سهر بیتخت.. وگاڤا وان تابوت ئینای،

وجهولهیهکا دی یا شه‌ری کری، شی جاری ژی ئەو شکهستن، ونه‌یاران تابوت ژی ژی ستاندن. قیجا ئەو که‌فتنه‌ه‌کی زیده‌ه‌خۆش؛ چونکی وان هزر دکر هندی تابوت د گهل وان بت، ئەو دئ دسه‌رکه‌فتی بن.. هه‌فت هه‌یفان تابوت ما د ده‌ستی فلسطینیان دا، وچونکی د فی ده‌می دا گه‌له‌ک ئیش ونه‌خۆشی د ناف فلسطینیان دا به‌لاقبسون، وان گۆته ئیک ودو: ئەفه له‌عنه‌تا تابوتا ئسرائیلیانه ژ مه‌گرتی، دا بۆ بزقربینه‌هه، به‌لکی ئەف ئیش ونه‌خۆشیه‌هه ژ ناف مه‌رابین.. ئینا وان دو چیل ئینان وعه‌ره‌بانه‌ک ب دویف شه‌کر، وتابوت کره‌تیدا، وبه‌ری وان دا ناف ئسرائیلیان^(۱).

ئەو سه‌رهاتیا ژی ستاندن وزقرا‌ندا تابوتی ب فی رهنگی د کیتابا خو‌دا شه‌دگین، وقورئان ب رهنگه‌کی دی دبیت، دبیت: گا‌فا ئسرائیلیان داخواز ژ پیغه‌مه‌ری خو‌کری ئەو نیشانه‌کی ل سه‌ر هلبژارتنا طالوتی ژ لایین خودی شه‌هه‌ بۆ ناشکه‌را بکه‌ت، پیغه‌مه‌ری وان گۆته وان: نیشان ئەوه تابوتا هه‌وه، ئەوا دلین هه‌وه پی رحه‌ت دبن، وکه‌یفا هه‌وه پی دئیت، ژ به‌ر وان تشتین پیروژین موسای وه‌اروونی بین تیدا هه‌بن، یا کو ژ هه‌وه هاتیه‌هه ستاندن، دئ بۆ هه‌وه ئیته‌هه زقرا‌ندن.. چاوا؟

گۆت: ملیاکه‌ت دئ وی هلگرن، وبۆ هه‌وه ئینن.. مه‌عنا: زقرا‌ندا وی ب رهنگه‌کی طه‌بیعی نابت، به‌لکی دئ ب رهنگه‌کی (موعجیزه) بت، وه‌وین فی موعجیزه‌یی ب چا‌ف دئ بینن؛ دا بزائن ئەفه که‌رامه‌ته‌که خودی ده‌ته‌هه طالوتی، ئەوی حوکمی وی دئ ب فی رویدانا دلخۆشکه‌ر ده‌ست پی که‌ت، کو زقرا‌ندا تابوتا پیروژه.

ودویمه‌یه‌ی پیغه‌مه‌ری وان گۆت: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ هندی ئەف نیشانه‌یه مه‌زترین نیشانه‌هه بۆ هه‌وه، کو طالوت ب فه‌رمانا خودی بی بوویه شاه‌ی هه‌وه، ئەگه‌ر ه‌وین ئەون بین باوه‌ری ب خودی وپیغه‌مه‌ری وی دئینن، وباوه‌ر ژ نیشان وموعجیزه‌یان دکه‌ن.

ووه‌سا دیاره‌هه کو پشتی ملیاکه‌تان تابوتا وان یا پیروژ ژ ناف ده‌ستین نه‌یارین وان ده‌ریخستی، و ب رهنگه‌کی موعجیزه‌هه بۆ زقرا‌ندی، ووان ئەف چه‌نده ب چا‌ف دیتی، وان باوه‌ر

(۱) برینه: په‌رتووکا (سه‌مۆئیلی یا ئیکه‌ن) ژ (په‌یمانا که‌فن) ژ (کیتابا پیروژ) پارچه‌یا (۷-۴)ی.

ژ پیغهمبهری خو کر، وقانع بوون کو طالوت بپته مهلکی وان، ورپبهریا وان بکته، وشهري نهياران پی بدهته کرن.. وئغه ژ نایهتین بین بو مه ناشکرا دبت.

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْأُنْدُلِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اعْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَهُ هُوَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِطَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقُوا اللَّهَ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٧٤﴾ وَلَمَّا بَرُّوا إِطَّلَعُوا وَجُنُودَهُ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٧٥﴾ فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَءَاتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٧٦﴾ تِلْكَ ءَايَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٧﴾

و ل څيری پورده ل سهر ديمه نه کی دی دئیتته هلدان، طالوتی مهلک تیدا دئیتته دیتن بین بوویه سهر له شکری ئسرائیلیان، وهژماره کا مهزن ژ خودانین حه ماسی، وحه ژیکه رین جیهادا د ریکا خودی دا، کو ب هزارانه، بین د گهل وی و ل ژیر سهر وکاتیا وی، ووان خو ژ خه لکی څه دهر کریه، ویی قهستا مهیدانا شهر دکهن، شهری د گهل دوژمنی خو بین صهنه م پهریس ژ خه لکی فلسطینی ژ (عه مالیقان)..

﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْأُنْدُلِ﴾ ده می طالوت ب له شکری خو څه دهرکه فته شهری، وبهری نهو بگه هته مهیدانا شهری، وچونکی وی دزانی گهلهک رهنګین مروڅان د ناڅ له شکری وی دا ههنه، وهه ر ئیک ژ بهر ئیه ته کی وئارمانجه کی دهرکه فته، وی څیا وان بجه پینت، دا بزانت کانی کی ژ وان ب کیر جیهادی دئیت.. ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اعْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ﴾ طالوتی گوته له شکری خو: هن دی خودییه ب رویاره کی ل پیشیا ههوه دی ههوه جه پینت، کانی هوبن دبینفره هن یان نه؛ دا خودان باوهر ودوروی ژیک جودا بین، څیجا ههچیی ژ ههوه ژ ناڅا رویاری څه خو ت نهو نه ژ منه، وئهو ب کیر جیهادی د گهل من نائیت، وههچیی

ژ ئافئى قه نه خۆت ئه و ژ منه، چونكى ئه و گوهدارى منه و ب كير جهادى دئيت، ئه و ژى تى نهبت يى بیده ربه كا ب تنى ژى قه خۆت ئه وى لومه ل سهر نينه. ووه سا دئيتته هزر كرن كو ئه و جهرباندا خوى ئه و پى جهرباندين، خوى ب وهى بو پيغه مبه رى خوى وى ده مى هنارت بت، ووى ژ لايى خۆ قه گوته طالوتى، چونكى مسوگه ر ئه و پيغه مبه ر ژى د ناڤ له شكه رى طالوتى دا بوويه..

و د سه رهاتيا طالوتى دا ئه و د په رتووكا (سه مؤتيلي) دا هاتى به حسى رويبارى ئوردنى دئيتته كرن، وديتت: هژماره كا كيم يا ئسرائيليان ب تنى (كو هژماران وان نيزيكى شهش سه د كه سان بوو) مانه د گه ل مه زنى خۆ، وقه ستا مه يدانا شه رى كرن.^(۱) و قورئان دبيتت: ﴿فَسَرَّبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ﴾ يه عنى: ده مى ئه و رويبار كه فتبه رپكا طالوتى وله شكه رى وى، وان قه ستا ئافئى كر، وگه له ك ژى قه خوار، هژماره كا كيم تى نهبت ته حه ملا تيه نى وگه رمى كر، ويده ربه كا ب تنى ژ ئافئى قه خوار.. مه عنا بارا پتر ژ وان د جهرباندى دا سه رنه كه فت، له و طالوتى ئه و ژ ناڤ له شكه رى خۆ كرنه ده رى، وگوته: بزقن، هوين شه رى د گه ل مه ناكه ن.

و ل دۆر هژمارا وان يين مائه د گه ل طالوتى، بۆرى د گه ل مه كو كيتابا ئسرائيليان يا نوكه دبيتت: ئه و نيزيكى شهش سه د كه سان بوون، وزانايين ته فسيري هنده ك ربه ويه تان ژ هنده ك سه حابى و تابيعان قه دگوه تيزن كو هژمارا وان هدى هژمارا وان سه حابيان بوو يين پشكدارى د شه رى به درى دا كرى، كو سى سه د وسيزده چارده مرۆقه ك بوون.

﴿فَلَمَّا جَاوَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِطَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْكُوا اللَّهَ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ ده مى طالوت وئو خودان باوه رين كيم يين د گه ل وى ماین ژ رويبارى ده رياس بووين، و به ر ب مه يدانا شه رى قه چووين، ووان هژمارا نه يارين خۆ يا بوش ديتى، هنده ك ژ وان گوته هنده كان: شه رى جالوتى وله شكه رى وى يى ب هيز ب مه قه نائيت، و جالوت ئافئى مه زنى (عه ماليقان) بوو^(۲)، ئه و يين باوه ربه كا موكم هه ي كو ئه و دى چنه

(۱) پرينه: په رتووكا (سه مؤتيلي يا ئيكى) ۱۳/۷-۱۵.

(۲) په رتووكا (سه مؤتيلي يا ئيكى) ئافئى وى دكه ته: جوليات.

رابهري خودې (په معنی: نه گهر هاتنه کوشتن دې شهید بن، وگه هغه خودایې خو)، بېرا برابین خو ل هیزا خودې ئینافه وگوته وان: وه نه بیژن! چهند جاران دهسته که کا کیم یا خودان باوهر ویتنفره ب ئانه هیا خودې شیایه دهسته که کا بوش یا کافر وته عداکهر؟ وخودې ب سهرکه فتن وپشته فانی ودانا خیرې یې د گهل بیتنفره هان. معنا: سهرکه فتن نه ب هژمارا له شکهری، ورهنگې چه کیه، تشته کې دی هیه چه هیز خو ل بهر ناگرن، نهو ژې هیزا باوهر یتیه.

و ژ سیاقې سهره تایی دئیتنه زانین کو پشتی فان خودان باوهران بېرا برابین خو ل خودې ئینایه شه، وهو ل گرنگیا صه برې ئاگه هدار کرین، نهو ژې ل راستیا سهرکه فتنې وشکه سنتې ئاگه هدار بوون، وان ژې باوهریا خو نهوا پیچه کې له قیای دوباره موکم کر، وهه می پیکفه ب یتک ریژی چوونه مهیدانا شه ری..

﴿وَلَمَّا بَرُّوا إِطْلُوتَ وَجُنُودِهِمَ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أقدامَنَا وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ودهمی نهو -ب هژمارا خو یا کیم شه- هاتینه بهرانه ر جالوتی وله شکهری وی یې بوش، ووان ترس ب چاف دیتی، وان ههوارین خو گه هاندنه خودې ودوعا ژ وی کرن، وگوتن: خودایې مه تو بیتنفره هیه کا مه زن ب سهر دلین مه دا بینه خواری، وپیتن مه بو شه ری نه یاران موکم بکه، دا نهو ژ سهما شه ری نه ره شین، وتو هاری مه بکه ومه ب سهر ملله تی کافر بیتخه.

به ری شه ر ده ست پې بکه ت، طالوتی ووان خودان باوهر یتن د گهل دا ههوار یتن خو گه هاندنه خودې، وداخو ازا سهرکه فتنې ژ وی کر؛ چونکی وان دزانی سهرکه فتن د ده ستی خودې دایه.. وپتغه مبه ری ژې -سلاف لی بن- ل روژا به درې ههر نهف چه که ب کارینا، چه کې دوعایې، وخودې د ههوارا وی هات، وسهرکه فتن کره بارا وی ووان خودان باوهر یتن کیم بیتن د گهل وی.

ونه جامی شه ری چ بوو؟

خودې دپیتت: ﴿فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ﴾ ب ئانه هیا خودې، نهو خودایې طالوتی وله شکهری وی ههوار یتن خو گه هاندی، سرائیلیتین خودان باوهر شیانه

نه یارین خو پین صهنه م په ریس، وشکهستن کفته ریزا نه یاران، و نه جامی دی بی مهزن نهو بوو داوودی جالوت کوشت.

و ژ نوی ناشی داوودی وهک کهسه کی سهره کی د سهرهاتی دا، ب بهر گوهین مه دکفت، مهنا: داوود، نهوی هم دنیا سین وهک نیک ژ پیغه مبهرتن مهزن و خودان قه در، هنگی مرؤفه کی نه نیاس ولهشکه ره کی به سیط بوو د ناغ لهشکه ری طالوتی دا، و د گوتن و ریوایه تین دیرؤکی دا دئیته فه گپران کو داوود هنگی حجیله کی نه بهر نیاس بوو، ده می گازی جیهادا د ریکا خودی دا هاتی، وی ژی وهکی گه لهک که سان ژ ملله تی خو، خو دا د گهل وی لهشکه ری بو شهره هاتی به ره فه فکرن، و نهو نیک ژ وان خودان باوهران بوو پین ب سهرکه فتن ژ جهرباندا ریواری ده ریاس بووی، ومه باوهری هیهه کو نهو دئ نیک ژ وان ژی بت پین شیرت ل برایین خو ب صه بری کری. . و ل قیری پستی شهر گهرم بووی، و ل وی ده می هزر دهاته کرن کو طالوت، خودانی له شی ب هیز وزانین و شاره زاییا د شهره ی دا دئ شیت جالوتی کوژت، نایهت (موفاجه نه کی) بو مه چی دکت، و ناغه کی دی بی نه نیاس دئینته مهیدانی، و ده وری وی بهرچاغ دکت، داوود نهوی سرائیلیان وهک فیرس وعه گیده کی ناقدار نه ده ژمارت، مهنا: راسته وهکی خودان باوهران گوتی مهسه له نه هیز و شیانین ماددی، مهسه له باوهری وانا خودییه.

و پستی داوودی نهف قه ره مانیه کری، ومه زنی نه یاران کوشتی، تشتی بوویه نه گه را شکه ستنا وان، ناشی وی کفته سهر ه می نه زمانان، وهه ر نیک به حسی زیره کیا وی کر، حه تا نیک بووی زیره کی وهیژا طالوتی بینه ژ بیرکرن. . یان بوچی نیک بوو؟ نه خیر، هه ما ب راستی طالوت هاته ژ بیرکرن، و پستی وی داوود هاته مهیدانی: ﴿وَأَتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ﴾ و خودی که ره ما خو د گهل وی تمام کر، و پستی هنگی شاهاتی و پیغه مبهرینیا سرائیلیان ژی دا وی، و تشتی وی حه ز کری ژ زانینا تشتین ب مفا نیشا وی دا.

و پستی نهف سهرهاتی ب دویمه ی هاتی، نایهت فی (ته عقیبی) دده تی، و دبیرت: ﴿وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ مهنا: نه گهر ژ بهر هندی نه با کو خودی هندهک مرؤف کو خودان باوهرن، ب هنده کین

دی را کو کافرن، بهرداینه، عهد ب ریکا به لا قیوونا کوفری و گوننهان دا خراب بت، بهلی خودی خودان قهنجی و سهراتیبه ل سهر خه لکی.

خودی و هسا هه زکریه هو فرکی و خو لیکدان د قی ژیانن دا هه بت، دا خراب ب دهستین باشان بچن، وهکی کو جالوت ب دهستین داوودی چووی، وئه گهر ئهف هه فرکیه نهبا، وهندهک کهس نه بان ل بهر سنگی زالم و زورداران پارهستن، عهد دا خراب بت، بهلی خودی گهلهکی ب رهحمه د گهل به نیتن خو، و قهنجیا وی ل سهر وان یا مهزنه.

﴿ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴾ ئهی موحه ممهد، ئهوتن هه ئایه تین خودینه، ئهه وان ب راستی بو ته دخونین، وهندی تویی تو ژ پیغه مبه رانی تویی راستگویی و تو چو تشتان ژ نک خو نابیتی.

و ب قی ئایه تی کو ئایه تا (۲۵۲)یه، جزیا دووی ژ قورئانی ب دویماهی دئیت.

ناقهرؤك

بهرپهر	بابهت
۵	پيشگوتن
۱۳	تفسير سوورهتا (الفاتحة)
۱۳	پيشهكى وقهدر وبهايي فاتحي
۱۶	ئهو بابهتتين د سوورهتا فاتحي دا هاتين
۱۷	ل دور گوتنا (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم)
۱۸	تفسير (بسم الله الرحمن الرحيم)
۱۹	تفسير (الحمد لله)
۲۰	جودايى د ناقهرا (حهمدئ) و(شوكري) دا
۲۰	تفسير (رب العالمين)
۲۱	مهنا (مالك وملك) و جودايى د ناقهري دا
۲۱	پامانا (يوم الدين)
۲۲	(عيبادت) و(ئستعانه) دقئت بو خودئ ب تنئ بت
۲۳	داخوازا هيدايهتي بو ريكا راست
۲۳	ريكا غهزه ب ليكري وبهرزهبويان
۲۴	پامان (آمين)
۲۵	تفسير سوورهتا (البقرة)
۲۵	ل دور دهم وجهئ هاتنه خوارا سوورهتي
۲۷	بابهتتين سوورهتا بهقهره
۲۹	تفسير حرفتين كهركرى
۳۰	كيتابه كا بي گومان و كارهكي مهزن
	ژ سالوخهتتين تهقواداران:
۳۱	- باوهري ئينانا ب غهيي

- ۳۲ کرنا نھیژان
- ۳۲ دانا خیر وزهکاتان
- ۳۳ باوہری ئینانا ب قورنائی وکیتابین بہری وی ہاتینہ خواری
- ۳۳ باوہری ئینانا ب ئاخرہتی
- ۳۴ ہیدایہت وئیفلہحا تہقواداران
- ۳۴ کافر وسالوختین وان
- ۳۶ منافق وسالوختین وان
- ۳۷ ناشکھراکرنا باوہریی وقہشارتنا کوفری
- ۳۸ دفن بلندی وخومہزنکرنا وان
- ۳۹ نزم بہریخودانا وان بوخہلکی
- ۴۱ فروتنا (ہیدایہتی) وکرپنا (ضہلالہتی)
- ۴۳ ری بہرزہکرن وحبہتیا وان
- ۴۵ فہرمانا ب عیبادہتی ل ہہمی مرؤقان
- ۴۶ ژ نیشانین قہنجیا خودی ل سہر مرؤقان
- ۴۷ تہحہددیا کافران کو سورہتا وہکی یا قورنائی بینن
- ۴۸ دانا مرگینیی بو خودان باوہران
- ۴۹ ئینانا مہتہلان د قورنائی دا وقافارتنا مرؤقان
- ۵۱ سالوختین فاسقان
- ۵۲ چاوا ہوبن کوفری ب وی خودایی دکہن یی دو ژین ودو مرن داین؟
- ۵۳ ئافراندا عہردی وئستوانا بہر ب عہسمانی قہ
- ۵۴ سہرہاتیا ئافراندا ئادہمی وچہند دہرسہک
- ۵۵ ئستخلافا مرؤقی ل عہردی
- ۵۷ عہجیب مایینا ملیاکہتان ژ قی چہندی وپسیارا وان
- ۵۸ ئادہم ونیشادانا ہہمی ناقان
- ۵۹ بوچی خودی جہناقئی کومی بو خو ب کار دئینت؟
- ۶۰ ملیاکہت وسوجدہبرن بو ئادہمی
- ۶۱ ئبلیس وھیثینیی وی

٦٢ ناکنجیبوون ل بهحهشتئ ودهسپئکا ههڤرکئئ
٦٤ دهسپئکا ههڤرکئئ، وئنهجامئ جهرباندنئ
٦٦ هاتنه خوارا بهر ب عهردی ڤه
	پشکا ئئکئ: د گهل ئسرائیلیان و بیئرئینانا وان ل وئ قهنجئئ یا خودئ د
٦٧ گهل وان کری ووی پهمانئ یا دایه وان
٦٨ فهرمانا ب پیگیریا ئه حکامئین شریعهتی ل وان
٧٠ وپاشقهبرنا وان ژ ڤهشارتنا حقیقئ
٧١ گهفکرن ل وان ژ بهر کو گوئن وکریارئین وان وهکی ئئک نئین
٧٣ ب قهدرئئخستنا وان ل سهه عالمئ
٧٤ پرزگارکرنا وان ژ فیرعهونئ ودهستهکا وی
٧٦ دانا ژفانئ بو موسای بو ئینانه خوارا تهوراتئ
٧٨ موسا کی بوو، ورامانا ناقئئ وی چ بوو؟
٧٩ تهورات و سالوختهئین وئ
٨٠ داخوزهکا غهرب ژ باشئین ئسرائیلیان و عقوبهکا دژوار
٨٢ چوونا ئسرائیلیان بو باژئیرئ پیروز
٨٥ موعجزهیا دانا ناقئئ بو موسای ل سهه حرائئ
٨٥ ئسرائیلی وگوهارتنا خوارنا باش ب یا بی خئیر
٨٦ رهزیلی وشهرمزاریا ئسرائیلیان یا بهردهوام
٨٨ ئهو کینه ل ئاخرهتی سههرفهراز دبن
٨٩ پاکرنا طووری ل هنداف سههئئ ئسرائیلیان
٩٠ سهههاتیا راف و نیچیرا ل رؤژا شهنبئئ
٩٢ ئسرائیلی و سهههاتیا ڤهکوشتنا چئلی
٩٥ ئاشکه رابوونا ئسرائیلیئ کوژهک
٩٦ دلئین رهقتر ژ کهڤری
٩٧ ئسرائیلی و تهحریفکرنا کئتابا خودئ
٩٨ منافقیا وان د گهل خودان باوهران
٩٩ خودئ راستیا حالئ وان ئاشکههرا دکهت

- ١٠٠ زانايبين وان وكرنا درهوان ل سهر ناقي خودي
- ١٠١ گوتن هندهك روتزين كيم تي نهبت نم ناچينه جهنهمي
- ١٠٢ پهيمانا خودي د گهل سرائيليان
- ١٠٢ - كو نهو پهريستنا خودي ب تني بكن
- ١٠٣ - و د گهل دهيبابان ومروقيين خو د قهنجين
- ١٠٤ - ونقيزان بكن وزهكاتي بدن
- ١٠٤ - وخويني نهريزن
- ١٠٥ - ويئخسيريئن خو ز نهياران بكرن
- ١٠٦ ههلويستي سرائيليان ز مهسلا پيغهمبهرييني
- ١٠٧ پيشوازيا وان ل پيغهمبهران هتا هاتنا عيساي
- ١٠٨ وههلويستي وان ز پيغهمبهري دويماهيي زي
- ١٠٩ نهگهرا في ههلويستي وان چ بوو؟
- ١١١ چهند دهليل ز ديروكا نهگهداريا وان بو پيغهمبهريئن وان
- ١١٢ راکرنا طووري ل هندافي سهرئ وان
- ١١٣ دياركرنا درهوهكا وان
- ١١٥ نهيارهتيا وان بو جبريلي
- ١١٦ عهدهتي سرائيليان شكاندنا پهيمانانه
- ١١٧ كافركرنا وان بو سولهيمان پيغهمبهري سلاف لي بن
- ١١٩ مهسلا هارووت ومارووتي
- ١٢١ نمونويهكي دي ز نهزمان دريژيئين سرائيليان
- ١٢٢ نهيا موسلمانان ز گوتنا پهيا (راعنا) ونهگهرا وي چندي
- ١٢٣ جوهي وفله وكافران چو جارن خير بو خودان باوهران نهقيت
- ١٢٤ مهسلا نهسخكرنا نايهتان
- ١٢٦ چاڅ ل سرائيليان نهكن دهمي وان پسيار ز موساي كرى
- ١٢٧ كيتايبان دقيت خودان باوهر ز ديني خو دركهفن
- ١٢٩ درهوهكا دي يا وان كويي جوهي يان فله نهبت ناچته بهحشتي
- ١٣٠ شهرتيئن قهبويلكرنا كاري

۱۹۸	دورستكرنا وهصيه تي بهري ليكفه كرنا ميراتي
۱۹۹	شهرتين دورستبوونا وهصيه تي
۲۰۰	وهصيهت بو كتيه ؟
۲۰۱	ئهوئ وهصيهه تي بگوهورت
۲۰۲	ئايه تين رورثي
۲۰۵	ره مهزان ههيشا هاتنه خوارا قورئانئيه
۲۰۷	ئايه تا دو عاي د ناقئايه تين رورثي را
۲۰۸	هندهك نه حكامين رورثي
۲۱۱	مالي ئيك ودو ب حرامئ نه خون
۲۱۳	پسيارا ههيشان
۲۱۵	ئايه تين جيهادئ
۲۱۹	حوكمي كرنا جيهادئ د ههيشين حرام دا
۲۲۰	دانا نه فقهئ د ريكا خودئ دا
۲۲۱	ئايه تين ههجي
۲۲۸	ليكفه كرنا مروقان ل سهر دو پشكان
۲۳۱	ههتا ئه م ب لايئ سهرقه يئ مروقان نه ئيينه خاپانن
۲۳۵	هوين ب هه مئ قه وهرنه د ئيسلامئ هه مئ دا
۲۳۶	ودويكه فتنا شهيطاني نه كهن
۲۳۸	راوه ستيانهك د گهل ئسرائيليان
۲۳۹	مروث هه مئ ئيكه مين جار ل سهر ته وحيدئ بوون
۲۴۱	هندهك پسيارين صه حاييان: ل دور دانا خيران
۲۴۳	خيران بدهينه كي ؟
۲۴۳	فهريبوونا شهري ههر چهنده ئه و تشته كي نه خوشه ئي
۲۴۵	شهري د ههيشين حرام دا وسهرريه كا صه حاييان
۲۴۹	پسيارا مه يئ وقوماري
۲۵۱	پسيارا تيكه ليا ئيتيمان وخوارنا ژ مالي وان
۲۵۲	ماره كرنا موشركان

۲۵۵ حکمەت ژ نەمارە کرنا وان
۲۵۶ پسارای بیتئیریا ژئى
۲۶۰ ل دۆر سویندى
۲۶۲ سویندا خۆدویر کرنا ژ ژئى یان مەسەلا ئیلائی
۲۶۳ عددین ژنا بەردای
۲۶۶ بەردانا زقراندن د دویقرا هەى دو بەردانن
۲۶۷ مەسەلا خولعی
۲۶۸ نەدورستییا حەلال کرنا ژنا بەردای بۆ جارا سیی بۆ میړى وى
۲۶۹ چى نابت زەلام ب بەردانى زیان بگەهینتە ژئى
۲۷۰ شریعتى خودى نەکەنە جەى یارى وترانهیان
۲۷۳ نەفەقا ژنا بەردای ویا بچویک شیر
۲۷۵ بلا زیان ب بچویکی نەگەهتە دەیکا وى
۲۷۸ عددین وى ژنکا زەلامى وى دمرت
۲۸۰ بەردانا وى ژنکا نەهاتیه فەگواستن
۲۸۲ نقتیران بپاریزن ونقتیرا ناقتى
۲۸۴ وەصیەت بۆ ژنکا پشتى میړى خۆ دمینت
۲۸۶ سەرھاتیا ئەوین ژ مرنى پەقین
۲۹۱ سەرھاتیا طالوت و جالوتى

- ۱۲- معجم شعراء الكرد، (بالاشتراك مع حمدى عبد المجيد السلفى) دهوك، ۲۰۰۸.
- ۱۳- عقد الجمان فى تراجم العلماء والأدباء الكرد والمنسويين إلى مدن وقرى كردستان، (بالاشتراك مع حمدى عبد المجيد السلفى) الشارقة الإمارات، ۲۰۰۸.
- ۱۴- الرد على الرافضة واليزيدية المخالفين للملة الإسلامية المحمدية، لأبى عبد الله بن شبل، (تحقيق، بالاشتراك مع حمدى عبد المجيد السلفى) تحت الطبع.

ب. ب زمانى كوردی :

- ۱۵- مهلايى باتهیی و بهرهه می وی (د گهل محسن دۆسکی) دهۆک ۱۹۹۶، چاپا دووی ۲۰۰۵ .
- ۱۶- ئیخوان د تهرانییی دا ، دهۆک ۱۹۹۶، ههقلیر ۱۹۹۹ .
- ۱۷- ئەلندا مه (دیوانا شعرییه) دهۆک ۱۹۹۸، چاپا دووی ۲۰۰۴ .
- ۱۸- مهلا عهلییی بهرۆشکی و بهرهه می وی ، دهۆک ۱۹۹۹ .
- ۱۹- سهیفی شۆشی و بهرهه می وی (د گهل محسن دۆسکی) دهۆک ۱۹۹۹ .
- ۲۰- دیوانا سهردائی وانی ، دهۆک ۱۹۹۹ .
- ۲۱- واقعی ئیسلامی چاوا چاره سهه بکهین ؟ دهۆک ۲۰۰۰ .
- ۲۲- دیوانا مهلايی جزیری (بهرهه فکرن و فیهوژارتن) دهۆک ۲۰۰۰، چاپا دووی ۲۰۰۵ .
- ۲۳- ژياننامه یا پیغه مبهری خودی ، دهۆک ۲۰۰۲، چاپا دووی تهران ۲۰۰۸ .
- ۲۴- د گهل مرۆقین خودی ، دهۆک ۲۰۰۲ .
- ۲۵- چل هه دیستین ئیمامی نهوهوی ، دهۆک ۲۰۰۲ .
- ۲۶- ئیمام موحه ممدی کورپی عهبدلوههبابی و چه ند نقیسه نه کتین وی ، دهۆک ۲۰۰۲ .
- ۲۷- سه رهاتییین پیغه مبهران و ملله تین بۆرین، (سی بهرگه) دهۆک ۲۰۰۲، چاپا دووی ۲۰۰۶ .

- ۲۸- تەفسیرا قورئانا پیرۆز (وەرگێرانە) دەھۆک ۲۰۰۴، چاپا دووی تەهران ۲۰۰۸.
- ۲۹- کورئ من ئەفەیه دینی تە ، دەھۆک ۲۰۰۴ .
- ۳۰- یووسف وزلە یخا یا سەلیمئ هیزانئ، (بەرھەشکرن و فەوژارتن) دەھۆک ۲۰۰۴ .
- ۳۱- لەیلا و مەجنوون یا حارثئ بدلیسی، (بەرھەشکرن و فەوژارتن) دەھۆک ۲۰۰۴ .
- ۳۲- ل دۆر ئەدەبئ کرمانجئ ل سەدسالان نۆزدئ و بیستئ زایینی، هەولیر ۲۰۰۴ .
- ۳۳- دیوانا گازی بەلەنگازا یا مەلا بەشیرئ بەدەوی (بەرھەشکرن)، دەھۆک ۲۰۰۴ .
- ۳۴- دیوانا داھئ یا مەلا نەذیرئ بەدەوی (بەرھەشکرن) دەھۆک ۲۰۰۴ .
- ۳۵- مەرۆقئ بەرئ دیرۆکئ، وەرگێرانە ژ عەرەبئ بۆ کوردئ، دەھۆک ۲۰۰۴ .
- ۳۶- مەم وزینا ئەحمەدئ خانئ، (بەرھەشکرن) دەھۆک ۲۰۰۵ .
- ۳۷- رۆژئ و پەياما رەمەزانئ، دەھۆک ۲۰۰۵ .
- ۳۸- باوهریا تەوحیدئ، با دکتۆر صالح الفوزان، (وەرگێرانە) دەھۆک ۲۰۰۵، چاپا دووی ۲۰۰۹ .
- ۳۹- ژن ل بهر سيبهرا ئيسلامئ، دەھۆک ۲۰۰۵ .
- ۴۰- دیوانا ھادئ، (بەرھەشکرن) دەھۆک ۲۰۰۷ .
- ۴۱- دیوانا بەرتۆ بەگئ ھەکاری، (بەرھەشکرن) دەھۆک ۲۰۰۶ .
- ۴۲- چاوا دئ ببە مەرۆقەکئ دلشاد، یا دکتۆر عائض القرنی، وەرگێرانە، دەھۆک ۲۰۰۶ .
- ۴۳- ژ سالۆخەتین خوداپەرێسان، یا عومەر تەلمەسانی، وەرگێرانە، دەھۆک ۲۰۰۶ .
- ۴۴- جەننەم وارئ پەشیمانان، دەھۆک ۲۰۰۶ .
- ۴۵- فەرھەنگا گۆتن و کربارین نەدورست، دەھۆک ۲۰۰۶ .
- ۴۶- جیہانا خەونان، دەھۆک ۲۰۰۶ .

- ۴۷- مرن وژينا بهرزهخي، دهوك ۲۰۰۶.
- ۴۸- ل بهر سيبهرا خودي، دهوك ۲۰۰۶.
- ۴۹- د گهل پيغه مبهري خوشتقي، دهوك ۲۰۰۶.
- ۵۰- قورئان وسوننهت وزانينا نوي، دهوك ۲۰۰۴، چاڼا دووي ۲۰۰۶.
- ۵۱- ژ پيشه ننگين په خشاننا كوردي خليفه يووسفى بايه زيدي، دهوك ۲۰۰۷.
- ۵۲- مهم وزينا نه حمه دي خانى، دانهيا عهزيرى مامزىدى (بهر هه فكرن) دهوك ۲۰۰۸.
- ۵۳- مه لايى جزيرى شاعري كوردان يى مهزن، بو زاروكان، دهوك ۲۰۰۸.
- ۵۴- رېبازا ژياننځي ل بهر سيبهرا قورئاننځي، ل ژير دهسته.
- ۵۵- زقيرين بهر ب خودي شه، دهوك ۲۰۰۹.
- ۵۶- شهوژارتنا دلان، دهوك ۲۰۰۹.
- ۵۷- گهشتهك بو نك خودي، روماننا دكتور نه جيب گهيلانى (ل ژير چاپتبه).
- ۵۸- ديوانا سهيد قه درى يى جزيرى (ل ژير چاپتبه).

ژمارا سپارتنى ل په رتووكخانهيا بهردخانيان ل دهوكنى (۲۱۶۷)

چاپخانهيا هاوار - دهوك ۲۰۰۹

بهرگ: بهيار جهميل